

Т.А. Говорушко, Н.І. Климаш

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
НА ОСНОВІ ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

Монографія

Київ – Логос – 2013

УДК 005.61:664.68

ББК

Г-57

Рекомендовано до друку Вченою радою Національного університету харчових технологій, протокол № 1 від 04 вересня 2013 року

Рецензенти:

О. Б. Бутнік-Сіверський, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки, обліку та фінансів Інституту післядипломної освіти Національного університету харчових технологій;

О. І. Драган, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри управління персоналом та економіки праці Національного університету харчових технологій;

Н. В. Шевчук, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств ДВНЗ «Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана»

Говорушко Т.А., Климаш Н.І.

Г-57 Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу : монографія / Т.А. Говорушко, Н.І. Климаш. – К. : Логос, 2013. – 204 с. – Бібліогр.: С. 150–168.

У монографії викладено теоретичні і прикладні аспекти управління ефективністю діяльності підприємств, що передбачає зростання їх вартості; проаналізовано тенденції розвитку підприємств кондитерської промисловості; оцінено ефективність господарської діяльності підприємств та визначено вартість підприємств кондитерської промисловості.

Запропоновано методику управління ефективністю підприємств кондитерської промисловості з використанням вартісно-орієнтованого підходу направлену на удосконалення процесу управління та досягнення позитивних результатів господарювання.

Обґрунтовано вплив ключових факторів на показник вартості підприємства та побудовано економіко-математичну модель економічної доданої вартості. Розроблено прогностичні сценарії розвитку підприємств кондитерської промисловості, що передбачають максимізацію їх вартості.

Монографія розрахована на науковців, студентів, аспірантів та всіх тих, хто цікавиться науково-теоретичними та практичними аспектами управління ефективністю вітчизняних підприємств з позиції вартісно-орієнтованого підходу.

ББК

ISBN

© Говорушко Т.А., Климаш Н.І., 2013

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	6
1.1. Теорія ефективності діяльності підприємств	6
1.2. Критерії та показники ефективності діяльності підприємств.....	20
1.3. Вартісно-орієнтований підхід у сучасному управлінні ефективністю діяльності підприємств.....	36
РОЗДІЛ 2. СТАН УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ КОНДИТЕРСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ.....	51
2.1. Сучасний стан ефективності діяльності підприємств кондитерської промисловості України.....	51
2.2. Оцінка динаміки розвитку господарської діяльності підприємств кондитерської промисловості.....	67
2.3. Визначення вартості підприємств кондитерської промисловості методом чистих активів.....	90
РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ КОНДИТЕРСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ.....	100
3.1. Методика управління ефективністю підприємств кондитерської промисловості з використанням вартісно-орієнтованого підходу.....	100
3.2. Оцінка впливу ключових факторів на формування економічної доданої вартості підприємств кондитерської промисловості.....	119
3.3. Методичний підхід до управління ефективністю на основі прогнозування сценаріїв розвитку підприємств.....	131
ВИСНОВКИ.....	147
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	150
ДОДАТКИ	

ВСТУП

На сучасному етапі еволюції господарювання, якому притаманні глобалізація, динамізм та невизначеність, проблеми управління ефективністю діяльності підприємств набувають першочергового значення. Для досягнення позитивних результатів діяльності необхідні нові підходи до управління ефективністю.

Нині світова і вітчизняна практика управління підприємствами все більше спрямована на підвищення їх вартості. Концепція управління підприємствами, заснована на зростанні вартості вважається однією з найбільш ефективних і перспективних. Використання даної концепції вимагає теоретичного переосмислення фундаментальних економічних положень, вирішення методичних проблем, пов'язаних з оцінкою вартості, з'ясування критеріїв та виборі ключового показника оцінки вартості.

Управління ефективністю на основі вартісно-орієнтованого підходу дозволяє врахувати вплив факторів зовнішнього середовища і прогнозувати результат діяльності підприємств у довгостроковій перспективі.

Категорія ефективність безупинно розвивається, а її зміст поступово змінюється й ускладнюється. Він не зводиться тільки до тих економічних параметрів, які відображають економічність виробництва через співвідношення обсягу випуску й відповідних витрат, а містить у собі, також, різноманітні характеристики взаємин із зовнішнім середовищем.

Управління повинне відбуватись з врахуванням когнітивної спрямованості та особистих пізнавальних якостей працівників. В управлінні ефективністю як складному процесі, направленому на позитивний результат, слід визначати працівника як основного творця економічної доданої вартості. Можливість видозмінювання помітної долі отриманої інформації працюючими не повинна спричинити негативного результату, а тому керівництву варто використовувати сучасні, ефективні важелі впливу на персонал.

Теоретичні і методичні основи управління ефективністю на основі вартості знайшли своє відображення в роботах зарубіжних вчених: Ф. Блека, Дж. Р. Брейлі, Ю. Брігхема, М. Гордона, А. Дамодарана, Г. Десмонда, М. Джеймса, Р. Каплана, Р. Келлі, Т. Коупленда, Г. Лоусона, А. Маршалла, М. Меєра, М. Міллера,

Ф. Модільяні, Д. Муріна, Д. Нортон, М. Скотта, С. Стюарта, Д. Тобіна, Г. Харрісона, У. Шарпа, М. Шоулза та інших.

Проблеми ефективності та особливості оцінки вартості підприємств досліджували вітчизняні вчені, зокрема: О. Бутнік-Сіверський, В. Гончаров, В. Гриньова, М. Іванова, Р. Костирко, П. Круш, А. Куценко, К. Лопацинська, М. Макаренко, О. Мендрул, О. Мних, Т. Момот, Т. Мостенська, Н. Непогодіна, О. Олексюк, О. Ольшанський, В. Пастухова, П. Підлісний, С. Поліщук, В. Припотень, В. Прядко, Є. Рудніченко, К. Салига, Г. Семенов, Д. Солоха, В. Стадник, Н. Тертична, Т. Томалья, А. Турило, О. Фесіна, А. Чубала, Г. Швиданенко, Н. Шевчук, І. Яремко та інші.

Водночас, зважаючи на багатогранність проблеми управління ефективністю підприємств, особливості оцінки їх вартості, різноманітність підходів і методів такої оцінки та застосування вартісної концепції на вітчизняних підприємствах, не всі аспекти управління ефективністю досліджені в повній мірі. Вирішення окресленої проблеми потребує розробки методики управління ефективністю підприємств з використанням показника економічної доданої вартості, когнітивної спрямованості та прогнозування сценаріїв розвитку підприємств кондитерської промисловості.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Теорія ефективності діяльності підприємств

Ведення господарської діяльності - складний процес, що відбувається під впливом зовнішнього середовища і вимагає від підприємців певних професійних умінь та навичок. Діяльність має бути ефективною та такою, що спрямована на позитивний результат, інакше вона не принесе ні матеріального, ні морального задоволення.

Проблема ефективного виробництва здавна цікавила як підприємців, так і науковців, що її досліджували. Важливим було і залишається питання встановлення оптимальної рівноваги між виробництвом благ і потребами суспільства в них. При цьому управління підприємством направлено на раціональне використання матеріальних, фінансових і трудових ресурсів є запорукою довгострокового та результативного функціонування підприємства.

Вважається, що початково поняття «ефективність» з'явилося в економічній літературі, а вже пізніше знайшло своє відображення в інших галузях науки. Адже саме з економічної точки зору природною є проблема, яка завжди повставала перед людством - досягнути бажаного результату з найменшими витратами.

В економічній енциклопедії «ефективність» визначається як здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, яка визначається як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат [66, с. 508].

Виходячи з даного тлумачення категорії «ефективність», доцільним буде з'ясування етимології ефекту, що найчастіше трактується як сильне враження, викликане ким-, чим-небудь або наслідок яких-небудь причин, сил, дій, заходів [24, с. 1528]. Даний термін походить від латинського слова «effectus» і перекладається як виконання, дія, вплив, результат, що пов'язаний з дієсловом «efficio» - виготовляю, виконую, доводжу [62, с. 173-174].

Наукові трактування поняття «ефективність» склалися поетапно, що зумовлено особливостями форми господарювання, історичними передумовами розвитку суспільства та різними підходами до розуміння даної категорії.

Першим, хто зацікавився проблемою ефективності, на рівні державного управління, був Т. Мен. У своєму трактаті «Багатство Англії в зовнішній торгівлі» як теоретик ідей меркантилізму та фундатор основ прибуткової зовнішньої торгівлі він вказував: «...Я приймаю, як установлене, і жодна розумна людина не стане цього заперечувати, що ми не маємо інших можливостей розбагатіти, як тільки за допомогою зовнішньої торгівлі. ...Вивіз наших товарів повинен перевершувати вартість увезених нами для власного споживання іноземних товарів» [114, с. 71]. У цьому висловлюванні простежуються передумови формування поняття прибутковості, що визначається як співвідношення між результатами й витратами.

Сміт А., представник класичної школи, не розкривав «ефективність» як самостійне економічне поняття. Він вживав такий термін як «продуктивність» у значенні результативності і використовував його для оцінки державних або приватних цілей залежно від того, сприяли вони поліпшенню економічного становища чи ні.

У роботі «Дослідження про природу й причини багатства народів» А. Сміт [185, с. 114] відзначав, що істинний творець багатства - не праця хлібороба і зовнішня торгівля. Він вважав, що багатство являє собою продукт сукупної праці всіх - фермерів, ремісників, моряків, торговців та складається із придбаних корисних товарів всіх членів суспільства. Багатство розглядалось вченим як результативний показник діяльності представників всіх видів праці й професії - чим цей показник вищий, тим вищий ефект від цієї діяльності, тим більше багатства.

Класичними вважаються відкриті А. Смітом закони розподілу праці й зростання її продуктивності «...поділ праці в будь-якому ремеслі, в яких би розмірах він не був введений, викликає відповідне збільшення продуктивності праці» [185, с. 177]. Очевидно, що праця, як фактор виробництва, внаслідок підвищення його продуктивності, впливає на результат за допомогою збільшення обсягу виробленої продукції й тим самим сприяє підвищенню ефективності не тільки на одному підприємстві, але й в усьому суспільстві.

Значний внесок в розвиток теорії ефективності був зроблений К. Марксом і Ф. Енгельсом. В своїх дослідженнях вчені не використовували критерії та показники ефективності. Однак, в роботах чітко відслідковується взаємозв'язок ефективності виробництва з результативністю використання в ньому всіх

відтворюваних ресурсів, важливість економії цих ресурсів в розрахунку на одиницю корисного ефекту.

Учені вважали [112, с. 125], що продуктивною працею, в розумінні капіталістичного виробництва, є та наймана праця, яка, будучи обмінана на змінну частину капіталу (на частину капіталу затрачувану на заробітну плату), не тільки відтворює цю частину капіталу, але, крім того, виробляє додаткову вартість для капіталіста.

За К. Марксом капіталістичне виробництво є не тільки виробництво товару, але ще й виробництво додаткової вартості. Так, К. Маркс відмічав: «Тільки той виробник продуктивний, який виробляє для капіталіста додаткову вартість або служить самозростанню вартості капіталу» [111, с. 507]. Таким чином, К. Маркс розкриває природу ефективності капіталістичного виробництва, а продуктивність праці покладає в основу капіталістичних виробничих відносин.

Дещо пізніше, на початку ХХ століття, до економічного змісту поняття «ефективність» додаються інші аспекти її різноманітних проявів. Цьому сприяє машинне виробництво, що розширюється: воно змінило область завдань, функцій і сфери відповідальності керівництва підприємств. Поняття «ефективність» стало формуватися в процесі вивчення ефективного використання робочої сили й техніки в промисловому виробництві.

Емерсон Г. [206] вперше виклав наукові погляди на ефективність з управлінського погляду. Ним було запропоновано два способи подолання неефективності: розробка методів, що дали б змогу працівникам досягти максимальних результатів; здійснення ретельного аналізу всіх елементів праці й навчання працівників ефективним способом використання праці.

На підтвердження своїх позицій Г. Емерсон підкреслює тезу: «Не праця, не капітал і не земля створювали і створюють сьогодні сучасне багатство. Ідеї – ось що створює багатство. І все, що треба сьогодні – це ідеї, які більш раціонально створюють природні умови, а також зменшення праці, капіталу і землі на виробництво одиниці продукції. Ідеї були домінуючою силою, і вони повинні бути зосереджені на зменшення втрат при створенні більш ефективної індустріальної системи» [206, с. 14].

Викладаючи свою позицію з приводу раціональної організації ведення господарської діяльності, Г. Емерсон розкриває питання ефективності виробництва в широкому масштабі. Ефективність, на

його думку, означає максимально вигідне співвідношення між сукупними витратами і економічними вигодами. «Істинна продуктивність завжди дає максимальні результати при мінімальних зусиллях, напруження, навпаки, дає значні результати тільки при надзвичайних зусиллях. Напруження і продуктивність – це не лише не одне й теж, але речі прямо протилежні. Працювати напружено – значить прикладати до справи максимальні зусилля. Працювати продуктивно – значить прикладати до справи зусилля мінімальні» [206, с. 17].

Основні положення класичної школи згодом були розвинуті новими дослідженнями, щодо питань ефективності господарювання, вченими: А. Маршаллом, Дж. Б. Кларком, А. Пігу, Л. Вальрасом, В. Парето та іншими представниками неокласичної школи.

Особливої уваги заслуговують дослідження В. Парето, якому належить теорія економічного оптимуму. Науковець поставив за мету пошук оптимальних рішень в інтересах найбільшої ефективності економічної діяльності.

Одним із досягнень В. Парето вважається формулювання поняття суспільної максимальної корисності, відомої як «оптимум Парето» [145, с. 335].

Оптимумом Парето вважається такий рівноважний стан, за якого ніякий перерозподіл ресурсів чи продуктів не може поліпшити становище одного раціонального суб'єкта, не погіршивши тим самим становище іншого. За умов досягнення економікою оптимуму Парето подальше покращення його найважливіших параметрів можливе лише на шляху глибоких структурних зрушень [145, с. 336-344].

Ефективність за Парето можна простежити на рис. 1.1, з якого видно, що всі точки, розташовані у фігурі OMN , характеризують неефективний розподіл ресурсів. Рух (наприклад, від точки I) у бік кривої означає поліпшення за Парето (у межах фігури LIP). Будь-яка точка (наприклад, A чи B), що розміщена на кривій MN (крива споживчих можливостей), ефективна за Парето. Рух за кривою MN означає поліпшення становища (наприклад, з ресурсами чи витратами) одного споживача при погіршенні становища інших.

Однак необхідно зазначити, що оптимальність за Парето визначає оптимальний розподіл ресурсів тільки для даного стану попиту, який відображає існуючий особистий розподіл доходу. Будь-які зміни в розподілі особистого доходу, скажімо, від багатих до бідних, будуть змінювати стан попиту на товари, що приведе до другого оптимуму.

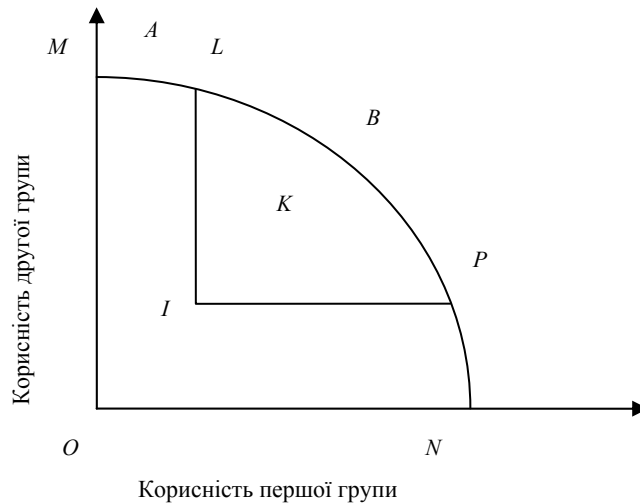

Рис. 1.1. Ефективність за В. Парето [25, с. 56]

Висновки Парето охоплюють такі положення:

- критерієм оптимальності служить не сумарна максимізація, а максимум користі для кожної окремої людини відповідно до наявних ресурсів і економічних можливостей;

- забезпечення економічної рівноваги – необхідна умова досягнення оптимуму. Оптимум означає, що досягнутий результат, відхилення від якого є причиною збільшення вигоди для одних і зменшення її для інших.

«Ефективність за Парето» та запропонований вченим метод зіставлення споживчих переваг стали надбанням скарбниці економічної думки, отримавши продовження у подальших дослідженнях критеріїв та обмежень ефективності, теорії споживчого вибору та проблем оптимізації.

Дослідження ефективності здійснювалось за радянських часів та отримало своє продовження на сучасному етапі господарювання. Науковці зробили значний внесок в розвиток теорії ефективності. Розглянемо думки вчених, які, на наш погляд, мали суттєвий вплив на формування ефективності як науково-економічної категорії.

Болотін Б.М. та інші автори в монографічному дослідженні [23, с. 5] визначають економічну ефективність капіталістичного виробництва. В роботі ми не знаходимо чіткого тлумачення ефективності, а лише трактування терміну «ефект економічної діяльності». На переконання авторів, це – результат, який в тій чи іншій мірі відповідає цілям, поставленим в сфері виробництва, розподілу, споживання, тобто в процесі відтворення в цілому.

Кац І. Я. [76, с. 45] характеризує економічну ефективність як відношення результатів до витрат, і, відповідно, показники які використовуються для її оцінки пропонує розділяти на такі ж групи: показники, що характеризують рівень і динаміку витрат, і показники, що характеризують рівень і динаміку результатів.

На переконання Ноткіна А. І. [136, с. 10] економічна ефективність капітальних вкладень повинна забезпечувати максимум задоволення народних потреб на базі неперервного розширення виробництва і більшої економії витрат суспільної праці на одиницю продукції. Науковець вважав капітальні вкладення і витрати суспільної праці двома факторами підвищення економічної ефективності.

Економічну категорію ефективність, її оцінювання з використанням ресурсного та затратного підходів, досліджує К. С. Салига. Учений переконаний, що дана категорія відображає міру використання кожного з факторів виробництва і всіх факторів одночасно за певний проміжок часу. Науковець зазначає: «... загальний підхід до оцінки ефективності діяльності являє собою досягнення мети господарської діяльності підприємства з найменшими витратами праці» [176, с. 10].

Огляд літературних джерел довів тісний взаємозв'язок та певні особливості використання термінів «ефективність», «ефект» та «результат».

Так, К. С. Салига в співпраці з іншими науковцями, в роботі [175, с. 4-5] вказують на доцільність розмежування понять «результат» та «ефект». «Результат», на їх думку, та «ефект» є спорідненими поняттями, проте не ідентичними, оскільки ефект – це певна форма результату. Під економічним результатом розуміється загальний (брутто) результат, зокрема обсяг продукції, що випускається, в натуральному і грошовому виразі. Під економічним ефектом – чистий (нетто) результат (прибуток, наднормативний прибуток). Взаємозв'язок між цими поняттями може бути виражений залежністю, при якій економічний ефект дорівнює різниці між економічним результатом і економічними витратами, що були при цьому здійснені.

В економічній енциклопедії подається визначення економічного ефекту, як «...кількісна та якісна характеристика впливу елементів економічної системи на результативність її функціонування. На відміну від технічного, технологічного та інших неекономічних

ефектів, економічний ефект існує переважно у грошовій формі й є грошовим доходом. Тому в певному значенні поняття «економічний ефект» і «грошовий дохід» тотожні. Залежно від характеру впливу окремих елементів на результативність функціонування економічної системи виділяють позитивний, плюсовий (зі знаком «+», «плюс ефект»), негативний, від'ємний (зі знаком «-», «мінус ефект») і нульовий ефект» [58; с. 506].

Дослідження ефективності ставить за необхідне з'ясування авторської позиції щодо тлумачення понять «ефект» і «результат». Так, на наше переконання, ефект існує в межах результату, а останній характеризує будь-які аспекти господарської діяльності з точки зору отриманих остаточних, кінцевих підсумків такої діяльності (наприклад, розмір дивідендних виплат, ринкова вартість акцій, наслідок від провадження інвестиційного проекту, вартість підприємства і т. ін.).

Проведене теоретико-економічне дослідження поняття «ефективність» засвідчило різноплановість та неузгодженість думок вчених у тлумаченні даного терміну. Впродовж значного періоду «ефективність» трактувалась як відношення результату до витрат, формалізовано визначалась як відносна величина, а прибутковість позиціонувалась як основа даної економічної категорії. Варто зазначити, що за сучасних умов господарювання використовуються різні вимірники результату і здійснених витрат.

У процесі дослідження встановлено, що на сьогодні в науковій літературі паралельно розглядаються два поняття: «ефективність» та «результативність». Деякі вчені їх ототожнюють, інші вказують на їх принципову відмінність.

В межах праксеології «ефективність» активно досліджував Я. Зеленецький. Він ототожнював її з доцільністю, і впровадив міру ефективності як «співвідношення сумарної цінності фактичних результатів діяльності до очікуваної сумарної цінності відповідних «цілей» [67, с. 123; 104, с. 6-7]. Таким чином, Я. Зеленецький визначив ефективність не просто як співвідношення результату до мети, а як співвідношення, що опосередковане цінностями, причому він не зводив сутність цінностей лише до матеріальних. Для характеристики співвідношення результату діяльності та витрат автор запропонував поняття «економічність», що за змістом і способом використання близьке до поняття «економічна ефективність». Певною мірою Я. Зеленецький повертає поняттю «ефективність»

результативності, не пов'язуючи його з поняттям «витрати». Таким чином, він сприяв вживаності даного терміну не тільки для оцінки економічної діяльності, а й для будь-якої іншої.

Тищенко А. Н., Кизим Н. А., Догадайло Я. В. [191, с. 14] вважають правильним підходом до визначення змісту результативності як категорії, що характеризує успіх підприємства, той що направлений на з'ясування якісних сторін процесу досягнення економічних цілей.

В табл. 1.1 наведені думки науковців стосовно досліджуваних понять.

Таблиця 1.1

Співставлення понять «ефективність» та «результативність»

Автор	Трактування поняття	
	«ефективність»	«результативність»
1	2	3
Е. Долан	вибір вірних цілей, на яких фокусується вся енергія підприємства	досягнення поставлених цілей з найменшими витратами і помилками
П. Друкер	наслідок того, що «правильно створюються необхідні речі»	наслідок того, що «створюються необхідні, правильні речі»
Д. Хан	вміння правильно робити намічене	вміння правильно намітити, що робити
М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі	внутрішня ефективність, економічність, яка оцінює найкраще використання ресурсів	зовнішня ефективність, яка оцінює досягнення цілей підприємства, що відображає не лише економічність, але й характеризує взаємовідносини з зовнішнім середовищем
А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулін	складна категорія, що характеризується результативністю роботи підприємства і рентабельністю його капіталу, ресурсів або продукції	величина, що характеризує ступінь ділової активності підприємства
Ю. В. Перевалов, І. Е. Гімаді, В. В. Добродей	неоднорідне поняття, що слід розглядати в двох аспектах 1) результативність, 2) економічність	ступінь досягнення основних поставлених цілей, що характеризується кількісними показниками, що відображають цілі, без врахування економічності їх виконання
В. В. Ковальов	відносний показник, що співвідносить отриманий ефект з витратами або ресурсами, використаними для досягнення цього ефекту. один з показників оцінки фінансово-господарської діяльності	величина, що відображає прибутковість, динамічність виконання цілей, ефективність використання економічного потенціалу, положення на ринку цінних паперів

1	2	3
О. І. Олексюк	виступає більш аналітичним співвідношенням між ресурсами та результатами економічної діяльності і носить технічний характер, незважаючи на різноманітність її виявів	виражає собою сукупність відносин між економічними суб'єктами, споживачами результатів економічних процесів, їх відношенням до потенціалу та перспектив підприємства до досягнутого ним рівня ефективності

* доповнено автором з урахуванням [191, с. 12; 137, с. 88]

Діаметрально-протилежні думки зарубіжних вчених достатньо часто пояснюються дуалістичним підходом до перекладу слів, що характеризують ці поняття. Цей факт підтверджується і перекладачами, і вченими, які займаються дослідженням даної проблематики [107, с. 214].

Особливе місце серед дослідників розвитку теорії ефективності та результативності займає Д. С. Сінк. В його праці [181, с. 18] визначено, що «результативність системи визначається сімома критеріями: дієвістю, економічністю, якістю, прибутковістю, продуктивністю, якістю праці та інноваційністю» (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Критерії результативності організаційної системи за Д. С. Сінком [181, с. 18]

Особливістю такого трактування категорії результативність є те, що вона охоплює всі етапи господарського процесу. Сінк Д. С. не дає

чіткого визначення поняття результативності, але зазначає, що результативність характеризує і ефективність, і продуктивність, і прибутковість.

Особливу роль Д. С. Сінк відводить продуктивності, умовам праці та соціальному захисту працюючих. На його думку: «Стимулювання робітників, можливо, і не єдиний шлях до підвищення індивідуальної, групової навіть організаційної результативності, але це, мабуть, необхідна умова її підвищення в більшості організацій в довгостроковій перспективі» [181, с. 319].

В роботах радянських вчених І. Я. Каца, В. В. Новожилова, А. І. Ноткіна [76; 134; 136], ефективність розглядалась в умовах централізованої економіки, а поняття «результативність» в такому трактуванні не згадувалось. Пояснити це можна так: планова економіка передбачала постановку завдань для підприємств «зверху», а вся діяльність підприємства була націлена на виконання завдання за мінімальних витрат.

Олексюк О. І. [137, с. 87] під результативністю розуміє корисність (доцільність) діяльності підприємства, тобто конкретні результати, які задовольняють потреби. Носієм потреб можуть виступати суспільство в цілому, окремі соціальні групи, власники підприємства, його менеджмент, конкретні особистості тощо.

Базою визначення результативності дослідник обирає потреби споживачів, їх запити та природу, а для вимірювання ефективності використовуються характеристики виробничих систем, їх організація, цілі діяльності та досягнуті результати.

Напрями розвитку теорії результативності сформувались в процесі еволюції економічної думки та були визначені особливостями історичного розвитку суспільства на певному етапі (рис. 1.3).

На нашу думку, п'ятий часовий вектор найбільш інформативно характеризує потреби людей в процесі господарювання. Так, особливі розумові та пізнавальні властивості індивідів визначають когнітивність важливою умовою при досягненні позитивних результатів господарювання. Зацікавлені особи (власники підприємства, акціонери, інвестори, працівники та споживачі) повинні гарантовано мати результат від ведення господарської діяльності підприємства та прагнути до позитивних змін в майбутньому.

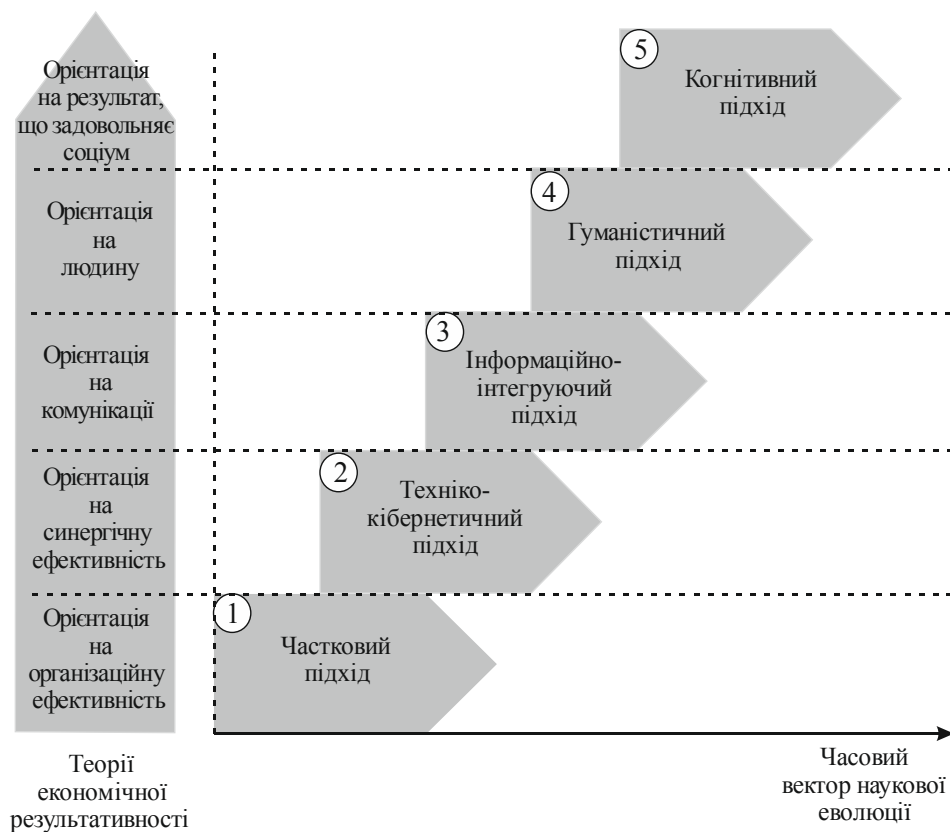

Рис. 1.3. Напрями розвитку теорії ефективності

* удосконалено на основі [137, с. 95]

Визначення «ефективності» та «результативності» наводиться в стандарті ISO:9000:2000 [220]:

- ефективність (п. 3.2.15) – співвідношення між досягнутим результатом і використаними ресурсами;

- результативність (п. 3.2.14) – ступінь реалізації запланованої діяльності і досягнення запланованих результатів.

Ми погоджуємось з думкою Л.О. Лігоненко [107, с. 216], що розмежування понять «ефективність» та «результативність» є надзвичайно важливим для оцінки ефективності функціонального менеджменту підприємства. Оскільки використання системи показників результативності вирішує проблему ідентифікації витрат на даний вид управління, дозволяє більш широко використовувати не фінансові індикатори, які характеризують наслідки управлінської діяльності.

На наше переконання, для того щоб бути успішним протягом тривалого періоду часу, щоб розвиватися і досягти своїх цілей, підприємство повинно бути як ефективним, так і результативним.

Розглянуті основні підходи до трактування понять ефективність та результативність дозволяють усвідомити їх глибинність і складну

економічну природу. На наш погляд, категорію ефективність варто трактувати як досягнення позитивного ефекту від ведення господарської діяльності за мінімального рівня витрат, що забезпечується прийняттям раціональних управлінських рішень.

Результативність проявляється на всіх етапах господарювання в ринковому середовищі та характеризується створенням результату. На сучасному етапі розвитку економічних відносин у суспільстві одним із найважливіших результатів ведення бізнесу є вартість підприємства.

Тож, авторське бачення при визначенні економічного змісту результативності полягає у наступному: результативність – формування результату, який виникає за максимальної віддачі ресурсів, що задовольняє «зацікавлене коло осіб» та призводить до генерування вартості підприємства.

Багатогранність господарської діяльності зумовлює різноманітність проявів ефективності та результативності та групування їх за певними ознаками. Багато вітчизняних науковців [2; 43; 44; 176] досліджуючи ефективність та результативність проводили їх класифікацію.

Так, Гончарук А. Г. [44, с. 23] виділяє наступні види ефективності суспільного виробництва: виробничо-економічна ефективність, соціально-економічна ефективність, еколого-економічна ефективність. Стосовно цілей – абсолютну і відносну ефективність.

Ґрунтовною, на наш погляд, є класифікація видів ефективності, запропонована В. Г. Андрійчуком [2, с. 24-26]. Дев'ять класифікаційних ознак дозволяють оцінити всю багатогранність прояву ефективності. Кожному з наведених видів економічної ефективності притаманні економічні показники, що характеризують її рівень і динаміку змін.

Тадика І. Б. [189, с. 15] вважає, що складна взаємодія між ресурсами і результатом вимагає чіткого розмежування статичної та динамічної ефективності. Статична економічна ефективність і способи її оцінки є основними при управлінні поточними процесами діяльності підприємства на відносно короткому проміжку часу, тобто при вирішенні оперативних і тактичних завдань. В той же час стратегічне управління не можливе без оцінки динамічної ефективності, коли підприємство повинне йти на додаткові витрати в даному періоді як необхідної умови забезпечення стабільної і високої

ефективності в середньостроковій і довгостроковій перспективі. Оцінка динамічної ефективності – це основний спосіб підтримання високої конкурентоспроможності підприємства впродовж максимально тривалого періоду часу.

В залежності від часового аспекту, зауважує І. Б. Тадика [189, с. 16-17], необхідно розрізняти фактичну і прогнозу (планову) ефективність.

Фактична ефективність відображає реальне співвідношення результатів і витрат; визначається вона для оцінки реального економічного результату цілі діяльності підприємства. Вона виступає засобом зворотного зв'язку.

Прогнозна (планова) ефективність – це перспективна (очікувана) ефективність з врахуванням впливу на виробничий процес всіх зовнішніх і внутрішніх факторів, що залежить від реалізації всіх запланованих заходів (вона може бути визначена ще до початку реалізації заходів).

Салига К. С., досліджуючи економічну ефективність, вважає, що та може охоплювати певні стадії: стадію виробництва продукції та стадію її використання (експлуатації) [176, с. 10-11]. У зв'язку з вище викладеним, науковець пропонує класифікувати економічну ефективність за шістьма ознаками: рівень управління, кількість видів продукції, вид діяльності підприємства, метод розрахунку, підходи до розрахунку та виробнича стадія.

Сама категорія «ефективність» нині має достатньо узагальнений характер, визначає І. Й. Яремко [207, с. 20-24], а сучасне капіталізаційне сприйняття економічної ефективності надмірно прив'язане до очікування. Тому інколи по-різному класифікують цю категорію: «У епоху глобалізації чітко простежуються взаємодії між прагненнями до досягнення різних видів економічної ефективності: аллокативної ефективності, виробничої ефективності і динамічної ефективності (ефективність галузі як структури, що розвивається, упровадження інновацій, що мінімізують витрати, розвиток стимулів до інвестування)» [207, с. 23]. У даному контексті «вимір ефективності» розглядається вченим як термін, що позначає вимірювання вартісних характеристик діяльності, які характеризують капіталізаційну ефективність як накопичений потенціал його подальшої діяльності.

Вважаємо за доцільне класифікувати результативність ще й за ознакою вірогідності зміни вартості підприємства, оскільки саме

вартість характеризує результат прийняття ефективних рішень менеджерами.

Проаналізувавши різні підходи науковців щодо класифікації ефективності пропонуємо наступну систематизовану класифікацію видів ефективності, що подана в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Класифікація видів ефективності

Ознака ефективності (результативності)	Вид ефективності (результативності)
1	2
1. За рівнем об'єкта господарювання	Ефективність економіки Ефективність галузі Ефективність підприємства Ефективність структурного підрозділу підприємства Ефективність виробництва окремих видів продукції
2. За видами господарської діяльності	Ефективність виробничої діяльності Ефективність торговельної діяльності Ефективність банківської діяльності Ефективність страхової діяльності
3. За типом процесу	Ефективність виробничих процесів Ефективність управління Ефективність інвестиційної діяльності Ефективність інноваційної діяльності Ефективність фінансової діяльності
4. За метою визначення	Абсолютна ефективність Порівняльна ефективність
5. За видом діяльності підприємства	Ефективність операційної діяльності Ефективність інвестиційної діяльності Ефективність фінансової діяльності
6. За ступенем охоплення ресурсів	Результативність використання окремих видів ресурсів (витрат) Результативність використання сукупних ресурсів
7. За стадією руху авансованої в ресурси вартості	Ефективність використання застосовуваних ресурсів Ефективність використання виробничо-спожитих ресурсів
8. За вкладом у формування загального економічного ефекту	Ефективність масштабу Ефективність розміщення ресурсів Ефективність структури виробництва
9. За умовами оцінки	Ефективність реальна Ефективність умовна
10. За наслідками отриманих результатів	Економічна Соціальна Соціально-економічна
11. За рівнем оцінювання	Ефективність рівня суспільства Ефективність рівня суб'єкта господарювання
12. За вірогідністю зміни вартості підприємства	Результативність виражена зростанням вартості Результативність виражена зменшенням вартості

*систематизовано та доповнено автором на основі [2; 43; 44; 104; 149; 147]

Внаслідок еволюції економічного мислення, в останні роки змінюється уява про ефективність господарювання. Дана трансформація пов'язана з формуванням вартісного мислення, при цьому показники результатів діяльності не вступають в протиріччя, а, навпаки, доповнюють одне одного.

На нашу думку, проблема ефективності підприємства стає актуальною не лише в теперішньому часі, а й в майбутньому, оскільки основним питанням господарюючих суб'єктів є забезпечення постійно-зростаючого доходу власників та акціонерів. Виходячи з вищенаведеного, результативність господарювання, на наше переконання, варто пов'язувати з вартістю підприємства.

Результативність виражена зростанням вартості дасть змогу забезпечити якісний розвиток підприємства та завоювання стійких позицій на ринку. За умов такого господарювання зацікавлені особи матимуть змогу бачити реальні перспективи майбутнього та віддаватимуть переваги такому бізнесу.

Результативність виражена зменшенням вартості підприємства є сигналом для перегляду стратегії підприємства, зміни цілей та методів управління підприємством.

Підсумовуючи, слід сказати, що теорія ефективності і результативності розвивається і відображає особливості економічного розвитку суспільства та господарюючих суб'єктів. Перехід від традиційного трактування ефективності зумовлений вартісним мисленням підприємців та прагненням до такого результату господарювання, що максимально задовольнятиме всіх суб'єктів ринку.

1.2. Критерії та показники ефективності діяльності підприємств

Оцінка ефективності є комплексною характеристикою результатів діяльності суб'єктів господарювання та підґрунтям для прийняття стратегічних рішень менеджерами. Ефективність може досліджуватися з різних сторін: з позиції ефективності використання основних фондів підприємства, з точки зору ефективності використання оборотних активів, ефективності процесів формування та використання капіталу та крізь призму ефективності використання персоналу підприємства.

Загальна оцінка ефективності та результативності діяльності підприємства є прерогативою вищої ланки управлінських структур підприємства. Ефективність приватних управлінських рішень має важливе значення з позиції загального успіху підприємства, характеру його економічного зростання та збільшення ринкової вартості підприємства.

Ведення ефективного бізнесу – це основна задача для підприємців, які діють у ринковому середовищі, що найчастіше характеризується невизначеністю та ризиками. Нині, в умовах кризових явищ, українським підприємцям доводиться шукати резерви підвищення ефективності за рахунок впровадження прийнятної цінової політики, скорочення витрат на виробництво та випуску продукції, що користується найбільшим попитом.

В таких складних умовах господарювання для підприємства стає важливим обрання оптимальних критеріїв і показників ефективності, що дасть змогу не лише утриматись на ринку, а й працювати результативно.

Критерій (від грец. *criterion* – засіб для судження), ознака на основі якої проводиться оцінка, визначення або класифікація чого-небудь; мірило оцінки [23, с. 595].

В «Економічному енциклопедичному словнику» [60, с. 412] вказано, що критерій – це показник, ознака, на підставі яких формуються оцінка якості економічного об'єкта, процесу, вимірник такої оцінки. Так, критерій ефективності, читаємо далі, характеризує рівень ефективності системи, а критерій оптимальності – її наближення до оптимального стану.

На нашу думку, критерій економічної ефективності повинен виражати мету господарської діяльності підприємства та умови її досягнення. Виходячи із цієї сутності критерій ефективності має відповідати наступним вимогам: відображати результати економічної діяльності та фіксувати й вимірювати ступінь досягнення поставленої мети.

Ретроспективний огляд літературних джерел показав, що початок минулого століття характеризувався масштабними змінами у системі управління підприємствами в умовах обмежених матеріальних ресурсів. Саме в ці роки перед підприємцями особливо гостро повставали проблеми оцінки та управління ефективністю і науковці почали приділяти їм значну увагу (Додаток А).

За адміністративної економіки дискусії серед економістів

стосувалися питань сутності, критеріїв, показників ефективності та методики її обчислення. У ході обговорення Г. Бурштейн, А. Колдобський, Л. Літошенко [176, с. 38] та інші порушували питання про необхідність розмежування критеріїв ефективності на рівні суспільства та підприємства. Економісти старої школи вважали, що принцип рентабельності не може бути керівним при поділі суспільної праці і капітальних вкладень між різними галузями народного господарства.

Пізніше, у 70-80 рр. минулого століття, більшість науковців вважала, що суспільна власність на засоби виробництва та єдина мета соціалістичного виробництва обумовлюють єдиний критерій економічної ефективності як основний принцип оцінки економічних результатів.

Критерій ефективності був сформульований і відображений в «Методичних вказівках до розробки державних планів розвитку народного господарства СРСР» [122, с. 33]. В якості критерію ефективності виробництва рекомендувалась максимізація обсягу виробленого національного доходу (чистої продукції), отриманого при заданих розмірах живої і уречевленої праці. Цей критерій в більшій мірі, ніж інші, на думку Б. П. Плишевського [147, с. 39], відображав ціль соціалістичного суспільного виробництва – найбільш повне задоволення матеріальних і культурних потреб людей.

Бондаренко В. В. та колектив авторів [27, с. 24-25] вважали, що при обґрунтуванні критерію економічної ефективності не варто виключати такі економічні категорії, як додана вартість, прибуток і собівартість. Науковці висловлювались за максимізацію національного доходу при оптимальному співвідношенні фонду споживання і накопичення, в умовах динамічного розвитку економіки й одночасне прискорене зростання необхідного та додаткового продукту.

На нашу думку, вищеназаний критерій лише на перший погляд виконував значну соціальну роль, однак позбавляв підприємство прагнення максимізувати прибуток, зменшувати витрати на виробництво та, загалом, результативно вести господарську діяльність. Крім того, даний критерій, виражений кількісними показниками, ніяк не слугував індикатором благополуччя людей, оскільки суспільний добробут характеризується рівнем забезпечення населення матеріальними, соціальними, культурними та екологічними благами. Незважаючи на те, що національний дохід в

радянські часи поступово зростав [132], населення відчувало гостру потребу в товарах широкого вжитку, в забезпеченні житлових умов, транспортних послугах і т. ін.

На підставі вищенаведеного, можна зробити висновок про однокритеріальний підхід при виборі критерію ефективності господарської діяльності підприємств за адміністративно-командної економіки. Він формувався не як мірило ефективності господарюючих суб'єктів, а як характеристика добробуту громадян – рівень частки національного доходу на душу населення.

Нині в Україні на законодавчому рівні визначені критерії ефективності управління корпоративними правами держави. Вони розроблені з метою підвищення ефективності управління корпоративними правами держави в господарських товариствах, у статутному капіталі яких є державна частка [143]. З метою запровадження прозорості та зручної системи оцінювання ефективності управління корпоративними правами держави всі критерії поділяються на три групи: некомерційні критерії; комерційні критерії та критерії ефективності прийняття управлінських рішень органами управління об'єкта державної власності. У всіх трьох групах в якості критеріїв виступають як кількісні, так і якісні показники.

На наш погляд, дана система оцінки ефективності управління може використовуватись підприємствами будь-якої форми власності.

Проаналізуємо сучасні погляди науковців щодо формування критеріїв ефективності діяльності підприємств, які, на наше переконання, представляють найбільший науковий інтерес та можливість практичного застосування.

Критерії, що характеризують категорію «економічна ефективність», розглянуті А. А. Шершньовим та А. Г. Темченко [204, с. 29-32]. Так, при комплексній оцінці ефективності використовуються наступні критерії:

1) критерій економічної ефективності виробничих ресурсів:

$$\frac{\Pi'}{\Phi_n} > E_n;$$

2) критерій підвищення економічної ефективності виробничих ресурсів:

$$\frac{\Pi'}{\Phi_n} > \frac{\Pi_{np'}}{\Phi_{n,np'}};$$

3) критерій оптимальності виробничих ресурсів:

$$\frac{\Pi'}{\Phi_n} = \max;$$

де Π', Π'_{np} – середньорічний розмір чистого прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства після сплати податків і інших платежів відповідно в звітному і попередніх періодах;

$\Phi_n, \Phi_{n,np}$ – середньорічна балансова вартість виробничих фондів і нематеріальних активів підприємства відповідно в звітному і попередньому періодах;

E_n – нормативне значення коефіцієнта економічної ефективності.

Інші науковці, зокрема, А. Н. Тищенко, Н. А. Кизим, Я. В. Догадайло [191, с. 18] висловлюються виключно за багатокритеріальний підхід при виборі критеріїв ефективності господарської діяльності підприємств. Серед критеріїв вони виділяють наступні: прибутковість, економічність, якість, інноваційність, положення на ринку, продуктивність, дієвість та якість трудового життя.

Автори [191, с. 20] переконані, що підприємство здійснює складну багатогранну діяльність, при якій всі сторони взаємопов'язані. Очевидно, що і критерії, які характеризують успіх його функціонування, також пов'язані між собою. Деякі з них є конкурентними – збільшення одного веде до зменшення другого (наприклад якість і прибутковість в короткостроковому періоді). В той же час в довгостроковому періоді ці критерії можуть бути взаємодоповнюючими – зростання одного (наприклад, якості) сприяє збільшенню іншого (наприклад, прибутковості).

Колектив авторів, П. С. Березівський, С. М. Онисько, О. Б. Садура [17, с. 13-14], вважають, що «основним критерієм економічної ефективності підприємства можна вважати рентабельність. Показники рентабельності розраховуються на основі отриманого суб'єктом підприємницької діяльності прибутку».

Ми поділяємо думку науковців стосовно того, що отриманий підприємством прибуток є одним з джерел фінансування підприємства. Однак, наявність прибутку в певних абсолютних і відносних розмірах – не завжди є основою економічного добробуту.

В монографії [168, с. 46-48] формула критерію ефективності виробництва подана в наступному вигляді:

$$K_{Ei} = \frac{T_n}{m_c + Z \cdot L + a \cdot F + R}; \quad (1.1)$$

де K_{Ei} - критерій ефективності виробництва;
 T_n - обсяг продукції, тис. грн.;
 m_c - матеріальні витрати, тис. грн.;
 Z - заробітна плата одного працюючого, грн./особу;
 L - чисельність промислово-виробничого персоналу, осіб;
 a - питомий коефіцієнт амортизаційних відрахувань;
 F - середньорічна вартість основних промислово-виробничих фондів, тис. грн.;
 R - сума інших витрат, тис. грн.

Сформований показник дозволяє оцінити сукупну ефективність поточних витрат, які враховуються у собівартості продукції, що відображає сукупні витрати живої уречевленої праці. В основі вимірювання показника лежить динаміка обсягу продукції, що виробляється. Значення показника виражає тенденцію економічного зростання виробництва.

Розглянемо умови, які на наш погляд, мають суттєвий вплив на ведення господарської діяльності підприємства (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Умови здійснення ефективної господарської діяльності

Проаналізувавши різні погляди науковців, можна дійти висновку, що підприємствам, які функціонують нині в ринковому середовищі, варто застосовувати як одно- так і багатокритеріальний підходи до вибору критеріїв ефективності та результативності.

Перш ніж перейти до визначення показників ефективності господарювання, з'ясуємо тлумачення терміну «показник». За визначенням наведеним в економічному енциклопедичному словнику [60, с. 120] показником є – кількісно-якісна характеристика певної властивості соціально-економічних об'єктів і процесів; якісно визначена величина, що є результатом виміру чи розрахунків.

Огляд літературних джерел засвідчив, що необхідність оцінки ефективності суспільного виробництва виникла наприкінці 20-х років минулого століття, коли розвиток економіки країни став здійснюватися на основі директивних п'ятирічних планів, а відповідно оцінювалась і реалізація запланованих проектів.

Проблема ефективності, зазначає К. С. Салига [176, с. 40], почала ставитись як проблема визначення ефективності капітальних вкладень по окремих галузях і промисловості в цілому, що зумовлювалось проблемами практики: реконструкцією народного господарства в умовах дефіциту матеріальних ресурсів.

Розроблення теоретичних основ оцінки ефективності капіталовкладень відбувалась у двох інтелектуальних центрах країни: в інституті економіки АН СРСР та в центральному економіко-математичному інституті АН СРСР. Погляди представників двох інститутів на методи оцінки економічної ефективності виявились різними, а по ряду окремих питань теорії капіталовкладень – несумісними. Протиріччя, яке виникло між двома науковими школами, призвело до розподілу теорії ефективності на два напрями, що контролювались кожною школою окремо. Переважна частина капіталовкладень оцінювалась за методикою визначення економічної ефективності капітальних вкладень, розроблених на базі досліджень ІЕ АН СРСР (провідні вчені – Т. С. Хачатуров, В. П. Красовський).

Капіталовкладення спрямовані на розвиток науково-технічного прогресу оцінювались за методикою, що відображала погляди вчених ЦЕМІ АН СРСР (Н. П. Федоренко, Д. С. Львов)

У 1958 році була розроблена «Типова методика визначення ефективності капітальних вкладень», і це був перший значний внесок теорії ефективності в економічну практику.

Пізніше, в 1977 р., була запроваджена Методика (основні

положення) визначення економічної ефективності використання в народному господарстві нової техніки, винаходів і раціоналізаторських пропозицій [118].

У «Типових методиках визначення економічної ефективності капітальних вкладень», що вийшли до 1990 р., використовувався термін «капітальні вкладення», під якими розумілася сукупність всіх витрат, пов'язаних зі створенням нових, розширенням і технічним переозброєнням діючих основних фондів.

На нашу думку, вкладення капіталу з метою наступного його збільшення можливе не тільки в основні фонди, але й в інші активи підприємства, тому термін «інвестування» є більш точним в сучасних, ринкових умовах господарювання.

На загальногосподарському рівні виникла проблема застосування узагальнюючого показника економічної ефективності виробництва. Вчені В. А. Медведєв, Л. І. Абалкін, О. І. Ожерельєв [113] запропонували розраховувати його наступним чином:

$$E = \frac{V_{\text{чп}}}{B_{\text{ж}} + M + \gamma\Phi}; \quad (1.2)$$

де $V_{\text{чп}}$ – чистий продукт з урахуванням його складу і якості;

$B_{\text{ж}}$ – витрати живої праці;

M – поточні витрати уречевленої праці;

Φ – одноразові вкладення у виробничі фонди;

γ - коефіцієнт приведення до єдиної розмірності, що дає змогу підсумувати витрати і вкладення.

Стосовно даного показника К. С. Салига [176, с. 41] зауважує, що використання його на практиці стає неможливим через відсутність розрахунку коефіцієнта приведення. Не зрозуміло, що являють собою витрати живої праці. Відсутній критерій (граничний норматив) судження про ефективність.

Дослідження щодо оцінки ефективності підприємств тривають у нашій країні і нині. Серед науковців, які зробили значний внесок у формування сучасної методології оцінювання ефективності, варто відмітити роботи: К. С. Салиги [176], В. Г. Андрійчука [2], О. І. Олексюка [137], Т. А. Говорушко [43], Л. В. Дейнеко [50], В. В. Прядко [168], А. Г. Гончарука [44], Г. Є. Куденко [104] та інших.

Салига К.С. [176], для оцінки економічної ефективності господарської діяльності підприємств, використовує ресурсний та

затратний підходи. Дані підходи не нові в теорії ефективності, про що свідчить робота [17], але науковець удосконалює їх та пропонує механізм практичного застосування.

Автор вказує [176, с. 105-108], що ресурсний і затратний підходи відрізняються тим, що в першому випадку основний капітал визначається з урахуванням періоду обороту використовуваних фінансових ресурсів, а в другому враховуються річні витрати виробництва, і пропонує використовувати модель засновану на затратному підході:

$$E = \frac{c \cdot Q}{H_a \cdot C_o + n_{об} \cdot C_{об} + П_n} \geq 1, \quad (1.3)$$

де c – ціна продукції, грн.;

Q – обсяг реалізації в натуральному виразі;

H_a – норма амортизації;

C_o – основні засоби, грн.;

$n_{об}$ – річна кількість оборотів оборотних коштів, оборотів/рік;

$C_{об}$ – оборотні кошти, грн.;

$П_n$ – нормативний прибуток, грн/рік.

На думку К. С. Салиги, затратний підхід до формування математичної моделі ефективності роботи господарюючого суб'єкта є методично більш обґрунтованим, може бути основою для вивчення причинно-наслідкових взаємозв'язків основних часткових показників ефективності господарської діяльності.

Використання затратного підходу дає змогу виконати економічне обґрунтування співвідношення продуктивності праці й середньої заробітної плати виходячи з фінансових можливостей підприємства.

Андрійчук В. Г. [2] досліджує показники ефективності виробничої діяльності. Серед усіх показників він виділяє чотири основні групи: показники продуктивності виробничих ресурсів; показники рентабельності виробничих ресурсів; показники рентабельності обороту (продажу), показники ефективності за методом DEA (Data envelopment analysis).

В своєму дослідженні автор використовує традиційний підхід до оцінки ефективності виробництва та розроблений зарубіжними науковцями метод аналізу ефективності DEA.

Узагальнення наукових поглядів щодо досліджуваної проблематики засвідчило необхідність формування системи критеріїв

та показників ефективності діяльності підприємств. Дана система, на переконання автора, повинна всебічно характеризувати результати господарської діяльності, враховувати всю сукупність факторів підвищення ефективності, і тим самим, давати можливість об'єктивно оцінювати внесок персоналу у загальні результати господарювання.

Запропонована система критеріїв та показників оцінки ефективності діяльності підприємств представлена в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Система критеріїв та показників оцінки ефективності діяльності підприємств

Критерій	Характеристика критерію	Показники
1	2	3
БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНИЙ ПІДХІД		
Ефективність використання основних засобів	Дозволяє зробити висновок про різні сторони економічної ефективності використання основних засобів – кількісну та якісну	<ul style="list-style-type: none"> - Фондовіддача - Фондомісткість - Фондорентабельність
Ефективність використання оборотних активів	Визначає ефективність використання оборотних активів, дає можливість виявляти резерви оптимізації їх структури та прискорення обертання	<ul style="list-style-type: none"> - Коефіцієнт оборотності оборотних коштів - Час обороту оборотних коштів - Коефіцієнт мобільності активів - Коефіцієнт покриття - Коефіцієнт швидкої ліквідності - Рентабельність оборотного капіталу
Ефективність використання капіталу підприємства	Дозволяє оцінити ефективність функціонування капіталу підприємства, характеризує результативність вкладів акціонерів та інвесторів у підприємство	<ul style="list-style-type: none"> - Коефіцієнт фінансової незалежності - Коефіцієнт фінансової стабільності - Коефіцієнт фінансового ризику - Рентабельність фінансових ресурсів - Рентабельність власного капіталу - Рентабельність продажу - Коефіцієнт реінвестування - Коефіцієнт стабільності економічного зростання - Коефіцієнт трансформації (ресурсовіддача)
Ефективність використання трудових ресурсів	Характеризує ефективність використання трудових ресурсів, оскільки рівень продуктивності праці є визначальною умовою результативного господарювання	<ul style="list-style-type: none"> - Продуктивність праці - Трудомісткість продукції - Зарплатовіддача - Фінансова продуктивність праці

ОДНОКРИТЕРІАЛЬНИЙ ПІДХІД		
Вартість підприємства	Виступає основним мірилом при прийнятті ефективних управлінських рішень. Є інформативним для власників та акціонерів стосовно зміни доходу на вкладений капітал	<ul style="list-style-type: none"> - Економічна додана вартість (EVA) - Ринкова додана вартість (MVA) - Додана вартість для акціонерів (SVA) - Оцінка реальних опціонів (OPT) - Модель Едварда-Белла-Ольсона (EBO)

* складено автором

Дана система включає багато- та однокритеріальний підходи до оцінки ефективності господарської діяльності підприємств. Багатокритеріальний підхід об'єднує наступні критерії: ефективність використання основних засобів; ефективність використання оборотних активів; ефективність використання капіталу підприємства та ефективність використання трудових ресурсів.

У межах кожного критерію запропоновані показники, які на думку автора, дають всебічну характеристику використання ресурсів підприємства.

Так, успішність господарювання значною мірою залежить від ефективного використання основних засобів, що має вплив на обсяг випущеної продукції, продуктивність праці, прибутковість та багато інших показників.

Пропонується визначати ефективність використання основних засобів за допомогою показників фондівіддачі, фондомісткості та фондорентабельності, розрахунок яких дає змогу виявити резерви підвищення результативності їх використання.

На думку Г. В. Савицької [173, с. 183] найбільш узагальнюючим показником ефективності використання основних засобів є рентабельність капіталу, вкладеного в основні засоби. Її рівень залежить не лише від фондівіддачі, а й від рентабельності продажів, а також від частки реалізованої продукції в її загальному випуску.

Ефективність використання оборотних активів – це критерій на підставі якого можна визначити результативність використання оборотних фондів та фондів обігу.

Значення цього матеріального фактора виробництва, на думку В. В. Прядко [168, с. 63-64], та зростання його ефективності в сучасних умовах надзвичайно велике. Науковець відзначає, що вирішення проблеми матеріаломісткості виробництва товарів народного споживання, якому за природою притаманний високий

рівень матеріаломісткості виробництва продукції (питома вага матеріальних витрат у повній собівартості продукції складає майже 70%), виступає практично єдиною можливою альтернативою подальшого зростання виробництва на одній і тій же сировинній базі.

Оборотний капітал має значну частку в загальній валюті балансу. Оскільки це наймобільніша частина капіталу, то, на нашу думку, стан і ефективність його використання впливають на результати господарської діяльності і фінансовий стан підприємства.

Абсолютне чи відносне збільшення оборотних активів може свідчити не тільки про розширення виробництва або вплив інфляції, але й про зниження швидкості їх обертання, що веде до збільшення маси оборотних активів. Для визначення тенденцій оборотності та ліквідності поточних активів, вважаємо за доцільне застосування показників запропонованих в межах критерію ефективності використання оборотних активів.

Ефективність використання капіталу підприємства визначається в межах сформованих на підприємстві фінансової та інвестиційної політики. Цілі й завдання фінансової і інвестиційної політики підприємства обумовлюються фінансовою природою, економічними відносинами між суб'єктами ринку з приводу формування й використання капіталу. Особлива роль фінансової та інвестиційної політики зумовлена сутністю економічних категорій – капіталу, грошей, кредиту – як фундаменту їх побудови. Їх рух підпорядковується законам розвитку ринку та підприємства, а участь у відтворювальному процесі стає універсальною через виконання ними основних функцій (формування капіталу, розподіл та контроль), які визначають особливий статус усіх похідних від них категорій, і фінансової та інвестиційної політики підприємства зокрема.

Даний критерій дає змогу визначати ефективність формування і використання капіталу та визначається за допомогою відповідних коефіцієнтів та показників рентабельності.

Справедливим, на нашу думку, є твердження Савицької Г. В. [173, с. 538] про те, що показники рентабельності повніше, ніж прибуток, характеризують результати господарювання, оскільки їх величина відображає співвідношення ефекту з вкладеним капіталом або спожитими ресурсами. Також їх використовують для оцінювання діяльності підприємства як інструмент формування інвестиційної та цінової політики.

Ефективність використання трудових ресурсів – це критерій на

основі якого можна судити про ефективність людської праці, яка стає конкурентною перевагою за умови раціонального її використання та підвищення рівня продуктивності. Оцінка діяльності персоналу безпосередньо пов'язана з ефективністю господарювання, результативністю використання даного ресурсу та корпоративною культурою. В межах даного критерію варто проводити оцінку спрямовану на визначення об'єктивно вимірюваних показників діяльності (продуктивність праці, трудомісткість продукції, зарплатовіддача та фінансова продуктивність праці).

Сформовані в межах багатокритеріального підходу показники, порядок їх розрахунку та характеристика наведені у Додатку Б (табл. Б.1-Б.4).

Використання даного підходу для оцінки ефективності діяльності підприємства ставить за необхідне узагальнення оцінки господарювання, яку слід проводити за аналогією до Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки [119]. На наше переконання, проведення такої оцінки дозволить з'ясувати ступінь ефективності управління підприємством, що має на меті підведення підсумків аналізу, виявлення об'єктивних та суб'єктивних причин, які позитивно (негативно) вплинули на результати господарювання.

В процесі аналізу запропонованих показників слід обчислити відносне зростання (коефіцієнт зростання), яке визначається шляхом зіставлення показників звітного періоду та минулого. Для узагальнення результатів аналізу за коефіцієнтом зростання пропонується виводити оціночний бал з урахуванням таких умов:

- якщо позитивним аспектом господарювання є зростання (зменшення) коефіцієнта – 1 бал;
- якщо значення коефіцієнта не змінилось – 0 балів;
- якщо негативним аспектом господарювання є зменшення (зростання) коефіцієнта – (-1) бал.

Зважаючи на те, що в роботі пропонується досліджувати двадцять показників ефективності, рекомендовано визначати діапазон на підставі мінімальних (-20 балів) та максимальних (20 балів) значень показника. Загальний оціночний бал ефективності господарювання ($Z_{0.6}$) визначається підсумовуванням за таким принципом: високий рівень (від 20 до 7 балів); середній рівень (від 6 до (-7)); низький рівень (від (-8) до (-20) балів). Така узагальнююча оцінка, на наш погляд, не є обтяжливою та громіздкою; не робить

необхідною нормалізацію даних; дозволяє комплексно оцінити зміну як абсолютних, так і відносних показників та може використовуватись на вітчизняних підприємствах кондитерської промисловості.

На нашу думку, за умов використання однокритеріального підходу до оцінки ефективності діяльності підприємств, в якості критерію слід використовувати приріст вартості підприємства. Саме вартість виступає індикатором ефективних управлінських рішень; створює дієві важелі залучення додаткового капіталу на підприємство, тим самим підвищуючи його конкурентоспроможність. Вартість підприємства визначається його здатністю генерувати додану вартість, і з цих позицій підприємство розглядається як потенційний об'єкт для вкладання ресурсів інвесторів.

Особливої уваги заслуговують показники оцінки вартості підприємства, які останнім часом набувають особливої популяризація на вітчизняних підприємствах (Додаток Б, табл. Б.5). Серед даної групи показників економічна додана вартість найбільш системно характеризує отримання власниками підприємства доходу на вкладений капітал,

Показник економічної доданої вартості (EVA) — це результат еволюційного розвитку парадигми визначення інтегрованих оціночних показників ефективності бізнесу. У вітчизняній економічній літературі цей підхід майже не розглядається, у російській – лише в окремих працях, винятково в перекладах. EVA – важливий фінансовий показник, який відносно недавно (на початку 90-х років ХХ ст.) почав активно використовуватися лідируючими компаніями зі світовим ім'ям [199, с. 52-54].

Концепція EVA була розроблена і зареєстрована компанією Stern Stewart & Co, хоча її засади були закладені ще в теорії економічного доходу Альфреда Маршалла. Концепція управління на основі EVA з'явилась як результат розвитку концепції управління, що базується на вартості підприємства. Показник EVA є похідним від таких показників, як рентабельність інвестицій (ROE) та рентабельність робочого капіталу (ROCE). В основу цієї концепції закладено такі принципи [44, с. 162]:

- власник інвестує капітал для отримання доходу;
- підприємство створене для отримання додаткових доходів;
- діяльність персоналу підприємства спрямована на збільшення його ринкової вартості за рахунок впровадження системи мотивації.

Розрахунок показника економічної доданої вартості (EVA) проводиться за наступною формулою [125, с. 206; 52, с. 55-56]:

$$EVA=NOPAT-WACC \cdot IC \quad (1.4)$$

де NOPAT (Net Operating Profit After Tax) – чистий операційний прибуток після сплати податків;

WACC - середньозважена вартість капіталу підприємства;

IC - інвестований капітал.

Розрахунок показника EVA можливий також за формулою:

$$EVA=(ROCE-WACC) \cdot IC \quad (1.5)$$

де ROCE (Return on Capital Employed) - дохідність на інвестований капітал (визначається як відношення прибутку до сплати відсотків і податків (ЕВІТ) до різниці між сукупними активами та поточними зобов'язаннями).

Показник EVA застосовується для оцінювання ефективності діяльності підприємства з позиції його власників, і свідчить про корисність результату господарювання, якщо підприємство заробило більше, ніж становить дохідність альтернативних вкладень. Цим можна пояснити той факт, що в процесі розрахунку EVA із суми операційного прибутку вираховується плата за користування не лише позиковим капіталом, а й власним. Отже, можна стверджувати, що такий підхід більшою мірою відображає реальну вартість функціонуючого капіталу.

Дослідження, які здійснювалися у 90-х роках ХХ ст., свідчать про те, що EVA забезпечує отримання кориснішої інформації про цінність фінансово-економічних операцій, ніж обліковий інструментарій визначення ефективності діяльності підприємства, наприклад, такі показники, як прибуток, рентабельність капіталу або темпи зростання прибутку в розрахунку на одну акцію (EPS).

Недоліками даного показника деякі науковці вважають наступні [44, с. 163]:

- жорсткий взаємозв'язок винагороди і показника EVA може призвести до прийняття рішень, направлених на короткострокові вигоди від зменшення витрат і використання активів у яких завершився термін амортизації;

- система показників складається лише з фінансових показників, що призводить до недооцінки таких факторів довгострокового успіху, як знання персоналу, інформаційні технології, корпоративна культура;

- більш орієнтована на короткострокову перспективу ніж довгострокову.

Таким чином, сутність концепції EVA проявляється в тому, що цей показник відображає величину відношення доданої вартості до ринкової вартості підприємства й оцінку ефективності діяльності підприємства з урахуванням останньої. Розрахунок ринкової вартості підприємства на основі концепції EVA можна здійснювати за формулою [199, с . 421]:

$$V = IC_0 + \sum_{t=1}^n \frac{EVA_t}{(1+WACC)^t} + \frac{EVA_{t+1}}{(1+WACC)^t}, \quad (1.6)$$

де IC_0 – інвестований капітал.

З такої залежності між ринковою вартістю підприємства і значеннями EVA можна зробити висновок, що підприємство має планувати майбутні значення економічної доданої вартості для майбутнього інвестування капіталу акціонерами. Очікування майбутніх значень EVA здійснює суттєвий вплив на зростання ціни акцій підприємства. Якщо очікування будуть суперечливими, то ціна акцій коливатиметься, і в короткостроковому періоді неможливо буде встановити чітку залежність між значеннями EVA і ціною акцій підприємства. Тому планування прибутку, структури та вартості капіталу є першочерговим завданням менеджерів підприємства.

Чим вищий професійний рівень керівників підприємства, тим реальнішим може бути досягнення прогнозованого значення показника EVA. Саме цим можна пояснити той факт, що на великих західних підприємствах значення EVA є основою для преміювання менеджерів, які стають більш зацікавленими у зростанні прибутків і вартості підприємства. Тобто, економічна додана вартість виступає основою системи мотивації. Концепція економічної доданої вартості часто використовується західними компаніями як досконаліший порівняно з чистим прибутком інструмент вимірювання ефективності діяльності підрозділів. Такий вибір пояснюється тим, що EVA дає змогу оцінити не тільки кінцевий результат, а й те, якою ціною його було отримано (тобто який обсяг капіталу і за якою ціною було використано).

Дослідження критеріїв та показників оцінки ефективності та результативності діяльності підприємств довело багатогранність та різноплановість такої оцінки. Важливим, на нашу думку, є вибір критеріїв які максимально відповідатимуть поставленим задачам та комплексно характеризуватимуть діяльність підприємства. Запропонована система критеріїв та показників оцінки ефективності

відповідає принципам логічності, системності та об'єктивності і може використовуватись на підприємствах як ефективний інструмент оцінки результатів господарювання.

1.3. Вартісно-орієнтований підхід у сучасному управлінні ефективністю діяльності підприємств

Зарубіжний та вітчизняний досвід управління багатий на різноманітні підходи та концепції, що сформувались в процесі тривалого еволюційного розвитку науки управління та вирізняються методами, принципами, функціями та інструментами. Різноманітність підходів пов'язана з особливостями розвитку суспільства, формуванням економічних відносин та новими вимогами до управління.

Початок 20-го століття характеризувався започаткуванням теорії менеджменту. Проблеми управління підприємством розглядались і вирішувались з позиції економічності використання внутрішніх ресурсів та можливостей підприємства як об'єктів управління.

Соболь С. М. та Багацький В. М. [186, с. 40] відзначають, що для початкової стадії розвитку знань про управління, характерним був одномірний підхід, за якого наголос робився на дослідженні одного з елементів управління: управлінської задачі, управлінської діяльності, поведінці і взаємовідносинах людей в організації, прийнятті управлінських рішень. Залежно від прийнятого напрямку досліджень виділяють ряд шкіл менеджменту: школа наукового управління (Ф. Тейлор, Г. Форд, Френк і Ліліан Гілбрейт, Г. Гантт); школа адміністративного управління (А. Файоль, Г. Емерсон, Л. Урвік, М. Вебер); школа людських стосунків (Е. Мейо, М. Фоллетт, А. Маслоу, Д. Мак Грегор); школа організаційної поведінки (К. Арджиріс, Р. Лайкерт, Ф. Герцберг); кількісна школа (Р. Аккоф, Г. Саймон, Л. В. Канторович); теорія прийняття рішень (Ж. Лагранж) (рис. 1.5).

Для інтегрованих підходів до управління, які долають одномірність ранніх теорій менеджменту, характерними є [186, с. 45]:

1) погляд на управління як на багатомірне, комплексне явище, яке пов'язане чисельними зв'язками як з внутрішнім, так і зовнішнім середовищем;

2) визнання наявності синергічного ефекту, тобто того, що ціле завжди якісно відрізняється від простої суми його складових частин;

3) заперечення наявності універсальних підходів до управління та загальних принципів побудови і здійснення управління.

Процесний, системний, ситуаційний, предметний та функціональний підходи до управління не є концепціями менеджменту, які складаються з певних положень, а являють собою, скоріше, способи або образи мислення, які у комплексі розглядають різні аспекти управління.

Сучасні підходи та напрямки розвитку теорії управління концентрують в собі набутий досвід та практику управління підприємством як відкритою системою. Усвідомлення принципів змін функціонування підприємств у мінливому середовищі, застосування інформаційних технологій, інноваційна спрямованість, результативність господарювання та зростання вартості підприємства обумовлюють сучасні тенденції розвитку теорії управління.

Функціонування підприємств в ринковому середовищі ставить за необхідне пошук таких підходів до управління, які б максимально відповідали умовам діяльності, визначали стратегічні пріоритети підприємства, а результати господарювання задовольняли зацікавлене коло осіб. При умові досягнення результату господарювання за найбільш раціонального використання ресурсів, слід говорити про ефективність, що позиціонується як управлінська категорія. Проблема управління ефективністю підприємств є досить актуальною в наш час і керівники підприємств зацікавлені у розробці заходів, спрямованих на її розв'язання.

З'ясуємо думки науковців щодо трактування поняття «управління ефективністю». Так, А. Г. Гончарук [44, с. 138] вважає, що управління ефективністю це – стратегічний підхід менеджменту, створений для моніторингу за ефективністю роботи підприємства. Він описує методологію, вимір, процеси, системи і програмне забезпечення, яке використовується для моніторингу ефективності на різних підприємствах, а також у державному управлінні.

Колектив авторів [110] розглядають ефективність управління як ступінь досягнення встановлених цілей підприємства.

З такою думкою важко погодитись, оскільки вона не розкриває сутності управління ефективністю, а трактується, на наш погляд, як результативність діяльності підприємства.

Армстронг М. [6, с. 273] визначає управління ефективністю як процес зміни результатів у вигляді досягнутого рівня ефективності в порівнянні з очікуваннями, відображеними в цілях.

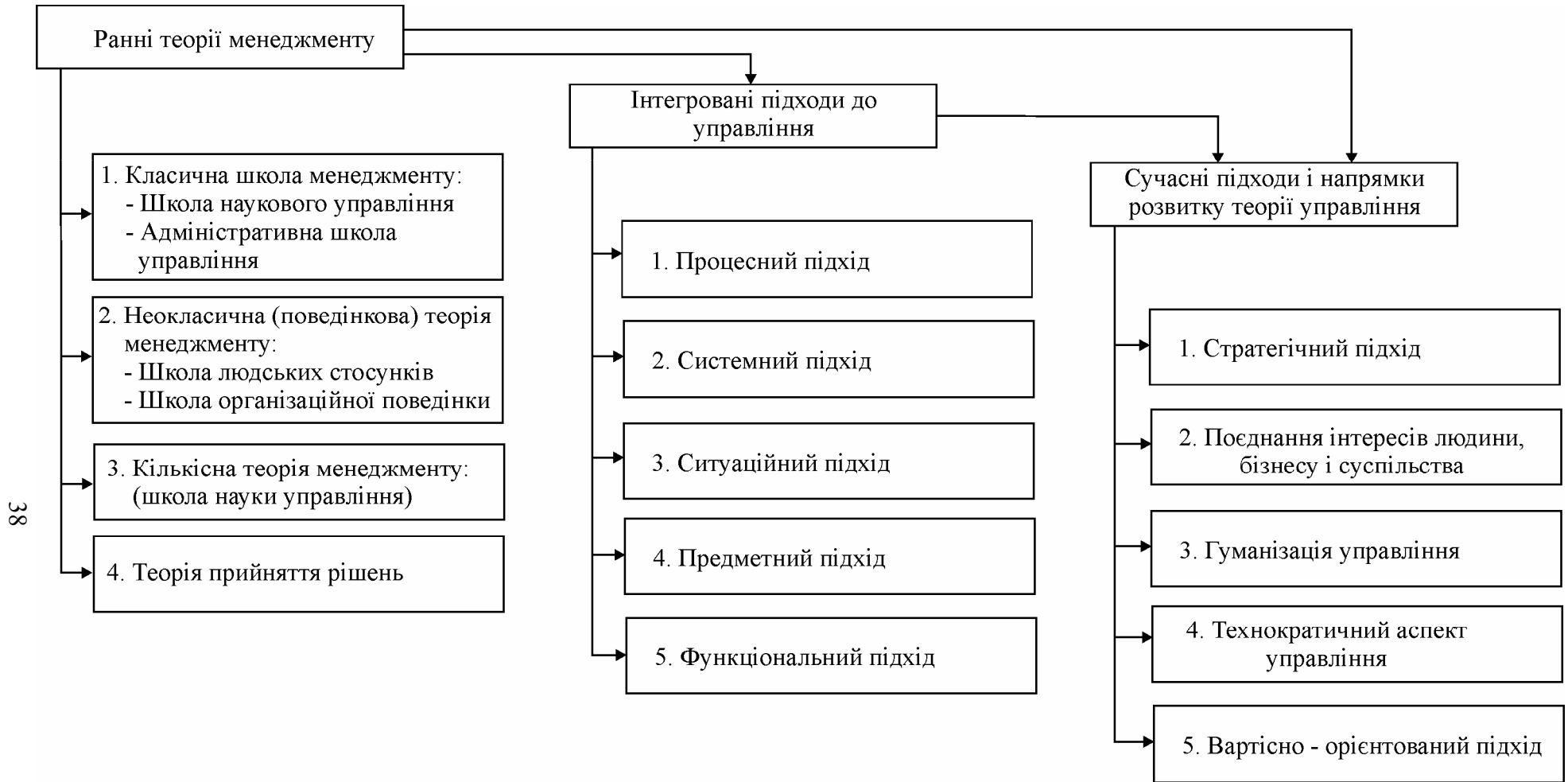

Рис. 1.5. Основні напрямки розвитку науки управління

* удосконалено автором на основі [186, с. 39; 216, с. 9]

Цей процес фокусується на цілях, стандартах і критеріях або показниках ефективності та враховує знання, уміння, навички і компетентність, необхідні для досягнення результатів.

Науковець переконаний, що управління ефективністю повинне проявлятися в чотирьох аспектах [6, с. 266]:

- 1) вертикальна інтеграція – поєднання або узгодження ділових, командних і індивідуальних цілей;
- 2) функціональна інтеграція – узгодження функціональних стратегій організації;
- 3) інтеграція людських ресурсів – узгодження різних аспектів управління з людськими ресурсами, особливо організаційним розвитком, система винагороди для досягнення цілісного підходу до управління і розвитку людей;
- 4) інтеграція індивідуальних потреб з потребами організації, наскільки це можливо.

На думку А. В. Куценко [104, с. 18] управління ефективністю діяльності підприємства являє собою цілеспрямоване оперативне регулювання діяльності за напрямками управління ефективністю для забезпечення відповідності фактичного стану підприємства заданим параметрам.

Куценко А. В., в роботі [104], пропонує схему процесу управління ефективністю, що враховує взаємозв'язок між складовими елементами (рис. 1.6)

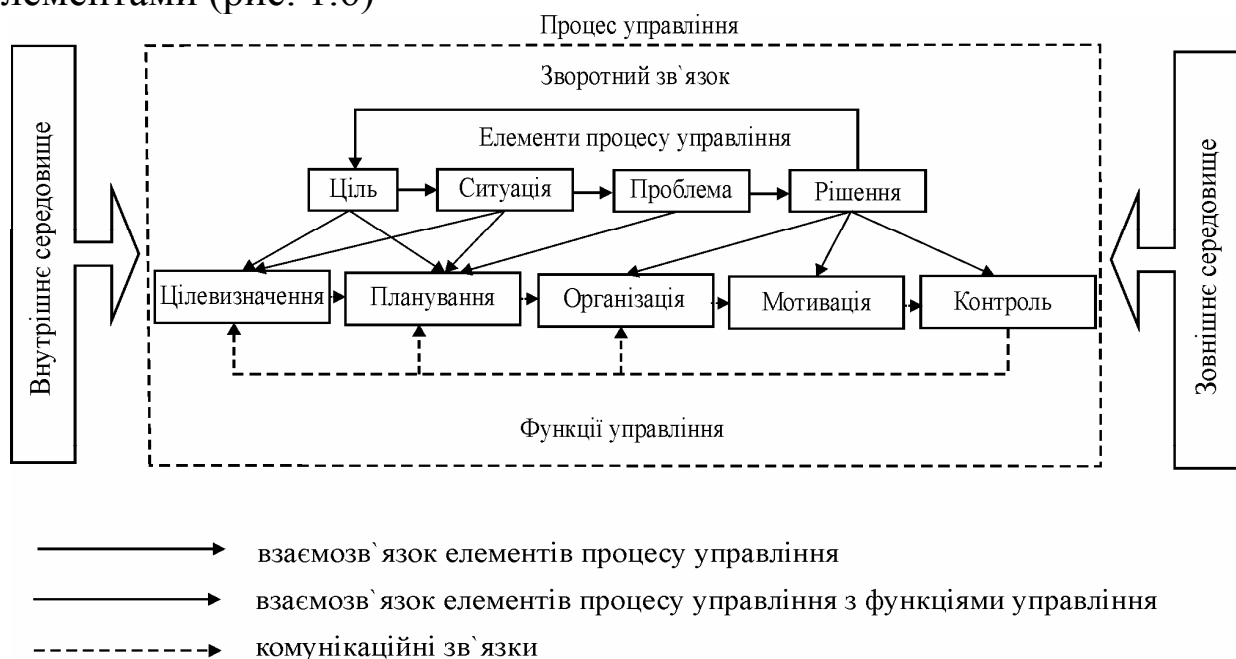

Рис. 1.6. Взаємозв'язок елементів процесу управління ефективністю діяльності підприємства [104, с. 21]

На наше переконання, крім визначених елементів, в процесі управління ефективністю доцільно чітко визначати місію підприємства; оцінювати результативність господарювання в ретроспективі; враховувати різнобічні аспекти управління та формулювати очікуваний результат діяльності. Виходячи з вищесказаного, доцільним буде декомпозиція, розширення та удосконалення запропонованого процесу управління ефективністю.

В сучасних умовах господарювання особливої актуальності набувають підходи до управління ефективністю, в основу яких покладена вартість підприємства.

З економічної точки зору вартість це – уречевлена в товарах та послугах суспільно необхідна праця та економічні відносини між суб'єктами господарської діяльності, що пов'язані з такою працею, з суспільним поділом праці й обміном товарами та послугами [60, с. 83].

Оскільки, підприємство виступає унікальним товаром з притаманними лише йому властивостями, доречним, на наш погляд, є з'ясування терміну «вартість підприємства» в правовому полі. Згідно Національного стандарту №1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав», вартість визначається як еквівалент цінності об'єкта оцінки, виражений у ймовірній сумі грошей. У вищеназваному Стандарті ринкова вартість це – вартість, за яку можливе відчуження об'єкта оцінки на ринку подібного майна на дату оцінки за угодою, укладеною між покупцем та продавцем, після проведення відповідного маркетингу за умови, що кожна із сторін діяла із знанням справи, розсудливо і без примусу [158].

Крім ринкової вартості, даним Стандартом визначаються наступні види вартості:

- поточна вартість - вартість, приведена у відповідність із цінами на дату оцінки шляхом дисконтування або використання фактичних цін на дату оцінки;

- вартість заміщення - визначена на дату оцінки поточна вартість витрат на створення (придбання) нового об'єкта, подібного до об'єкта оцінки, який може бути йому рівноцінною заміною;

- вартість відтворення - визначена на дату оцінки поточна вартість витрат на створення (придбання) в сучасних умовах нового об'єкта, який є ідентичним об'єкту оцінки;

- залишкова вартість заміщення (відтворення) - вартість заміщення (відтворення) об'єкта оцінки за вирахуванням усіх видів

зносу (для нерухомого майна - з урахуванням ринкової вартості земельної ділянки при її існуючому використанні (прав, пов'язаних із земельною ділянкою);

- вартість ліквідації - вартість, яку очікується отримати за об'єкт оцінки, що вичерпав корисність відповідно до своїх первісних функцій;

- інвестиційна вартість - вартість, визначена з урахуванням конкретних умов, вимог та мети інвестування в об'єкт оцінки.

Для підвищення ефективності і результативності господарювання варто застосовувати ті підходи до управління підприємством, які націлені на збільшення його ринкової вартості. Вочевидь, справедливим, на наше переконання, є твердження І. Й. Яремко: «Економічна ефективність, у суто науковому розумінні і в контексті стратегічного управління охоплює очікування майбутніх економічних вигод, або, як загалом подається, полягає у потенційній можливості отримання майбутніх грошових потоків, тобто вартісній спроможності ринкового потенціалу підприємства» [207, с. 26].

На думку Стадник В. В., Рудніченко Є. М., Томаля Т. С., Непогодіної Н. І. [69, с. 10] управління компанією повинне забезпечувати зростання її ринкової цінності, оскільки це дає змогу отримувати найбільш значимий порівняно з іншими формами дохід від вкладання капіталу – курсовий грошовий дохід від перепродажу всіх або частини акцій, або курсовий негрошовий дохід, що виражається у зростанні ринкової цінності чистих активів.

Вартісний підхід передбачає об'єктивне, неупереджене та якісне оцінювання вартості підприємства. Від достовірної оцінки, найчастіше, залежить: вартість підприємства у разі купівлі-продажу; стратегічні плани розвитку підприємства; ринкова вартість цінних паперів та вартість застави при кредитуванні.

Перші моделі вимірювання ефективності на основі вартості з'явилися ще у 20 - х роках ХХ ст. і стали використовуватися майже в усіх країнах з ринковою економікою (табл. 1.4).

В їх основу покладені, переважно, фінансові показники (наприклад, мультиплікативна модель Дюпона або показник рентабельності інвестованого капіталу (ROI). На сучасному етапі оцінювання вартості підприємства, крім зазначених показників, частіше використовують ті, що ґрунтуються на концепції дисконтування.

Еволюція парадигм оцінювання ефективності на основі вартості

1920-ті роки	1970-ті роки	1980-ті роки	1990-ті роки ...
<ul style="list-style-type: none"> - Чистий прибуток (NP); - Модель Дюпона; - Рентабельність інвестицій (ROI) 	<ul style="list-style-type: none"> - Чистий прибуток на акцію (EPS); - Коефіцієнт співвідношення ціни акції і чистого прибутку (P/E) 	<ul style="list-style-type: none"> - Коефіцієнт співвідношення ринкової і балансової вартості акцій (M/B); - Рентабельність акціонерного капіталу (ROE); - Рентабельність чистих активів (RONA); - Грошовий потік (Cash Flow) 	<ul style="list-style-type: none"> - Економічна додана вартість (EVA); - Додана вартість для акціонерів (SVA); - Оцінка реальних опціонів (OPT); - Прибуток до виплати відсотків, податків та дивідендів (EBITDA); - Чиста теперішня вартість (NPV); - Збалансована система показників (BSC); - Грошовий потік віддачі на інвестований капітал (CFROI); - Метод цільового управління (MBO); - Модель Едварда-Белла-Ольсона (EBO)

* удосконалено автором на основі [199, с. 404]

Проблемі вартості підприємств та методології її оцінювання значну увагу, у своїх роботах, приділяють вітчизняні науковці: О. Мендрул, Л. Воротіна, Р. Костирко, Н. Тертична, В. Шевчук, І. Яремко, Т. Момот, Н. Чухрай та інші.

Воротіна Л. І. вважає, що оцінка це – наука про вартість майна, яка здійснюється на визначених наукових принципах та методологічній базі і є сполученням математичних методів та суб'єктивних міркувань оцінювача, що базуються на його професійному досвіді, ціль якого полягає у виявленні найбільш ефективного, з економічного погляду, використання об'єкта та у розробці економічної моделі оцінки об'єкта, яка прогнозувала б найбільш вірогідну ціну його продажу [35].

В роботі [116, с. 165] автор визначає оцінювання бізнесу як майнового комплексу, здатного приносити прибуток його власникові. При проведенні оціночної експертизи визначається вартість всіх активів компанії: нерухомого майна, машин і устаткування,

складських запасів, фінансових вкладень, нематеріальних активів. Крім того, окремо оцінюється ефективність роботи компанії, її колишні, сучасні і майбутні доходи, перспективи розвитку і конкурентне середовище на цьому ринку, а потім оцінювана компанія порівнюється з підприємствами-аналогами. На підставі такого комплексного аналізу реально оцінюють бізнес як майновий комплекс, здатний приносити прибуток.

В залежності від суб'єкта оцінки, можуть бути визначені різні цілі оцінки вартості підприємства, класифікація яких подана в табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Класифікація цілей оцінювання вартості підприємств

Суб'єкт оцінювання	Цілі оцінки
1	2
Підприємство як юридична особа	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення економічної безпеки - розробка стратегії розвитку підприємства на основі його вартості - випуск акцій - оцінювання ефективності управління
Власник	<ul style="list-style-type: none"> - вибір варіанта розпорядження власністю - складання консолідованих та роздільних балансів при реструктуризації - обґрунтування ціни купівлі-продажу підприємства та його частки
Кредитні установи	<ul style="list-style-type: none"> - перевірка фінансової спроможності позичальника - визначення розміру позики, що видається під заставу
Страхові компанії	<ul style="list-style-type: none"> - встановлення розміру страхового внеску - визначення розміру страхових виплат
Фондові біржі	<ul style="list-style-type: none"> - розрахунок кон'юнктурних характеристик - перевірка обґрунтованості котирувань цінних паперів
Інвестори	<ul style="list-style-type: none"> - перевірка доцільності інвестиційних вкладень - визначення допустимої ціни купівлі підприємства з метою включення його в інвестиційний проект
Державні органи	<ul style="list-style-type: none"> - визначення оподатковуваної бази при оподаткуванні - встановлення доходу від примусової ліквідації через процедуру банкрутства - оцінювання для судових цілей

* удосконалено автором на основі [100; 116]

Згідно із Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» оцінка вартості майна підприємства проводиться в наступних випадках [162]:

- створення підприємств (господарських товариств) на базі

державного майна або майна, що є у комунальній власності;

- реорганізації, банкрутства, ліквідації державних, комунальних підприємств та підприємств (господарських товариств) з державною часткою майна (часткою комунального майна);

- виділення або визначення частки майна у спільному майні, в якому є державна частка (частка комунального майна);

- визначення вартості внесків учасників та засновників господарського товариства, якщо до зазначеного товариства вноситься майно господарських товариств з державною часткою (часткою комунального майна), а також у разі виходу (виключення) учасника або засновника із складу такого товариства;

- приватизації та іншого відчуження у випадках, встановлених законом, оренди, обміну, страхування державного майна, майна, що є у комунальній власності, а також повернення цього майна на підставі рішення суду;

- переоцінки основних фондів для цілей бухгалтерського обліку;

- оподаткування майна згідно з законом;

- визначення збитків або розміру відшкодування у випадках, встановлених законом;

- в інших випадках за рішенням суду або у зв'язку з необхідністю захисту суспільних інтересів.

Проведення незалежної оцінки майна є обов'язковим у випадках його застави, відчуження державного та комунального майна способами, що не передбачають конкуренцію покупців у процесі продажу, або у разі продажу одному покупцю, визначення збитків або розміру відшкодування, під час вирішення спорів та в інших випадках, визначених законодавством або за згодою сторін.

Оцінку вартості підприємств здійснюють з позицій трьох підходів: витратного, дохідного і ринкового. Кожний підхід дозволяє виділити певні характеристики об'єкту оцінки.

Найчастіше в практиці оцінювання вартості підприємств використовують витратний підхід, що дозволяє оцінити бізнес з точки зору понесених витрат. Даний підхід є оптимальним для використання за умов, що підприємство не є об'єктом купівлі-продажу, а також при оцінці об'єктів соціального, культурного, історичного спрямування (лікарні, музеї).

Оцінка на основі аналізу активів ґрунтується на принципі заміщення та збалансованості, економічної величини і економічного розподілу.

На думку В. Є. Йосіпова, Г. А. Маховікової, В. В. Терехової [61, с. 74-76] використання витратного підходу необхідне в двох випадках:

- по-перше, витратний підхід незамінний при оцінці підприємств, що не котуються, частіше зареєстрованих у формі товариств з обмеженою відповідальністю та приватних акціонерних товариств, котрі, як правило, мають непрозорі фінансові потоки;
- по-друге, використання витратного підходу разом з іншими підходами, і перш за все дохідним, дозволяє приймати ефективні інвестиційні рішення.

В умовах розвиненого ринкового середовища помітної популяризації набирають методи, що формують дохідний підхід в оцінці вартості підприємства. Вихідною категорією, при використанні даного підходу, стає дохід підприємства та можливість його формування в майбутньому.

Круш П. В., Поліщук С. В. [102, с. 19-20] визначають дохідний підхід як визначення поточної вартості майбутніх доходів, які виникнуть в результаті використання власності і можливого подальшого її продажу. В даному випадку застосовується оцінний принцип очікування.

Хоча, як правило, дохідний підхід є найприйнятнішим для оцінки бізнесу, корисно буває використовувати також ринковий і витратний підходи. В деяких випадках витратний або ринковий підхід є більш точним і ефективним.

При оцінці вартості підприємства методами дохідного підходу дані про вартість, склад і структуру активів безпосередньо не впливають на оцінку, а використовується лише інформація про здатність активів генерувати доходи. Такий методологічний підхід за своєю природою є однотипним з методологією оцінки доцільності інвестицій на базі концепції зміни вартості грошей у часі.

Ринковий підхід особливо ефективний у разі існування дієвого ринку порівнюваних об'єктів власності. Використовуючи даний метод, оцінщик володіє інформацією щодо впливу галузевих і регіональних факторів на ціну акцій підприємства.

Достовірність оцінки залежить від якості зібраних даних, оскільки, застосовуючи даний підхід, оцінювач майна повинен зібрати точну інформацію про продажі порівнюваних об'єктів. Ці дані включають: фізичні характеристики, час продажу, місце розташування, умови договору купівлі-продажу і особливості фінансування. Дієвість такого підходу знижується, зауважують Круш

П. В., Поліщук С. В. [102, с. 19-20], якщо операцій було мало і моменти їхнього здійснення і оцінки розділяє тривалий період, якщо ринок знаходиться в аномальному етапі, оскільки швидкі зміни на ринку призводять до спотворення показників. Крім того, отримана інформація носить ретроспективний характер і потребує використання значної кількості корегувань стосовно об'єкта оцінки.

Характеристика підходів та методів оцінки вартості підприємств представлена в Додатку Б (табл. Б.6).

Ми погоджуємось з Т. В. Момот [128], що вартість в суспільстві збільшується шляхом її використання на ринкових засадах. Так, генерування вартості повинне здійснюватися за умов дотримання певних правил і принципів, що відображають закономірності формування вартості майна, а саме нижченазваних принципів:

- принцип корисності ґрунтується на тому, що майно має вартість тільки за умови корисності його для потенційного власника або користувача;

- принцип попиту та пропозиції відображає співвідношення пропозиції та попиту на подібне майно. Відповідно до цього принципу під час проведення оцінки враховуються ринкові коливання цін на подібне майно;

- принцип заміщення передбачає врахування поведінки покупців на ринку, яка полягає в тому, що за придбання майна не сплачується сума, більша від мінімальної ціни майна такої ж корисності, яке продається на ринку;

- принцип очікування передбачає, що вартість об'єкта оцінки визначається розміром економічних вигод, що очікуються від володіння, користування та розпорядження ним;

- принцип внеску (граничної продуктивності) передбачає врахування впливу на вартість об'єкта оцінки таких факторів, як праця, управління, капітал і земля, що є пропорційним їх внеску в загальний дохід;

- принцип найбільш ефективного використання полягає в урахуванні залежності ринкової вартості об'єкта оцінки від його найбільш ефективного використання. Під найбільш ефективним використанням розуміється використання майна, в результаті якого вартість об'єкта оцінки є максимальною.

Проаналізувавши думки вчених, стосовно сутності поняття «управління ефективністю» та дослідивши економічну природу вартості і особливості її оцінки, вважаємо за доцільне уточнити

трактування даного поняття з точки зору вартісного-орієнтованого підходу.

Так, «управління ефективністю», на наше переконання це – цілеспрямований, динамічний процес вибору та реалізації стратегії, що дозволяє забезпечити розвиток підприємств, їх результативність та примноження ринкової вартості у перспективі.

На нашу думку, управління ефективністю підприємства варто спрямовувати в когнітивній площині, що виявляє особливі, пізнавальні можливості працівників. Для обґрунтування доцільності використання когнітивних поглядів в управлінні ефективністю діяльності підприємств, проаналізуємо термінологічний апарат та особливості їх розвитку в інших областях знань.

Когнітивний підхід (от лат. *cognition* – знання, пізнання) [9, с. 43] вперше був реалізований у психології. В цій науці з кінця 60-х років ХХ ст. почав активно розвиватися новий напрямок досліджень, який сфокусувався на дослідженні когнітивних процесів. Поява терміну «когнітивна психологія» пов'язана з ім'ям американського психолога Найссера.

Витоки досліджень щодо пізнання людиною оточуючого світу, беруть свій початок в роботах Платона та Арістотеля. Пройшовши значний еволюційний розвиток, когнітивна тематика почала активно вивчатись в минулому столітті, коли стали активно досліджуватись увага людини, пам'ять, пізнання, мова та мислення, однак, ці процеси вже опановувались на якісно новому рівні.

Нині когнітивні науки представляють собою цілу низку дисциплін, що об'єднані єдиною тематикою і однотипними методологічними принципами. Традиційно до них відносять: філософію, антропологію, психологію, лінгвістику, економіку та комп'ютерні технології (рис. 1.7).

Баксанський О. Е. та Кучер Е. Н. [9, с. 85] відмічають: «Сьогодні можна говорити про те, що когнітивні моделі і методологічні підходи широко розповсюдились в науці, стали невід'ємними інструментами професіоналів в різних областях, до того ж не тільки на дослідницькому, а й на практичному рівні. Без них важко уявити сучасну соціологію, політологію, менеджмент, теорію управління, медицину та педагогіку».

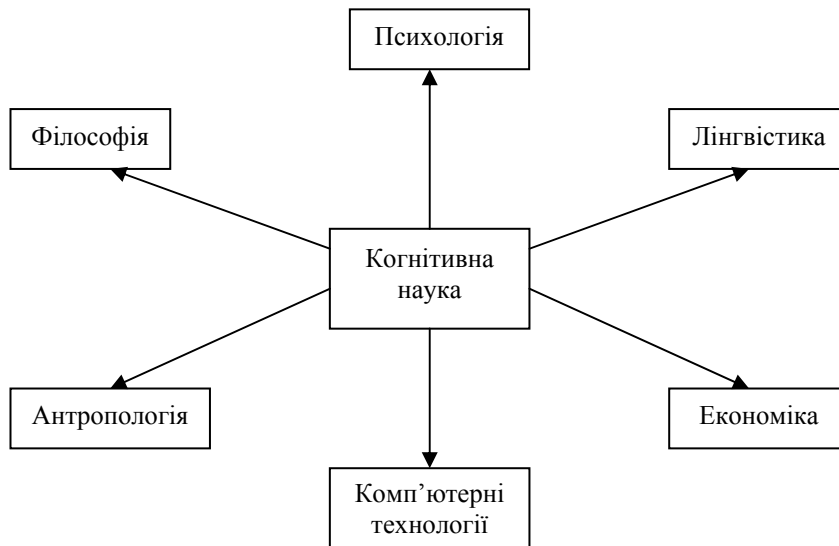

Рис. 1.7. Зв'язок когнітивної науки з іншими

* складено автором на основі [9; 122]

Друга хвиля когнітивної революції (90-і роки ХХ ст.) пов'язана з втручанням інформаційного підходу в область людських емоцій, інтуїції, пізнання оточуючого та креативності – тобто тих процесів, які є далекими від «суворої» раціональності. Незважаючи на це, когнітивність виходить з фундаментального твердження про те, що людина є в першу чергу істота думаюча, і відповідно, на всі сторони її життєдіяльності варто дивитись, враховуючи суб'єктивні уявлення і переконання, переваги і оцінки, накопичений досвід і сформовані установки конкретної людини.

Обробка інформації людиною відбувається у всіх сферах її діяльності і характеризує процес пізнання, що включає наступні етапи:

- 1) отримання інформації – дані поступають в оперативну пам'ять людини для подальшого визначення і оцінки їх значимості;
- 2) розпізнавання інформації полягає в перевірці різного роду перцептивних (побудованих на сприйнятті різними органами відчуттів) гіпотез відносно отриманого матеріалу;
- 3) репрезентування інформації. На даному етапі отримана інформація структурується з тією, що отримана раніше;
- 4) зберігання інформації дозволяє людині отримувати доступ до інформації, що надійшла раніше. Вербальна уява дозволяє ущільнювати інформацію за рахунок логічної обробки;
- 5) відтворення інформації дозволяє отримати доступ до необхідної інформації в потрібний момент часу.

Відомий нобелівський лауреат Г. Саймон на базі когнітивного

підходу вперше запропонував концепцію обмеженої раціональності, яка пояснює поведінку економічної людини, причиною якої є неможливість отримати повну інформацію про ринок та обмеженість «рахункових» можливостей індивіда [174]. Він вводить принцип (критерій) задоволеності, визначаючи вибір рішення замість принципу максимізації. Економічна людина не максимізує свій вибір, а лише шукає перше задовільне рішення. Таким чином, Г. Саймон пояснює поведінку людини, враховуючи її психологічні особливості та процеси мислення. Визнання постулату обмеженої раціональності економічної людини принципово вплинуло на розвиток сучасної економічної теорії, яка до цього ґрунтувалася на тезі про сувору раціональність поведінки людини на ринку.

Беккер Б. Е. та колектив авторів [208, с. 39-47], досліджуючи системи управління людськими ресурсами, встановлюють взаємозв'язок між стратегією підприємства, людськими ресурсами та ринковою вартістю підприємства (рис. 1.8).

Рис. 1.8. Взаємозв'язок системи управління людськими ресурсами та вартістю підприємства [208]

Важливо відмітити, що на всіх етапах процесу управління ефективністю має місце цілеспрямований вплив на працівників та їх здатність працювати з максимальною віддачею. Менеджерам

важливо усвідомлювати можливість відсіювання значної долі отриманої інформації персоналом, а також її видозміни. В кінцевому підсумку людина формує своє, суб'єктивне бачення реальності і тих процесів, що відбуваються. Тож, вплив на особу та її індивідуальні здібності повинні забезпечити позитивний результат господарювання та зростання вартості підприємства.

Управління ефективністю, яке націлене на зростання вартості підприємства, повинне, на нашу думку, вирішити наступні завдання:

- сформулювати стратегію розвитку підприємства, та встановити етапи її реалізації;
- оптимізувати структуру джерел фінансування підприємства та інвестувати кошти в активи у відповідності з основними правилами фінансування;
- забезпечити ліквідність активів підприємства та прагнути до скорочення терміну обертання оборотних коштів;
- гарантувати захист прав акціонерів, тобто впровадити ефективну систему прийняття рішень, та надати акціонерам (як великим, так і міноритарним) можливість контролювати роботу менеджменту;
- використовувати інноваційні технології, що забезпечать зростання обсягу виробництва та продуктивності праці і гарантуватимуть високу якість та екологічний контроль продукції;
- вдосконалювати корпоративну культуру на підприємстві та довести до кожного працівника необхідність зростання вартості підприємства;
- сприяти підвищенню ділової репутації та іміджу підприємства.

Отже, управління ефективністю з точки зору вартісно-орієнтованого підходу націлене на досягнення максимальної вартості підприємства, а відтак і потреб зацікавленого кола осіб. Розуміння основ проблеми управління сприяє її вирішенню, а результат діяльності є важливим підґрунтям для подальшого дослідження теоретичних і прикладних аспектів управління ефективністю.

РОЗДІЛ 2

СТАН УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ КОНДИТЕРСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

2.1. Сучасний стан ефективності діяльності підприємств кондитерської промисловості України

Провідне місце в економіці нашої країни посідає харчова промисловість, у складі якої одним із найбільш розвинених видів є виробництво кондитерських виробів.

Наявність борошна, цукру, олії було однією з передумов для створення та розвитку потужної кондитерської промисловості в кінці ХХ століття.

На початку 1990-х років кондитерські виробники випускали близько 200 вітчизняних підприємств, а обсяги виробництва склали близько 1111,3 тис. т солодошів на рік.

З розпадом СРСР криза, що охопила економіку країни, мала неминучі наслідки і для кондитерської промисловості. Причинами стагнації, крім зменшення обсягів виробництва, можна вважати значне збільшення частки імпорту у споживанні кондитерських виробів, уповільнення інвестиційних процесів, зменшення купівельної спроможності населення та відсутність державної підтримки розвитку галузі. Порушення економічних зв'язків позначилась на постачанні імпортової сировини. Такі інгредієнти, як какао та какао продукти, горіхи, ароматизатори та пакувальні матеріали, не ввозились із-за кордону.

На початку 90-х більшість кондитерських фабрик утримали свої позиції на ринку переважно за рахунок «старих напрацювань» — печива, карамелі, ірису та шоколадних цукерок, відомих з радянських часів.

Тривалий час українські споживачі віддавали перевагу імпортним кондитерським виробам, що відрізнялись нетрадиційним смаком, привабливою упаковкою, помірними цінами, потужною рекламною підтримкою, а також відсутністю вітчизняних аналогів.

За два десятки років розподіл сил у кондитерській промисловості кардинально змінився. Нині більшість вітчизняних підприємств планомірно скорочують асортимент марок «ностальжі» й зосереджуються на новій, більш популярній продукції. Насамперед, на різноманітних шоколадних солодошах, виробництво яких в

останні роки зростає.

Позитивні зміни у кондитерській промисловості спостерігаються з 1997 року після різкого спаду в період 1991-1996 рр. (рис. 2.1).

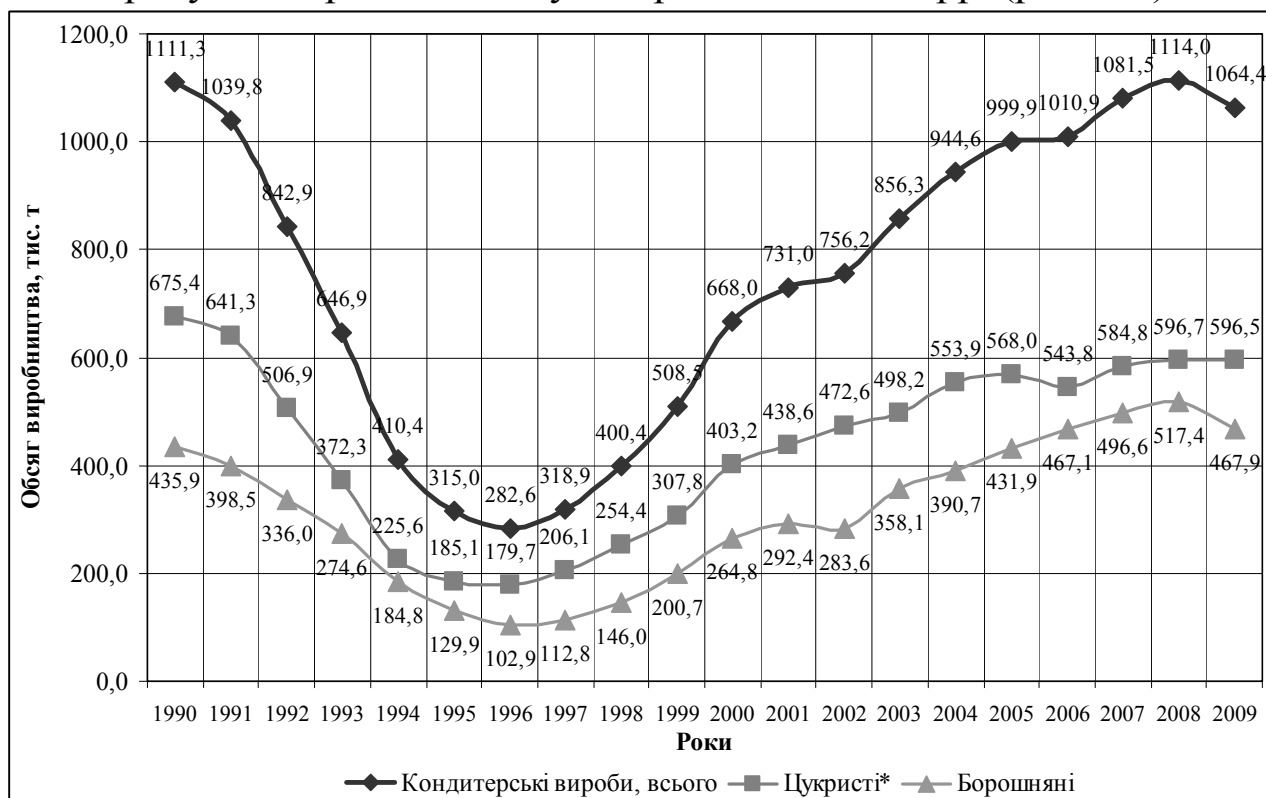

Рис. 2.1. Динаміка обсягу виробництва кондитерських виробів в Україні в 1990-2009 рр., тис. т

* Включаючи вироби з шоколаду

** Складено за даними Державного комітету статистики України

На нашу думку, розвиток кондитерської промисловості, зростання обсягів виробництва солодоців в Україні було зумовлене низкою причин: приватизацією державних підприємств; активним вкладанням коштів українських та іноземних інвесторів у розвиток кондитерської промисловості; розширенням асортименту продукції; активною маркетинговою та ціновою політикою виробників; новітніми технологіями та використанням сучасних пакувальних матеріалів.

Нині кондитерський ринок сформований та насичений якісними, конкурентними товарами вітчизняних виробників. Українська кондитерська промисловість потужна й більш розвинена, ніж у сусідніх країнах (виключення складає лише Польща). Вона представлена підприємствами та галузевими об'єднаннями, що захищають інтереси вітчизняних кондитерів в органах влади, громадських організаціях, як в середині країни, так і за її межами. До

них відносяться: асоціація «Укркондитерпром», об'єднання «Укрхлібпром» та Укрпродспілка.

Асоціація «Укркондитерпром» стала найбільшим об'єднанням кондитерських підприємств після ліквідації галузевого об'єднання ЗАТ «Укркондитер», яке було засноване в період приватизації в 1991 р.

Основними завданнями асоціації є: проведення аналізу виробництва і стану ринку кондитерських виробів; співробітництво з законодавчою та виконавчою владою в частині підготовки пропозицій до проектів законів, направлених на захист економічних інтересів вітчизняних виробників солодошів; надання допомоги в оформленні та переоформленні нормативної документації (експертиза рецептур, технологічних інструкцій), проведення і перезатвердження норм і нормативів при виробництві кондитерських виробів і харчоконцентратів; сприяння пошуку зарубіжних та вітчизняних партнерів по науково-технічному та виробничому співробітництву, інвестуванню та інші.

Об'єднання «Укрхлібпром» – створене в травні 1998 року за рішенням установчої конференції уповноважених представників підприємств, акціонерних товариств хлібопекарної промисловості усіх форм власності з метою постійної координації господарської діяльності та взаємодопомоги його учасників для досягнення спільними зусиллями умов найбільш ефективного господарювання, нарощування випуску продукції.

Українська спілка об'єднань, організацій і підприємств з виробництва продовольчих товарів «Укрпродспілка» існує понад 16 років. Вона була утворена 19 вересня 1991 року. Об'єднує понад 250 багатoproфільних підприємств-виробників і постачальників понад 2500 різноманітних продуктів харчування. Головними пріоритетами її діяльності є: забезпечення потреб населення в харчовій продукції за кількістю, асортиментом, якістю; залучення інвестицій для відтворення технічної бази, створення нових продуктів харчування заданих властивостей.

Варто зауважити, що на законодавчому рівні відсутні спеціальні нормативно-правові акти, які б регулювали діяльність підприємств кондитерської промисловості в Україні. До переліку основних нормативних актів, якими визначається господарська діяльність у харчовій промисловості, в цілому, можна віднести наступні Закони України:

- Про безпечність та якість харчових продуктів [155];
- Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення [156];
- Про Митний тариф України [161];
- Про ціни і ціноутворення [165];
- Про захист прав споживачів [160].
- Про стандартизацію [164];
- Про підтвердження відповідності [163].

Аналіз обсягу виробництва кондитерської продукції за період 2006-2009 рр. продемонстрував, переважно, позитивну динаміку, як в натуральному, так і в грошовому виразі.

В 2009 р. вітчизняні кондитери випустили 1064,4 тис. т кондитерських виробів на суму 14,73 млрд. грн., збільшивши обсяг виробництва на 22% в грошовому виразі та зменшивши показники попереднього року на 4,45% в натуральному (рис. 2.2).

Причиною такого становища, на нашу думку, можна вважати: кризові явища, що спостерігались в економіці країни з кінця 2008 р.; падіння споживчого попиту; кризу неплатежів майже по всіх каналах збуту продукції. Вітчизняні виробники солодошів вимушені констатувати подорожчання виробництва через зростання цін на енергоносії, основну сировину для виробництва, зростання курсу національної валюти до валют провідних країн світу, підвищення рівня мінімальної заробітної плати, тощо.

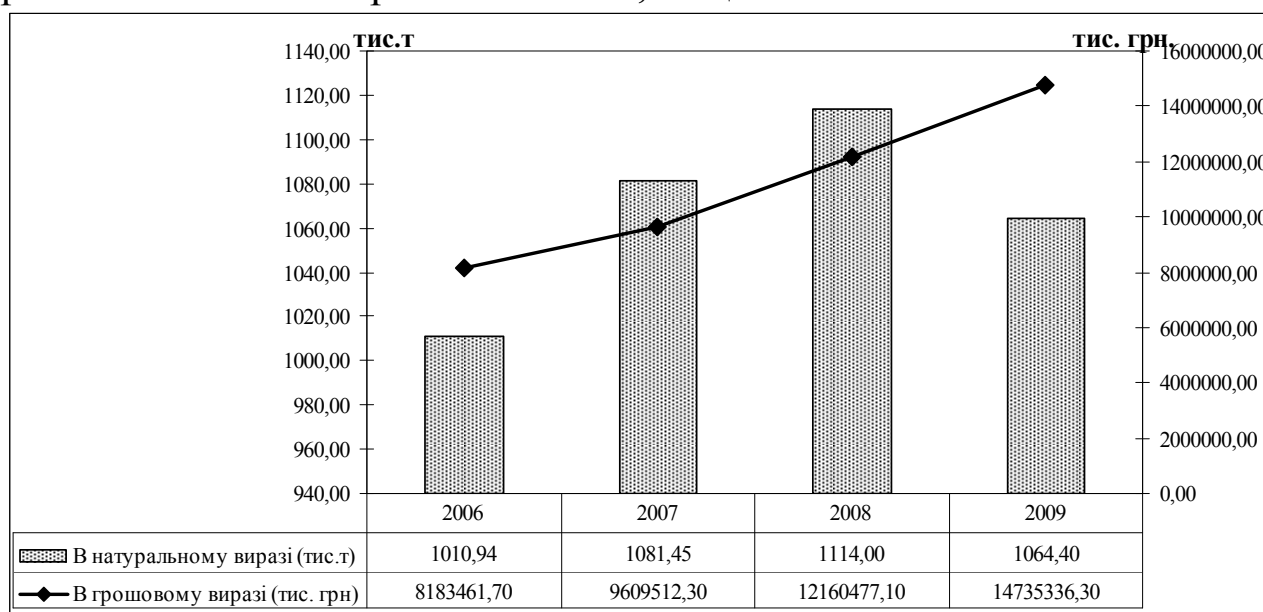

Рис. 2.2. Динаміка обсягу виробництва кондитерських виробів в Україні в 2006-2009рр.

Виявлено, що виробництво кондитерських виробів в Україні має таку структуру (рис. 2.3).

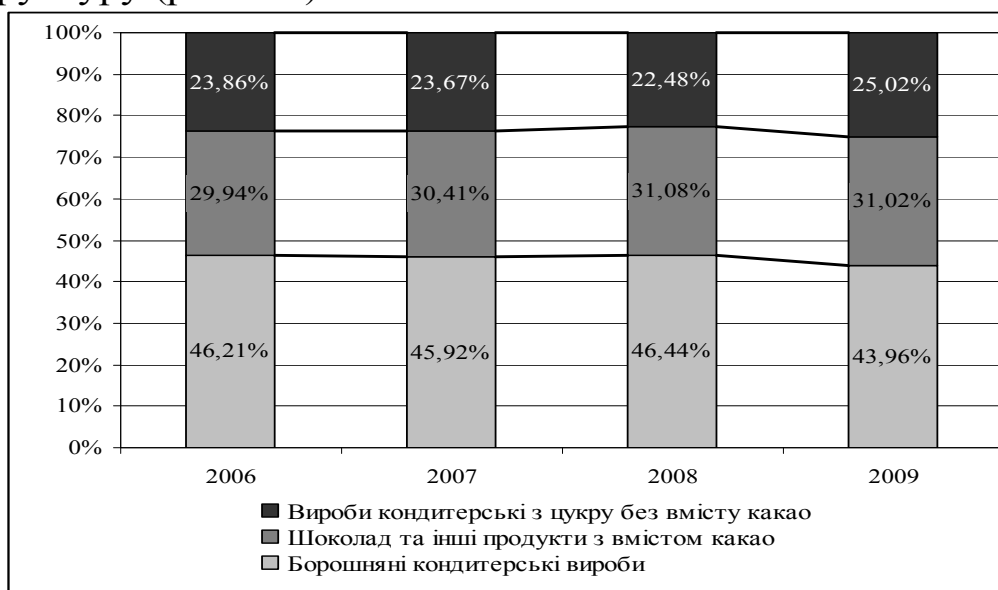

Рис. 2.3. Структура виробництва кондитерських виробів за сегментами в 2006-2009 рр., %

Найбільша частка (понад 40%) в досліджуваному періоді припадає на борошняні кондитерські вироби: торти; тістечка; солодощі східні борошняні; пряники і вироби аналогічні; печиво солодке і вафлі; печиво сухе, галети, крекери. Дана продукція доступна споживачам за ціновим аспектом, вона традиційно є обов'язковим атрибутом свят, широко вживається в раціоні харчування дітей. Саме з цих позицій, на нашу думку, борошняні кондитерські вироби мають найбільший попит серед споживачів.

Сегмент шоколадних кондитерських виробів включає наступні види продукції: шоколадні цукерки; вироби цукристі з какао; шоколад і шоколадні вироби в плитках, батончиках, пластинах; пасти шоколадні; шоколадні вироби інші (фігури, медалі та інше). Серед названих видів найбільшою популярністю користуються шоколадні цукерки, їх частка складає близько 47% серед шоколадних кондитерських виробів [196]. До кондитерських виробів з цукру відносяться варені цукерки (ірис, карамелі, тофі), кондитерські вироби желеподібні (мармелад, зефір, пастила), драже та білий шоколад.

Виробництво кондитерських виробів в Україні за основними сегментами в натуральному і грошовому виразі відображене в Додатку В (табл. В.1).

Як показують дані, обсяг виробництва солодошів зростав в перші три досліджувані роки. Проте, в 2009 р. відбулось скорочення за рахунок зменшення випуску борошняних і шоколадних кондитерських виробів на 9,56% і 4,62%, відповідно. Натомість, в 2009 р. на 6,34 % збільшився випуск кондитерських виробів з цукру без какао.

Аналіз обсягу виробництва в грошовому виразі дає змогу дійти висновку, що по всіх групах відбулось його зростання. Серед вищеназваних причин, основною є зростання вартості сировини для виготовлення солодошів.

Так, наприкінці 2009 р. оптові ціни на цукор в Україні зросли в 2,5 рази. На їх формування мали вплив наступні чинники: обсяг дефіциту цукру вітчизняного виробництва; цінові тенденції на світових ринках (зростання ціни через неврожай цукрової тростини у найбільших країнах - виробниках цукру – Бразилії та Індії); вплив державного регулювання на ринку цукру.

Ціна на какао-боби, основну сировину для виробництва шоколаду, в 2009 р. зросла на 23% порівняно з 2008 р. та, на переконання багатьох експертів, продовжуватиме рости і в майбутньому. Оскільки, більша частина какао-бобів вирощується в бідних країнах (Кот Д'Івуар і Гана), то головною причиною такого стану є відсутність інвестицій в розвиток галузі в країнах-виробниках даного продукту.

Ринок кондитерських виробів відзначається високою концентрацією виробників. Загальна кількість підприємств кондитерської промисловості в 2006-2009 рр. початково зростала (2006 р. – 600; 2007 р. – 800; 2008 р. – 816), а в останній рік мала тенденцію до зниження (2009 р. – 760). Більшість підприємств, що залишають ринок є дрібними виробниками, які спеціалізуються на випуску продукції, що швидко псується – тортів, тістечок або дорогих солодошів, зокрема виготовлених вручну цукерок, шоколадних фігурок тощо. В умовах жорсткої конкуренції такі підприємства поступаються лідерам галузі, як в якості продукції, так і в маркетинговій політиці, що пояснюється обмеженістю фінансових ресурсів [52] (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Аналіз кількості підприємств за виробництвом певного виду продукції в 2006-2009 рр.

Код продукції за номенклатурою	Найменування продукції, що випускається	Кількість підприємств				Відхилення 2009 р. до 2006 р.	
		2006	2007	2008	2009	Абс. +/-	Відн. (%)
1	2	3	4	5	6	7	8
15.81.12.010	Борошняні кондитерські вироби, в т.ч.: торти	401	373	352	318	-83	79,30
15.81.12.020	тістечка	394	374	342	297	-97	75,38
15.81.12.090	солодощі східні борошняні	31	23	21	22	-9	70,97
15.82.12.300	пряники і вироби аналогічні	438	415	394	347	-91	79,22
15.82.12.500	печиво солодке і вафлі	386	400	392	376	-10	97,41
15.82.13.400	печиво сухе, галети, крекери	11	11	11	10	-1	90,91
15.84.22	Шоколад та інші продукти харчові готові з вмістом какао, в брикетах, пластинах чи плитках	90	89	92	96	6	106,67
15.84.23	Вироби кондитерські з цукру, включаючи білий шоколад без вмісту какао	131	124	118	117	-14	89,31

* складено автором за даними Державної служби статистики [187]

Малі виробники найчастіше реалізують продукцію в регіонах свого розташування. Вона відрізняється особливостями рецептури та дизайну. Дані підприємства дуже часто працюють зі значними показниками рентабельності, що забезпечується високою ціною на їх продукцію. В останній час прогнозується ущільнення кондитерського ринку, що змушує малі підприємства підвищувати якість продукції та зменшувати ціну на неї. В іншому випадку можливе поглинання їх великими компаніями.

За даними табл. 2.1, простежується скорочення кількості підприємств, які займаються випуском борошняних кондитерських виробів. В аналізованому періоді найбільш помітним воно було серед підприємств, які випускали тістечка, пряники та торти.

Випуском шоколаду та виробів з какао в 2006 р. займалось 90 підприємств, а на кінець періоду, що аналізується, 96. Зростання є

незначним, і пояснюється складністю технологічного процесу та значною ціною устаткування для виготовлення високоякісного шоколаду.

Незважаючи на те, що сегмент цукристих кондитерських виробів в 2009 р. демонстрував позитивну динаміку, кількість підприємств, що виготовляють дану продукцію скорочується.

Регіональна структура виробництва кондитерських виробів в Україні залежить від розміщення в регіонах підприємств-виробників. Проаналізуємо виробництво шоколаду та виробів з какао і цукристих кондитерських виробів в різних областях України. Ці сегменти активно розвиваються, користуються високим попитом у споживачів, хоча за обсягами виробництва поступаються борошняним кондитерським виробам (Додаток В, табл. В.2–В.3).

Проведений аналіз дає змогу зробити висновок, що виробництво шоколаду та виробів з какао в нашій державі найбільше сконцентроване в Донецькій області (26%), місті Києві (12,9%), Дніпропетровській (10%), Харківській (5,83%) та Полтавській (5,86%) областях. Таке розміщення виробництва пояснюється наявними виробничими потужностями найбільших виробників шоколаду.

З часів СРСР, коли більшість фабрик з виробництва шоколаду знаходилася в Росії, українські підприємства успадкували певну «неспроможність» до виробництва шоколаду. Протягом декількох років сегмент був відданий імпортерам. Розвиток виробництва вітчизняного шоколаду розпочався з вкладання коштів іноземними та вітчизняними інвесторами.

Аналіз показує, що виробництво цукристих кондитерських виробів представлене майже в усіх регіонах України. Виготовленням продукції займаються не лише лідери галузі, а й невеликі підприємства, оскільки налагодження виробництва не потребує значних капіталовкладень. Найвищі показники концентрації виробництва показують наступні області: Полтавська (27,59%), Вінницька (20,54%) та Донецька (13,76%).

Відмітимо, що для кондитерської промисловості притаманний сезонний характер виробництва продукції. Обсяг виробництва збільшується в вересні-грудні, і, навпаки, зменшується в квітні-серпні. На нашу думку, підприємствам варто вживати заходи, щодо зменшення впливу сезонності, оскільки це зумовлює нерівномірність використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.

Близько 70% ринку і три чверті експорту контролюють десять

найбільших компаній з виробництва солодошів — «А.В.К.», корпорація «Бісквіт-Шоколад», ЗАТ «Житомирські ласощі», ЗАТ «ВО «КОНТІ», ЗАТ «Крафт Фудз Україна», ЗАТ «Кондитерська фабрика Лагода», ЗАТ «Одесакондитер», ГК «Петрус», ВАТ «Полтавакондитер», корпорація «Roshen». Асортимент продукції кожної з цих компаній останніми роками кардинально змінився. Тепер вони не ставлять на меті великі обсяги виробництва, а вибирають найбільш дохідні сегменти (Додаток В, табл. В.4) [92, с. 53].

З проведеного аналізу можна зробити висновок, що лідером у виробництві кондитерських виробів, в аналізованому періоді, є корпорація «Roshen». Вона збільшила обсяги виробництва з 210,7 тис. т в 2006 р. до 262,1 тис. т в 2009 р., що свідчить про стійкі позиції корпорації навіть у кризовий період.

ЗАТ «ВО «КОНТІ» займає другу позицію по обсягу виробництва продукції. В даному періоді підприємство, нарощуючи виробничі потужності, займало від 12,7% до 14,4% українського кондитерського ринку.

Компанія «А.В.К.» випустила в 2009 р. 105,5 тис. т солодошів, зменшивши випуск продукції на 19,5 тис. т. Компанія охоплює близько 10% національного ринку солодошів.

Корпорації «Бісквіт-шоколад» належить 6%, ЗАТ «Житомирські ласощі» - 5% та ВАТ «Полтавакондитер» - 3%. По 2% припадає на ЗАТ «Одеса-Кондитер», ЗАТ «Кондитерська фабрика Лагода», ЗАТ «Крафт фудз Україна» та ГК «Петрус».

Зобразимо графічно структуру ринку кондитерських виробів в 2009 р. за десятьма провідними підприємствами галузі (рис. 2.4) [180].

Розглянемо більш детально діяльність провідних підприємств кондитерської промисловості, за результатами діяльності в 2009 р. (корпорація «Roshen», ЗАТ «ВО «КОНТІ», компанія «А.В.К.», корпорація «БІСКВІТ-ШОКОЛАД», ЗАТ «Житомирські ласощі»).

Лідером у виробництві кондитерської продукції в 2009 р. стала корпорація «Roshen». До складу корпорації входять Київська, Кременчуцька, Вінницька та Маріупольська кондитерські фабрики в Україні. Ліпецька кондитерська фабрика «Ліконф» в Росії та Клайпедська кондитерська Klaipedos konditerija (Литва).

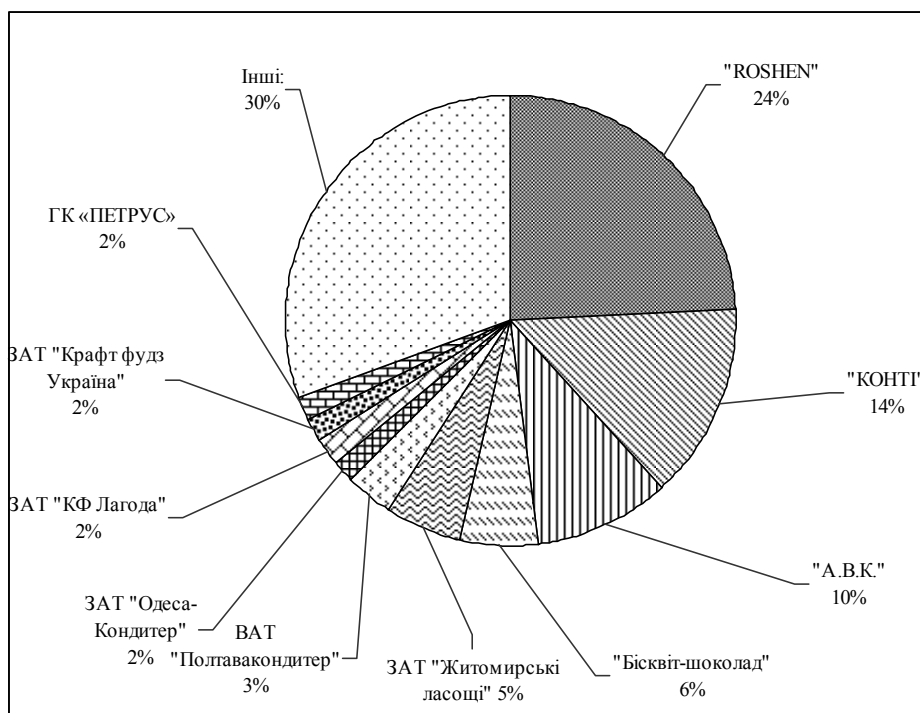

Рис. 2.4. Структура виробництва кондитерських виробів в 2009 р. в розрізі ведучих підприємств, % [180]

В асортименті цієї корпорації більше 200 видів цукерок, шоколаду, карамелі, печива, вафель, мармеладу та тортів. Нині кількість дистриб'юторів «Roshen» в Україні близько 40, а в інших країнах СНД - більше 100.

Корпорація «Roshen» в 2007 р. інвестувала USD100 млн. в розвиток і капітальне будівництво, зокрема, нею був збудований логістичний центр в м. Яготині Київської області.

На кінець 2009 р. корпорація модернізувала лінію по виробництву цукерок «Київ вечірній» на Київській кондитерській фабриці «Рошен». Це дозволило в двічі збільшити виробничі потужності та змінити зовнішній вигляд популярних цукерок. Також «Roshen» відкрила новий супермаркет в Києві (площею 900м²) і розширила асортимент продукції.

Крім того, корпорація «Roshen» розпочала випуск екстра чорного та екстра молочного шоколаду «Roshen» з цільними лісовими горіхами.

Компанія «КОНТИ» заснована в 1997 р., і на протязі останніх років входить до трійки лідерів кондитерського ринку України. До складу групи КОНТИ входить ЗАО «ВО «КОНТИ» та ЗАО «КОНТИ-РУС». Виробництво продукції зосереджене на Донецькій,

Костянтинівській та Горлівській фабриках - в Україні і Курській – в Росії.

Основні торгові марки групи: «AMOUR» (шоколад Dolci, CARRE, цукерки «EsfeRo», драже AMOUR), «Бонжур»-десерт, «Супер-Контік», «Беліссімо», «Мелодика», «Мамулін торт», «BisKonti». Група «КОНТИ» експортує свою продукцію в усі країни СНД, Ізраїль та Монголію.

Останнім часом компанія інвестувала в розвиток значні кошти, реалізувавши три глобальні проекти: відкриття виробничого комплексу в Донецьку, будівництво найбільшого в Україні логістичного центру в Макіївці (Донецька обл.) та налагодження виробництва преміального сегменту шоколаду.

Компанія «А.В.К.» розпочала свою діяльність в 1991 р. як постачальник какао-продуктів на кондитерські фабрики України, а через три роки підприємство самостійно розпочало випуск солодоців. В 1996 р. компанія «А.В.К.» придбала Донецьку, а дещо пізніше Луганську та Мукачівську кондитерські фабрики, що дозволило їй випускати широкий спектр продукції. В 2003 р. до складу компанії увійшла Дніпропетровська фабрика – одна з найбільших в Україні.

За останні роки компанія значно оптимізувала асортимент продукції за рахунок скорочення цілих груп солодоців: карамелі, цукрового печива, кондитерської плитки. Натомість підприємствами компанії розпочався широкий випуск шоколадної продукції.

Дана компанія впроваджує інноваційні проекти в модернізацію обладнання по виробництву шоколаду.

Корпорація «Бісквіт-Шоколад» заснована в 2004 р. до її складу входять ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка», ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» та ТОВ «Торговий дім «Престиж».

В 2009 р. підприємствами корпорації освоєний випуск 24 нових товарних позицій. Корпорацією «Бісквіт-Шоколад» розпочатий випуск нових двошарових цукерок на основі нуги під торговою назвою «Choco – Lusk».

Крім того, корпорація вивела на повну потужність високотехнологічний комплекс по приготуванню шоколадних мас та глазури, який повністю автоматизований і має високу продуктивність.

ЗАТ «Житомирські ласощі» – компанія-виробник з багаторічним досвідом і традиціями, що тісно переплітаються з історією нашої країни і світовою історією шоколаду.

На фабриці виробляється більше 227 видів продукції. Ці солодоші користуються попитом у 17 країнах світу. Свою діяльність кондитерська фабрика «Житомирські ласощі» почала 11 травня 1944 року.

Нині ЗАТ «Житомирські ласощі» – велика фабрика, що займає 5-е місце в кондитерській промисловості за обсягом виробництва. Продукція європейської якості виробляється в семи цехах, оснащених потужним, сучасним обладнанням. На підприємстві впроваджена система управління якістю відповідно до вимог стандарту ISO 9001:2000.

У 2007 році відбулися значні зміни в асортименті продукції ЗАТ «Житомирські ласощі». Були зняті з виробництва 70 позицій, розроблені та запущені у виробництво 40 нових видів продукції. Створена і вже має попит, показуючи позитивну динаміку зростання, лінійка продукції під новою торговою маркою «Домашня». В її асортименті переважають шоколадні цукерки в коробках («Домашня», «Вечір домашня», «Енігма», «Прометей», «Вишня в шоколаді-преміум», «Без слів», «Трюфель заморський», «RICH OCEAN»). На даний момент асортимент продукції ЗАТ «Житомирські ласощі» налічує 227 позицій.

Підприємство експортує власну продукцію до країн СНД, Канади, Словаччини, Греції, Естонії, Монголії, Ізраїлю, Німеччини та США.

На думку експертів, кондитерський ринок в Україні характеризується низкою особливостей, а саме: матеріаломісткість – більша частина витрат спрямована на придбання сировини; коливання цін на сировину (цукор, борошно, какао-боби) протягом року; сезонність виробництва – восени та взимку попит на кондитерські вироби збільшується, відповідно, зростає потреба підприємства у капіталі та нарощуються обсяги виробництва солодошів.

Зовнішньоекономічна діяльність виробників солодошів – це важлива складова господарської діяльності підприємств. В сфері зовнішньої торгівлі вітчизняні підприємства кондитерської промисловості співпрацюють більш як з 40 країнами світу. Обсяг імпорту кондитерських виробів в Україну знаходиться на значно нижчому рівні порівняно з експортом. Так, обсяг імпорту в 2009 р. склав 17% від експорту в грошовому виразі.

Експорт солодошів складає приблизно третину (34,39%) від

загального обсягу виробництва кондитерських виробів в Україні (Додаток В, табл. В.6). Кризові явища не вплинули на обсяги поставок кондитерських виробів в інші країни світу. Виключення склали лише цукристі вироби, яких експортували на 7,08 тис. т менше в 2009 р. ніж в 2008 р. (табл. 2.2).

Як показують дані, позитивна динаміка імпорту кондитерських виробів, що відмічалась в 2006-2008 рр. змінилась скороченням в 2009 р. Скорочення спостерігається у всіх трьох сегментах, що свідчить про бажання споживачів купувати менше імпортних кондитерських виробів та віддавати перевагу вітчизняним. Така ситуація, на нашу думку, крім всього є наслідком економічної кризи та зменшення купівельної спроможності населення.

Статистичні дані свідчать, що основним імпортером кондитерської продукції в Україну протягом досліджуваного періоду була Росія. Однак, за останній рік в Україну було поставлено продукції на 12.41 тис. т. менше ніж за попередній період. Польща, займаючи другу позицію, імпортувала 3,8 тис. т. солодоців, збільшивши показники на 12,89% проти 2008 р. Німеччина та Туреччина скоротили імпорт кондитерських виробів в Україну на 45,6% та 62,75% відповідно (Додаток В, табл. В.5).

Загалом скорочення імпорту (на 45,34%) є логічним, в кризовий період, та економічно-вигідним для національних виробників солодоців. Віддаючи перевагу кондитерським виробам українського виробництва, споживачі дають змогу розвиватися підприємствам-виробникам, нарощуючи виробничі потужності та створюючи нові робочі місця.

Варто відмітити, що основна частка експорту українських солодоців припадає на лідерів кондитерської промисловості – корпорацію «Roshen», ЗАТ «ВО «КОНТІ» та компанію «А.В.К.» (Додаток В, табл. В.6).

Оскільки питома вага експорту у виробництві солодоців досить значна, як зазначалось вище, то з точки зору економічної безпеки це може призвести до експортної залежності. Так, щорічно нарощуючи обсяги виробництва, кондитери зберігають пропорцію експорту та внутрішнього споживання - 30:70.

Таблиця 2.2

**Аналіз обсягу імпорту та експорту кондитерських виробів в натуральному та грошовому виразі
в 2006-2009 рр.***

Вид продукції	2006 р.		2007 р.		2008 р.		2009 р.		Абсолютне відхилення 2009 р. до 2006 р.	
	тис. т	тис. грн.	тис. т	тис. грн.	тис. т	тис. грн.	тис. т	тис. грн.	тис. т	тис. грн.
імпорт										
Борошняні кондитерські вироби	2,91	46725,00	3,89	75503,00	5,55	107118,00	4,67	127865,69	1,75	81140,69
Шоколадні кондитерські вироби	23,31	367020,00	27,57	497990,00	30,45	669204,00	21,78	601487,40	-1,53	234467,40
Цукристі кондитерські вироби	9,74	108227,00	12,99	155835,00	15,23	227596,00	8,81	197337,46	-0,94	89110,46
Всього:	35,97	521972,00	44,45	729328,00	51,23	1003918,00	35,25	926690,55	-0,71	404718,55
експорт										
Борошняні кондитерські вироби	67,85	388157,00	78,80	507532,00	73,30	630929,00	88,88	999132,78	21,04	610975,78
Шоколадні кондитерські вироби	124,78	1230019,00	145,45	1668210,00	167,56	2530311,00	171,17	3308970,82	46,39	2078951,82
Цукристі кондитерські вироби	78,53	447548,00	97,30	630782,00	112,91	952869,00	105,83	1142340,11	27,30	694792,11
Всього:	271,15	2065724,00	321,55	2806524,00	353,77	4114109,00	365,88	5450443,71	94,73	3384719,71

* складено автором за даними Державної служби статистики [187]

Така частка експорту не робить підприємство залежним від зовнішніх ринків, а на випадок зміни торгово-економічних або політичних відносин між країнами воно зможе відмовитись від того чи іншого ринку збуту.

В загальному обсяг експорту кондитерських виробів зріс в аналізованому періоді на 94,73 тис. т в натуральному виразі та на 3384720 тис. грн. в грошовому. Такі позитивні зміни щодо експорту солодоців, забезпечують: стійкі позиції підприємств-виробників на зовнішніх ринках; надходження іноземної валюти до країни; зацікавленість потенційних інвесторів.

Українські споживачі стають більш вибагливими у виборі продуктів харчування, в тому числі і кондитерських виробів. Проведемо розрахунок реальної місткості внутрішнього ринку солодоців (Q_p^p) в 2006-2009 рр. (табл. 2.3), з врахуванням імпорту та експорту продукції, за формулою [198, с. 94]:

$$Q_p^p = P - \Delta R + I - E, \quad (2.1)$$

де, P – виробництво продукції;

ΔR – зміна обсягу товарних запасів продавців товару;

I – імпорт;

E – експорт.

Вважаємо за доцільне не враховувати при розрахунку обсяг товарних запасів, оскільки на підприємствах кондитерської промисловості вони формуються у мінімальних обсягах, що пояснюється специфікою виробництва солодоців.

Таблиця 2.3

Аналіз балансу ринку кондитерських виробів в 2006-2009 рр.

Продукція за основними сегментами	2006	2007	2008	2009	Відхилення 2009 р. до 2006 р.	
					Абс. +/-	Відн. (%)
1	2	3	4	5	6	7
Виробництво (P), тис. т	1010,94	1081,46	1114,01	1064,41	53,47	105,29
Борошняні кондитерські вироби	467,14	496,63	517,36	467,89	0,75	100,16
Шоколад та вироби з какао	302,64	328,85	346,18	330,18	27,54	109,10

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5	6	7
Вироби з цукру без какао	241,16	255,98	250,47	266,34	25,18	110,44
Імпорт (І), тис. т	35,97	44,45	51,23	35,25	-0,71	98,02
Борошняні кондитерські вироби	2,91	3,89	5,55	4,67	1,75	160,13
Шоколад та вироби з какао	23,31	27,57	30,45	21,78	-1,53	93,44
Вироби з цукру без какао	9,74	12,99	15,23	8,81	-0,94	90,40
Експорт (Е), тис. т	271,15	321,55	353,77	365,88	94,73	134,94
Борошняні кондитерські вироби	67,85	78,80	73,30	88,88	21,04	131,01
Шоколад та вироби з какао	124,78	145,45	167,56	171,17	46,39	137,18
Вироби з цукру без какао	78,53	97,30	112,91	105,83	27,30	134,77
Споживання (Q_p^p), тис. т	775,76	804,36	811,48	733,78	-41,97	94,59
Борошняні кондитерські вироби	402,21	421,72	449,62	383,67	-18,53	95,39
Шоколад та вироби з какао	201,17	210,97	209,08	180,79	-20,38	89,87
Вироби з цукру без какао	172,38	171,66	152,78	169,32	-3,06	98,23
Частка імпорту в споживанні, %	4,64	5,53	6,31	4,80	0,17	103,63
Борошняні кондитерські вироби	0,72	0,92	1,24	1,22	0,49	167,87
Шоколад та вироби з какао	11,59	13,07	14,57	12,05	0,46	103,98
Вироби з цукру без какао	5,65	7,56	9,97	5,20	-0,45	92,03
Частка експорту у виробництві, %	26,82	29,73	31,76	34,37	7,55	128,16
Борошняні кондитерські вироби	14,52	15,87	14,17	19,00	4,47	130,80
Шоколад та вироби з какао	41,23	44,23	48,40	51,84	10,61	125,74
Вироби з цукру без какао	32,56	38,01	45,08	39,73	7,17	122,03

* розраховано автором за даними Державного комітету статистики [187]

Проведений розрахунок (табл. 2.3) показує, що в 2009 р. споживання кондитерських виробів в Україні суттєво скоротилось (на 77,7 тис. т) порівняно з попереднім періодом. Така поведінка споживачів пояснюється не лише зменшенням доходів, а й відсутністю впевненості в майбутньому, що змушує людей заощаджувати кошти.

Найсуттєвішого зменшення в споживанні зазнав сегмент шоколаду та виробів з какао – 89,87% з початку періоду та 86,47% в порівнянні з 2008 р. Це пояснюється високою ціною даної продукції в порівнянні з іншими сегментами.

На внутрішньому ринку більшою популярністю стали користуватись цукристі кондитерські вироби, споживання яких зросло лише в 2009 р. на 16,54 тис. т.

Підсумовуючи вищезазначене відмітимо, що вітчизняна кондитерська промисловість ефективно розвивається, а ринок достатньо насичений якісними товарами українських виробників.

Асортимент продукції, представлений кондитерами, різноманітний та здатний забезпечити попит споживачів не лише в Україні, а й за її межами.

2.2. Оцінка динаміки розвитку господарської діяльності підприємств кондитерської промисловості

Ефективність ведення господарської діяльності прямо залежить від ефективного використання ресурсів підприємства як основних елементів виробничого потенціалу, що перебувають у розпорядженні підприємства та використовуються для досягнення конкретних цілей. Процес виробництва здійснюється при взаємодії: матеріальних, фінансових та трудових ресурсів, відповідно, ефективність діяльності відображає міру використання кожного ресурсу та всіх ресурсів одночасно за певний проміжок часу.

Розвиток підприємства є невід'ємним від проблеми ефективного використання основних виробничих засобів.

Одним з узагальнюючих показників ефективності використання основних засобів є фондівіддача — виробництво продукції на 1 гривню основних засобів. Фондовіддачу розраховують або у вартісних, або в натуральних вимірниках. Вартісні вимірники застосовуються на підприємствах, де випускається значний асортимент продукції, до яких відносяться і підприємства кондитерської промисловості, натуральні вимірники фондівіддачі мають обмежене використання, і їх розраховують на підприємствах, цехах і дільницях, які виробляють один вид продукції;

Ми розділяємо думку науковців [56, с. 187; 60, с. 516-517] про те, що в знаменнику розрахункової формули варто використовувати середньорічну вартість основних засобів за відновленою вартістю, оскільки залишкова вартість змінюється непропорційно до зміни виробничої потужності.

На динаміку фондівіддачі мають суттєвий вплив наступні чинники:

- обсяг виробництва продукції;
- зміна ціни реалізації продукції;
- величина рентабельності продукції;
- зміна частки активних засобів у загальній їх величині.

Основні показники ефективності використання основних засобів

підприємствами кондитерської промисловості наведено у табл. 2.4.

Проведені розрахунки засвідчили, що показник фондівдачі на переважній більшості досліджуваних підприємств має задовільне значення. Найнижчі значення показника зафіксовані на підприємствах, що входять до складу корпорації Roshen (ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен», ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика», ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика» та ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика»), а найвищі на ЗАТ «Житомирські ласощі».

На підприємствах ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен», ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика», ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика», АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк» та ЗАТ «Житомирські ласощі» показник фондівдачі в 2006-2009 рр. мав позитивну тенденцію до зростання. Це стало наслідком одночасної дії двох чинників – збільшення вартісного обсягу виробленої продукції (як через активізацію виробничої активності, так і через підвищення цін виробників) та недостатність темпів введення нових основних виробничих фондів.

Якщо порівняти показник фондівдачі, що зафіксований в промисловості країни в 2006 (в межах 1,08) [187], то ситуація на підприємствах кондитерської промисловості виглядає оптимістичною, що свідчить про ефективне використання основних фондів та удосконалення технології виробництва солодоців. Фондомісткість є оберненим показником до фондівдачі, тому випереджальне зростання випуску обсягу продукції проти зростання вартості основних засобів характеризує відносне зниження фондомісткості і підвищення фондівдачі, що свідчить про ефективність виробництва.

Фондорентабельність залежить, значною мірою, від суми чистого прибутку отриманого підприємством в аналізованому періоді, рентабельності продажів та частки реалізованої продукції в загальному випуску. Так, в 2006-2009 рр. на підприємствах ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен», ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика», ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика» та ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика» (за виключенням 2007 р.) даний показник складав менше 1%, що свідчить про незначний розмір отриманого підприємствами чистого прибутку порівняно з інвестованим капіталом у основні засоби.

Таблиця 2.4

Аналіз показників ефективності використання основних засобів підприємствами кондитерської промисловості в 2006-2009 рр.

Підприємство	Роки	Показники			Абсолютне відхилення від попереднього року			Коефіцієнт зростання		
		Фондовіддача, грн./грн.	Фондомісткість, грн./грн.	Фондо-рентабельність (збитковість), %	Фондовіддача	Фондомісткість	Фондо-рентабельність (збитковість)	Фондовіддача	Фондомісткість	Фондо-рентабельність (збитковість)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»	2006	0,75	1,33	0,02	–	–	–	–	–	–
	2007	0,83	1,20	0,06	0,08	-0,13	0,04	1,11	0,90	2,97
	2008	1,29	0,77	0,48	0,46	-0,43	0,42	1,56	0,64	7,61
	2009	0,89	1,12	0,29	-0,40	0,35	-0,19	0,69	1,45	0,61
ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика»	2006	0,57	1,75	0,68	–	–	–	–	–	–
	2007	0,56	1,78	0,06	-0,01	0,03	-0,62	0,98	1,02	0,09
	2008	0,69	1,44	-0,43	0,13	-0,34	–	1,24	0,81	-7,25
	2009	0,73	1,37	0,55	0,04	-0,07	0,98	1,05	0,95	-1,30
ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика»	2006	0,41	2,43	0,33	–	–	–	–	–	–
	2007	0,45	2,24	0,05	0,04	-0,19	-0,29	1,09	0,92	0,15
	2008	0,50	2,02	-0,17	0,05	-0,22	–	1,11	0,90	-3,57
	2009	0,57	1,75	0,29	0,08	-0,27	0,46	1,15	0,87	-1,64
ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика»	2006	0,80	1,25	0,64	–	–	–	–	–	–
	2007	0,69	1,44	9,82	-0,11	0,19	9,18	0,87	1,15	15,26
	2008	0,58	1,74	0,09	-0,12	0,30	-9,74	0,83	1,20	0,01
	2009	0,55	1,81	0,89	-0,02	0,08	0,80	0,96	1,04	10,43
ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті»	2006	2,97	0,34	10,03	–	–	–	–	–	–
	2007	2,27	0,44	6,08	-0,71	0,10	-3,96	0,76	1,31	0,61

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	2008	1,48	0,67	-15,82	-0,78	0,23	-21,89	0,65	1,53	-2,60
	2009	1,32	0,76	20,38	-0,16	0,08	36,20	0,89	1,12	-1,29
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ»	2006	1,81	0,55	1,54	–	–	–	–	–	–
	2007	1,95	0,51	3,51	0,14	-0,04	1,98	1,08	0,93	2,29
	2008	1,36	0,73	9,06	-0,58	0,22	5,55	0,70	1,43	2,58
	2009	0,65	1,55	-4,56	-0,72	0,81	-13,62	0,47	2,11	-0,50
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ»	2006	3,45	0,29	0,03	–	–	–	–	–	–
	2007	3,37	0,30	1,41	-0,08	0,01	1,38	0,98	1,02	46,99
	2008	2,63	0,38	5,39	-0,74	0,08	3,99	0,78	1,28	3,84
	2009	0,93	1,07	-4,52	-1,70	0,69	-9,91	0,35	2,82	-0,84
ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачеве»	2006	2,74	0,36	0,97	–	–	–	–	–	–
	2007	4,25	0,24	2,37	1,51	-0,13	1,39	1,55	0,65	2,43
	2008	2,59	0,39	17,23	-1,65	0,15	14,86	0,61	1,64	7,28
	2009	1,37	0,73	-8,57	-1,23	0,35	-25,80	0,53	1,90	-0,50
АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк»	2006	2,22	0,45	0,14	–	–	–	–	–	–
	2007	2,55	0,39	3,90	0,34	-0,06	3,77	1,15	0,87	28,48
	2008	3,45	0,29	23,19	0,90	-0,10	19,29	1,35	0,74	5,94
	2009	1,82	0,55	-8,12	-1,64	0,26	-31,31	0,53	1,90	-0,35
ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»	2006	1,46	0,68	3,17	–	–	–	–	–	–
	2007	1,76	0,57	4,12	0,30	-0,12	0,94	1,20	0,83	1,30
	2008	1,07	0,93	4,05	-0,69	0,37	-0,07	0,61	1,65	0,98
	2009	1,09	0,92	6,89	0,02	-0,02	2,84	1,02	0,98	1,70
ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика»	2006	3,47	0,29	26,89	–	–	–	–	–	–
	2007	3,12	0,32	15,54	-0,36	0,03	-11,35	0,90	1,11	0,58
	2008	3,27	0,31	21,36	0,15	-0,01	5,82	1,05	0,95	1,37
	2009	3,78	0,26	22,30	0,51	-0,04	0,95	1,16	0,86	1,04
ЗАТ «Житомирські ласощі»	2006	3,60	0,28	32,54	–	–	–	–	–	–
	2007	4,01	0,25	2,49	0,41	-0,03	-30,05	1,11	0,90	0,08
	2008	4,51	0,22	16,82	0,50	-0,03	14,33	1,12	0,89	6,75
	2009	4,20	0,24	13,33	-0,31	0,02	-3,48	0,93	1,07	0,79

Стабільно високою є фондорентабельність на ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» за період 2006-2009 рр. (26,89%; 15,54%; та 21,36%, відповідно).

Значні коливання показника спостерігаються на підприємствах ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті», ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачеве», ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк» та ЗАТ «Житомирські ласощі», що вказує на відсутність стійкого формування прибутку на даних підприємствах. Для більшості підприємств характерним є зростання фондорентабельності в докризовий період, що обумовлено перевищенням темпів зростання чистого прибутку над темпами зростання вартості основних засобів кондитерських підприємств.

Ефективне використання основних засобів та виробничих потужностей має велике значення для підприємства. Максимальне використання основних засобів на підприємстві веде до зменшення потреби у введенні в експлуатацію нових виробничих потужностей, збільшення обсягу виробництва продукції, а при ефективному використанні і до зростання вартості підприємства.

Важливою складовою ведення ефективного господарювання є ефективність використання оборотних активів підприємства. Оборотні активи як сукупність коштів авансованих на створення оборотних фондів і фондів обігу, направлені на забезпечення їх неперервного кругообігу.

Характеризуючи структуру оборотних коштів, науковці відмічають, що структура тим прогресивніша, чим більша частина оборотних коштів зайнята у сфері виробництва. Перебування коштів у сфері обігу – лише необхідна умова безперервності процесу відтворення [56, с. 206].

Дослідження структури оборотних активів на підприємствах кондитерської промисловості у сфері виробництва (виробничі запаси, незавершене виробництво та витрати майбутніх періодів) та у сфері обігу (залишки готової продукції, кошти на розрахункових рахунках, дебіторська заборгованість та інші оборотні кошти) показують, що значна частка (близько 80%) припадає на фонди обігу. Така ситуація викликана особливістю виробництва кондитерських виробів у частині формування запасів та значним розміром дебіторської заборгованості.

Ефективність використання оборотних коштів підприємства характеризується швидкістю їх обертання. Чим менше оборотні кошти перебувають на окремих стадіях виробництва, тим швидше

проходить їх кругообіг. Показники ефективності використання оборотних коштів підприємствами кондитерської промисловості наведено у Додатку В (табл. В.7).

Проведені обчислення показують, що на підприємствах ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Луганськ», ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачеве» та ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка» оборотні кошти використовуються ефективніше в порівнянні з іншими підприємствами. Свідченням тому є зростання коефіцієнту оборотності та, відповідно, кількості обертів, що здійснили оборотні кошти за аналізований період. На підприємстві ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Луганськ» даний показник зріс з 6,7 в 2006 р. до 11,98 обертів в 2008 р. Позитивною є динаміка на підприємстві ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка», де за три роки значення коефіцієнта зросло до 14,47.

Однак, на ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика» та ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика» показник є незначним (менше 3 обертів), що свідчить про уповільнене обертання оборотних коштів.

Оцінку ефективності використання оборотних коштів підприємства варто проводити аналізуючи коефіцієнт мобільності активів підприємства, коефіцієнт покриття та коефіцієнт швидкої ліквідності (Додаток В, табл. В.8).

Дослідження коефіцієнту мобільності активів на підприємствах кондитерської промисловості показало здатність забезпечення ритмічного, безперебійного виробництва солодоців та, в разі потреби, швидкої ліквідності оборотних активів підприємства. Як показують дані, значна частка оборотних активів в майні підприємства (близько 50%) спостерігається на підприємствах: АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк», ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» та ЗАТ «Житомирські ласощі».

Коефіцієнт покриття – дає загальну оцінку ліквідності активів, показуючи, скільки гривень поточних активів підприємства припадає на одну гривню поточних зобов'язань. Якщо поточні активи перевищують за величиною поточні зобов'язання, то підприємство може розглядатися як таке, що успішно функціонує.

В Україні розроблені методики аналізу фінансового стану підприємства: Методика № 81 [120], Методика № 22 [121], згідно з якими значення коефіцієнта покриття в межах 1–1,5 свідчить про те, що підприємство своєчасно погашає борги; критичне значення коефіцієнта покриття прийняте рівним 1; при значенні коефіцієнта

покриття менше 1 підприємство має неліквідний баланс.

Проведений аналіз показав, що значення коефіцієнта в межах 1-1,5 впродовж досліджуваного періоду, мають підприємства: АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк», ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика», ЗАТ «Житомирські ласощі». Дані свідчать про ефективне використання оборотних коштів та здатність підприємств погашати свої борги.

На підприємствах ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті», ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ», ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачеве» та ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка» значення коефіцієнта є близькими до одиниці, однак формуються періодично.

Інші підприємства мають неліквідний баланс, використовують оборотні кошти неефективно, оскільки значення коефіцієнта менше 1.

Зазначимо, що при нормальних обставинах підприємство ніколи не ліквідує свої оборотні активи. Тому коефіцієнт покриття не є абсолютним показником здатності повернути борги, оскільки він характеризує лише наявність оборотних активів, а не їх якість.

Коефіцієнт швидкої ліквідності, на відміну від попереднього коефіцієнту, враховує якість оборотних активів і є більш вагомим показником ліквідності, оскільки при його розрахунку враховуються найбільш ліквідні поточні активи (запаси не враховуються). Ситуація на досліджуваних підприємствах є критичною, оскільки задовільне значення коефіцієнта помітне лише на АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк», ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» та ЗАТ «Житомирські ласощі». Розрахунок показника швидкої ліквідності продемонстрував погіршення розрахунково-платіжної дисципліни та вказує на неготовність більшості підприємств негайно розраховуватися за короткостроковими зобов'язаннями, тобто свідчить про нестачу найбільш ліквідних коштів.

Аналізуючи ефективність використання оборотного капіталу, доцільним буде проведення аналізу рентабельності оборотного капіталу кондитерських підприємств. Даний показник показує скільки чистого прибутку припадає на одну гривну оборотних активів підприємства.

Так, в аналізованому періоді на підприємствах: ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ», ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ», АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк» та ЗАТ «Кондитерська фабрика

«Харків'янка» значення даного показника є досить значними, що свідчить про прибутковість їх діяльності та результативне управління оборотними активами (рис. 2.5).

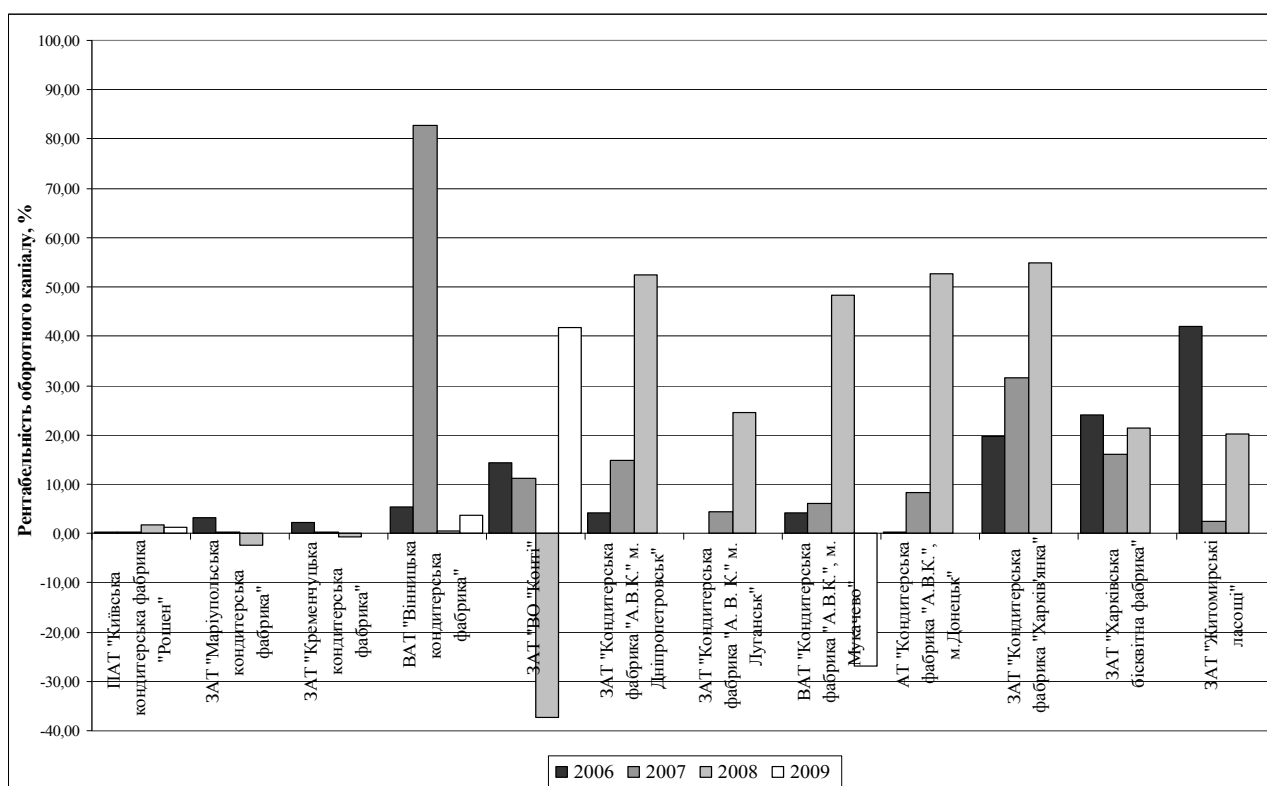

Рис. 2.5. Динаміка показника рентабельності оборотного капіталу на підприємствах кондитерської промисловості в 2006-2009 рр., %

На підприємствах ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен», ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика» та ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика» рентабельність оборотного капіталу коливається в межах 0,21-3,25%. Такі значення нехарактерні для лідерів кондитерської промисловості і пояснюються невеликими розмірами отриманого прибутку в даний період, та значним вкладанням коштів в оборотний капітал, зокрема в дебіторську заборгованість.

Дослідження, щодо ефективності використання трудових ресурсів на підприємствах, дають можливість з'ясувати раціональність використання праці людей та економічний результат. Дані показники мають і соціальне значення, оскільки характеризують економічний, науковий та інформаційний розвиток суспільства.

На думку А. В. Шегди [203] зростання продуктивності праці є безперечною умовою прогресу і розвитку виробництва.

Проведений аналіз продуктивності праці (Додаток В, табл. В.9) показав, що середня продуктивність праці серед досліджуваних підприємств, за чотири роки, складає 25,58 т солодошів на одного працюючого за рік.

Так, найвищі показники продуктивності праці спостерігаються на ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика» (виробіток до 76,38 т на одного працюючого за 2009 рік). Найнижча продуктивність праці, серед аналізованих підприємств, зафіксована на ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ» в 2006 р. (в межах 12,84 т).

На п'яти підприємствах (ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен», ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика», ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ», АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк» та ЗАТ «Житомирські ласощі»), серед дванадцяти досліджуваних, помітна позитивна тенденція щодо зростання даного показника в аналізованому періоді. Це є позитивною характеристикою з огляду на використання праці та вдосконалення технології виробництва. Крім того, зростання продуктивності праці у суспільстві означає економію живої праці та минулої (уречевленої) або зменшення суспільно необхідного робочого часу на виробництво одиниці товару чи послуги

На інших підприємствах відмічається коливання даного показника і найбільш помітним воно є на підприємствах ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика» (з 52,75 т в 2006 р. до 63,59 т в 2007 р.) та на АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк»(з 15,42 в 2007 р. до 24,85 т в 2008 р.)

В умовах ринкового господарювання актуальною є проблема забезпечення оптимального співвідношення продуктивності праці і заробітної плати. В роботах [68; 179] досліджена стійка несприятлива тенденція: рівень зростання середньомісячної заробітної плати суттєво випереджає рівень зростання продуктивності праці. Таке явище не можна назвати виправданим, оскільки воно повністю суперечить світовій практиці і теоретичним економічним засадам, адже свідчить про те, що формування механізмів оплати праці реально не залежить від результатів діяльності підприємства, а, відтак, керованість в управлінні продуктивністю праці втрачена.

Розрахований індекс продуктивності праці та індекс заробітної плати на вітчизняних кондитерських підприємствах в 2006-2009 рр. (Додаток В, табл. В.10) показує, що випереджаюче зростання продуктивності праці зафіксоване лише на підприємстві ЗАТ

«Кременчуцька кондитерська фабрика».

На ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика», ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика», АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк» та ЗАТ «Житомирські ласощі» прискорююче зростання продуктивності праці носить тимчасовий характер.

На інших підприємствах закономірність у досліджуваному співвідношенні порушена (рис. 2.6).

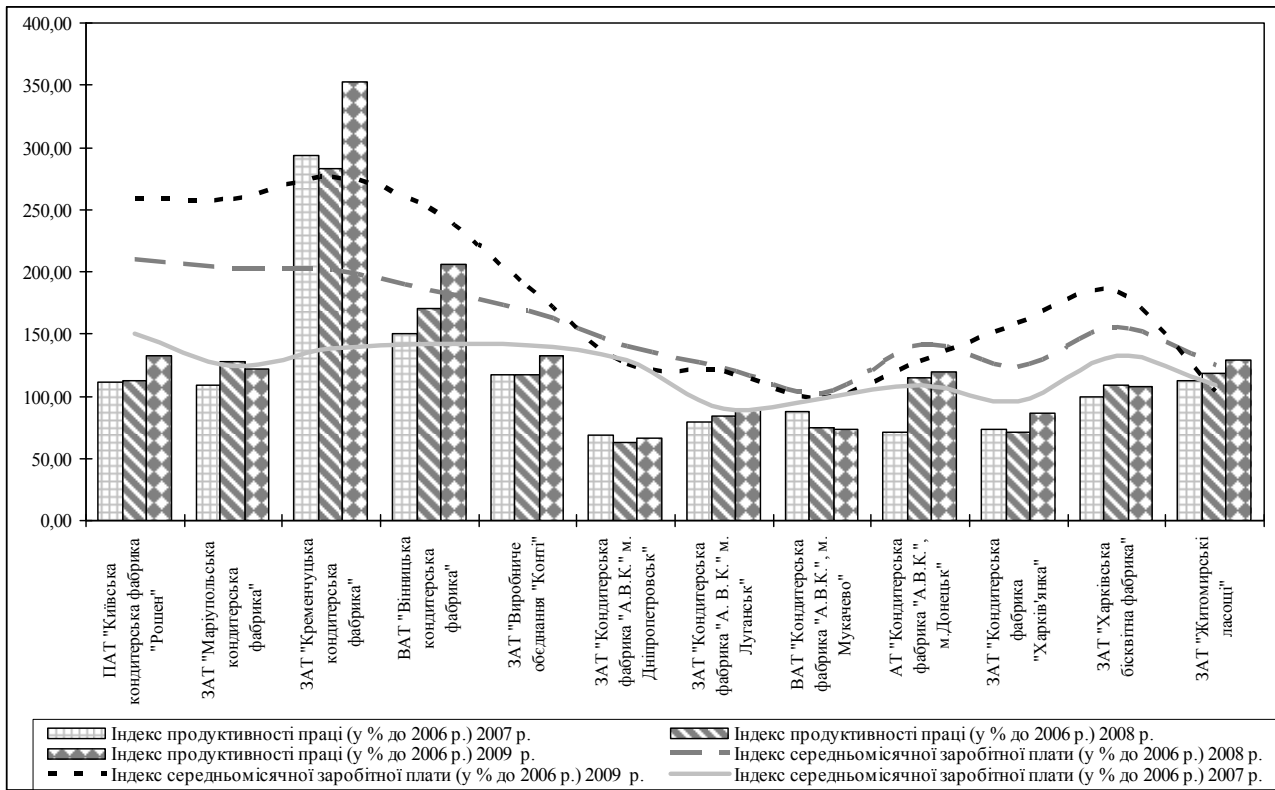

Рис. 2.6. Динаміка індексу продуктивності праці і індексу середньомісячної заробітної плати на кондитерських підприємствах в 2006-2009 рр.

Втім, порівняння України з розвиненими країнами доводить, що відставання нашої країни за рівнем оплати праці є системним і більшим, ніж за рівнем продуктивності. За оцінками Г. Т. Кулікова, продуктивність праці в Україні становить лише 30% продуктивності праці в країнах Євросоюзу. При цьому середня заробітна плата в Україні в порівнянні з країнами ЄС становить не 30–40%, а близько 4–17% [103].

Вищенаведене дає змогу дійти висновку, що працівники недоотримують кошти у порівнянні з витраченими зусиллями та

реалізованими професійними здібностями незважаючи на те, що рівень заробітної плати зростає швидше ніж продуктивність праці. Така ситуація, на нашу думку, віддзеркалює нееквівалентний обмін праці і отримуваного доходу. Низька оплата праці, у свою чергу, зумовлює низьку продуктивність праці. І навпаки, без підвищення продуктивності праці неможливо створити підґрунтя для зростання реальних доходів працівників. На наш погляд, досягнення збалансованості між ефективністю праці та її оплатою, на засадах підвищення відповідальності роботодавців, може слугувати заходом для підвищення рівня забезпеченості прав працівників.

Досліджуючи ефективність використання трудових ресурсів, важливо провести розрахунок показників фінансової продуктивності праці та зарплатовіддачі.

Як засвідчують проведені розрахунки, фінансова продуктивність праці має високе позитивне значення на підприємствах ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті», ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» та ЗАТ «Житомирські ласощі», в порівнянні з іншими підприємствами (табл. 2.5).

Збільшення даного показника може носити як позитивний економічний характер для підприємства, так і негативний соціальний характер для суспільства в зв'язку зі скороченням чисельності працюючих.

Дані зарплатовіддачі показують скільки обсягу виробленої продукції припадає на одну гривню фонду оплати праці підприємства. Позитивне зростання показника в 2006-2009 рр. помітне на підприємствах ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті» та ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен».

На підприємствах ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ», ЗАТ «Житомирські ласощі», ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачеве» та АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк» в 2009 р. скоротився фонд оплати праці та кількість працюючих на підприємствах. На нашу думку, дії адміністрації підприємств продиктовані умовами економічної кризи, тому не йдеться про «тиск» на працівників, що виявляється в тенденції зменшення фонду оплати праці і збільшенні показника зарплатовіддачі.

Таблиця 2.5

Аналіз показників ефективності використання трудових ресурсів в 2006-2009 рр.

Підприємство	Роки	Показники		Абсолютне відхилення від попереднього року		Коефіцієнт зростання	
		Фінансова продуктивність праці, тис. грн./особу	Зарплатовіддача, грн./грн.	Фінансова продуктивність праці	Зарплатовіддача	Фінансова продуктивність праці	Зарплатовіддача
1	2	3	4	5	6	7	8
ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»	2006	0,02	2,83	-	-	-	-
	2007	0,07	2,94	0,05	0,10	3,50	1,04
	2008	0,59	4,04	0,52	1,11	8,43	1,38
	2009	0,51	3,24	-0,08	-0,80	0,86	0,80
ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика»	2006	0,54	2,57	-	-	-	-
	2007	0,06	2,42	-0,48	-0,15	0,11	0,94
	2008	-0,55	2,04	-0,61	-0,39	-9,17	0,84
	2009	0,73	1,99	1,28	-0,05	-1,33	0,98
ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика»	2006	0,48	3,03	-	-	-	-
	2007	0,08	2,79	-0,40	-0,25	0,17	0,92
	2008	-0,31	2,33	-0,39	-0,46	-3,88	0,84
	2009	0,61	2,34	0,92	0,01	-1,97	1,00
ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика»	2006	0,32	2,45	-	-	-	-
	2007	10,33	2,75	10,01	0,30	32,28	1,12
	2008	0,15	2,90	-10,18	0,15	0,01	1,05
	2009	2,27	2,98	2,12	0,09	15,13	1,03
ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті»	2006	7,17	7,29	-	-	-	-
	2007	6,28	8,88	-0,89	1,59	0,88	1,22
	2008	-32,86	9,80	-39,14	0,92	-5,23	1,10

Продовження табл. 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8
	2009	65,98	12,13	98,84	2,34	-2,01	1,24
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ»	2006	0,57	4,20	–	–	–	–
	2007	1,64	3,78	1,07	-0,42	2,88	0,90
	2008	7,47	4,29	5,83	0,51	4,55	1,14
	2009	-6,54	3,96	-14,01	-0,33	-0,88	0,92
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ»	2006	0,01	4,36	–	–	–	–
	2007	0,30	4,19	0,29	-0,17	30,00	0,96
	2008	2,40	5,12	2,10	0,92	8,00	1,22
	2009	-3,52	3,25	-5,92	-1,86	-1,47	0,64
ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачеве»	2006	0,17	3,86	–	–	–	–
	2007	0,45	4,35	0,28	0,49	2,65	1,13
	2008	5,10	4,05	4,65	-0,31	11,33	0,93
	2009	-5,11	4,45	-10,21	0,41	-1,00	1,10
АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк»	2006	0,04	4,15	–	–	–	–
	2007	1,43	4,57	1,39	0,42	35,75	1,10
	2008	8,06	4,54	6,63	-0,03	5,64	0,99
	2009	-4,68	4,37	-12,74	-0,17	-0,58	0,96
ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»	2006	0,93	2,88	–	–	–	–
	2007	1,44	3,40	0,51	0,52	1,55	1,18
	2008	2,19	2,52	0,75	-0,89	1,52	0,74
	2009	7,03	3,74	4,84	1,23	3,21	1,49
ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика»	2006	22,59	14,04	–	–	–	–
	2007	1,66	13,40	-20,93	-0,65	0,07	0,95
	2008	26,91	14,16	25,25	0,76	16,21	1,06
	2009	29,78	14,71	2,87	0,55	1,11	1,04
ЗАТ «Житомирські ласощі»	2006	14,60	11,00	–	–	–	–
	2007	1,18	9,31	-13,42	-1,69	0,08	0,85
	2008	9,32	10,74	8,14	1,43	7,90	1,15
	2009	9,68	15,69	0,36	4,95	1,04	1,46

Реалізація планів підприємств щодо зростання вартості можлива лише за наявності капіталу, який визначається як сукупність матеріальних цінностей, грошових коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення господарської діяльності [197, с. 228].

Від якості управління формуванням і використанням капіталу залежить генерування вартості підприємства, зростання добробуту акціонерів, фінансова стійкість та прибутковість підприємства.

На думку Г. О. Швиданенко та Н. В. Шевчук [199, с. 25-26], дослідження процесу управління капіталом доцільно розглядати з двох позицій: з одного боку, за джерелами його формування, з іншого — за фізичною формою його наявності. У процесі виробництва і на стадіях кругообігу постійно виявляється двоїста сутність капіталу, що визначає його як джерело для створення продуктивного активного капіталу і як причину виникнення зобов'язань підприємства.

В основу системи управління формуванням капіталу покладено концепцію його структури, що має прямий вплив на значення економічної доданої вартості. Процес планування структури капіталу має дві складові: перша — це оптимізація співвідношення частки боргового фінансування і власних коштів, друга - вибір конкретних фінансових інструментів для залучення капіталу. Однак слід урахувати, що ринкова вартість підприємства визначається передусім його реальними активами, які здатні генерувати грошові потоки, з урахуванням усіх ризиків, що виникають у процесі їх функціонування. Тобто процес управління капіталом на підприємстві доцільно здійснювати в безперервному взаємозв'язку процесів його формування і функціонування (Додаток В, рис. В.1).

Загалом управління капіталом підприємства – складний, багатогранний процес, який визначає ефективність діяльності підприємства, виконання поставлених стратегічних та тактичних цілей, утримання позицій на ринку в умовах розвитку кризових явищ в державі.

Важливим етапом дослідження ефективності господарської діяльності є оцінка результатів формування і використання капіталу на діючих підприємствах кондитерської промисловості. Аналіз, на нашу думку, варто проводити на основі розрахунку коефіцієнтів, що дає можливість точно з'ясувати співвідношення в структурі капіталу та ступінь залежності від зовнішніх інвесторів.

Ефективність формування капіталу проаналізуємо за допомогою

наступних коефіцієнтів: коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт фінансової стабільності, коефіцієнт фінансового ризику та коефіцієнт маневреності власних фінансових ресурсів.

Коефіцієнт фінансової незалежності (коефіцієнт автономії, коефіцієнт концентрації власного капіталу) характеризує частку власного капіталу в загальній сумі коштів, авансованих у його діяльність.

На думку М. Д. Білик, О. П. Павловської, Н. М. Притуляк та Н. Ю. Невмержицької [196 с. 317-319], загальна сума заборгованості не повинна перевищувати суму власних джерел фінансування, тобто джерела фінансування підприємства (загальна сума капіталу) мають бути хоча б наполовину сформовані за рахунок власних коштів. Отже, критичне значення коефіцієнта автономії має становити 0,5.

На досліджуваних підприємствах кондитерської промисловості задовільне значення коефіцієнта відмічене на підприємствах ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика», ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ», АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк», ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка», ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» та ЗАТ «Житомирські ласощі». Проведений аналіз засвідчує значну залежність більшості підприємств від зовнішніх інвесторів, що може носити загрозливий характер, якщо частка позикового капіталу буде й надалі зростати (табл. 2.6).

Коефіцієнт фінансового ризику показує, у скільки разів темпи приросту чистого прибутку перевищують темпи приросту валового прибутку. Таке перевищення забезпечується за рахунок ефекту фінансового важеля, однією із складових якого є його плече, що розраховується як відношення позичкового капіталу до власного. Збільшуючи або зменшуючи плече важеля залежно від наявних умов, можна впливати на прибуток і прибутковість власного капіталу.

Аналіз коефіцієнта фінансового ризику довів відповідність нормативному значенню лише на підприємстві ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» за весь період дослідження (в 2006 р. - 0,32, в 2007 р. - 0,29, в 2008 р. - 0,28). Для більшості підприємств, характерне збільшення показника в динаміці, що свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів та зниження фінансової стійкості.

Таблиця 2.6

Аналіз ефективності формування капіталу підприємствами кондитерської промисловості в 2006-2009 рр.

Підприємство	Роки	Показники			Абсолютне відхилення від попереднього року			Коефіцієнт зростання		
		Коефіцієнт фінансової незалежності	Коефіцієнт фінансової стабільності	Коефіцієнт фінансового ризику	Коефіцієнт фінансової незалежності	Коефіцієнт фінансової стабільності	Коефіцієнт фінансового ризику	Коефіцієнт фінансової незалежності	Коефіцієнт фінансової стабільності	Коефіцієнт фінансового ризику
1	2	3	4	5	7	8	9	10	11	12
ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»	2006	0,23	0,29	3,43	–	–	–	–	–	–
	2007	0,16	0,18	5,61	-0,07	-0,11	2,19	0,70	0,61	1,64
	2008	0,16	0,18	5,54	0,00	0,00	-0,08	1,00	1,01	0,99
	2009	0,37	0,58	1,71	0,21	0,40	-3,82	2,31	3,24	0,31
ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика»	2006	0,52	1,07	0,94	–	–	–	–	–	–
	2007	0,51	1,03	0,97	-0,01	-0,04	0,04	0,98	0,96	1,04
	2008	0,70	2,26	0,44	0,19	1,23	-0,53	1,37	2,20	0,46
	2009	0,65	1,90	0,53	-0,05	-0,36	0,08	0,94	0,84	1,19
ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика»	2006	0,09	0,10	10,42	–	–	–	–	–	–
	2007	0,07	0,08	13,25	-0,02	-0,02	2,83	0,78	0,79	1,27
	2008	0,09	0,09	10,60	0,02	0,02	-2,65	1,29	1,25	0,80
	2009	0,08	0,09	11,38	-0,01	-0,01	-5,45	0,90	0,93	1,07
ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика»	2006	0,17	0,19	5,15	–	–	–	–	–	–
	2007	0,15	0,17	5,76	-0,02	-0,02	0,61	0,88	0,89	1,12
	2008	0,26	0,34	2,93	0,11	0,17	-2,83	1,73	1,96	0,51
	2009	0,18	0,22	4,62	-0,08	-0,12	1,68	0,69	0,64	1,57
ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті»	2006	0,24	0,31	3,19	–	–	–	–	–	–
	2007	0,19	0,23	4,29	-0,05	-0,08	1,10	0,79	0,74	1,34
	2008	0,19	0,23	4,32	0,00	0,00	0,03	1,00	0,99	1,01
	2009	0,31	0,44	2,28	0,12	0,21	-2,04	1,63	1,90	0,53

Продовження табл. 2.6

1	2	3	4	5	7	8	9	10	11	12
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ»	2006	0,80	3,90	0,26	–	–	–	–	–	–
	2007	0,62	1,57	0,64	-0,18	-2,33	0,38	0,78	0,40	2,48
	2008	0,70	2,30	0,44	0,08	0,72	-0,20	1,13	1,46	0,69
	2009	0,63	1,70	0,59	-0,07	-0,60	0,15	0,90	0,74	1,35
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ»	2006	0,26	0,35	2,86	–	–	–	–	–	–
	2007	0,27	0,36	2,81	0,01	0,01	-0,05	1,04	1,02	0,98
	2008	0,57	1,28	0,78	0,30	0,93	-2,03	2,11	3,61	0,28
	2009	0,50	1,00	1,00	-0,07	-0,29	0,23	0,88	0,78	1,29
ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Мукачеве»	2006	0,49	0,96	1,04	–	–	–	–	–	–
	2007	0,26	0,34	2,96	-0,23	-0,62	1,92	0,53	0,35	2,85
	2008	0,70	2,24	0,45	0,44	1,90	-2,52	2,69	6,64	0,15
	2009	0,54	1,13	0,88	-0,16	-1,11	0,44	0,77	0,51	1,98
АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Донецьк»	2006	0,91	9,51	0,11	–	–	–	–	–	–
	2007	0,84	5,20	0,19	-0,07	-4,31	0,09	0,92	0,55	1,83
	2008	0,65	1,86	0,54	-0,19	-3,34	0,35	0,77	0,36	2,80
	2009	0,66	1,90	0,53	0,01	0,04	-0,01	1,01	1,02	0,98
ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»	2006	0,68	2,06	0,48	–	–	–	–	–	–
	2007	0,72	2,50	0,40	0,04	0,44	-0,08	1,06	1,21	0,82
	2008	0,45	0,81	1,24	-0,27	-1,70	0,84	0,63	0,32	3,10
	2009	0,61	1,56	0,64	0,16	0,75	-0,60	1,35	1,93	0,52
ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика»	2006	0,76	3,13	0,32	–	–	–	–	–	–
	2007	0,78	3,40	0,29	0,02	0,27	-0,03	1,03	1,09	0,92
	2008	0,78	3,56	0,28	0,00	0,16	-0,01	1,00	1,05	0,95
	2009	0,79	3,75	0,27	0,01	0,19	-0,01	1,01	1,05	0,95
ЗАТ «Житомирські ласощі»	2006	0,84	4,93	0,20	–	–	–	–	–	–
	2007	0,59	1,43	0,70	-0,25	-3,50	0,50	0,70	0,29	3,44
	2008	0,69	2,22	0,45	0,10	0,79	-0,25	1,17	1,55	0,65
	2009	0,66	1,98	0,50	-0,03	-0,24	0,05	0,96	0,89	1,12

Крім того, коефіцієнт фінансового ризику прямо пропорційний фінансовому ризику підприємства. Коефіцієнт фінансового ризику можна розраховувати не лише за даними бухгалтерської звітності, а по ринковій оцінці активів. Найчастіше в успішно діючого підприємства (це стосується публічних акціонерних товариств) ринкова вартість власного капіталу перевищує балансову вартість, а за таких умов є меншим значення коефіцієнта фінансового ризику і, відповідно, нижчий рівень фінансового ризику.

Аналізуючи використання капіталу підприємствами кондитерської промисловості, проведемо розрахунок коефіцієнту реінвестування, коефіцієнту стабільності економічного зростання та ресурсовіддачі (коефіцієнт трансформації) (Додаток В, табл. В.11).

Коефіцієнт реінвестування показує рівень капіталізації прибутку підприємствами кондитерської промисловості. В загальному, коефіцієнт по галузі має значення близьке до 1, що свідчить про неефективну дивідендну політику і несплату дивідендів держателям простих акцій. В умовах кризових явищ таке становище може бути виправдане фінансовими проблемами на підприємствах, однак, як системне явище – це характеристика неефективного менеджменту і неотримання доходу на вкладений капітал.

Аналіз коефіцієнту стабільності економічного зростання дозволяє прослідкувати темп збільшення власного капіталу за рахунок чистого прибутку, тобто він характеризує можливість підприємства щодо розширення основної діяльності за рахунок власних коштів. Зростання даного коефіцієнта в досліджуваному періоді спостерігається на підприємствах ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка», ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика», ЗАТ «Житомирські ласощі» та ЗАТ «ВО «Конті», що є позитивною тенденцією.

Показник ресурсовіддачі (коефіцієнт трансформації) на підприємствах кондитерської промисловості формується нестабільно. Так, на ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Луганськ» та ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачеве», на початок періоду дослідження значення коефіцієнта були найвищими (3,55 ат 3,56, відповідно), проте вони зменшились на кінець періоду. Це є наслідком впливу наступних чинників: нераціонального використання виробничих ресурсів; зменшення продуктивності праці; екстенсивність виробничих процесів.

Таблиця 2.7

Аналіз ефективності використання капіталу підприємствами на основі показників рентабельності

Підприємство	Роки	Показники			Абсолютне відхилення від попереднього року			Коефіцієнт зростання		
		Рентабельність (збитковість) фінансових ресурсів, %	Рентабельність (збитковість) власного капіталу, %	Рентабельність (збитковість) продажу, %	Рентабельність (збитковість) фінансових ресурсів	Рентабельність (збитковість) власного капіталу	Рентабельність (збитковість) продажу	Рентабельність (збитковість) фінансових ресурсів	Рентабельність (збитковість) власного капіталу	Рентабельність (збитковість) продажу
1	2	3	5	6	7	9	10	11	12	13
ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»	2006	0,29	0,09	0,03	–	–	–	–	–	–
	2007	0,26	0,36	0,08	-0,03	0,28	0,05	0,90	4,18	2,68
	2008	0,64	3,18	0,37	0,38	2,82	0,29	2,46	8,76	4,89
	2009	0,50	0,72	0,32	-0,14	-2,45	-0,04	0,78	0,23	0,88
ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика»	2006	1,15	1,34	1,19	–	–	–	–	–	–
	2007	0,38	0,13	0,11	-0,77	-1,21	-1,09	0,33	0,10	0,09
	2008	-1,00	-1,00	-1,00	-1,38	-1,13	-1,11	-2,62	-7,59	-9,50
	2009	2,00	1,33	-1,00	3,00	2,33	0,00	2,00	1,33	1,00
ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика»	2006	0,47	4,05	0,81	–	–	–	–	–	–
	2007	0,29	0,71	0,11	-0,19	-3,34	-0,70	0,61	0,18	0,13
	2008	-1,00	-3,00	-1,00	-1,29	-3,71	-1,11	-3,48	-4,21	-9,11
	2009	1,00	5,00	-1,00	2,00	8,00	0,00	1,00	1,67	1,00
ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика»	2006	0,68	3,06	0,80	–	–	–	–	–	–
	2007	9,41	45,50	14,18	8,73	42,43	13,37	13,80	14,85	17,62
	2008	0,10	0,28	0,15	-9,31	-45,22	-14,03	0,01	0,01	0,01
	2009	0,89	4,03	1,61	0,79	3,76	1,47	9,10	14,66	10,88
ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті»	2006	5,32	18,75	3,37	–	–	–	–	–	–
	2007	4,46	14,32	2,68	-0,86	-4,44	-0,69	0,84	0,76	0,79
	2008	12,14	-11,00	-12,00	7,68	-25,32	-14,68	2,72	-0,77	-4,48
	2009	19,41	44,64	15,42	7,27	55,64	27,42	1,60	4,06	1,28

Продовження табл. 2.7

1	2	3	5	6	7	9	10	11	12	13
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ»	2006	2,72	1,90	0,85	–	–	–	–	–	–
	2007	5,46	5,60	1,81	2,75	3,70	0,96	2,01	2,95	2,13
	2008	10,96	13,71	6,65	5,50	8,11	4,84	2,01	2,45	3,68
	2009	-5,00	-11,00	-7,00	-15,96	-24,71	-13,65	-0,46	-0,80	-1,05
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ»	2006	1,80	0,11	0,01	–	–	–	–	–	–
	2007	3,91	5,64	0,42	2,11	5,54	0,41	2,17	52,43	48,12
	2008	6,23	9,03	2,05	2,31	3,38	1,63	1,59	1,60	4,92
	2009	-8,00	-12,00	-5,00	-3,67	-21,03	-7,05	-1,28	-1,33	-2,44
ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Мукачеве»	2006	2,56	2,66	0,35	–	–	–	–	–	–
	2007	3,34	6,86	0,56	0,78	4,20	0,20	1,31	2,58	1,57
	2008	19,84	21,52	6,64	16,49	14,66	6,08	5,93	3,14	11,91
	2009	18,52	-16,00	-5,00	-1,32	-37,52	-11,64	0,93	-0,74	-0,75
АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Донецьк»	2006	1,26	0,13	0,06	–	–	–	–	–	–
	2007	5,66	3,97	1,53	4,40	3,84	1,47	4,49	30,86	24,73
	2008	16,94	23,98	6,72	11,28	20,01	5,19	2,99	6,04	4,39
	2009	-8,00	-13,00	-5,00	-24,94	-36,98	-11,72	-0,47	-0,54	-0,74
ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»	2006	4,00	5,24	2,17	–	–	–	–	–	–
	2007	6,57	7,37	2,34	2,58	2,13	0,17	1,64	1,41	1,08
	2008	4,94	9,42	3,78	-1,63	2,05	1,45	0,75	1,28	1,62
	2009	9,00	18,00	7,00	4,06	8,58	3,22	1,82	1,91	1,85
ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика»	2006	15,92	16,21	7,74	–	–	–	–	–	–
	2007	10,62	10,05	4,98	-5,30	-6,16	-2,76	0,67	0,62	0,64
	2008	13,38	13,77	6,54	2,76	3,72	1,55	1,26	1,37	1,31
	2009	14,00	14,00	6,00	0,62	0,23	-0,54	1,05	1,02	0,92
ЗАТ «Житомирські ласощі»	2006	25,68	23,15	9,04	–	–	–	–	–	–
	2007	2,63	2,01	0,62	-23,05	-21,14	-8,42	0,10	0,09	0,07
	2008	15,42	14,20	3,73	12,80	12,19	3,11	5,87	7,07	6,00
	2009	14,00	13,00	4,00	-1,42	-1,20	0,27	0,91	0,92	1,07

На якість використання капіталу та довгострокову платоспроможність підприємства впливає його здатність отримувати прибуток. У зв'язку з цим варто аналізувати показники рентабельності, які є якісними показниками ефективності (табл. 2.7).

Позитивне та зростаюче значення рентабельності, по всіх чотирьох показниках, помітне на підприємствах ЗАТ «ВО «КОНТІ», ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика», ЗАТ «Житомирські ласощі» та ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка».

Виключення складає збитковість по ЗАТ «ВО «КОНТІ» в 2008 р., що виникла внаслідок збитку підприємства (203044 тис. грн.). Збиток являвся прямим наслідком впливу негативної курсової різниці, по валютних позиках підприємства, що була викликана суттєвою девальвацією гривни в IV кв. 2008 р.

На підприємствах корпорації А.В.К. рентабельність в 2009 р. має, також, від'ємне значення, хоча в інші роки підприємство характеризувалось як прибуткове з поступальним економічним розвитком.

Коефіцієнтному підходу притаманні певні недоліки:

- значення коефіцієнтів зазвичай є різними для кожного окремого підприємства в залежності від певних груп факторів (розвитку підприємства, стадії життєвого циклу, виробничої діяльності підприємства, структури джерел фінансування), що обумовлює неоднозначність висновків щодо ефективності формування і використання капіталу підприємства. Крім того, визначення фінансових коефіцієнтів базується на даних фінансової звітності, що обумовлює визначення ефективності лише у статичному аспекті без врахування розвитку підприємства у довгостроковій перспективі;

- нормативні значення коефіцієнтів визначаються Методиками 22 та 81 [120; 121], що були розроблені в кінці 90-х років, і не характеризують фінансовий розвиток підприємств в умовах економічної кризи;

- нормативні значення коефіцієнтів є міжгалузевими і не враховують особливості функціонування підприємств кондитерської промисловості зокрема.

З урахуванням перелічених недоліків та з метою узагальнення ефективності господарювання досліджуваних підприємств кондитерської промисловості слід провести узагальнену оцінку ефективності та визначити загальний рівень управління ефективністю (див. п. 1.2). Така узагальнена оцінка ефективності, на наш погляд,

дасть можливість оцінити результати господарювання за основними складовими фінансово-економічного аналізу діяльності підприємств:

- горизонтального аналізу, що дав змогу вивчити динаміку окремих фінансових показників;
- вертикального аналізу, який базується на порівнянні питомої ваги окремих складових;
- порівняльного аналізу, який проведений для зіставлення фактичних показників досліджуваних підприємств та галузевих;
- коефіцієнтного аналізу, який проведений для оцінки впливу окремих чинників на рівень результативності.

Значення оціночних балів та загального оціночного балу наведені в Додатку В (табл. В.12).

Проведений розрахунок дає можливість згрупувати підприємства за рівнем управління ефективністю (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Загальна оцінка управління ефективністю підприємств кондитерської промисловості

Ро- ки	Високий рівень (від 20 до 7 балів)	Середній рівень (від 6 до (-7) балів)	Низький рівень (від (-8) до (-20) балів)
1	2	3	4
2007	1. ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ» 2. АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк» 3. ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»	1. ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен» 2. ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика» 3. ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика» 4. ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика» 5. ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ» 6. ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачеве»	1. ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті» 2. ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» 3. ЗАТ «Житомирські ласощі»

Продовження табл. 2.8

1	2	3	4
2008	1. ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен» 2. ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ» 3. АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк» 4. ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» 5. ЗАТ «Житомирські ласощі»	1. ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика» 2. ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика» 3. ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика» 4. ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ» 5. ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачеве»	1. ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті» 2. ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»
2009	1. ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика» 2. ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» 3. ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»	1. ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика» 2. ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика» 3. ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті» 4. ЗАТ «Житомирські ласощі»	1. ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен» 2. ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ» 3. ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ» 4. ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачеве» 5. АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк»

Проведена загальна оцінка управління ефективністю підприємств кондитерської промисловості переконливо засвідчила нестабільність процесу управління ефективністю і результативністю підприємств в досліджуваній період. Так, на АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Донецьк» та ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка» двічі відмічений високий рівень управління, на ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачеве» і ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика» два рази спостерігався середній рівень управління, а на ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика», ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика», ЗАТ «Житомирські ласощі» та ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті» помітним був низький рівень управління ефективністю.

В цілому рівень управління ефективністю на підприємствах кондитерської промисловості має нестабільний характер, що

визначається дією факторів оточуючого середовища та реформуванням економічних відносин у суспільстві. З метою підвищення рівня управління ефективністю підприємства повинні: визначати об'єктивні і суб'єктивні причини такого становища; враховувати вплив зовнішнього середовища та ризиків, які йому притаманні; посилювати відповідальність менеджерів за прийняття управлінських рішень; сприяти формуванню корпоративної культури на підприємстві та через мотивацію персоналу забезпечувати досягнення поставлених результатів.

2.3. Визначення вартості підприємств кондитерської промисловості методом чистих активів

Майновий підхід є найбільш розповсюдженим підходом для оцінки вартості діючого підприємства, що ґрунтується на аналізі майна та зобов'язань підприємства.

Оптимальною сферою застосування методу чистих активів при оцінці вартості підприємства, Р. О. Костирко, Н. В. Тертична та В. О. Шевчук [100, с. 76], вважають:

- оцінку контрольного пакету акцій;
- оцінку підприємства з високим рівнем фондомісткості;
- оцінку підприємства зі значними нематеріальними активами і можливістю їх виділення і оцінки;
- оцінку холдингових і інвестиційних компаній;
- оцінку підприємств при відсутності ретроспективних даних їх діяльності.

Економічний зміст терміну «вартість чистих активів» можна визначити як вартість майна, що належить підприємству і гарантує право власників та акціонерів на володіння, використання та управління даними активами.

Основними нормативно-правовими документами, за якими визначають вартість чистих активів, є Методичні рекомендації по визначенню вартості чистих активів акціонерних товариств, схвалені рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17.11.2004 р. №485 та Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження методики оцінки майна» від 10.12.2003 р. №1891. Згідно останнього документу вартість чистих активів (ЧА)

визначається за формулою:

$$ЧА=(H+O+M)-(B+Д+П) \quad (2.2)$$

де H – вартість необоротних активів; O – вартість оборотних активів; M – вартість витрат майбутніх періодів; B – вартість забезпечення наступних витрат і платежів; $Д$ – вартість довгострокових зобов'язань; $П$ – вартість поточних зобов'язань.

Інформаційною базою для проведення оцінки вартості підприємства методом чистих активів є баланс підприємства.

Результати оцінки вартості чистих активів підприємств кондитерської промисловості представлені в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Аналіз вартості підприємств кондитерської промисловості в 2006-2009 рр. за методом чистих активів, тис. грн.

Назва підприємства	Роки	Вартість необоротних активів	Вартість оборотних активів	Вартість витрат майбутніх періодів	Вартість забезпечень наступних витрат і платежів	Вартість довгострокових зобов'язань	Вартість поточних зобов'язань	Вартість чистих активів
1	2	3	4	5	6	7	8	9
ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»	2006	227535,40	29830,20	27,20	1175,20	0,00	198082,00	58135,60
	2007	279057,40	106821,30	86,70	1436,80	0,00	326181,40	58347,20
	2008	280049,00	113712,00	69,00	312,00	0,00	333256,00	60262,00
	2009	399376,00	106345,00	159,00	703,00	0,00	318565,00	186612,00
ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика»	2006	66391,10	18835,70	7,60	1032,50	11,30	40151,10	44039,50
	2007	59331,60	27673,60	7,10	992,60	13,40	41908,70	44097,60
	2008	53994,00	8998,00	8,00	847,00	37,00	18454,00	43662,00
	2009	48972,00	18606,00	8,00	899,00	13,00	22431,00	44243,00
ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика»	2006	109341,00	26042,90	9,20	694,50	0,00	122838,20	11860,40
	2007	111935,40	49896,20	12,50	774,10	253,60	149458,30	11358,10
	2008	97650,00	30382,00	14,00	704,00	95,00	116207,00	11040,00
	2009	88811,00	57859,00	16,00	537,00	633,00	133669,00	11847,00
ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика»	2006	125162,80	14907,10	45,10	830,40	35000,00	81504,70	22779,90
	2007	252160,70	31160,60	179,40	1576,80	70000,00	169998,90	41925,00
	2008	358692,00	80126,00	184,00	905,00	70000,00	256523,00	111574,00
	2009	504870,00	181201,00	198,00	1038,00	70000,00	493099,00	122132,00
ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті»	2006	535027,70	235714,40	1301,40	10181,20	349392,10	228326,00	184144,20
	2007	878221,40	377076,50	5538,70	10215,20	466858,90	545322,40	238440,10
	2008	1635236,0	653115,00	4747,00	13207,00	1113369,0	735313,00	431209,00
	2009	1551230,0	1029843,00	3161,00	26843,00	1216468,0	552221,00	788702,00

Продовження табл. 2.9

1	2	3	4	5	6	7	8	9
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ»	2006	60506,20	17058,00	27,40	2172,60	0,00	13656,90	61762,10
	2007	74847,30	32169,80	23,40	3024,20	0,00	38580,70	65435,60
	2008	154357,00	36449,00	12,00	2740,00	16235,00	40394,00	131449,00
	2009	145850,00	44518,00	18,00	2130,00	14804,00	53648,00	119804,00
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ»	2006	21366,40	13424,70	19,40	1282,90	0,00	24515,70	9011,90
	2007	25875,20	10561,80	15,80	1313,20	0,00	25575,20	9564,40
	2008	59194,00	23685,00	10,00	1806,00	0,00	34504,00	46579,00
	2009	54480,00	12004,00	19,00	1953,00	7366,00	24012,00	33172,00
ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачеве»	2006	4815,90	897,30	7,70	221,20	0,00	2694,30	2805,40
	2007	6061,20	5869,30	7,30	402,70	0,00	8523,10	3012,00
	2008	12530,00	4776,00	1,00	236,00	494,00	4611,00	11966,00
	2009	11012,00	8216,00	1,00	315,00	0,00	8699,00	10215,00
АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк»	2006	21948,80	21547,30	72,60	608,80	0,00	3537,30	39422,60
	2007	31157,50	17692,30	72,60	742,40	0,00	7149,70	41030,30
	2008	61946,00	46104,00	73,00	1065,00	4226,00	32782,00	70050,00
	2009	58237,00	36092,00	690,00	954,00	2795,00	29002,00	62268,00
ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»	2006	35878,40	9613,60	211,90	1352,60	8239,30	5326,00	30786,00
	2007	40362,30	5937,90	220,10	1277,80	4786,00	7219,70	33236,80
	2008	75316,00	6688,00	167,00	1798,00	0,00	43675,00	36698,00
	2009	123810,00	5393,00	287,00	780,00	9731,00	40084,00	78895,00
ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика»	2006	121673,10	146977,20	1566,00	492,30	3943,50	60963,80	204816,70
	2007	156704,30	151849,20	1691,20	779,50	4302,60	65435,10	239727,50
	2008	149967,00	199945,00	1308,00	859,00	3154,00	72935,00	274272,00
	2009	159263,00	239332,00	146,00	679,00	15657,00	67550,00	314855,00
ЗАТ «Житомирські ласощі»	2006	61309,10	78713,20	1059,80	261,60	2726,30	20819,80	117274,40
	2007	93924,40	108540,60	131,60	1552,50	12956,20	68835,30	119252,60
	2008	113976,00	94963,00	223,00	356,00	17589,00	47086,00	144131,00
	2009	125138,00	127233,00	107,00	529,00	925,00	83244,00	167780,00

За даними табл. 2.8 можна зробити висновок про існуючу тенденцію щодо зростання вартості підприємств.

Так, на підприємствах ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен», ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика», ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті», ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка», ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» та ЗАТ «Житомирські ласощі» за досліджуваний період чисті активи поступово зростали. Дане зростання пов'язане: по-перше, з реінвестуванням чистого прибутку; по-друге, фінансування за рахунок додаткового капіталу; по-третє, за рахунок додаткової емісії акцій.

Найбільша вартість чистих активів, серед підприємств кондитерської промисловості в 2006-2009 рр. виявлена на

підприємстві ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті». Основним наслідком значного зростання вартості в 2009 р. стало отримання чистого прибутку в розмірі 352188 тис. грн. Підприємство не розподіляло кошти для виплати дивідендів і, направило ресурси на фінансування господарської діяльності.

На рис. 2.7 графічно продемонстрована динаміка вартості чистих активів на підприємствах галузі.

У зв'язку з тим, що балансова вартість активів підприємства в умовах інфляційної економіки не відображає їх реальну оцінку, у світовій та вітчизняній практиці оцінки вартості підприємства використовується метод чистих скоригованих активів. Так, в пасиві балансу зміна вартості активів відображають по статті «Додатковий капітал». У цьому випадку базова формула чистих активів (2.2) набуває вигляд:

$$ЧА_c = A_c - Z_c \quad (2.3)$$

де $ЧА_c$ - скориговані чисті активи; A_c - скореговані активи; Z_c - скориговані зобов'язання.

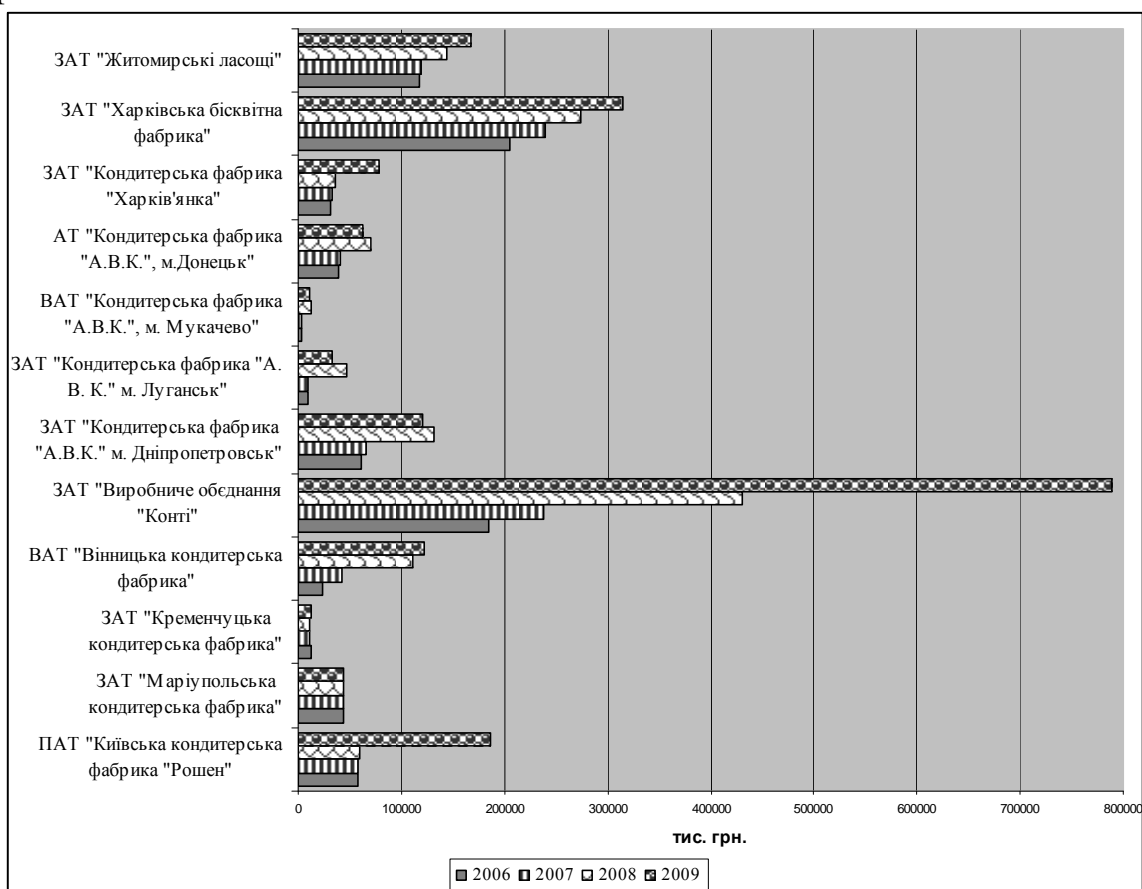

Рис. 2.7. Вартість підприємств кондитерської промисловості за методом чистих активів в 2006-2009 рр., тис. грн.

Поняття скоригованих чистих активів засноване на ремісії, що виникає в результаті бухгалтерських принципів оцінки активів підприємства. Вартість, отриману в результаті застосування принципів історичної вартості, або індексовану історичну вартість замінюють вартістю заміщення або споживчою вартістю (у залежності від мети і умов оцінки). «У результаті виникає зменшення або збільшення вартості бухгалтерських активів, і як наслідок, необхідність їх коригування» [121].

З цього питання вітчизняні провідні вчені А. Мендрул, М. Лебедь, В. Ларцев, С. Скринько підкреслюють, що балансова вартість сукупних активів і зобов'язань підприємства в результаті «інфляції, зміни кон'юнктури ринку, використання методів обліку, як правило, не відповідає її ринковій вартості. Тому перед оцінювачами виникає завдання провести коректування балансу підприємства» [141, с. 470].

Коригування статей балансу необхідно проводити за коригуванням на інфляцію.

Платники податків всіх форм власності мають право застосовувати щорічну індексацію балансової вартості груп основних фондів на коефіцієнт індексації, що визначається за формулою [148]:

$$K_i = [I(a-1) - 10] : 100, \quad (2.6)$$

де $I(a-1)$ – індекс інфляції за рік, за результатами якого здійснюється індексація.

Якщо значення K_i не перевищує одиниці (тобто індекс інфляції року, за результатами якого здійснюється індексація, менше ніж 110 %), індексація не проводиться.

Індексація здійснюється за підсумками звітного року на початок першого кварталу наступного року (тобто за станом на 1 січня). При цьому враховується вартість активів, використовуваних у господарській діяльності підприємства.

Розрахунок коефіцієнта індексації для досліджуваного періоду (згідно даних Державного комітету статистики) представлений в табл. 2.10 [187].

Таблиця 2.10

Визначення коефіцієнта індексації в 2006-2009 рр.

Період	Індекс інфляції за рік	Коефіцієнт індексації
1	2	3
2006 р.	111,6	1,016
2007 р.	116,6	1,066
2008 р.	122,3	1,123
2009 р.	112,3	1,023

Індексація балансової вартості груп основних фондів була введена як спеціальний механізм, що дозволяє врахувати інфляційні процеси при оподаткуванні прибутку підприємств.

Враховуючи коефіцієнт індексації, розрахуємо скориговану вартість активів за групами (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Розрахунок скоригованої вартості активів підприємств кондитерської промисловості в 2006-2009 рр., тис. грн.

Назва підприємства	Роки	Вартість необоротних активів	Скоригована вартість необоротних активів	Вартість оборотних активів	Скоригована вартість оборотних активів	Вартість витрат майбутніх періодів	Скоригована вартість витрат майбутніх періодів
1	2	3	4	5	6	7	8
ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»	2006	227535,40	242552,74	29830,20	31798,99	27,20	29,00
	2007	279057,40	297475,19	106821,30	113871,51	86,70	92,42
	2008	280049,00	314495,03	113712,00	127698,58	69,00	77,49
	2009	399376,00	408561,65	106345,00	108790,94	159,00	162,66
ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика»	2006	66391,10	67453,36	18835,70	19137,07	7,60	7,72
	2007	59331,60	63247,49	27673,60	29500,06	7,10	7,57
	2008	53994,00	60635,26	8998,00	10104,75	8,00	8,98
	2009	48972,00	50098,36	18606,00	19033,94	8,00	8,18
ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика»	2006	109341,00	111090,46	26042,90	26459,59	9,20	9,35
	2007	111935,40	119323,14	49896,20	53189,35	12,50	13,33
	2008	97650,00	109660,95	30382,00	34118,99	14,00	15,72
	2009	88811,00	90853,65	57859,00	59189,76	16,00	16,37
ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика»	2006	125162,80	127165,40	14907,10	15145,61	45,10	45,82
	2007	252160,70	268803,31	31160,60	33217,20	179,40	191,24
	2008	358692,00	402811,12	80126,00	89981,50	184,00	206,63
	2009	504870,00	516482,01	181201,00	185368,62	198,00	202,55

Продовження табл. 2.11

1	2	3	4	5	6	7	8
ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті»	2006	535027,70	543588,14	235714,40	239485,83	1301,40	1322,22
	2007	878221,40	936184,01	377076,50	401963,55	5538,70	5904,25
	2008	1635236,00	1836370,03	653115,00	733448,15	4747,00	5330,88
	2009	1551230,00	1586908,29	1029843,00	1053529,39	3161,00	3233,70
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ»	2006	60506,20	61474,30	17058,00	17330,93	27,40	27,84
	2007	74847,30	79787,22	32169,80	34293,01	23,40	24,94
	2008	154357,00	173342,91	36449,00	40932,23	12,00	13,48
	2009	145850,00	149204,55	44518,00	45541,91	18,00	18,41
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ»	2006	21366,40	21708,26	13424,70	13639,50	19,40	19,71
	2007	25875,20	27582,96	10561,80	11258,88	15,80	16,84
	2008	59194,00	66474,86	23685,00	26598,26	10,00	11,23
	2009	54480,00	55733,04	12004,00	12280,09	19,00	19,44
ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачеве»	2006	4815,90	4892,95	897,30	911,66	7,70	7,82
	2007	6061,20	6461,24	5869,30	6256,67	7,30	7,78
	2008	12530,00	14071,19	4776,00	5363,45	1,00	1,12
	2009	11012,00	11265,28	8216,00	8404,97	1,00	1,02
АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк»	2006	21948,80	22299,98	21547,30	21892,06	72,60	73,76
	2007	31157,50	33213,90	17692,30	18859,99	72,60	77,39
	2008	61946,00	69565,36	46104,00	51774,79	73,00	81,98
	2009	58237,00	59576,45	36092,00	36922,12	690,00	705,87
ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»	2006	35878,40	36452,45	9613,60	9767,42	211,90	215,29
	2007	40362,30	43026,21	5937,90	6329,80	220,10	234,63
	2008	75316,00	84579,87	6688,00	7510,62	167,00	187,54
	2009	123810,00	126657,63	5393,00	5517,04	287,00	293,60
ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика»	2006	121673,10	123619,87	146977,20	149328,84	1566,00	1591,06
	2007	156704,30	167046,78	151849,20	161871,25	1691,20	1802,82
	2008	149967,00	168412,94	199945,00	224538,24	1308,00	1468,88
	2009	159263,00	162926,05	239332,00	244836,64	146,00	149,36
ЗАТ «Житомирські ласощі»	2006	61309,10	62290,05	78713,20	79972,61	1059,80	1076,76
	2007	93924,40	100123,41	108540,60	115704,28	131,60	140,29
	2008	113976,00	127995,05	94963,00	106643,45	223,00	250,43
	2009	125138,00	128016,17	127233,00	130159,36	107,00	109,46

Як видно з табл. 2.10, скоригована вартість активів стає вищою, що є закономірним при врахуванні інфляції.

Найбільша частка в активах підприємства припадає на необоротні активи, зокрема, на основні засоби. На ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка» частка є найбільшою (91,65% в 2008 р. та 95,61% в 2009 р.), що свідчить про значні капітальні інвестиції в основні засоби. Дане підприємство здало в експлуатацію першу чергу логістичного центру, в створення якого інвестувало

близько 36 млн. грн. Загальна вартість проекту складає близько 43 млн. грн.

Даний логістичний центр буде одним з найбільших в галузі: загальна площа складських приміщень складатиме 13,5 тис. кв. м (9,2 тис. кв. м. - під готову продукцію, 4,3 тис. кв. м. – під сировину та матеріали), що дасть змогу одночасно зберігати до 3 тис. т готової продукції і до 8 тис. т сировини.

На ЗАТ «Харківська кондитерська фабрика» в 2006-2009 рр. частка необоротних активів є найменшою і складає 45,02%, 50,50%, 42,69% та 39,34% відповідно. Така ситуація викликана зростанням частки оборотних активів, зокрема, дебіторської заборгованості, яка в 2009 р. становила 112596 тис. грн., що більше на 6% від попереднього періоду.

Для підприємств кондитерської промисловості переоцінка основних засобів позитивно впливає на достовірність інформації і має наступні цілі:

1) бухгалтерську – відображення обґрунтованої собівартості основних засобів згідно ринкових цін з метою підвищення достовірності бухгалтерської звітності;

2) фінансову – відображення обґрунтованої собівартості продукції, передбачає використання доцільного методу нарахування амортизаційних відрахувань. Тому, зважуючи всі переваги та недоліки такої оцінки, можна зробити висновок про доцільність оцінки основних засобів по справедливій вартості і періодичності проведення переоцінок [26].

Таблиця 2.12

Порівняльний аналіз вартості підприємств кондитерської промисловості за методом чистих активів в 2006-2009 рр., тис.

грн.

Назва підприємства	Роки	Скоригована балансова вартість активів	Вартість довгострокових та поточних зобов'язань	Скоригована вартість чистих активів	Вартість чистих активів	Абсолютне відхилення вартості чистих активів від скорегованих, +/-
1	2	3	4	5	6	7
ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»	2006	274380,72	199257,20	75123,52	58135,60	-16987,92
	2007	411439,12	327618,20	83820,92	58347,20	-25473,72
	2008	442271,09	333568,00	108703,09	60262,00	-48441,09
	2009	517515,24	319268,00	198247,24	186612,00	-11635,24

Продовження табл. 2.12

1	2	3	4	5	6	7
ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика»	2006	86598,15	41194,90	45403,25	44039,50	-1363,75
	2007	92755,11	42914,70	49840,41	44097,60	-5742,81
	2008	70749,00	19338,00	51411,00	43662,00	-7749,00
	2009	69140,48	23343,00	45797,48	44243,00	-1554,48
ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика»	2006	137559,39	123532,70	14026,69	11860,40	-2166,29
	2007	172525,81	150486,00	22039,81	11358,10	-10681,71
	2008	143795,66	117006,00	26789,66	11040,00	-15749,66
	2009	150059,78	134839,00	15220,78	11847,00	-3373,78
ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика»	2006	142356,84	117335,10	25021,74	22779,90	-2241,84
	2007	302211,75	241575,70	60636,05	41925,00	-18711,05
	2008	492999,25	327428,00	165571,25	111574,00	-53997,25
	2009	702053,19	564137,00	137916,19	122132,00	-15784,19
ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті»	2006	784396,20	587899,30	196496,90	184144,20	-12352,70
	2007	1344051,82	1022396,50	321655,32	238440,10	-83215,22
	2008	2575149,05	1861889,00	713260,05	431209,00	-282051,05
	2009	2643671,38	1795532,00	848139,38	788702,00	-59437,38
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ»	2006	78833,07	15829,50	63003,57	61762,10	-1241,47
	2007	114105,17	41604,90	72500,27	65435,60	-7064,67
	2008	214288,61	59369,00	154919,61	131449,00	-23470,61
	2009	194764,88	70582,00	124182,88	119804,00	-4378,88
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ»	2006	35367,47	25798,60	9568,87	9011,90	-556,97
	2007	38858,68	26888,40	11970,28	9564,40	-2405,88
	2008	93084,35	36310,00	56774,35	46579,00	-10195,35
	2009	68032,57	33331,00	34701,57	33172,00	-1529,57
ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачеве»	2006	5812,43	2915,50	2896,93	2805,40	-91,53
	2007	12725,69	8925,80	3799,89	3012,00	-787,89
	2008	19435,76	5341,00	14094,76	11966,00	-2128,76
	2009	19671,27	9014,00	10657,27	10215,00	-442,27
АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк»	2006	44265,80	4146,10	40119,70	39422,60	-697,10
	2007	52151,28	7892,10	44259,18	41030,30	-3228,88
	2008	121422,13	38073,00	83349,13	70050,00	-13299,13
	2009	97204,44	32751,00	64453,44	62268,00	-2185,44
ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»	2006	46435,16	14917,90	31517,26	30786,00	-731,26
	2007	49590,64	13283,50	36307,14	33236,80	-3070,34
	2008	92278,03	45473,00	46805,03	36698,00	-10107,03
	2009	132468,27	50595,00	81873,27	78895,00	-2978,27
ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика»	2006	274539,76	65399,60	209140,16	204816,70	-4323,46
	2007	330720,85	70517,20	260203,65	239727,50	-20476,15
	2008	394420,06	76948,00	317472,06	274272,00	-43200,06
	2009	407912,04	83886,00	324026,04	314855,00	-9171,04

Продовження табл. 2.12

1	2	3	4	5	6	7
ЗАТ «Житомирські ласощі»	2006	143339,41	23807,70	119531,71	117274,40	-2257,31
	2007	215967,98	83344,00	132623,98	119252,60	-13371,38
	2008	234888,93	65031,00	169857,93	144131,00	-25726,93
	2009	258284,99	84698,00	173586,99	167780,00	-5806,99

Скоректована вартість чистих активів (табл. 2.12) характеризує доходність підприємства для власників та акціонерів та представляє реальну вартість підприємств для інвесторів.

Розрахунки (табл. 2.11) показали, що на підприємствах кондитерської промисловості нормалізація активів призвела до зростання вартості чистих активів. Найбільше зростання спостерігалось на ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика», ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика» та ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті». Таке становище пояснюється оновленням основних засобів та відповідністю їх функціональному призначенню, впровадженню інновацій, що сприяють використанню новітніх технологій у виробництві солодоців.

РОЗДІЛ 3

РОЗВИТОК УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ КОНДИТЕРСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

3.1. Методика управління ефективністю підприємств кондитерської промисловості з використанням вартісно-орієнтованого підходу

Управління ефективністю підприємств кондитерської промисловості з використанням вартісного підходу – це складний, багатогранний процес, що вимагає консолідації зусиль управлінців різних рівнів, професійних знань в сфері управління результатами господарювання та розробки стратегії, направленої на підвищення вартості підприємств.

За два останні десятиріччя відбулась еволюція економічної думки, що зумовила перехід від ринкового мислення до вартісного, основою якого є захист прав власників та акціонерів (як великих так і міноритарних) від неефективного та недбалого прийняття управлінських рішень менеджерами.

Вартісне мислення як основа ефективного управління підприємствами передбачає, що менеджери вищої ланки керуються стратегічною метою діяльності – зростання вартості підприємства. Їх дії повинні бути обґрунтовані, підкріплені результатами наукових досліджень та носити індивідуальний характер, що обумовлюється особливостями виробництва кондитерських виробів. Вище керівництво підприємством повинне сформувавши таку систему управління ефективністю, що сприймається менеджерами всіх рівнів і спрямовується на досягнення поставленої мети.

Управління ефективністю, засноване на вартісному підході, повинне здійснюватись безперервно, бути доступним для розуміння кожним виконавцем та неодмінно приносити позитивний результат. Як стверджує І. І. Баранов [12], гіпотезою управління вартістю діючої компанії являється процес переходу компанії з одного стану в інший, що супроводжується покращенням його економічного потенціалу.

В нашій державі, на відміну від держав з розвиненою економікою, вартісне мислення не є домінуючим, про що свідчить відсутність рейтингів найефективніших підприємств, складених на основі їх вартості, а також брак інформації про вартість підприємств

фінансовій звітності. Найчастіше на вітчизняних підприємствах управління ефективністю господарської діяльності відбувається з позицій інтересів менеджменту підприємства, а оцінка результатів господарювання проводиться за традиційними показниками ефективності.

Дослідження діяльності підприємств кондитерської промисловості засвідчило, що на багатьох підприємствах процес управління ефективністю потребує удосконалення, поліпшення та впровадження заходів, які забезпечували б зростання вартості підприємства.

Методика управління ефективністю підприємств кондитерської промисловості передбачає необхідність удосконалення процесу управління ефективністю на основі вартісно-орієнтованого підходу. Так, поліпшення процесу управління ефективністю має сприяти захисту інтересів акціонерів, зростанню їх доходів, підвищенню обсягу виробництва солодоців та зміцненню конкурентних позицій підприємства на ринку.

На наше переконання управління ефективністю на підприємствах кондитерської промисловості повинне включати комплекс послідовних дій і конкретних заходів щодо розробки стратегії управління, забезпечення інформаційної бази та внутрішнього обміну даними, визначення вартості підприємства на основі обґрунтованих критеріїв, з'ясування впливу ключових факторів на показник економічної доданої вартості підприємства та застосування методу сценаріїв для вироблення оптимального сценарію розвитку підприємства в майбутньому.

Розроблений алгоритм процесу управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу включає взаємопов'язані між собою етапи, що мають послідовний і логічний характер та націлені на покращення результатів господарювання в майбутньому (рис. 3.1).

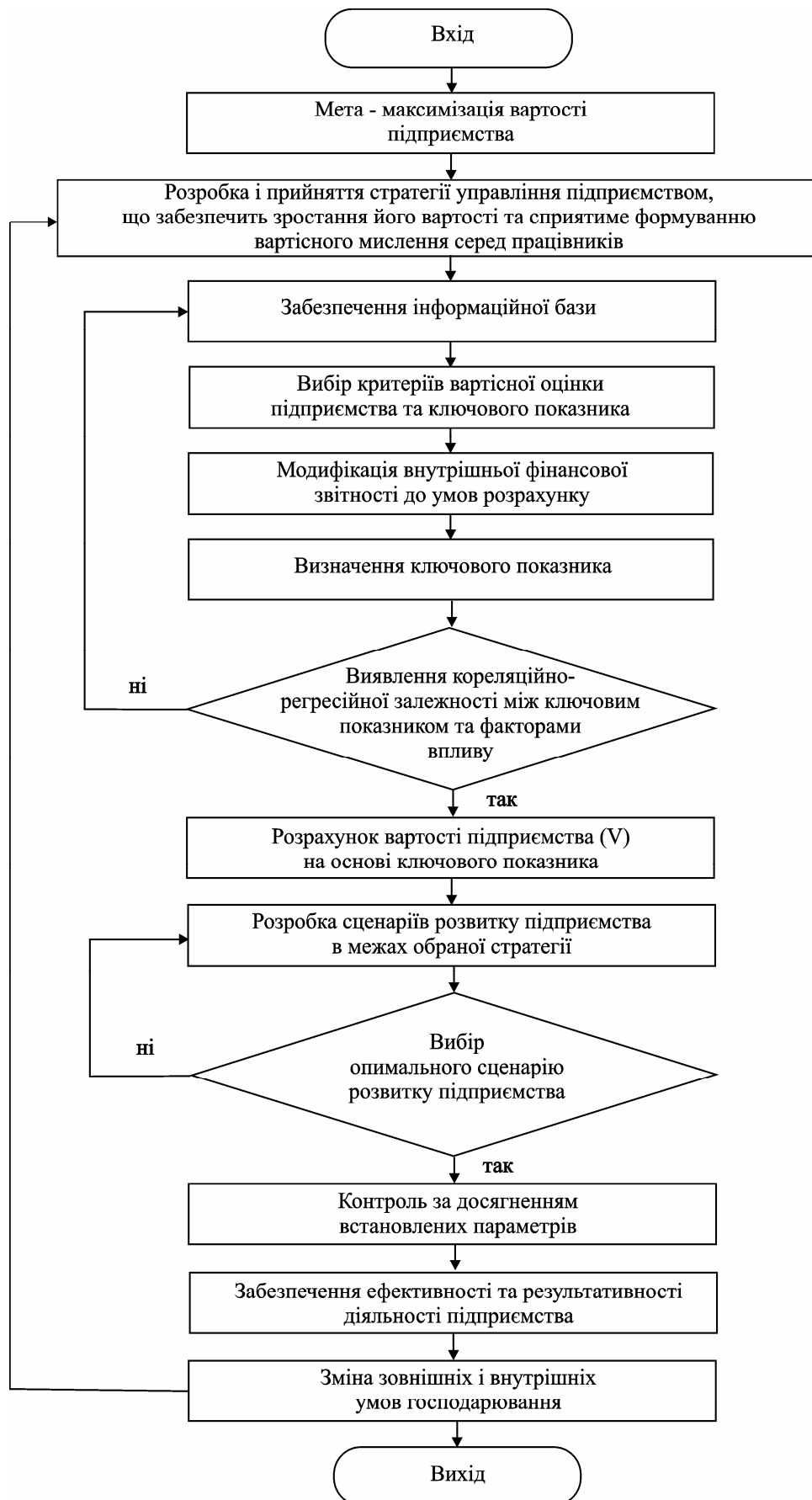

Рис. 3.1. Алгоритм процесу управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу

Першочерговим завданням ефективного управління є визначення його мети. Формування мети відображає повну, комплексну характеристику процесу управління, спрямовану на досягнення кінцевого результату. В контексті даного алгоритму мета управління полягає у збільшенні вартості підприємства та забезпеченні зростання доходів власників і акціонерів.

Обов'язковою умовою досягнення поставленої мети є розробка та прийняття стратегії управління підприємством на основі його вартості.

За твердженням З. Є. Шершньової [205] стратегічне управління – багатоплановий, формально-поведінковий управлінський процес, який допомагає формулювати та виконувати ефективні стратегії, що сприяють балансуванню відносин між організацією (включаючи її окремі частини) та зовнішнім середовищем, а також досягненню визначених цілей.

Від обраної стратегії розвитку підприємства та сформованих стратегічних цілей залежить прийняття рішень менеджерами та досягнення поставленої мети управління.

В практиці діяльності підприємств має місце складна взаємодія і вплив змінних факторів зовнішнього середовища на підприємство.

В сучасних умовах господарювання все більшого врахування вимагають фактори зовнішнього середовища непрямого впливу, що суттєво впливають на стратегію управління підприємствами кондитерської промисловості. До складу таких факторів прийнято включати: економічні, політичні, технологічні, соціальні, демографічні та ринкові фактори.

Не менш важливими є фактори внутрішнього впливу на підприємство, що включають аналіз якості внутрішніх процесів, внутрішніх можливостей та оцінку конкурентного середовища. Для аналізу цих факторів використовують PEST – аналіз, SWOT - аналіз та організаційну діагностику.

Для відображення цілей управління підприємством на основі його вартості слід використати комплексний підхід, тобто створити систему цілей, яка б відображала потреби підприємства з точки зору внутрішнього середовища, зокрема забезпечення інтересів акціонерів.

Систематизуючи цілі управління, варто розробити «дерево цілей» як наочне графічне зображення підпорядкованості та взаємозв'язку цілей, що демонструє розподіл загальної мети на підцілі, завдання та

окремі дії (рис. 3.2).

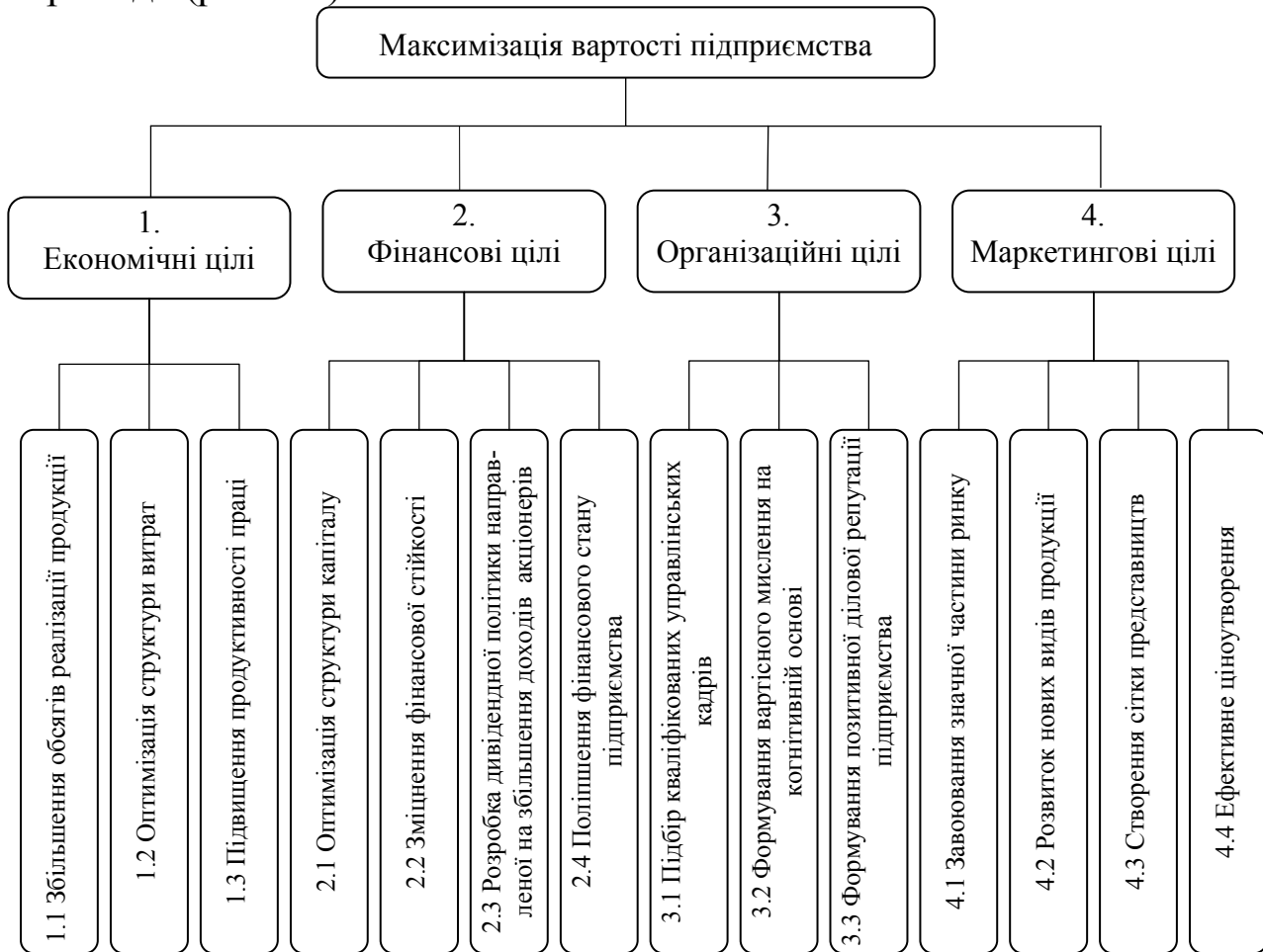

Рис. 3.2. «Дерево цілей» для стратегічного управління ефективністю підприємств кондитерської промисловості

Цілі першого рівня при управлінні ефективністю є орієнтиром для розбивки цілей другого рівня. Декомпозиція цілей вищого рівня дає можливість сформулювати цілі наступних рівнів з постановкою завдань для конкретних виконавців.

Важливою складовою ефективного управління на основі вартості виступає стратегічне планування як систематизований, формалізований процес спрямований на розробку стратегії та оформлений у вигляді стратегічних планових документів різного типу, що затверджуються вищими органами управління підприємством.

Стратегічний план, на думку З. Є. Шершньової [205], має бути: інструментом досягнення встановлених цілей, шляхом документального оформлення та впровадження в повсякденну діяльність «стратегічного набору» підприємства; системою взаємопов'язаних заходів по виконанню складових «стратегічного набору»; визначеним за термінами, зорієнтованим у майбутнє;

визначеним за витратами; гнучким, що реагує на зміни в середовищі; кількісно визначеним, чітким, ясным, легким для сприймання; легким для пояснення та можливим для виконання.

Враховуючи, що підприємство — це відкрита система, яка діє в мінливому середовищі, можна стверджувати, що дуже часто виникають потреби коригування стратегічних планів, які повинні сприяти досягненню поставленої мети.

В процесі управління вартістю підприємства особливої уваги заслуговує формування вартісного мислення серед управлінців різних рівнів.

На підприємствах кондитерської промисловості нині є домінуючим ринкове, функціональне мислення серед управлінців різних рівнів. Основна увага менеджерів направлена на якість виконання своїх обов'язків та отримання прибутку як показника, що демонструє ефективність діяльності підприємства. Дана спрямованість вступає в протиріччя з інтересами власників, яким важливіше знати ціну їх капіталу та можливість зростання його доходності.

Для власників важливим є не стільки факт отримання прибутку, скільки здатність підприємства постійно створювати додану вартість їх капіталу, тобто забезпечувати безперервне зростання вартості підприємства. Адже в кінцевому підсумку власник або акціонер найчастіше планує продати свою частку в капіталі підприємства, і він завжди це хоче зробити з прибутком. Отже, власники зацікавлені в організації такої системи управління персоналом, щоб працюючі були націлені на загальний фінансовий результат — зростання вартості підприємства та підвищення добробуту акціонерів.

На нашу думку, таке вартісне мислення варто формувати на когнітивній основі, що оцінює людину як істоту, наділену надзвичайним інтелектом, спроможну до пізнання різних процесів і явищ та здатної використати отримані знання в певних цілях.

Технологія ефективного управління, побудована на когнітивній спрямованості, полягає в тому, щоб за допомогою когнітивних карт визначити можливі і раціональні шляхи управління для досягнення поставленої мети.

Поняття когнітивної карти (карти пізнання) — є ключовим в когнітивному підході і моделюванні складних ситуацій. З формальних позицій когнітивна карта — це знаковий орієнтований

граф.

$$G = \langle V, E \rangle; \quad (3.1)$$

де V – множина вершин $V_i \in V, i=1, 2, \dots, k$ являються елементами досліджуваної системи; E – множина дуг, дуги $e_{ij} \in E, ij=1, 2, \dots, n$ відображають взаємозв'язок між вершинами V_i та V_j ; вплив V_i на V_j в досліджуваній ситуації може бути позитивним (знак «+» над дугою), коли збільшення (зменшення) одного фактора призводить до збільшення (зменшення) іншого, негативним (знак «-» над дугою) коли збільшення (зменшення) одного фактора призводить до зменшення (збільшення) іншого, або відсутнім (0).

Формування вартісного мислення працюючих на когнітивній основі є невід'ємною складовою організаційних цілей та, на нашу думку, повинно складатися з наступних етапів:

- аналіз існуючої інформації з метою встановлення якісних, причинно-наслідкових зв'язків між основними показниками ефективності діяльності підприємства та показниками, що визначають приріст його вартості;
- побудова на основі цих зв'язків когнітивної карти, направленої на формування вартісно-орієнтованого мислення працівників;
- розробка заходів, спрямованих на розвиток персоналу підприємства в залежності від внутрішніх і зовнішніх соціально-економічних умов.

Когнітивна карта для підприємств кондитерської промисловості, спрямована на забезпечення вартісно-орієнтованого мислення управлінців всіх рівнів, представлена на рис. 3.3.

Таким чином, формування вартісно-орієнтованого мислення персоналу на когнітивній основі забезпечить:

- якісні аспекти управління ефективністю кондитерських підприємств в залежності від індивідуальних переваг і потреб конкретного суб'єкта в єдиному концептуальному напрямку;
- можливість компромісного об'єднання рішень керівників всіх рівнів, пов'язаних зі зростанням вартості підприємства;
- формування цінностей та ідеалів заради яких буде досягнута основна мета діяльності підприємства;
- визначення норм і меж припустимої відповідальності за прийняття важливих стратегічних і тактичних рішень;
- розподіл функціонального навантаження та узгодження взаємодії між співробітниками;

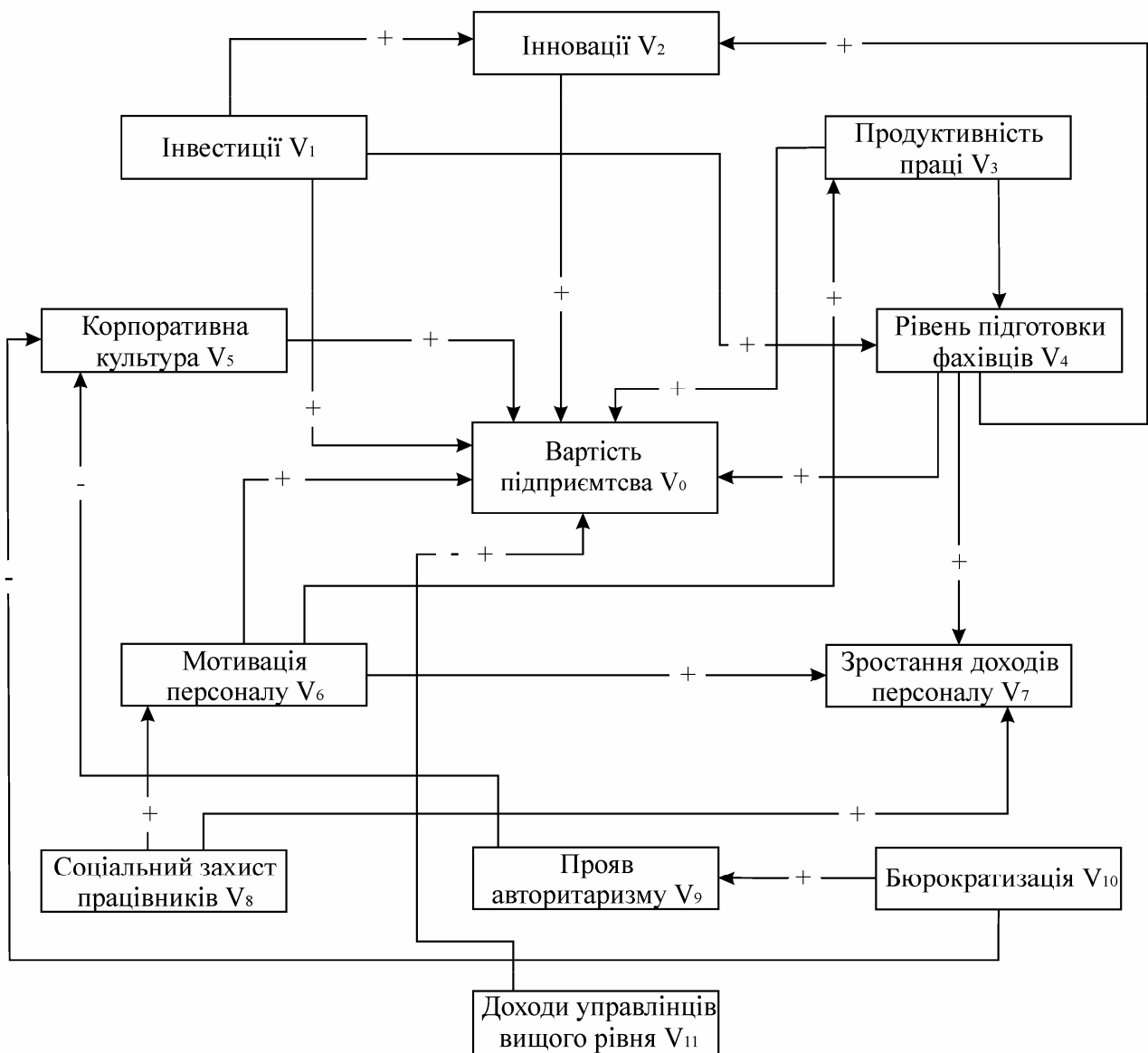

Рис. 3.3. Когнітивна карта, що характеризує формування вартісного мислення управлінців всіх рівнів

- визначення ролі кожного працюючого в процесі управління ефективністю як при сприятливих, так і при несприятливих умовах ринкового середовища;
- можливість кожного члена колективу працювати і розвиватись разом з підприємством, отримуючи стабільну заробітну плату та різного роду винагороди за результати своєї праці;
- визначення ефективної організаційної структури.

Важливою складовою процесу управління ефективністю підприємств кондитерської промисловості виступає ділова репутація підприємства. Ділова репутація визначається не тільки як сформована думка та деякий накопичений імідж, але й як економічна категорія, якій притаманні динамічні коливання, та якою можна управляти з

метою максимізації вартості підприємства. Важливим фактором формування ділової репутації є ділові якості та управлінські здібності керівника. На думку експертів, репутація керівника складає 22% в загальній репутації підприємства, 16% припадає на наявність чіткої стратегії, фінансовий стан підприємства складає 14% ділової репутації підприємства. Співвідношення «ціна-якість» займає 13% від загальної репутації підприємства, доступність інформації (відкритість підприємства, його публічність) - 11%. Позитивна динаміка фінансових показників складає до 10% ділової репутації підприємства [182].

Оскільки в репутації підприємства одну з основних позицій займає репутація керівника, то, на нашу думку, ця особа повинна бути наділена такими когнітивними якостями як: компетентність, самооцінка та самопізнання. Їх наявність зумовлює: ефективність інформаційного обміну між керівником і підлеглими, здатність ефективно впливати на дії персоналу та забезпечення позитивного гудвілу підприємства.

Обґрунтованість та ефективність рішень менеджерів щодо комплексного управління вартістю підприємства значною мірою залежить від повноти, достовірності, об'єктивності та актуальності інформаційного забезпечення процесу управління. Ми розділяємо думку Г. О. Швиданенко, А. І. Дмитренко та О. І. Олексюка [137, с. 287] про те, що рівень інформаційного забезпечення характеризується наявною інформаційною базою (сукупністю інформаційних ресурсів), що є аналітичним підґрунтям розробки і прийняття управлінських рішень.

За елементами інформаційна база складається з: нормативно-правової інформації (регуляторна, методична, довідкова інформація); бухгалтерської (ділова документація, облікова інформація, фінансова звітність); маркетингових досліджень (результати дослідження ринку, прогноз попиту на продукцію) та статистичної звітності (статистика галузі, статистика макрорівня, рейтингова інформація).

Формування інформаційної бази потребує дотримання правила інваріантності. Це означає, що вихідна інформація, що міститься у фінансовій звітності, незалежна від параметрів модельованої системи на даному етапі дослідження [100]. У зв'язку з цим необхідно враховувати ряд обмежень, властивих фінансовій звітності, основними серед яких є:

- історичний аспект - оцінка статей балансу за історичної

собівартості;

- статичність - не вказує на обставини, що вплинули на стан чистих активів і пасивів підприємства;

- аналітичність - інформація згрупована за фактором збільшення статті.

Фінансова звітність, що формується на підприємствах кондитерської промисловості є дуже різноплановою, тому слід дотримуватись принципу єдності та достовірності при складанні внутрішніх звітів відділами, які цілком або частково зайняті інформаційним забезпеченням (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Джерела інформації для формування внутрішньої звітності підприємств

Вид джерела інформації	Характеристика джерела	Переваги	Недоліки
Внутрішні документи	Містять інформацію про посадові інструкції, положення про підприємство (структурний підрозділ), звітність керівників, службові записки, протоколи загальних зборів, нарад, висновки ревізійних перевірок, програм розвитку, ділової кореспонденції, договорів тощо	Відкритість, низькі витрати (або їх відсутність) на одержання інформації	Необхідність нормалізації показників
Фінансова звітність підприємства	Сукупність інформації про результати фінансово-господарської діяльності підприємства, яка подається у податкові органи та органи статистики з певною періодичністю	Достовірність, цінність, швидкість одержання	Недостатня відповідність потребам при розрахунку вартості підприємства
Матеріали раніше проведених досліджень	Внутрішні звіти щодо зміни стратегії розвитку підприємства, можливості реалізації інвестиційних проектів, прогнозування ринку солодошів, маркетингових програм, розвитку інноваційної діяльності тощо	Доступність, достовірність, професіоналізм осіб, які складають звіти	Неповнота і застарілість даних, невідповідність методик одержання даних

1	2	3	4
Матеріали роботи спеціалізованих відділів	Результат діяльності фахівців окремих відділів	Оперативність	Інформація завжди інформативною корисною не є і

Робота таких відділів не завжди є ефективною, оскільки інформаційне забезпечення не завжди є основною функцією їх діяльності.

Основним завданням на даному етапі процесу управління ефективністю діяльності підприємств кондитерської промисловості є визначення складу і достовірності інформаційної бази, що дозволить здійснювати комплексну оцінку вартості підприємства як важливого результату господарювання.

Вибір критеріїв оцінки вартості підприємства – це питання, яке вирішується управлінцями і залежить від сформованої мети управління; рівня кваліфікації осіб, що проводить оцінку; обтяжливості розрахунків; можливості оцінки вартості підприємства в прогностному періоді та достовірності отриманих результатів.

Нині використовується значна кількість показників, які можуть виступати в якості критерію для оцінки вартості підприємства. Серед них: додана ринкова вартість (MVA); додана економічна вартість (EVA); додана вартість власного капіталу (SVA); модель Едварда Белла Ольсона (EBO); збалансована система показників (Balanced Scorecard – BSC); показник сукупної акціонерної дохідності (TSR); дисконтований грошовий потік (DCF); грошовий потік віддачі на інвестований капітал (CFROI) та інші.

На наш погляд, критерій оцінки вартості підприємства повинен виступати не лише узагальнюючим показником оцінки поточної діяльності підприємства за обмежений період часу, а, перш за все, цільовим критерієм вартості підприємства в довгостроковій перспективі.

Вважаємо доцільним, при обранні даного критерію, використовувати показник економічної доданої вартості (EVA) (див. 1.2). Показник (EVA) має переваги перед іншими показниками, що полягають в наступному:

- EVA допомагає оцінити зростання добробуту акціонерів;
- відображає особливості фінансово-господарської діяльності підприємства по відношенню до «підприємства-аналога», що діє в

подібних умовах і виступає альтернативним об'єктом інвестування капіталу;

- є індикатором якості прийняття управлінських рішень: додатне значення показника свідчить про збільшення вартості, від'ємне – про її зменшення;

- дає змогу потенційним іноземним інвесторам оцінювати вартість вітчизняних кондитерських підприємств;

- забезпечує декомпозицію результату на складові, що мають ключовий вплив на формування економічної доданої вартості;

- даний показник забезпечує співставлення планових показників з фактично отриманими результатами господарювання;

- використання поправок дає можливість враховувати індивідуальні особливості господарської діяльності конкретного підприємства;

- дає змогу впливати на формування корпоративної культури, ділового іміджу, відповідальності та професійної етики.

На наступному етапі реалізації процесу управління ефективністю підприємств важливою є модифікація внутрішньої фінансової звітності до умов розрахунку EVA. У фінансовій звітності, що складається на вітчизняних підприємствах, відсутні необхідні показники для кінцевих розрахунків.

Так, для розрахунку NOPAT (Net Operation Profit After Tax) (див. п. 1.2) слід знаходити різницю між фінансовим результатом від операційної діяльності та розміром податку на прибуток, що сплачений підприємством в поточному періоді.

Вважаємо за доцільне, розмір інвестованого капіталу (IC) визначати як різницю між валютою балансу та кредиторською заборгованістю, як безвідсотковим джерелом фінансування підприємства.

Часто науковці [199, с. 52] для визначення інвестованого капіталу пропонують використовувати суму власного і позикового капіталу, що на нашу думку, є помилковим, оскільки безвідсоткова кредиторська заборгованість, що виникла на підприємстві, не повинна враховуватись при визначенні середньозваженої вартості капіталу підприємства, як частка джерела фінансування в пасиві балансу.

Графічне відображення економічної доданої вартості, фінансового результату від операційної діяльності з врахуванням сплачених податків (NOPAT) та плати за користування капіталом

(IC·WACC) показане на рис. 3.4.

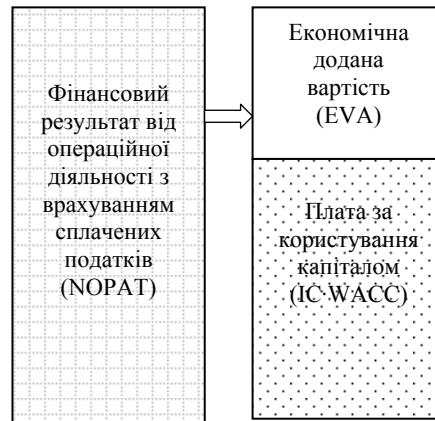

Рис. 3.4. Утворення економічної доданої вартості на підприємстві

Показник EVA передбачає коригування щодо: витрат на інновації, операційну оренду, інвестиції в створення і просування торгової марки, навчання персоналу, реорганізацію підприємства та інші (загалом близько 150 коригувань). Всі ці ресурси відносяться до елементів капіталу, але не визнаються активами у відповідності зі стандартами національного обліку. З точки зору ефективного управління підприємством дані ресурси варто враховувати для визначення реально використовованого капіталу.

Підприємствам кондитерської промисловості необхідно робити розрахунок операційного прибутку з врахуванням коригувань, що дасть можливість отримати точне значення економічної доданої вартості.

Варіанти розрахунку економічної доданої вартості показують їх спорідненість та можуть мати наступні результати:

1. $EVA > 0$. В даному випадку варто говорити про розвиток підприємства і формування доданої ринкової вартості. Підприємство ефективно використало як власний так і позиковий капітал, що дало можливість забезпечити норму повернення та отримання додаткового доходу (доданої вартості).

2. $EVA = 0$. При такому варіанті ринкова вартість підприємства співпадає з вартістю активів. Підприємство використало вкладений в нього капітал, однак він забезпечив лише норму повернення, визначену власниками підприємства і не приніс додаткового доходу.

3. $EVA < 0$. Від'ємне значення показника свідчить про зниження ринкової вартості підприємства. В такому випадку власники, вкладаючи кошти в дане підприємство, отримують менший дохід в порівнянні з альтернативними вкладеннями.

Можливими, на наш погляд, способами підвищення значення показника EVA є:

- збільшення доходу підприємства, що є результатом диверсифікації виробництва, випуску нових видів кондитерських виробів та збільшення частки ринку;
- оптимізація та управління витратами з метою підвищення ефективності господарської діяльності підприємств;
- виважена фінансова політика, пошук недорогих джерел фінансування і зменшення середньозваженої вартості капіталу підприємства;
- оптимізація структури капіталу за визначеними критеріями;
- інвестування коштів у проекти, рентабельність яких перевищує витрати на капітал, залучений для реалізації таких проектів;
- зростання ефективності управління активами — продаж збиткових активів, скорочення термінів оборотності оборотного капіталу.

В процесі управління ефективністю підприємства важливим є з'ясування факторів прямої дії на показник EVA. Оскільки економічна додана вартість є інтегрованим показником, то управлінцям необхідно чітко усвідомлювати механізм його формування та вплив факторів, що характеризують функціональну залежність.

Фактори економічної доданої вартості – це складові, які визначають масштаби збільшення (зменшення) вартості підприємства, що призводить до покращення (погіршення) добробуту власників та акціонерів підприємства.

Всі фактори економічної доданої вартості можна розділити на два види:

- якісні – фактори, які не можна виміряти математично, однак вони підлягають вимірюванню за певною числовою шкалою та мають безпосередній вплив на показник EVA (ділова репутація підприємства, імідж, рівень підготовки персоналу, інформаційне забезпечення, корпоративна культура та інші);
- кількісні – фактори, які можна виміряти або розрахувати (обсяг виробництва, витрати, прибуток, продуктивність праці, вартість капіталу).

В господарській діяльності підприємствам кондитерської промисловості варто враховувати всі фактори впливу на EVA: якісні та кількісні; прямі і непрямі з метою розробки стратегічних планів

направлених на зростання вартості підприємств.

Доцільно оцінювати вплив факторів прямої дії, що формують показник EVA (фінансовий результат від операційної діяльності за вирахуванням податку на прибуток, інвестиційний капітал та середньозважена вартість капіталу підприємства), здійснюючи їх декомпозицію.

Визначення впливу факторів непрямой дії на показник EVA варто проводити за допомогою кореляційно-регресійного аналізу. На нашу думку, це дасть можливість за допомогою рівнянь регресії оцінювати математичну залежність між досліджуваними факторами, визначати аналітичну форму зв'язку між варіацією ознак x і y , прогнозувати значення результуючого показника та визначати як зміниться показник економічної доданої вартості, якщо фактор зміниться на 1%.

Прогнозний період складатиме три роки, що є доцільним з огляду на дану кількість спостережень та функціонуванні підприємства в мінливому, невизначеному ринковому середовищі під час фінансово-економічної кризи.

На нашу думку, при оцінці вартості підприємства варто враховувати прогнозний темп приросту чистих активів, що є важливою складовою вартості підприємства в ринкових умовах господарювання. Виходячи з того, що основним критерієм ефективності діяльності підприємств кондитерської промисловості є приріст ринкової вартості підприємства, то зростання чистих активів стає важливою складовою ринкової вартості підприємств. В такій аргументації виходимо з того, що для власників підприємства ринкова вартість і чисті активи підприємства є об'єктивними та взаємопов'язаними формами реалізації їх вкладеного капіталу. Головна мета вкладання капіталу власниками в те чи інше підприємство це - реалізація своїх економічних інтересів, отримання економічних вигод через якомога більший приріст ринкової вартості та чистих активів підприємства, а тим самим і свого добробуту. Тому результатом для власників буде тільки приріст цих показників (при інших рівних умовах).

При цьому результат у вигляді приросту ринкової вартості підприємства важливий не лише тоді, коли власник планує його продати на ринку капіталів. Важливість результату у вигляді приросту чистих активів викликана тим, що він є ключовим поточним індикатором інтересів власників, а також тим, що саме приріст чистих активів в подальшому впливає на розмір прибутку і

безпосередньо формує головний ринковий результат - приріст вартості підприємства.

Кошти власника, вкладені в виробництво, постійно знаходяться в стадії обороту, а це означає, що йому потрібно цей оборот зробити максимально ефективним.

Приріст чистих активів підприємства – поточний накопичувальний результат, приріст ринкової вартості підприємства підсумковий накопичувальний результат діяльності підприємства. Для вітчизняних підприємств та кондитерських підприємств, зокрема, зростання вартості підприємства є основним завданням вартісно-орієнтованого менеджменту та має першочергове значення.

Важливим аргументом на користь визначення прогнозного приросту чистих активів стає унеможливлення прогнозного розрахунку гудвілу підприємства, як неідентифікованого активу.

З точки зору бухгалтерського обліку, гудвіл – це різниця між ринковою вартістю підприємства як цілісного майнового комплексу та його балансовою вартістю, яка утворилася у зв'язку з можливістю отримання вищого рівня прибутку за рахунок використання більш ефективної системи управління, домінуючої позиції на товарному ринку, застосування нових технологій тощо [73].

Виходячи з вищезазначеного, гудвіл, сформований підприємством за період своєї діяльності, може стати об'єктом оцінки тільки на момент здійснення продажу підприємства, як цілісного майнового комплексу або його частини та не враховується як складова при оцінці ринкової вартості підприємства. Приріст чистих активів є не лише індикатором зростання капіталу власників та ефективності господарювання, а й результатом ділової репутації та іміджу підприємства.

Аналітичну частину процесу управління ефективністю слід завершити розрахунком вартості підприємства на основі ключового показника (EVA).

Так, формула для розрахунку ринкової вартості підприємства матиме наступний вигляд:

$$V = IC_0 + \sum_{t=1}^n \frac{EVA_t \cdot (1 + T_{qA_t})}{(1 + WACC)^t}; \quad (3.2)$$

де n – кількість прогнозних періодів;

V - вартість підприємств в поточному періоді, грн.;

IC_0 - інвестований капітал, грн.;

EVA_t - економічна додана вартість майбутніх періодів, грн.;

$T_{ЧАt}$ - прогнозний темп приросту чистих активів, %;

WACC - середньозважена вартість капіталу підприємства, %.

Розраховуючи в такий спосіб вартість підприємства за формулою (3.1), можна з'ясувати вартість на поточний та прогнозний періоди; визначити не лише вартість підприємства, але і його структурних підрозділів; визначити вартість для потреб майбутніх інвесторів та виявити позитивні (негативні) управлінські рішення, що призвели до збільшення (зменшення) вартості підприємства.

На завершальному етапі процесу управління ефективністю на основі вартісно-орієнтованого підходу слід розробити та обрати оптимальний план розвитку підприємства в межах обраної стратегії.

При розробці планів функціонування підприємства в майбутньому, на нашу думку, доцільним буде використання методу сценаріїв. На переконання Б. Г. Литвак [106, с. 233-237], даний метод дає можливість оцінити найбільш ймовірний перебіг розвитку подій і можливі наслідки прийнятих рішень.

Метод сценаріїв передбачає створення технологій розробки сценаріїв, що забезпечують більш високу ймовірність вироблення ефективного рішення в тих ситуаціях, коли це можливо, і більш високу ймовірність мінімізації очікуваних втрат в тих ситуаціях, коли втрати неминучі.

Сценарій – це опис картини майбутнього, що складається із узгоджених, логічно взаємопов'язаних подій і послідовності кроків, які з певною вірогідністю ведуть до прогнозованого кінцевого стану (бачення організації в майбутньому) [75, с. 53].

Сценарії розвитку ґрунтуються на припущеннях, які стосуються результатів впливу комбінації сильних та слабких сторін підприємства, можливостей та загроз зовнішнього середовища на майбутній стан підприємства.

Основним призначенням сценаріїв є розробка структурованих та логічних варіантів розвитку майбутньої ситуації, що дозволяє коригувати стратегічні плани та забезпечує їх адаптивність до умов, що склались.

Сценарій як продукт сценарного прогнозування – це лише певним методичним чином отримана та наведена інформація, яка використовується при реалізації стратегії розвитку підприємства. Виокремлено кілька методів створення базової логіки сценаріїв.

Методи можна поділити на дедуктивні та індуктивні. До дедуктивних відносять метод побудови сценарних матриць. Серед індуктивних найбільш відомі методи: «знакових» подій і метод модифікації визначеного майбутнього.

Побудова сценарних матриць може здійснюватися в різноманітних інтерпретаціях. Найпростішими і популярними є методи GBU і BEAR. Перший передбачає фокусування сценаріїв навкруги найкращих (good), небажаних (bad) і небезпечних (ugly) варіантів розвитку подій. BEAR-метод концентрується на рівнях змін досліджуваних подій: низькому, середньому і високому. Існуючі GBU і BEAR методи сценарного планування потребують впровадження в процедуру побудови сценарію якісних і кількісних характеристик об'єкту дослідження.

Метод «знакових» подій спрямований на пошук відповідей на питання: які найважливіші події можуть вплинути на виробництво кондитерських виробів; до чого можуть призвести ці події; які ймовірні обставини можуть спричинити настання таких подій. Відповіді на ці питання дозволяють управлінцям побудувати карти, опис майбутнього, схеми, які визначають стратегічний розвиток підприємств кондитерської промисловості.

Техніка визначеного майбутнього заснована на виокремленні найважливіших компонентів з офіційних планів і програм, внутрішніх звітів і прогнозів. З них виділяється офіційне трактування переваг і невизначеностей.

Вважаємо за доцільне розробку сценаріїв розвитку підприємств кондитерської промисловості за методом «знакових» подій в межах вартісно-орієнтованого підходу. Використанням даного методу дозволяє побудувати прогнозні сценарії, які характеризуються наступними ознаками:

1. Оптимістичний.

- стрімке зростання вартості підприємства в перспективі (на 3-5 років);

- розширення господарської діяльності та завоювання лідируючих позицій на ринку;

- поглинання інших підприємств.

2. Найбільш вірогідний.

- досягнення позитивного значення показника EVA та забезпечення його щорічного приросту;

- здійснення ефективного управління структурою капіталу та

залучення найбільш дешевих джерела фінансування;

- викуп власних акцій на біржі, і надання переваг позиковому капіталу, з метою мінімізації вартості капіталу (для публічних товариств кондитерської промисловості).

3. Песимістичний.

- зниження EVA;

- продаж окремих активів підприємства;

- продаж підприємства;

- провадження процедури банкрутства.

Сценарії розвитку підприємства затверджуються вищими органами управління та розповсюджуються у вигляді інструкцій та рекомендацій серед управлінців нижчих рівнів.

Сформовані сценарії це – своєрідний перелік найефективніших способів досягнення цілей на певному етапі розвитку підприємства. Однак, недостатньо визначити ці способи, треба в кожний момент знати, на якому етапі розвитку перебуває підприємство, наскільки воно наблизилося до мети чи відійшло від неї. В процесі управління ефективністю важливим є контроль за досягненням встановлених параметрів.

Стратегічний контроль — це особливий вид управлінської діяльності на підприємстві, що полягає у спостереженні та оцінці проходження процесу стратегічного управління, який забезпечує досягнення поставлених цілей та виконання обраних стратегій через встановлення стійкого зворотного зв'язку [205].

Головна мета контролю — сприяти зближенню фактичних і необхідних результатів вартості підприємства, тобто забезпечувати виконання завдань (досягнення цілей) підприємства.

Контроль як засіб управління ефективністю підприємств кондитерської промисловості повинен бути:

- об'єктивним, тобто зорієнтованим на адекватне відображення досягнутих параметрів відносно встановлених стратегічних цілей;

- безперервним, регулярним та комплексним;

- зрозумілим і доступним для тих, кого контролюють і перевіряють;

- своєчасним, що сприяє швидкому реагуванню на зміни внутрішнього і зовнішнього середовища;

- дієвим, що не обмежується визначенням вартості об'єкта контролю, а і супроводжується прийняттям ефективних тактичних рішень.

3.2. Оцінка впливу ключових факторів на формування економічної доданої вартості підприємств кондитерської промисловості

В процесі господарювання підприємства кондитерської промисловості не можуть безпосередньо впливати на вартість, оскільки цей показник є інтегральним, що сформувався як результат діяльності підприємств. Так, важливого значення набувають показники, що виступають в якості ключових факторів впливу на економічну додану вартість (EVA).

При дослідженні факторів вартості підприємствам необхідно враховувати, як кількісні, так і якісні фактори, здійснюючи їх деталізацію з метою впливу на ті показники, на основі яких приймаються управлінські рішення.

На нашу думку, цілями управління факторами вартості підприємства є:

- удосконалення стратегії управління ефективністю на основі вартості;
- вивчення етапів створення економічної доданої вартості;
- виявлення найбільш проблемних етапів з метою їх поліпшення за рахунок прийняття ефективних рішень.

Дослідження ключових факторів вартості складний процес, що має свої особливості:

по-перше, фактори вартості є динамічними, і їх періодично треба переглядати;

по-друге, фактори не можна розглядати ізольовано один від одного, оскільки вони тісно взаємопов'язані між собою;

по-третє, в процесі управління важливо знати як зі зміною одного фактора змінюватиметься економічна додана вартість.

Декомпозиція факторів прямої дії на економічну додану вартість дає можливість приймати рішення щодо обсягів виробництва продукції, визначення частки експорту, формування джерел фінансування підприємства та оптимізації структури капіталу. Так, операційний прибуток з врахуванням оподаткування (NOPAT) варто розкласти на дохід від реалізації продукції та собівартість реалізованої продукції; інвестований капітал (IC) - на власний та позиковий капітал; середньозважену вартість капіталу підприємства (WACC) - на вартість власного капіталу, позикового капіталу та

частки джерел фінансування в пасиві балансу.

Отже, приймаючи до уваги всі вищеназвані особливості, можна побудувати дерево факторів прямого впливу на економічну додану вартість, що має чітку декомпозицію і виявляє залежність результату від факторів (рис. 3.5).

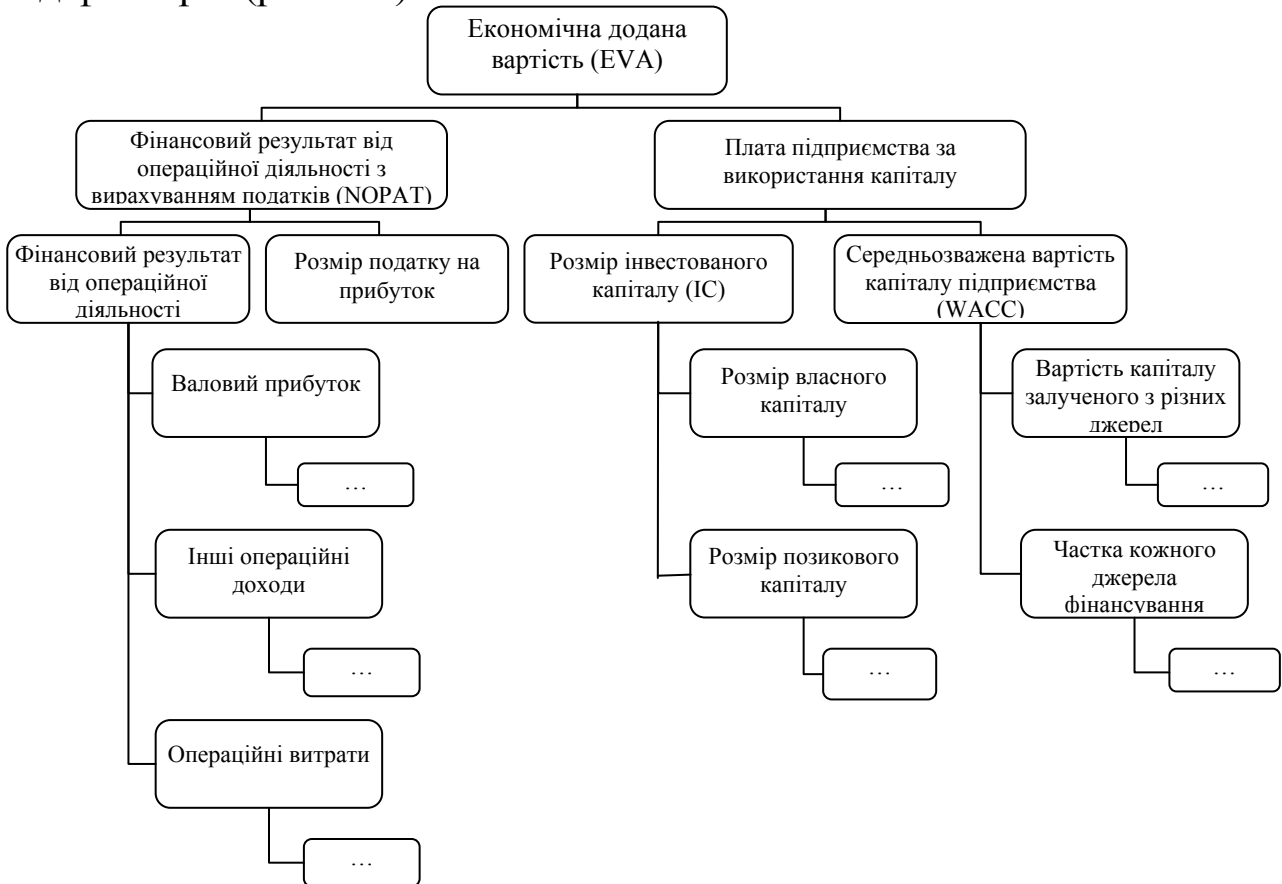

Рис. 3.5. Дерево ключових факторів економічної доданої вартості

Варто відрізнити функціональну залежність між факторами від нефункціональної. Функціональна залежність – це така залежність, при якій кожному значенню незалежної змінної (фактора) відповідає строго визначена величина залежної змінної (EVA). Функціональну залежність можна назвати повною залежністю, оскільки в ній відбивається вся безліч причинно-наслідкових відношень, що існують між розглянутими факторами.

Для вивчення нефункціональних зв'язків, при дослідженні факторів вартості, варто скористатись методами кореляційно-регресійного аналізу.

Кореляційний зв'язок є неповним статистичним зв'язком. При кореляційній взаємодії на показник-функцію чинять вплив не лише фактори-аргументи, відібрані в процесі дослідження, але й безліч інших ознак, що не піддаються дослідженню в силу складності

виміру. При кореляційному зв'язку кожному значенню незалежної змінної може відповідати декілька значень функції.

Кореляційні методи застосовуються для опису взаємодії випадкових величин; методи регресійного аналізу – при дослідженні зв'язку між випадковими значеннями функції (EVA) і не випадкових значень аргументів (факторів впливу).

Для більш детального дослідження факторів впливу на економічну додану вартість побудуємо економіко-математичну модель, що включатиме наступні етапи:

1. Підбір факторів для дослідження нефункціональної залежності.
2. Оцінка параметрів моделі регресії за допомогою методу найменших квадратів.
3. Перевірка передумов виконання вимог до моделі - у разі порушення розглянутих вимог треба змінити специфікацію моделі або застосувати інші методи оцінювання параметрів.
4. Проведення аналізу достовірності моделі та прогнозу за побудованою моделлю.

Розраховані значення економічної доданої вартості за можливої кількості спостережень (вісім років) по досліджуваних підприємствах кондитерської галузі представлені в Додатку Г (табл. Г.1).

Проведені розрахунки показали, що на підприємствах кондитерської галузі економічна додана вартість має нестійкий характер формування, а іноді взагалі не створюється на підприємстві, про що свідчить від'ємне її значення. На підприємствах ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен», ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика» та ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ» в досліджуваному періоді відсутній прибуток від операційної діяльності, а як наслідок, і економічна додана вартість.

Для подальшого дослідження обрані підприємства ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика», ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка», та ЗАТ «Житомирські ласощі» в яких Y (EVA) носить відносно стійкий характер, що дає можливість побудувати економіко-математичну модель на основі даної кількості спостережень. В якості незалежних змінних X_1 , X_2 , X_3 (непрямих факторів вартості) обрані: чистий прибуток (X_1), продуктивність праці (X_2) та доход (виручка від реалізації продукції (X_3)).

Вхідні дані для побудови стохастичних моделей економічної

доданої вартості по досліджуваних підприємствах кондитерської промисловості наведені в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Вхідні дані для побудови економіко-математичних моделей

Назва підприємства	Період	Y (результуючий показник)	Незалежні фактори		
			X ₁	X ₂	X ₃
1	2	3	4	5	6
ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика»	2002	12229,38	11893,00	16,00	225025,00
	2003	12871,19	14409,00	16,30	248198,00
	2004	16200,96	22725,00	18,45	328240,00
	2005	16073,11	19772,00	18,70	416906,40
	2006	25120,45	32202,00	19,87	496529,30
	2007	15613,38	24100,70	21,53	580672,00
	2008	31246,18	37771,00	23,66	670177,00
	2009	19545,20	40583,00	23,23	844462,00
ЗАТ "Кондитерська фабрика "Харків'янка"	2002	114,99	1018,00	12,56	29271,50
	2003	-168,11	461,20	13,75	32359,40
	2004	672,24	1020,70	14,80	48852,00
	2005	-484,27	9,50	15,00	62120,00
	2006	-367,62	1613,20	15,99	87995,00
	2007	2432,40	2450,80	15,91	120388,00
	2008	3088,40	3457,00	15,34	107366,00
	2009	9874,36	10445,00	18,74	186472,00
ЗАТ "Житомирські ласощі"	2002	5277,52	6604,40	16,30	135419,00
	2003	7143,70	8753,70	16,00	171458,00
	2004	12748,89	20011,00	22,30	239007,00
	2005	16528,37	23350,30	23,00	298533,30
	2006	19043,46	27146,90	22,83	344913,20
	2007	1728,58	2395,00	24,36	442215,00
	2008	16462,82	20466,00	25,71	628685,00
	2009	19569,25	20430,00	27,96	731507,00

Практикою спостережень встановлено, що дана модель може бути специфікована у лінійній формі:

$$Y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + a_3x_3 + u; \quad (3.3)$$

$$\hat{Y} = \hat{a}_0 + \hat{a}_1x_1 + \hat{a}_2x_2 + \hat{a}_3x_3, \quad (3.4)$$

де Y, \hat{Y} - відповідно фактичні та розрахункові значення економічної доданої вартості за моделлю; u – випадкова величина, що є відхиленням від передбачуваної функціональної залежності (помилка); $\hat{a}_0, \hat{a}_1, \hat{a}_2, \hat{a}_3$ - оцінка параметрів моделі.

Векторну оцінку параметрів моделі (\hat{a}) знайдемо за методом найменших квадратів. Для цього виконаємо обчислення за формулою (3.3), яка в даному випадку буде мати вигляд:

$$\hat{A} = (X'X)^{-1} \cdot X'Y \quad (3.5)$$

Складемо матрицю X для ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика». Перший її стовпчик містить лише одиниці (він відповідає незалежній змінній X_0 – вільному членові); інші стовпчики є відповідно векторами X_1, X_2, X_3 .

$$X = \begin{pmatrix} 1 & 11893 & 16 & 225025 \\ 1 & 14409 & 16,3 & 248198 \\ 1 & 22725 & 18,45 & 328240 \\ 1 & 19772 & 18,7 & 416906,4 \\ 1 & 32202 & 19,86 & 4966529,3 \\ 1 & 24100 & 21,52 & 580672 \\ 1 & 37771 & 23,66 & 670177 \\ 1 & 40583 & 23,22 & 844462 \end{pmatrix}; Y = \begin{pmatrix} 12229,38 \\ 12626,86 \\ 16200,96 \\ 16073,11 \\ 25120,45 \\ 15613,38 \\ 31246,18 \\ 19545,20 \end{pmatrix}$$

X' - матриця транспонована до X .

Використовуючи метод 1МНК, обчислимо матриці:

$$X'X = \begin{pmatrix} 8 & 203456 & 158 & 3810210 \\ 203456 & 5947861213 & 4209199 & 11152272960 \\ 158 & 4209199 & 3169 & 79336859 \\ 3810210 & 11152272960 & 79336859 & 2139765539905 \end{pmatrix};$$

$$X'Y = \begin{pmatrix} 148899 \\ 4175494163 \\ 3033503 \\ 76950254237 \end{pmatrix}; \hat{A} = \begin{pmatrix} -29611,08 \\ 0,82 \\ 2664,06 \\ -0,05 \end{pmatrix}$$

Отже, економіко-математична модель множинної регресії для економічної доданої вартості матиме вигляд:

$$\hat{Y} = -29611,08 + 0,82x_1 + 2664,06x_2 - 0,05x_3$$

Для підприємства ЗАТ «Харків'янка» проведемо аналогічні розрахунки.

$$X = \begin{pmatrix} 1 & 1018 & 12,56 & 29271,50 \\ 1 & 461,2 & 13,75 & 32359,40 \\ 1 & 1020,70 & 14,80 & 48852,00 \\ 1 & 9,5 & 15,00 & 62120,00 \\ 1 & 1613,20 & 15,99 & 87995,00 \\ 1 & 2450,80 & 15,91 & 120388,00 \\ 1 & 3457 & 15,34 & 107366,00 \\ 1 & 10445 & 18,74 & 196472,00 \end{pmatrix}; Y = \begin{pmatrix} 114,99 \\ -168,11 \\ 672,24 \\ -484,27 \\ -367,62 \\ 2432,4 \\ 3088,4 \\ 9874,36 \end{pmatrix}$$

$$X'X = \begin{pmatrix} 8 & 20475 & 122 & 674824 \\ 20475 & 131948657 & 347903 & 2851040665 \\ 122 & 374903 & 1886 & 10930439 \\ 674824 & 2581040665 & 10930439 & 76685019094 \end{pmatrix};$$

$$X'Y = \begin{pmatrix} 15162,4 \\ 119903644,3 \\ 267036,5 \\ 2434046947,9 \end{pmatrix}; \hat{A} = \begin{pmatrix} 2902,49 \\ 0,98 \\ -298,84 \\ 0,01 \end{pmatrix}$$

Рівняння множинної регресії для ЗАТ «Харків'янка» наступне:

$$\hat{Y} = 2902,49 + 0,97x_1 - 298,84x_2 + 0,01x_3$$

Визначимо економіко-математичну модель для ЗАТ «Житомирські ласощі».

$$X = \begin{pmatrix} 1 & 6604,40 & 16,30 & 135419,00 \\ 1 & 8753,70 & 16,00 & 171458,00 \\ 1 & 20011,00 & 22,30 & 239007,00 \\ 1 & 23350,30 & 23,00 & 298533,30 \\ 1 & 27146,90 & 22,83 & 344913,20 \\ 1 & 2395,00 & 24,36 & 442215,00 \\ 1 & 20466,00 & 25,71 & 628685,00 \\ 1 & 20430,00 & 27,96 & 731507,00 \end{pmatrix}; Y = \begin{pmatrix} 5277,52 \\ 7143,70 \\ 12748,89 \\ 16528,37 \\ 19043,46 \\ 1728,58 \\ 16462,82 \\ 19569,25 \end{pmatrix}$$

$$X'X = \begin{pmatrix} 8 & 129157 & 178 & 2991738 \\ 129157 & 2644854255 & 3006686 & 5238264862 \\ 178 & 3006686 & 4106 & 72413700 \\ 2991738 & 5238264862 & 72413700 & 1438849170 \end{pmatrix};$$

$$X'Y = \begin{pmatrix} 98502,6 \\ 1996287775,2 \\ 2312196,3 \\ 41918578270,7 \end{pmatrix}; \hat{A} = \begin{pmatrix} 7410,11 \\ 0,73 \\ -599,09 \\ 0,02 \end{pmatrix}$$

Модель матиме вигляд:

$$\hat{Y} = 7410,115 + 0,73x_1 - 599,09x_2 + 0,02x_3$$

Якість регресійної моделі характеризується коефіцієнтом детермінації, що визначається за формулою:

$$R^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (\hat{y}_i - \bar{y})^2}{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2} \quad (3.6)$$

В економічних розрахунках вважається прийнятним такий зв'язок між факторами, при якому $R^2 > 0,7$.

Множинний коефіцієнт кореляції R є оцінкою близькості математичної форми зв'язку до вибіркового даних і розраховується наступним чином:

$$R = \sqrt{R^2} \quad (3.7)$$

Значення даних коефіцієнтів по досліджуваних підприємствах розраховані в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Розрахунок коефіцієнтів детермінації та кореляції

Назва підприємства	Коефіцієнт детермінації	Коефіцієнт множинної кореляції
ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика»	0,87	0,93
ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»	0,97	0,98
ЗАТ «Житомирські ласощі»	0,98	0,96

Коефіцієнти детермінації та кореляції наближені до одиниці, тому зв'язок між змінними X_1 , X_2 , X_3 та Y – тісний. Значення показника EVA по підприємствах ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика», ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка» та ЗАТ «Житомирські ласощі» на 87%, 97% та 98%, відповідно, залежать від чистого прибутку, продуктивності праці та доходу від реалізації продукції, а на 13%, 3% та 2% від неврахованих факторів.

Значимість зв'язку між змінними X_1 , X_2 , X_3 та Y варто визначити за допомогою F -критерію Фішера:

$$F_{\text{роз}} = \frac{\sum_{i=1}^8 (\hat{y} - \bar{y})^2}{\sum_{i=1}^8 (y - \bar{y})^2} \cdot \frac{n - m_1}{m_1 - 1} \quad (3.8)$$

Фактичне значення F -критерію порівнюється з табличним при ступенях свободи $n - m$ і $m - 1$ і вибраному рівні значущості (табл.

3.4). Якщо $F_{\text{факт}} > F_{\text{табл}}$, то гіпотеза про істотність зв'язку між залежною і незалежними змінними економетричної моделі підтверджується, у противному разі – відкидається [131, с. 115-117].

$F_{\text{табл}}(0,95)$ для всіх моделей дорівнює 4,12.

Отже, при рівні значущості $\alpha = 0,035$: $F_{1\text{факт}} > F_{\text{табл}}$, $F_{2\text{факт}} > F_{\text{табл}}$, $F_{3\text{факт}} > F_{\text{табл}}$.

Це означає, що відповідні економіко-математичні моделі є вірогідними, тобто підтверджується гіпотеза про те, що кількісна оцінка зв'язку між залежною і незалежними змінними в моделі є істотною.

Таблиця 3.4

Розрахунок фактичного значення F - критерію Фішера

Назва підприємства	Економіко-математична модель	Число ступенів свободи	F -критерій
1	2	3	4
ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика»	$\hat{Y} = -29611,08 + 0,82x_1 + 2664,06x_2 - 0,05x_3$	$\begin{cases} m - 1 = 3 \\ n - m = 4 \end{cases}$	17,43
ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»	$\hat{Y} = 2902,49 + 0,97x_1 - 298,84x_2 + 0,01x_3$		96,69
ЗАТ «Житомирські ласощі»	$\hat{Y} = 7410,115 + 0,73x_1 - 599,09x_2 + 0,02x_3$		165,15

Оскільки коефіцієнт кореляції є також вибірковою характеристикою, яка може відхилятися від свого “істинного” значення, значущість коефіцієнта кореляції також потребує перевірки. Базується вона на t -критерії Ст'юдента:

$$t = \frac{R\sqrt{n-m}}{\sqrt{1-R^2}}, \quad (3.9)$$

де R^2 — коефіцієнт детермінації моделі; R — коефіцієнт кореляції; $n - m$ — число ступенів свободи.

Якщо $|t| > t_{\text{табл}}(\alpha)$, де $t_{\text{табл}}(\alpha)$ — відповідне табличне значення t -розподілу з $n - m$ ступенями свободи, то можна зробити висновок про значущість коефіцієнта кореляції між залежною і незалежними змінними моделі.

Для множинних коефіцієнтів кореляції, по підприємствах ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика», ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка» та ЗАТ «Житомирські ласощі», обчислимо відповідні

значення t - критерію:

$$t_1 = \frac{0,93\sqrt{8-3}}{\sqrt{1-0,87}} = \frac{0,93\sqrt{5}}{\sqrt{0,13}} = 5,7;$$

$$t_2 = \frac{0,98\sqrt{8-3}}{\sqrt{1-0,97}} = \frac{0,98\sqrt{5}}{\sqrt{0,03}} = 17,71;$$

$$t_3 = \frac{0,96\sqrt{8-3}}{\sqrt{1-0,98}} = \frac{0,96\sqrt{5}}{\sqrt{0,02}} = 15,15.$$

Табличне значення цього критерію при рівні значущості $\alpha = 0,05$ і відповідних ступенях свободи – 2,776.

Порівнюючи їх з фактичними, де $t_1, t_2, t_3 > t_{1\text{табл}}$, можна дійти висновку, що коефіцієнти кореляції, які характеризують тісноту зв'язку між залежною і незалежними змінними в моделях, є достовірними.

Для оцінки значимості кожного параметра моделі на результуючий показник (EVA) перевіряємо їх за допомогою t -критерію Ст'юдента:

$$t_j = \frac{|\hat{a}_j|}{\sqrt{\hat{\sigma}_u^2 \cdot c_{jj}}} \quad (3.10)$$

де c_{jj} – діагональний елемент матриці $(X' X)^{-1}$; $\hat{\sigma}_u^2$ – дисперсія залишок.

Так, нульова гіпотеза має вигляд: $H_0 : a_j = 0$; альтернативна: $H_A : a_j \neq 0$.

Будемо слідувати відповідному алгоритму і розрахуємо значення t -критерію для кожного параметру з метою перевірки гіпотези $H_0 : a_j = 0$.

Якщо $|t_{\text{спос}}| < t_{\text{табл}}$, то приймаємо гіпотезу H_0 .

Якщо $|t_{\text{спос}}| > t_{\text{табл}}$, то відхиляємо гіпотезу H_0 .

Перевіримо виконання нерівності $|t_{\text{спос}}| > t_{\text{табл}}$ та зробимо висновки про стійкість впливу відповідного параметру на залежну змінну Y по трьох моделях (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Оцінка впливу незалежних змінних на результуючий показник

Назва підприємства	Аналіз нерівності $ t_{\text{спос}} > t_{\text{табл}}$	Висновок
1	2	3
ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика»	$a_0: -1,47 < 2,776 \rightarrow H_0 (a_0=0);$ $a_1: 2,714 < 2,776 \rightarrow H_0 (a_1=0);$ $a_2: 1,784 < 2,776 \rightarrow H_0, (a_2=0);$ $a_3: 716,48 > 2,776 \rightarrow H_A, (a_3 \neq 0)$	приймаємо гіпотезу приймаємо гіпотезу приймаємо гіпотезу відхиляємо гіпотезу
ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»	$a_0: 0,514 < 2,776 \rightarrow H_0 (a_0=0);$ $a_1: 5,251 > 2,776 \rightarrow H_A, (a_1 \neq 0);$ $a_2: -0,665 < 2,776 \rightarrow H_0 (a_2=0);$ $a_3: 12294,21 > 2,776 \rightarrow H_A, (a_3 \neq 0)$	приймаємо гіпотезу відхиляємо гіпотезу приймаємо гіпотезу відхиляємо гіпотезу
ЗАТ «Житомирські ласощі»	$a_0: 1,931 < 2,776 \rightarrow H_0 (a_0=0);$ $a_1: 13,25 > 2,776 \rightarrow H_0 (a_1 \neq 0);$ $a_2: -2,342 < 2,776 \rightarrow H_0, (a_2=0);$ $a_3: 1588,70 > 2,776 \rightarrow H_0, (a_3 \neq 0)$	приймаємо гіпотезу відхиляємо гіпотезу приймаємо гіпотезу відхиляємо гіпотезу

Порівняння розрахованих і табличних значень t -критеріїв (табл. 3.5), дають змогу зробити висновок про нестійкий вплив змінної X_2 (продуктивність праці) та X_3 (дохід (виручка від реалізації)) на результативну ознаку Y на підприємствах ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка» та ЗАТ «Житомирські ласощі»; $|t_{a_2}| > t_{\text{табл}}$ показує істотний вплив X_2 на залежну Y .

Знайдемо інтервали надійності для кожного окремого параметра за формулою:

$$a_j - t_\alpha \sqrt{\sigma_u^2 c_{jj}} \leq a_j \leq a_j + t_\alpha \sqrt{\sigma_u^2 c_{jj}} \quad (3.11)$$

На основі t -критеріїв і стандартної похибки визначені довірчі інтервали для параметрів моделей (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Розрахунок довірчих інтервалів для параметрів моделі

Назва підприємства	Довірчий інтервал
1	2
ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика»:	$-85223,89 < a_0 < 26001,73;$ $-0,02 < a_1 < 1,66;$ $-1482 < a_2 < 6810,78;$ $-0,11 < a_3 < 0,002$
ЗАТ «Харків'янка»	$-12784 < a_0 < 18589,55;$ $0,46 < a_1 < 1,49;$ $-1546,73 < a_2 < 949,05;$ $-0,04 < a_3 < 0,07$

1	2
ЗАТ «Житомирські ласощі»	$-3242,45 < a_0 < 18062,67;$ $0,58 < a_1 < 0,89;$ $-1309,37 < a_2 < 111,19;$ $0 < a_3 < 0,03$

Оскільки, стандартні похибки параметрів $S_{a_1} = \sqrt{\sigma_u^2 c_{jj}}$ не перевищують абсолютні значення цих параметрів a_j , то це означає, що оцінки параметрів є незміщеними відносно їх значень.

Для економетричної моделі важливими є точковий та інтервальний прогнози математичного сподівання і індивідуального значення залежної змінної, коли для прогнозного періоду відомий вектор [108, с. 128-131]. Так, для моделі ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» прогнозні значення незалежних змінних наступні:
 $X_{np} = (1 \quad 43335,38 \quad 24,29 \quad 801001,32)$

За даних умов визначимо точкові прогнозні значення залежної змінної:

$$Y_{np} = -29611,08 + 0,82 \cdot 43335,38 + 2664,06 \cdot 24,29 - 0,05 \cdot 801001,32 = -29611,08 + 35535,02 - 40050,07 = 28339,90 \text{ тис. грн.}$$

Для ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка» прогнозні значення незалежних змінних складають:
 $X_{np} = (1 \quad 7212,75 \quad 18,23 \quad 150100,39)$

Тоді точковий прогноз буде наступним:

$$Y_{np} = 2902,49 + 0,97 \cdot 7212,75 - 298,84 \cdot 18,23 + 0,01 \cdot 150100,39 = 2902,49 + 6996,37 - 317,07 + 1501,01 = 6370,63 \text{ тис. грн.}$$

В моделі побудованій для ЗАТ «Житомирські ласощі» прогнозне значення незалежних змінних наступне: $X_{np} = (1 \quad 21838,73 \quad 29,61 \quad 415499,18)$

Прогнозне значення залежної змінної:

$$Y_{np} = 7410,115 + 0,73 \cdot 21838,73 - 599,09 \cdot 29,61 + 0,02 \cdot 415499,18 = 7410,115 + 15942,28 - 17739,06 + 8309,99 = 12836,42 \text{ тис. грн.}$$

Отже, (Y_{np}) можна інтерпретувати як оцінку прогнозного значення економічної доданої вартості в прогнозованому періоді, коли відомі: розмір чистого прибутку (X_1), продуктивність праці (X_2) та доход (виручка від реалізації продукції (X_3)).

Відносну зміну залежної змінна Y при зміні аргументів X_1 , X_2 та X_3 на 1% характеризують коефіцієнти еластичності E_1 , E_2 та E_3 , які розраховуються за наступною формулою:

$$E_i = \frac{a_i \cdot \bar{X}_i}{\bar{Y}} \quad (3.12)$$

де a_i – коефіцієнт регресії при i -тому факторі; \bar{X}_i – середнє значення i -тої незалежної змінної (фактора); \bar{Y} – середнє значення залежної змінної.

Для ЗАТ «Харківська кондитерська фабрика»: $E_1 = 1,12$; $E_2 = 2,82$; $E_3 = -1,36$.

Коефіцієнт еластичності E_1 показує, що змінна Y збільшиться на 1,12%, якщо чистий прибуток збільшиться на 1% при незмінних факторах X_2 та X_3 . а коефіцієнт еластичності E_2 характеризує зростання економічної доданої вартості на 2,82%, якщо продуктивність праці зросте на 1%.

Якщо коефіцієнт еластичності має від'ємне значення, це свідчить про існування оберненого зв'язку. Так, за умови, що дохід (виручка від реалізації продукції) зменшиться на 1% - економічна додана вартість зросте на 1,36%.

Отже, $(1,12 + 2,82 - 1,36) = 2,52 > 1$ в цьому випадку можна говорити про зростаючу ефективність незалежних факторів, тобто темпи зростання економічної доданої вартості (EVA) будуть вищі ніж темпи зростання факторів (X_1 , X_2 та X_3).

Проведений розрахунок коефіцієнтів еластичності для ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка» ($E_1 = 1,32$; $E_2 = 2,41$; $E_3 = 0,56$) показав значну залежність результуючого показника від досліджуваних факторів. Максимальне зростання EVA (на 2,41%) відбудеться при зростанні продуктивності праці на підприємстві на 1%. Відповідно, підприємству варто звернути увагу на використання трудового капіталу, ефективності його використання, що позитивно впливатиме на зростання економічної доданої вартості.

Сумісний вплив ключових факторів на EVA складає $(1,32 + 2,41 + 0,56) = 4,29 > 1$. За таких умов Y зростає вищими темпами, ніж темпи зростання ключових факторів.

Економетрична модель для підприємства ЗАТ «Житомирські ласощі» має наступні коефіцієнти еластичності: $E_1 = 0,96$; $E_2 = 1,09$; $E_3 = 0,52$.

Коефіцієнт еластичності E_1 показує, що змінна Y зросте на 0,96%, якщо фактор X_1 збільшиться на 1% при незмінних факторах X_2 та X_3 .

Якщо продуктивність праці на підприємстві зросте на 1%, то слід

очікувати збільшення економічної доданої вартості на 1,09 %.

Розрахунок E_3 свідчить про зростання EVA на 0,52% за умов зростання доходу від реалізації продукції на 1%, що є результатом зростання обсягу реалізації продукції.

Вплив ключових факторів складає: $(0,96 + 1,09 + 0,52) = 2,57 > 1$, що свідчить про уповільнене зростання факторів, порівняно з результуючим показником.

Досліджуванним підприємствам кондитерської галузі варто нарощувати обсяги виробництва та оптимізувати витрати з метою підвищення ефективності операційної діяльності та зростання економічної доданої вартості.

3.3. Методичний підхід до управління ефективністю на основі прогнозування сценаріїв розвитку підприємств

Вітчизняні підприємства кондитерської промисловості під впливом сучасних тенденцій розвитку інтегруються в світове економічне середовище, розширюють ринки збуту продукції та конкурують з іноземними виробниками. За таких умов відбувається трансформація концепції управління, суттєво змінюється стратегічна мета та критерії ефективного розвитку підприємств.

Нині стратегічне управління, яке ставить на меті зростання вартості підприємства, домінує над підходами функціонального управління. Пріоритетними завданнями парадигми стратегічного менеджменту є забезпечення зростання вартості підприємства на ринку капіталів (капіталізація потенційної продуктивності його економічних ресурсів). Ми розділяємо думку вчених, стосовно того, що складовою вартості підприємства є індикативно оцінена ефективність системи управління: «Концепція управління підприємством за вартістю передбачає, що вартість визначає не тільки ефективність виробництва, але й ефективність управління активами підприємства» [95].

У теорії і практиці управління в ринкових умовах господарювання широкого визнання набула концепція управління вартістю (Value Based Management). Основоположні засади концепції передбачають управління ключовими факторами вартості, визначення залежності між факторами та ринковою вартістю підприємства. У найзагальнішому сприйнятті зміст концепції

управління з позиції вартості підприємства являє собою стратегічний напрям розвитку, спрямований на зростання ринкової капіталізації об'єкта управління, з урахуванням диспозиції, що таке зростання дає змогу акціонерам отримувати найреальніший, порівняно з іншими факторами, курсовий грошовий дохід від перепродажу належних їм акцій або курсовий негрошовий дохід, який виражається у збільшенні вартості їхнього власного (акціонерного) капіталу (чистих активів), тобто підвищення ринкової (і номінальної) ціни акцій у динаміці [207, с. 90-91].

Здійснюючи процес управління ефективністю на основі вартісного підходу, менеджмент підприємства повинен враховувати наступне:

1. Зміст управління ефективністю підприємства має відображати сукупність цілей, що визначають найбільш важливі напрямки розвитку підприємства як динамічної фінансово-економічної системи.

Підхід, що передбачає приріст вартості повинен відповідати особливостям розвитку підприємств кондитерської промисловості, забезпечити безперервний інвестиційний процес та реалізацію інноваційної діяльності як умови збереження конкурентних позицій підприємства на ринку.

2. На рівень управління ефективністю діяльності підприємств кондитерської промисловості в умовах розвиненого ринкового середовища має суттєвий вплив фінансова складова. Вибір оптимальних, недорогих джерел фінансування підприємства забезпечить зростання економічної доданої вартості та, відповідно, ринкової вартості підприємства.

3. Проведення масштабних інвестиційних проектів на підприємствах повинне оцінюватись не з позицій традиційного інвестиційного аналізу, а з позиції майбутнього зростання доходу власників та акціонерів. Особливої актуальності набуває це питання в умовах жорсткої конкуренції на кондитерському ринку та ведення господарської діяльності з урахуванням впливу кризових явищ в економіці.

4. Перегляд існуючих на підприємстві організаційних форм та методів управління. В контексті даного питання варто звертати увагу на професійні якості та стиль керівництва, корпоративну культуру, мотивацію персоналу та вибір методів управління підприємством.

5. В процесі управління ефективністю на основі вартості

важливого значення набуває управління трудовими ресурсами. Вочевидь, важливим є розгляд питань щодо професійного, службового розвитку працівників, навчання та підвищення кваліфікації. У сфері оплати і стимулювання праці варто знаходити оптимальні пропорції, що забезпечують потреби працівників та власників підприємства

6. Процес управління ефективністю повинен враховувати «конфлікт» інтересів: власників, менеджменту та інвесторів. Оскільки всі три суб'єкти господарського процесу мають значний вплив на ринкову вартість, варто досліджувати та захищати інтереси кожного з них.

Так, ціллю власників та акціонерів є максимізація доходу на вкладений капітал. Власники опікуються підвищенням дохідності підприємства, в яке вони інвестували кошти. Вони ставлять задачі щодо прогресивного розвитку бізнесу, підвищення обсягу продажу та скорочення витрат. Довгострокова ціль власників виражається у збільшенні вартості підприємства.

Інтереси менеджерів полягають в отриманні максимальної винагороди за реалізацію управлінських функцій. Менеджери прагнуть забезпечити якісне, високопрофесійне виконання своїх обов'язків. Управлінці зацікавлені в отриманні максимуму грошей від власників та інвесторів для розвитку підприємства. Для цієї категорії персоналу найчастіше притаманне прагнення до встановленого рівня заробітної плати та зменшення рівня відповідальності, як для всіх найманих працівників.

Інтересами інвесторів є отримання максимального доходу на вкладений капітал з мінімізацією рівня ризику. Для прийняття рішення про вкладання капіталу інвестору важливо знати, скільки коштів необхідно вкласти, і якою є норма доходу та рівень ризику.

Якщо проаналізувати інтереси основних учасників господарського процесу, то очевидно, що їх цілі і способи досягнення різняться. Одні учасники для досягнення своїх цілей використовують методи вирішення задач, що протирічать методам і підходам інших учасників.

Для власників та інвесторів є важливим не лише питання отримання прибутку, а здатність підприємства генерувати економічну додану вартість, тобто забезпечувати безперервне зростання ринкової вартості підприємства.

При розрахунку вартості підприємства в поточному періоді за

формулою (3.2) слід з'ясувати прогнозні значення показника економічної доданої вартості.

Для оцінки прогнозної динаміки показника економічної доданої вартості використаємо методи екстраполяції. В екстраполяційних прогнозах особливо важливим є не стільки передбачення конкретних значень досліджуваного об'єкта чи параметра в певному році, скільки своєчасне фіксування об'єктивно намічених зрушень, що лежать у основі назриваючих тенденцій [42, с. 73-75].

Використання методу екстраполяції тренду, під яким розуміють продовження виявленої в процесі аналізу тенденції за межі побудованого на основі емпіричних даних ряду динаміки, має свою специфіку. Так, передумовою використання цього методу прогнозування є відносна сталість чинників, що формують виявлений тренд, а принциповим моментом — виявлення тренду, характерного для досліджуваного ряду динаміки.

Апроксимацію даних пропонується визначати методом найменших квадратів. Даний метод дозволяє знаходження теоретичної лінії, наближеної до фактичних даних як мінімальну суму (S) квадратів відхилення їх ординат Y_i від теоретичних значень Y [108, с. 44-45].

$$S = \sum_{i=1}^n u_i^2 = \sum_{i=1}^n (y - y_i)^2 = \min \quad (3.13)$$

Методом передбачено проведення прямої таким чином, щоб сума квадратів похибок була мінімальною:

$$\sum_{i=1}^n u_i^2 = \sum_{i=1}^n (Y_{\text{факт}} - a_0 - a_1 x_i)^2 = f(a_0, a_1) \rightarrow \min \quad (3.14)$$

Визначимо значення a_0 та a_1 , які мінімізують вираз (3.17). Мінімум функції досягається за необхідних умов, коли перші похідні дорівнюють нулю, тобто:

$$\begin{cases} \frac{\partial (\sum_{i=1}^n u_i^2)}{\partial a_0} = \frac{\partial f(a_0, a_1)}{\partial a_0} = 0; \\ \frac{\partial (\sum_{i=1}^n u_i^2)}{\partial a_1} = \frac{\partial f(a_0, a_1)}{\partial a_1} = 0; \end{cases} \quad (3.15)$$

$$\begin{cases} \frac{\partial(\sum_{i=1}^n u_i^2)}{\partial a_0} = -2 \sum_{i=1}^n (Y_{\text{факт}} - a_0 - a_1 x_i) = 0; \\ \frac{\partial(\sum_{i=1}^n u_i^2)}{\partial a_1} = -2 \sum_{i=1}^n (Y_{\text{факт}} - a_0 - a_1 x_i) x_i = 0. \end{cases} \quad (3.16)$$

Звідки отримаємо систему нормальних рівнянь, лінійних відносно невідомих параметрів a_1 . З їх знаходженням стає відома теоретична залежність прийнятого виду $y=f(x)$, яка апроксимує емпіричні дані:

$$\begin{cases} \sum_{i=1}^n Y_{\text{факт}} = n a_0 + a_1 \sum_{i=1}^n X_i \\ \sum_{i=1}^n Y_{\text{факт}} X_i = a_0 \sum_{i=1}^n X_i + a_1 \sum_{i=1}^n X_i^2 \end{cases} \quad (3.17)$$

Розрахуємо прогнозні значення незалежних змінних X_1, X_2, X_3 (табл. 3.1 п. 3.2) для досліджуваних моделей. Для даного розрахунку буде використана апроксимація даних за методом найменших квадратів у відповідності з системою рівнянь (3.20).

Для моделі $\hat{Y} = -29611,08 + 0,82x_1 + 2664,06x_2 - 0,05x_3$, що характеризує економічну додану вартість на підприємстві ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика», прогнозні дані незалежних факторів наведені в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Вихідні значення факторів для розрахунку прогнозу економічної доданої вартості ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» на 2010-2012 рр.

Рік	Рівняння тренда	2010	2011	2012
Чистий прибуток, тис. грн.	$y = 3978,5x + 7528,5$	43335,40	47313,90	51292,50
Продуктивність праці, т/особу	$y = 1,0732x + 14,80$	24,29	25,30	26,32
Доход (виручка від реалізації продукції)	$y = 77713x + 118242$	801001,32	873162,45	945324,58
Економічна додана вартість (EVA), тис. грн.		26668,00	28458,20	30248,30

Використовуючи динамічний ряд, що характеризує значення EVA в 2002-2009 рр. та розрахованого точкового прогнозу, на основі економіко-математичної моделі, побудуємо графік фактичних та прогнозних значень економічної доданої вартості для ЗАТ

«Харківська бісквітна фабрика».

Як видно, фактичні дані EVA мають тенденцію до зростання, хоча й помітні коливання показника, то, відповідно, прогнозні значення збільшуються згідно екстраполюючого тренду.

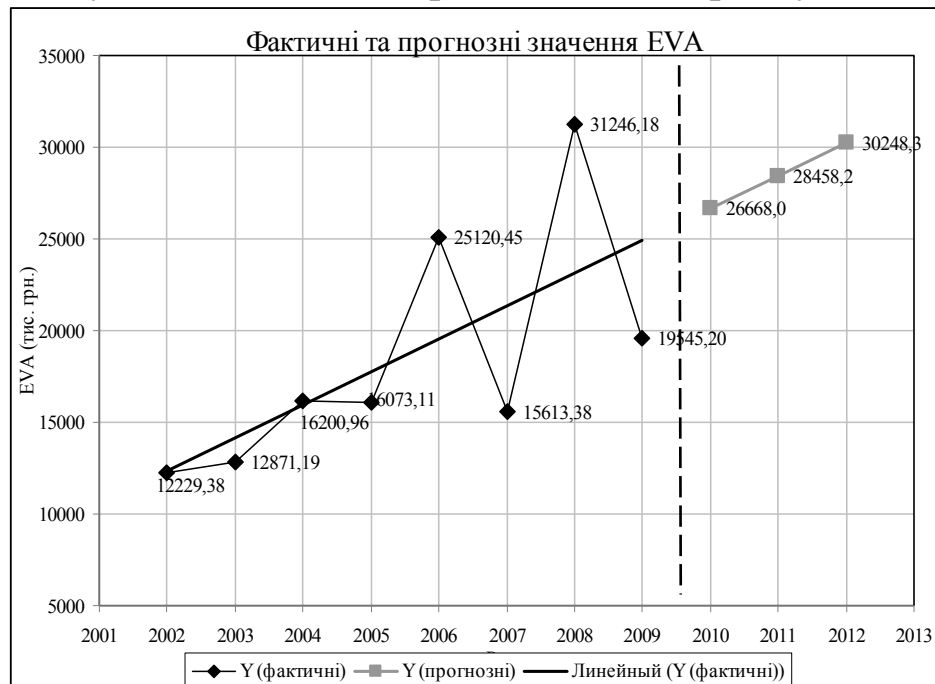

Рис. 3.6. Динаміка фактичних та прогнозних значень показника EVA в 2002-2012 рр. ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика», тис. грн.

Розрахунок прогнозних значень економічної доданої вартості ЗАТ «Кондитерська фабрика Харків'янка» здійсимо за моделлю $\hat{Y} = 2902,49 + 0,97x_1 - 298,84x_2 + 0,01x_3$. Розв'язавши це рівняння для кожного періоду ($t = 1, 2, \dots, n$) і підставивши в нього значення основних факторів, ми отримаємо показник економічної доданої вартості для кожного з прогнозованих періодів (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Вихідні значення факторів для розрахунку прогнозу економічної доданої вартості ЗАТ «Кондитерська фабрика Харків'янка» на 2010-2012 рр.

Рік	Рівняння тренда	2010	2011	2012
1	2	3	4	5
Чистий прибуток, тис. грн.	$y = 1034,1x - 2093,9$	7212,74	8246,81	9280,88
Продуктивність праці, т/особу	$y = 0,6607x + 12,28$	18,23	18,89	19,55
Доход (виручка від реалізації продукції)	$y = 16832x + 5279,2$	150100,39	164710,93	179321,46
Економічна додана вартість (EVA), тис. грн.		6716,47	7787,85	8859,22

Для початкових значень динамічного ряду було притаманне коливання, а з 2007 р. характерною є тенденція до зростання показника економічної доданої вартості (рис. 3.7).

Максимальне значення показника досягається в 2009 р. та становить 9874,36 тис. грн. Суттєве зростання економічної доданої вартості викликане нарощуванням обсягів виробництва продукції, розширенням асортиментної бази, і, як наслідок, зростанням доходу (виручки) від реалізації продукції на 73,68%.

Фінансовий результат від операційної діяльності збільшився втричі, що, навіть при зростанні вартості позикового капіталу в 2009 р., дало змогу забезпечити позитивну динаміку показника економічної доданої вартості.

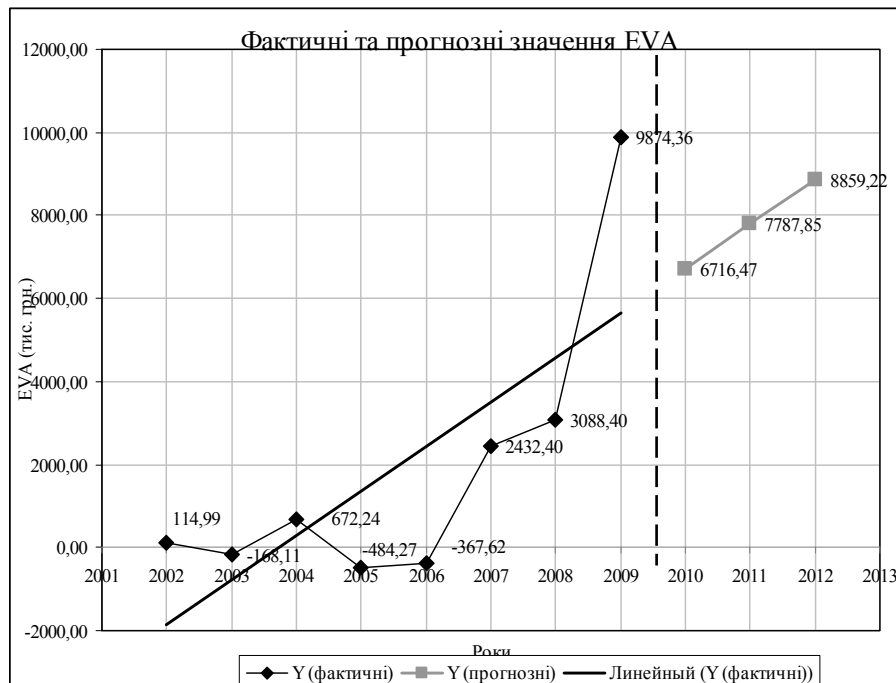

Рис. 3.7. Динаміка показника EVA в 2002-2012 рр. ЗТ «Кондитерська фабрика Харків'янка», тис. грн.

Для економіко-математичної моделі $\hat{Y} = 7410,115 + 0,73x_1 - 599,09x_2 + 0,02x_3$, що розрахована для ЗТ «Житомирські ласощі», значення ключових факторів та EVA наведені в табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Вихідні значення факторів для розрахунку прогнозу економічної доданої вартості ЗАТ «Житомирські ласощі» на 2010-2012 рр.

Рік	Рівняння тренда	2010	2011	2012
Чистий прибуток, тис. грн.	$y = 980,97x + 11555$	21838,73	23104,08	24369,43
Продуктивність праці, т/особу	$y = 1,5709x + 15,21$	29,61	31,23	32,85
Доход (виручка від реалізації продукції)	$y = 38126x + 159119$	755114,77	839814,23	924513,70
Економічна додана вартість (EVA), тис. грн.		18532,03	19914,08	21296,13

Відобразимо графічно значення показника економічної доданої вартості у фактичному та прогнозному періодах на рис. 3.7. Зменшення показника EVA відбулося в 2007 р., що було викликано зростанням витрат на підприємстві: собівартості реалізованої продукції на 30,4%, інших операційних витрат на 247%. Однак, екстрапольований тренд продовжує характеризувати основну закономірність зміни показника в часі і демонструє поступове його зростання.

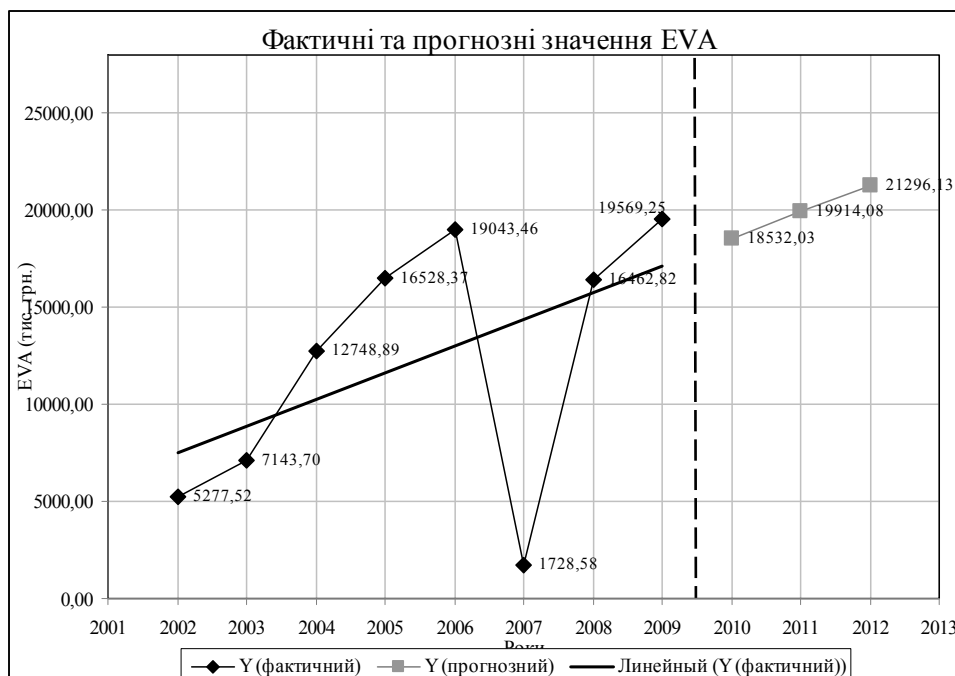

Рис. 3.8. Динаміка показника EVA в 2002-2012 рр. ЗАТ «Житомирські ласощі», тис. грн.

Важливою складовою вартості підприємств кондитерської промисловості є розрахунок прогнозного приросту чистих активів.

Зважаючи на те, що чисті активи є реальним власним капіталом підприємства, то їх приріст в майбутньому є особливо важливим для власників, оскільки вони вкладають кошти у підприємство з метою отримання прибутку на вкладений капітал.

Приріст чистих активів, здебільшого, визначає зростання власного капіталу за рахунок реінвестованого прибутку. Отже, даний показник лежить в основі темпів стійкого зростання підприємств кондитерської промисловості, їх здатності розширювати виробництво, збільшувати частку ринку, здійснювати диверсифікацію виробництва та розвиватися за рахунок внутрішніх джерел фінансування. На темп приросту чистих активів мають суттєвий вплив фактори пов'язані з господарською і фінансовою діяльністю.

Для досліджуваних підприємств кондитерської промисловості розрахований темп приросту чистих активів за 2002-2009 рр. дав змогу, на основі методу екстраполяції середнього ковзного, встановити тенденцію на найближчі роки. Для ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» визначення прогнозного темпу приросту чистих активів базується на припущенні про збереження тенденції росту чистих активів в короткостроковій перспективі (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Розрахунок фактичного і прогнозного темпу приросту чистих активів ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика»

Рік	Чисті активи на кінець періоду, тис. грн.	Темп приросту чистих активів, %	Ковзне трьохрічне середнє	Центроване ковзне середнє
2002	89 607,80			
2003	103062,00	0,15		
2004	121802,00	0,18	0,23	
2005	167011,70	0,37	0,26	0,25
2006	204816,70	0,23	0,26	
2007	239727,50	0,17	0,18	
2008	274272,00	0,14	0,15	0,16
2009	314855,00	0,15	0,15	
2010			0,15	

Розрахунок прогнозного темпу приросту чистих активів для ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка» та ЗАТ «Житомирські ласощі» проведено аналогічно.

Проведені прогнозні розрахунки непрямих факторів економічної доданої вартості, показника EVA та прогнозного темпу приросту чистих активів досліджуваних підприємств кондитерської

промисловості дають можливість розрахувати їх вартість. Інвестований капітал розрахований як різниця між активами та поточними зобов'язаннями в звітному періоді.

Дисконтування показника EVA означає приведення майбутніх значень показника до теперішнього часу, встановлення нинішнього еквіваленту суми, яка буде отримана акціонерами в майбутньому. Теперішня вартість майбутньої економічної доданої вартості визначається з допомогою дисконтуючого множника, залежного від вартості капіталу підприємства і строку дисконтування. Дисконтуючий множник дорівнює $(1+WACC)^n$, де WACC – середньозважена вартість капіталу підприємства, визначена на прогнозний період і n - кількість років.

Розрахунок вартості підприємства ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» представлено в табл. 3.11.

Таблиця 3.11

Розрахунок вартості ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» на основі економічної доданої вартості

Показник	Звітний період	Прогнозний період		
	2009	2010	2011	2012
Інвестований капітал, тис. грн.	331191,00			
Середньозважена вартість капіталу підприємства (WACC), %		14,64	14,90	15,16
Прогнозний темп приросту чистих активів, %		15,50	15,50	15,50
Економічна додана вартість (EVA), тис. грн.		27573,39	29571,49	31569,59
Значення дисконтованої EVA, тис. грн.		27780,24	25871,11	23875,14
Сума дисконтованої EVA в прогнозний період, тис. грн.	77526,48			
Вартість підприємства, тис. грн.	408717,48			

Розрахунок вартості підприємства (табл. 3.11), при позитивній динаміці економічної доданої вартості і середньозваженої вартості підприємства, складає 408717,48 тис. грн.

Підприємство є лідером серед досліджуваних підприємств чия ринкова вартість є найвищою. Даний показник сформований, на нашу думку, в результаті ефективного управління підприємством, оптимізації джерел фінансування підприємства, досконалій маркетинговій політиці та високій якості продукції.

Проведена оцінка вартості підприємства ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка» (табл. 3.12).

Таблиця 3.12

**Розрахунок вартості ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»
на основі економічної доданої вартості**

Показник	Звітний період	Прогнозний період		
	2009	2010	2011	2012
Інвестований капітал, тис. грн.	89406,00			
Середньозважена вартість капіталу підприємства (WACC), %		13,62	14,31	15,00
Прогнозний темп приросту чистих активів, %		17,00	17,00	17,00
Економічна додана вартість (EVA), тис. грн.		6665,54	7725,59	8785,65
Значення дисконтованої EVA, тис. грн.		6863,83	6917,50	6758,75
Сума дисконтованої EVA в прогнозний період, тис. грн.	20540,08			
Вартість підприємства, тис. грн.	109946,08			

Вартість підприємства ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка» складає 109946,08 тис. грн. Переважна частка припадає на інвестований капітал і становить 82,32%. В процесі господарської діяльності дане підприємство реалізовує принцип самофінансування, активно використовуючи власний капітал, а з залучених коштів - кредиторську заборгованість.

Оцінка вартості підприємства ЗАТ «Житомирські ласощі» представлена в табл. 3.13.

Таблиця 3.13

**Розрахунок вартості ЗАТ «Житомирські ласощі» на основі
економічної доданої вартості**

Показник	Звітний період	Прогнозний період		
	2009	2010	2011	2012
1	2	3	4	5
Інвестований капітал, тис. грн.	169234,00			
Середньозважена вартість капіталу підприємства (WACC), %		12,50	13,10	14,50
Прогнозний темп приросту чистих активів, %		16,00	16,00	16,00
Економічна додана вартість (EVA), тис. грн.		18596,78	19993,21	21389,65
Значення дисконтованої EVA, тис. грн.		19175,34	18130,73	16528,95
Сума дисконтованої EVA в прогнозний період, тис. грн.	53835,02			
Вартість підприємства, тис. грн.	223069,02			

Підприємство ЗАТ «Житомирські ласощі» має позитивні тенденції розвитку, що характеризуються зростанням економічної доданої вартості, прибутку та чистих активів. Так, розрахунок (табл. 3.13) показав значну частку суми дисконтованої EVA в складі вартості підприємства (24%).

Вартість підприємств є кумулятивним показником ефективності діяльності підприємств кондитерської промисловості. Крім внутрішньо-економічних факторів, які мають суттєвий вплив на формування вартості підприємств, слід враховувати вплив зовнішніх факторів. Зовнішні фактори це – як правило, неконтрольовані сили, що впливають на рішення менеджерів та їх дії і, врешті-решт, на господарські процеси всередині підприємства.

Вартість підприємств кондитерської промисловості уособлює в собі вплив фінансово-економічних, соціальних і політико-правових факторів як в теперішньому часі, так і в прогнозованому майбутньому (рис. 3.9).

Рис. 3.9. Пріоритетні напрямки, що забезпечують приріст вартості підприємств кондитерської промисловості зі сторони різних контактних груп

* складено автором

Вочевидь, управління ефективністю слід спрямовувати в багатовекторній площині, враховуючи відносини з різними контактними групами та мінімізуючи вплив негативних факторів зовнішнього середовища. Оскільки, результати господарської діяльності підприємств кондитерської промисловості матеріалізуються у вироблену продукцію і економічну додану вартість, то величина останньої багато в чому залежить від того, як підприємство організувало свою діяльність та контролює ділові стосунки з різними контактними групами.

Роль менеджерів у даному процесі заключається у тому, щоб не лише вивчити фактори, а навчитись управляти ними з метою зростання ринкової вартості підприємств.

Наступним кроком у процесі управління ефективністю на основі вартості є розробка сценаріїв можливого розвитку підприємств у межах обраної стратегії.

Побудова сценаріїв – творчий процес, який не може бути визначений у межах чіткої формалізованої процедури.

Опис сценаріїв проведений з урахуванням часових оцінок. Розподіл на оптимістичний, найбільш вірогідний та песимістичний сценарії базується на даних попереднього аналізу господарської діяльності, ринкової вартості і вихідних даних щодо особливостей розвитку кондитерських підприємств.

Характеристика типів сценаріїв та особливості зміни вартості в залежності від обраного сценарію наведені в табл. 3.14.

Таблиця 3.14

Сценарії розвитку підприємств кондитерської промисловості в межах вартісно-орієнтованого підходу

Оптимістичний	Найбільш вірогідний	Песимістичний
1	2	3
Прогноз складається за умови максимального використання підприємством своїх сильних сторін та можливостей (за одночасної мінімізації слабких сторін та загроз зовнішнього середовища). Оптимістичний сценарій ідентифікований як випереджаюче зростання на основі екстенсивного розвитку факторів виробництва, рішучих	Даний сценарій описує якісні умови розвитку. Його варто створювати на основі трендів, які розраховані за існуючого динамічного ряду показників. Найбільш вірогідний сценарій визначає стабільне зростання обсягів виробництва, позитивних структурно-організаційних змін, впровадження інвестиційних проектів, що найбільш доцільні для даного підприємства.	Прогноз базується на максимальному впливі на майбутню ситуацію слабких сторін та загроз, не надаючи сильним сторонам організації вирішального значення. Песимістичний сценарій можна визначити як нестабільне зростання вартості. Даний сценарій у прогнозованому періоді ґрунтується на припущеннях щодо

<p>структурних змін, інноваційного та інвестиційного факторів розвитку. За оптимістичним сценарієм у перспективі передбачаються високі темпи зростання вартості підприємства (7-10% в середньому за рік) шляхом ефективного управління підприємством, використання інноваційних технологій, та підвищення ефективності виробництва за рахунок модернізації основних фондів.</p>	<p>Зростання вартості підприємства з урахуванням приросту капіталу складає 5-7% в рік. Застосування фінансових, виробничих, маркетингових інструментів з метою підвищення ефективності та досягнення рівня середньогалузевих показників діяльності підприємства. Підприємство здійснює ефективне управління структурою капіталу, з метою зменшення його вартості.</p>	<p>продовження непослідовної фінансової політики підприємства та недостатності інвестиційних ресурсів для реалізації інвестиційних проектів. У його основу покладено реалізацію принципу «наздоганяючого» розвитку, який ґрунтується на умовах нарощування виробництва у традиційних напрямках розвитку та нагромадження ресурсів для подальшого освоєння принципово нових видів продукції.</p>
<p>Визначальним для оптимістичного сценарію є дія середньострокових (інвестиційних) циклів економічного розвитку. За оптимістичним сценарієм має зростати частка підприємства на ринку солодощів. Підприємство прагне займати лідируючі позиції у галузі. Показники фінансово-господарської діяльності підприємства стабільно вищі середньогалузевих показників.</p>	<p>Важливим питанням стає оптимізація та скорочення витрат підприємства. Приріст капіталу підприємства має характер стихійного, повільного утворення. Гнучке та результативне реагування на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства. Підприємство займає стабільні позиції у галузі.</p>	<p>У цьому варіанті перспективи розвитку пов'язані з поглибленням технологічного відставання. Зростання вартості підприємства складає не більше 2-7% на рік. Неefективне управління у поєднанні з несприятливою кон'юнктурою ринків може призвести до значного зменшення темпів розвитку підприємства. За даним сценарієм розвитку приховується загроза розвитку кризових явищ на підприємстві.</p>

З урахуванням стану та тенденцій розвитку, що мають місце у сфері управління ефективністю підприємств кондитерської промисловості, необхідною складовою є економічне бачення найближчих перспектив розвитку підприємств згідно обраної стратегії.

Використовуючи методи екстраполяції тренду, розроблено сценарні варіанти розвитку ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» в середньостроковому періоді, що враховують організаційно-економічні передумови їх настання (табл. 3.15).

Основні параметри сценаріїв розвитку ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» згідно запропонованої стратегії на 2010-2012 рр.

Економічні параметри	Сценарні варіанти		
	оптимістичний	найбільш вірогідний	песимістичний
1	2	3	4
Обсяг реалізації продукції, тис.т, за рік	>34	32-34	<32
Продуктивність праці, т/прац.	>26	24-26	<24
Фінансова продуктивність праці, тис. грн./прац.	>28	26-28	<26
Інвестований капітал, %	↑12-20	↑10-12	↑3-10
Коефіцієнт фінансової стабільності	>3,8	3,75-3,8	<3,75
Рентабельність власного капіталу, %	>16	14-16	<14
Рентабельність продажу, %	>10	7-10	<7
Середньозважена вартість капіталу підприємства (WACC), %	<14	14-16	>16
Економічна додана вартість (EVA), %	↑10-15	↑7-10	↑2-7
Ринкова вартість підприємства (V), %	↑7-10	↑5-7	↑2-7

При складанні сценаріїв для ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» враховувалась стратегічна мета підприємства, особливості фінансово-господарської діяльності, вартість кредитних ресурсів, структура капіталу, обсяг виробництва та значення економічної доданої вартості у прогностичній перспективі.

Розвиток ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» впродовж 2006-2009 рр. відбувався за основними економічними параметрами, які на початку 2010 р. були згруповані в межах найбільш вірогідного прогностичного сценарію. Таким чином, для ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика» за даним сценарієм обсяг реалізації продукції повинен зрости до 32-34 тис. т на рік, продуктивність праці має складати 23-24 т/працівника, інвестований капітал повинен зростати на 10-12%. За таких умов вартість підприємства повинна зростати на 5-7% у рік.

Проведене дослідження показало, що за найбільш вірогідним та оптимістичним сценаріями можуть розвиватися більшість досліджуваних підприємств кондитерської промисловості, а саме: ЗАТ «Житомирські ласощі», ПАТ «Київська кондитерська фабрика

«Рошен», ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика», ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика», ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика», АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк».

На підставі результатів розрахунку вартості ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка» слід обрати сценарій, що показує реальні можливості розвитку підприємства і будується на основі екстраполяції тренду економічної доданої вартості і факторів непрямого впливу. Для підприємства за найбільш вірогідним сценарієм розвитку обсяг реалізації продукції становить 2830 тис. т на рік, продуктивність праці 19-21 т/працівника, інвестований капітал зростає до 5-7% на рік. За таких умов вартість підприємства матиме приріст до 3-7% на рік (Додаток Д, табл. Д.1).

Наведені рекомендації стосуються також ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ», ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ» і ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачеве».

Контроль за досягненням встановлених параметрів сценаріїв слід покласти на менеджмент вищого рівня та ревізійну службу. Функція контролю зводиться до реалізації обраної стратегії за визначеними цілями, виявлення проблем, що призводять до відхилень від обраного сценарію і коригування майбутньої діяльності до того, як проблеми стануть носити загрозливий характер. Контроль за виконанням реалізації стратегії, в межах обраного сценарію, повинен стати невід'ємною, всеохоплюючою складовою управління ефективністю діяльності підприємств кондитерської промисловості.

ВИСНОВКИ

Робота присвячена дослідженню актуальних питань управління ефективністю на основі вартісно-орієнтованого підходу. Основні теоретичні і практичні висновки дослідження полягають в наступному.

1. Дослідження ефективності підприємств як наукової категорії, що мала складний еволюційний розвиток і продовжує удосконалюватись нині та проведений критичний аналіз поглядів науковців щодо сутності понять «ефективність» і «результативність», дав змогу сформулювати власне тлумачення даних категорій. Категорію «ефективність» варто трактувати як досягнення позитивного ефекту від ведення господарської діяльності за мінімального рівня витрат, що забезпечується прийняттям раціональних управлінських рішень, а «результативність» як формування результату, який виникає за максимальної віддачі ресурсів, що задовольняє «зацікавлене коло осіб» та призводить до генерування вартості підприємства.

Управління ефективністю підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу має свою специфіку, в зв'язку з чим пропонується уточнене поняття «управління ефективністю» як цілеспрямованого, динамічного процесу вибору та реалізації стратегії, що покликаний забезпечити розвиток підприємства та зростання його вартості в перспективі.

2. Для забезпечення достовірності оцінки ефективності діяльності підприємств виникає потреба у комплексному вимірюванні результатів господарювання. Запропонована система критеріїв та показників ефективності підприємств, складається з показників, які покликані забезпечити узагальнений аналіз господарської діяльності. Показники ефективності згруповані в блоки за допомогою яких визначається: ефективність використання основних засобів, оборотних активів, результативність трудових ресурсів, ефективність використання капіталу та вартість підприємства.

Пропонується використовувати вартість підприємств як основний критерій ефективності господарювання, що стає актуальним не лише в процесі діяльності, а і під час приватизації державного майна, купівлі, продажу та реструктуризації підприємств. Чим вищою є точність оцінки майна, тим об'єктивнішою буде ціна на ринку.

3. Проаналізовані основні тенденції та особливості розвитку

кондитерської промисловості України. У процесі дослідження виявлено, що ринок насичений якісними, новими за рецептурою солодощами, які користуються популярністю у споживачів. Частка імпорту у споживанні кондитерських виробів за аналізований період скоротилась до 4,8%, натомість, зросла частка експорту солодощів у виробництві до 34%. Ринок є сформованим і конкурентним, про що свідчить значна кількість підприємств-виробників солодощів.

Таке становище свідчить про можливості нарощування обсягів виробництва та реальні перспективи збільшення експорту солодощів на європейський ринок.

4. Проведена узагальнена оцінка результатів діяльності підприємств кондитерської промисловості метою якої було визначення ефективності використання основних засобів, оборотних активів, трудових ресурсів та капіталу підприємства. Результати проведеної оцінки засвідчили високий та середній рівень управління ефективністю на більшості досліджуваних підприємств. Однак, встановлено і низький рівень управління ефективністю на окремих підприємствах. Така ситуація відображає результати прийняття неефективних рішень менеджерами та вплив факторів мінливого, непередбачуваного зовнішнього середовища.

5. Оцінена вартість підприємств кондитерської промисловості за методами чистих активів та скоригованих чистих активів. Інфляційні процеси, що відбуваються в державі, зумовлюють необхідність переоцінки активів з урахуванням коефіцієнту індексації. Коригування вартості активів досліджуваних підприємств дало змогу виявити зростання вартості чистих активів, що виражає справедливу ринкову вартість підприємств. Застосування даних методів дає змогу надати неупереджену та об'єктивну інформацію щодо вартості підприємства акціонерам та потенційним інвесторам.

6. Дослідження розвитку управління ефективністю на підприємствах кондитерської промисловості дозволило виявити значну кількість напрямків реалізації процесу управління, що унеможливорює врахування впливу зовнішніх чинників. Запропонована методика управління ефективністю підприємств кондитерської промисловості на основі вартісно-орієнтованого підходу передбачає удосконалення процесу управління ефективністю і розробку стратегії розвитку підприємства, ключовою місією якої є зростання вартості. Етапи процесу управління взаємопов'язані між собою та мають логічну послідовність.

В межах даної методики запропоновано здійснювати управління ефективністю на когнітивній основі, що забезпечить розвиток пізнавальних якостей працюючих. Пропонується використовувати когнітивні карти, що є взаємопов'язаними графами і дозволяють замінювати складний процес моделювання ситуації більш простим і доступним при управлінні ефективністю.

7. Дослідження зовнішнього і внутрішнього середовища дозволили виявити множину факторів, які впливають на значення показника економічної доданої вартості. Запропоновані факторні економіко-математичні моделі економічної доданої вартості для підприємств кондитерської промисловості, які дають змогу визначати вплив незалежних факторів на результируючий показник та прогнозувати значення EVA в майбутньому. Дані моделі є вірогідними, що доводиться значенням коефіцієнтів детермінації, множинної кореляції та F- критеріїв Фішера і можуть використовуватись в процесі управління ефективністю діяльності підприємств.

8. Для цілей прогнозування діяльності підприємств кондитерської промисловості запропоновані сценарії їх розвитку, виходячи із існуючої ринкової вартості. Розроблені оптимістичний, найбільш вірогідний та песимістичний сценарії розвитку підприємств на наступні три роки з використанням методу екстраполяції тренду. Розраховані основні параметри сценаріїв, які впливають на значення ринкової вартості підприємства.

Застосування сценаріїв, як інструменту управління ефективністю, забезпечить реалізацію стратегії підприємства, підвищення прибутковості діяльності та зростання доходів власників і акціонерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз і контроль в системі управління капіталом підприємства / [Є. В. Мних, А. Д. Бутко, О. Ю. Большакова та ін.] / Київський національний торговельно-економічний ун-т ; Євген Володимирович Мних (ред.). — К. : КНТЕУ, 2005. — 231 с.
2. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: монографія / В. Г. Андрійчук. — [Вид. 2-ге без змін]. — К. : КНЕУ, 2006. — 292 с.
3. Андрійчук В. Г. Капіталізація сільського господарства : стан та економічне регулювання розвитку : монографія / В. Г. Андрійчук. — Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. — 212 с.
4. Антонюк В. П. Формування та використання людського капіталу в Україні: соціально-економічна оцінка та забезпечення розвитку: монографія / В. П. Антонюк. — НАН України ; Інститут економіки промисловості. — Донецьк, 2007. — 348 с.
5. Ареф'єва О. В. Управління потенціалом розвитку промислових підприємств / О. В. Ареф'єва, О. В. Коренков. — К. : Грот, 2004. — 200 с.
6. Армстронг М. Менеджмент: методы и приемы / [М. Армстронг, Д. Ланкостер, Д. Уотерс и др.] ; О. О. Чистяков (пер. с англ.). — [Перевод с 3 англ. изд.] — К. : Знання — Пресс, 2006. — 876 с.
7. Артемова Т. И. Стоимость и цена : логико-исторический процесс формообразования / Т. И. Артемова ; НАН Украины. Ин-т экономики и прогнозирования. — К. : Основа, 2006. — 444 с.
8. Астахов А. С. Критерий и система показателей экономической эффективности производственных решений : [учеб. пособие] / А. С. Астахов. — М. : АНХ, 1982. — 131 с.
9. Баксанский О. Е. Когнитивные науки. От познания к действию / О. Е. Баксанский, Е. Н. Кучер. — М. : URSS КомКнига, 2005. — 182 с.
10. Балабанова Л. В. Стратегічне управління персоналом підприємства в умовах ринкової економіки : монографія / Л. В. Балабанова, О. В. Стельмашенко. — Донецьк : ДонНУЕТ, 2010. — 237 с.
11. Баліцька В. В. Капітал підприємств України : тенденції, пріоритети / В. В. Баліцька. — НАН України ; ДУ «Інститут економіки та прогнозування». — К., 2007. — 480 с.

12. Баранов И. И. Методические основы применения оценки в управлении стоимостью бизнеса / И. И. Баранов // *Собственность и рынок*. — 2006. — № 5. — С. 19—21.
13. Бартенев С. А. Экономические теории и школы (история и современность) : Курс лекций / С. А. Бартенев. — М. : БЕК, 1996. — 352 с.
14. Башнянин Г. І. Ефективність капіталізації і лібералізації економічних систем в умовах ринкової транзиції: методологічні проблеми метрологічного аналізу / Г. І. Башнянин, Ю. І. Турянський. — Л. : Видавництво Львівської комерційної академії, 2008. — 480 с.
15. Белопольский Н. Г. Обеспечение эффективности управления промышленными предприятиями Украины в условиях реформирования экономики: монография / Белопольский Н. Г., Малыгина В. Д., Цыбульская Л. А. — Донецк : ДонНУЭТ, 2008. — 188 с.
16. Белошапка В. А. На пути к эффективному менеджменту: живая модель управленческой результативности / В. А. Белошапка. — К. : Агентство «Стандарт», 2005. — 198 с.
17. Березівський П. С. Економічна ефективність сільськогосподарських підприємств : стан, проблеми, перспективи : монографія / Березівський П. С., Онисько С. М., Садура О. Б. — Л. : 2007. — 167 с.
18. Белінська Н. С. Економічна ефективність роботи підприємств молочної промисловості України / Н. С. Белінська. — Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2003. — 201 с.
19. Бикова А. Л. Нагромадження капіталу в процесі економічного розвитку (історія, форми, інститути) / А. Л. Бикова, О. Ф. Івашина. — Д. : Наука та освіта, 2007. — 168 с.
20. Білорус Т. В. Стратегічне управління кадровим потенціалом підприємства / Т. В. Білорус ; Державна податкова адміністрація України ; Національна академія держ. податкової служби України. — Ірпінь : Національна академія ДПС України, 2007. — 174 с.
21. Білошапка В. А. Управлінська результативність в міжнародному бізнесі : [навч. посібник] / В. А. Білошапка. — К. : КНЕУ, 2008. — 216 с.
22. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе / М. Блауг. — [4-е изд.]. — М. : Дело ЛТД, 1994. — 687 с.
23. Болотин Б. М. Эффективность капиталистической экономики : некоторые проблемы анализа и измерения / Болотин Б. М., Громов Л.

М., Четыркин Е. М. — [отв. ред. А. А. Дынкин]. — М. : Наука, 1990. — 182 с.

24. Большой толковый словарь русского языка / [сост. и гл. ред. С. А. Кузнецов]. — СПб. : «Норинт», 2000. — 1536 с.

25. Большой энциклопедический словарь / А. М. Прохоров (ред.). — [2-е изд., перераб. и доп.]. — М. : «Большая Российская энциклопедия»; СПб. : «Норинт», 2000. — 1456 с. : (ил.).

26. Бондар А. К вопросу оценки основных средств предприятия в бухгалтерском учете / А. Бондар // Бухгалтерский учет и аудит. — 2005. — № 3. — С. 23—28.

27. Бондаренко В. В. Эффективность общественного производства: Методика измерения и экономико-статистический анализ / [В. В. Бондаренко, Л. И. Савенко, Н. Д. Климова и др.]. — Киев : Наукова думка, 1978. — 223 с.

28. Борщевський П. П. Підвищення ефективності розвитку і розміщення харчової промисловості / Борщевський П. П., Чернюк Л. Г., Шмаглій О. Б. — К. : Наук. думка, 1994. — 160 с.

29. Бутенко А. И. Управление предпринимательством: критерии эффективности / А. И. Бутенко, И. Н. Сараева. — О. : Фенікс, 2004. — 364 с.

30. Бутнік-Сіверський О. Б. Податкова мотивація інноваційного та технологічного розвитку в Україні // Збірник наукових праць: «Питання інтелектуальної власності» : Випуск 8. / Редкол.: О. Д. Святоцький та ін. / — К. : НДІ Інтелектуальної власності НАПрНУ, «Лазурит-Поліграф», 2010. — С. 209—232.

31. Бутнік-Сіверський О. Б. Економіко-правові проблеми забезпечення оцінки та обліку майнових прав інтелектуальної власності // Право України. — 2011. — № 3. — С. 149—157.

32. Бутнік-Сіверський О. Б. Стратегія інноваційного розвитку / О. Б. Бутнік-Сіверський, Г. К. Шматкова // Харчова промисловість. — 2007. — № 1. — С. 4—6.

33. Бушуева Н. С. Модели и методы проактивного управления программами организационного развития: монография / Н. С. Бушуева. — К. : Науковий світ, 2007. — 200 с.

34. Воробйов Ю. М. Управління фінансовими ресурсами в аграрних підприємствах : монографія / Ю. М. Воробйов. — Сімф. : НАПКБ, 2009. — 137 с.

35. Воротіна Л. І. Оцінка майна в Україні / [Л. І. Воротіна, В. Є. Воротін, В. Г. Лісняк, В. М. Поліщук] ; Л. І. Воротіна (ред.). — К. :

Вид-во Європейського ун-ту, 2005.

Т. 1 : Нерухоме майно. — К. : Вид-во Європейського ун-ту, 2005 — 220 с.

36. Всеукраїнська науково-практична конференція [«Формування ефективного механізму корпоративного управління – сучасний стан та перспективи»]: тези доп. / Держ. комісія з цін. паперів та фонд. ринку [та ін.]. — Миколаїв : НУК, 2009. — 164 с.

37. Гавкалова Н. Л. Формування та використання інтелектуального капіталу / Н. Л. Гавкалова, Н. С. Маркова. — Х. : ХНЕУ, 2006. — 250 с.

38. Герасимова С. В. Управління інвестиційною діяльністю акціонерних товариств / С. В. Герасимова. — К. : Знання, 2006. — 231 с.

39. Герасимчук В. Г. Діагностика системи управління підприємством: [навч. посібник для студ. екон. спец.] / В. Г. Герасимчук — К. : ІСДО; Національний технічний ун-т України, 1995. — 120 с.

40. Герасимчук В. Г. Стратегічне управління підприємством. Графічне моделювання: навч. посіб. / В. Г. Герасимчук. — К. : Київський національний економічний ун-т., 2000. — 360 с.

41. Глинский Б. А. Методология науки: когнитивный анализ : учеб. пособие / Б. А. Глинский, О. Е. Баксанский. — М. : Альтекс, 2001. — 188 с.

42. Глівенко С. В. Економічне прогнозування: [навч. посібник для екон. спец.] / Глівенко С. В., Соколов М. О., Теліженко О. М. — Суми : Університетська книга, 2004. — 208 с.

43. Говорушко Т. А. Мале підприємництво та ефективність його розвитку у харчовій промисловості України: монографія / Т. А. Говорушко. — К. : НУХТ, 2007. — 391 с.

44. Гончарук А. Г. Методические основы оценки и управления эффективностью предприятия / А. Г. Гончарук. — Одеса : «Астропринт», 2008. — 288 с.

45. Горовий Д. А. Капітал підприємства: формування та розподіл: [навч.-метод. посіб. в схемах та табл.] / Д. А. Горовий, К. О. Федотова. — Х. : ХНАДУ, 2009. — 84 с.

46. Грант Р. М. Современный стратегический анализ / Р. М. Грант. — [5-е изд.]. — [Пер. с англ. под ред. В. Н. Фунтова]. — СПб. : Питер, 2008. — 560 с.

47. Гриньова В. М. Управління соціальним розвитком промислових

підприємств: монографія / Гриньова В. М., Новікова М. М., Боровик М. В. — Х. : ХНЕУ, 2008. — 160с.

48. Данилишин Б. Інтелектуальні ресурси в економічному зростанні: шляхи поліпшення їх використання / Б. Данилишин, В. Куценко // Економіка України. — 2006. — № 1. — С. 71—79.

49. Дарченко Н. Д. Ефективність використання персоналу машинобудівних підприємств: мотиваційні аспекти результативної праці: монографія / Н. Д. Дарченко, О. Л. Єськов, В. С. Рижиков. — Краматорськ : ДДМА, 2010. — 180 с.

50. Дейнеко Л. В. Ефективність розвитку харчової промисловості в регіоні / Л. В. Дейнеко, А. В. Цимбалюк. — К. : НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України, 1998. — 284 с.

51. Дмитрієва Н. А. Визначення економічної ефективності на макрота мікрорівні / Н. А. Дмитрієва // Фінанси України. — 2000. — № 9. — С. 68—72.

52. Дорофєєва А. Все в шоколаді [Текст] / А. Дорофєєва // Контракти. — 2007. — № 21. — С. 44—45.

53. Дружинин В. Н. Когнитивные способности: структура, диагностика, развитие / В. Н. Дружинин. — М. : Per Se, 2001. — 224 с.

54. Евченко А. В. Методы исследования систем управления: учеб. пособие / А. В. Евченко, Э. Н. Кузьбожев. — Курск : Курский гос. технический ун-т., 2001. — 168 с.

55. Економіка виробництва молока і молочної продукції в Україні / [П. Т. Саблук, В. І. Бойко, Т. Л. Мостенська та ін.]. — Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки». — К. : ННЦ «ІАЕ», 2005. — 340 с.

56. Економіка підприємства: навч. посіб / [А. В. Шегда, Т. М. Литвиненко, М. П. Нахаба та ін.] ; за ред. А. В. Шегди. — К. : Знання, 2005. — 431 с.

57. Економіко-правові теоретичні та практичні аспекти переходу економіки України на інноваційну модель розвитку: [монографія] / [Орлюк О. П., Бутнік-Сіверський О. Б., Мироненко Н. М. та ін.]; кер. авт. колективу, наук. ред., д.е.н., проф. чл.-кор. АТН України Бутнік-Сіверський О.Б. — К. : ТОВ «Лазуріт-Поліграф», 2010. — 416 с.

58. Економічна енциклопедія: У 3 т. / Б. Д. Гаврилишин (гол. ред.) — К. : Видавничий центр "Академія", 2000. — . —

Т. 1 : А (абандон) - К (концентрація виробництва). — К. : Видавничий центр "Академія", 2000 — 864 с.

59. Економічна теорія. Політекономія: підручник / В. Д. Базилевич,

В. М. Попов, К. С. Базилевич, Н. І. Гражевська. — [7-ме вид., стер.]. — К. : Знання-Прес, 2008. — 719 с.

60. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. / Степан Васильович Мочерний (ред.) — Л. : Світ, 2005.

Т. 1 : А - Н. — Л. : Світ, 2005 — 616 с.

61. Есипов В. Е. Оценка бизнеса / Есипов В. Е., Маховикова Г. А., Терехова В. В. — [2-е изд.]. — СПб. : Питер, 2006. — 464 с.

62. Етимологічний словник української мови: в 7 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; редкол. О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін. — К. : Наук. думка, 1985.

Т. 2 : Д — Копці / Укл. : Н. С. Родзевич та ін. — 1985. — 572 с.

63. Ефективність сучасного менеджменту та управління персоналом організації: [зб. наук. пр.] / Харківська обласна держ. адміністрація ; Харківський національний ун-т ім. В.Н.Каразіна ; Харківський ін-т бізнесу і менеджменту ; Харківський обласний центр зайнятості ; ВАТ «Турбоатом» / М. І. Бондаренко (відп. ред.). — Х. : ХІБМ, 2006. — 304 с.

64. Жданов С. А. Экономические модели и методы в управлении / С. А. Жданов. — М. : Дело и Сервис, 1998. — 176 с.

65. Журавльова І. В. Управління людським капіталом підприємства / І. В. Журавльова, А. В. Кудлай. — Х. : ХНЕУ, 2004. — 284 с.

66. Застосування ресурсного й затратного підходів до оцінки ефективності виробництва / [С. Я. Салига, К. С. Салига, Л. І. Кирилова, О. В. Скачкова]. — Запоріжжя : Гуманіт. ун-т «Запоріж. ін-т держ. та муніцип. упр». — 2007. — 34 с.

67. Зеленовский Я. Организация трудовых коллективов / Я. Зеленовский. — М. : Прогресс, 1971. — 311 с.

68. Іляш О. І. Продуктивність та ефективність праці: резерви і шляхи їх підвищення / О. І. Іляш, Ж. Б. Кантур // Науковий вісник НЛТУ України. — 2009. — № 19.1. — С.164—166.

69. Інноваційно-інвестиційні стратегії в управлінні ринковою вартістю підприємства / В. В. Стадник, Є. М. Рудніченко, Т. С. Томаля, Н. І. Непогодіна. — Хмельницький : ХНУ, 2008. — 302 с.

70. Інтелектуалізація людського капіталу : монографія / [І. К. Бондар, О. П. Сологуб, Л. І. Антошкіна та ін.] ; І. К. Бондар (ред.) — К. : Корпорація, 2008. — 264 с.

71. Іслямова Е. Р. Методи визначення вартості компанії / Е. Р. Іслямова // Науковий вісник НГУ. — 2011. — № 1. — С. 112—120.

72. Історія економічних учень: підруч. / [Л. Я. Корнійчук, Н. О.

Татаренко, А. М. Поручник та ін.] / Київський національний економічний ун-т. — К. : КНЕУ, 1999. — 562 с.

73. Капаруліна М. С. Система управління ефективністю діяльності підприємств: діагностика і вдосконалення (за матеріалами машинобудівних підприємств Південного регіону України) / С. М. Капаруліна. — К. : КНЕУ, 2008. — 20 с.

74. Капіталізація економіки України: наукова доповідь / [Геєць В. М., Гриценко А. А., Барановський та ін.] ; Інститут економіки та прогнозування НАН України. — В. М. Геєць (ред.), А. А. Гриценко (ред.). — К., 2007. — 220 с.

75. Карий О. І. Сценарії розвитку міста: проблеми побудови і використання / О. І. Карий // Науковий вісник НЛТУ України. — 2009. — № 19. — С. 51—58.

76. Кац И. Я. Экономическая эффективность деятельности предприятий (анализ и оценка) / И. Я. Кац. — М. : Финансы и статистика, 1987. — 192 с.

77. Кислицин В. О. Розвиток системи управління якістю на підприємстві: монографія / В. О. Кислицин. — Донецьк : НАН України ; Інститут економіки промисловості, 2009. — 188 с.

78. Кіндрацька Г. І. Основи стратегічного менеджменту: [навч. посібник для студ. екон. спец.] / Г. І. Кіндрацька. — [2-ге вид.]. — Л. : КІНПАТРИ ЛТД, 2003. — 264 с.

79. Кір'ян Т. М. Мотивація людського капіталу до продуктивної праці : монографія / Т. М. Кір'ян. — К. : НДІ праці і зайнятості населення, 2008. — 416 с.

80. Климаш Н. І. Адміністративно-командний і ринковий підходи до визначення критеріїв ефективності господарської діяльності підприємств / Н. І. Климаш : тези доп. VI Міжнар. наук.-практ. конф. [«Проблеми економіки підприємств в умовах сталого розвитку»], (Київ, НУХТ, 13-14 травня 2010 р.) М-во освіти і науки України, М-во агропром. політики України, Нац. ун-т харч. технологій. — К. : НУХТ, 2010. — С. 26—27.

81. Климаш Н. І. Аналіз та перспективи розвитку кондитерської галузі в Україні / Н. І. Климаш : тези доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. [«Проблеми економіки підприємств в умовах сталого розвитку»], (Київ, 3—4 квіт. 2008 р.), М-во освіти і науки України, М-во агропром. політики України, Нац. ун-т харч. технологій. — К. : НУХТ, 2008. — С. 16—17.

82. Климаш Н. І. Зародження та розвиток теорії економічної

ефективності у працях вчених-економістів XVI-XX ст. / Н. І. Климаш // Вісник Східноєвроп. ун-ту екон. і менеджменту. — 2009. — № 1 (5). — С. 156—164.

83. Климаш Н. І. Застосування вартісного підходу в процесі управління підприємствами кондитерської промисловості / Н. І. Климаш // Наукові праці Національного університету харчових технологій. — № 39 — 2011. — С. 157—161.

84. Климаш Н. І. Зовнішнє середовище виробничих підприємств та шляхи мінімізації його впливу / Н. І. Климаш : тези доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. [«Проблеми економіки підприємств в умовах сталого розвитку»], (Київ, НУХТ, 15—16 березня 2007 р.) / М-во освіти і науки України, М-во агропром. політики України, Нац. ун-т харч. технологій. — К. : НУХТ, 2007. — С. 10—11.

85. Климаш Н. І. Напрями зменшення впливу зовнішніх виробничих факторів на діяльність підприємства / Н. І. Климаш // Наукові праці Національного університету харчових технологій. — 2007. — № 21. — С. 58—61.

86. Климаш Н. І. Науково — теоретичні аспекти сутності понять «ефективність» та «результативність» / Н. І. Климаш // Наукові праці Національного університету харчових технологій. — 2009. — № 28. — С. 124-126.

87. Климаш Н. І. Реалізація вартісного підходу в управлінні підприємствами кондитерської галузі / Н. І. Климаш : тези доп. VII Міжнар. наук.-практ. конф. [«Проблеми економіки підприємств в сучасних умовах»] (Київ, НУХТ, 19—21 травня 2011 р.) / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т харч. технологій. — К. : НУХТ, 2011. — С. 213—214 (0,09 д. а.).

88. Климаш Н. І. Ретроспективний аналіз підходів до вибору критеріїв ефективності господарської діяльності підприємств / Н. І. Климаш // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць. — І. Г. Манцуров (наук. ред.). — 2010. — № 9 (112). — С. 124—129.

89. Климаш Н. І. Тракткування сутності понять «ефективність» та «результативність» / Климаш Н. І. : тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. [«Проблеми економіки підприємств в умовах сталого розвитку»], (Київ, 19—20 берез. 2009 р.), М-во освіти і науки України, М-во агропром. політики України, Нац. ун-т харч. технологій. — К. : НУХТ, 2009. — С.16—17.

90. Климаш Н. І. Управління фінансовими ресурсами підприємства / Н. І. Климаш // Харчова промисловість, М-во освіти і

науки України, Нац. ун-т харч. технологій. — 2008. — № 7. — С. 148—151.

91. Климаш Н. І. Факторна модель економічної доданої вартості для підприємств кондитерської галузі / Н. І. Климаш : тези доп. II Всеукраїнської науково-практичн. конфер. [«Актуальні проблеми і прогресивні напрямки управління економічним розвитком вітчизняних підприємств»], (Кривий Ріг, 24—25 травня 2011 р.), М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана, Криворізький екон. ін-т ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана», Нац. ун-т. «Києво-Могилянська академія, Таврійський нац. ун-т ім. В. Вернадського. — Кривий Ріг : КЕІ КНЕУ, 2011. — С. 132—137.

92. Климаш Н. І. Характеристика та найближчі перспективи розвитку вітчизняного кондитерського ринку / Н. І. Климаш // Наукові праці Національного університету харчових технологій. — 2008. — №26. — С. 52—55.

93. Ковалев В. В. Управление денежными потоками, прибылью и рентабельностью: учебно-практ. пособие / В. В. Ковалев. — М. : Проспект, 2008. — 333 с.

94. Когнитивный подход: философия, когнитивная наука, когнитивные дисциплины / РАН; Институт философии ; Владислав Александрович Лекторский (отв.ред.). — М. : Канон, 2008. — 463 с.

95. Козаченко А. В. Методы оценки стоимости предприятий: сущность и особенности применения / А. В. Козаченко, Г. И. Ярчук // Экономика Крыма. — 2005. — № 13. — С. 69—74.

96. Колот В. М. Підприємництво: організація, ефективність, бізнес-культура: навч. посіб. / В. М. Колот, І. М. Репіна, О. В. Щербина. — ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». — [Вид. 2-ге, перероб. та допов.] — К. : КНЕУ, 2009. — 444 с.

97. Кононенко І. В. Управління розвитком підприємства: навч. посібн. / І. В. Кононенко. — Х. : НТУ «ХП», 2001. — 134 с.

98. Концептуальні засади управління підприємством як економічною системою: монографія / [В. О. Коюда, Т. І. Лепейко, С. К. Потьомкін та ін.] ; заг. ред. Віра Олексіївна Коюда. — Х. : ХНЕУ, 2007. — 415 с.

99. Корпоративне управління: підручник / Т. Л. Мостенська, В. О. Новак, М. Г. Луцький, Ю. Г. Симоненко. — К. : Каравела ; Піча Ю. В., 2008. — 384 с.

100. Костирко Р. О. Комплексна оцінка вартості підприємства /

Костирко Р. О., Тертична Н. В., Шевчук В. О. ; Східноукраїнський національний ун-т. ім. Володимира Даля. — Луганськ : СНУ, 2007. — 224с.

101. Кривенко К. Т. Теорія вартості і мінової вартості / Костянтин Тарасович Кривенко ; Київський національний економічний ун-т. — К. : КНЕУ, 2004. — 226 с.

102. Круш П. В. Оцінка бізнесу: навч. посіб. / П. В. Круш, С. В. Поліщук. — К. : Центр навчальної літератури, 2004. — 264 с.

103. Куликов Г. Т. Шляхи регулювання оплати праці в Україні / Г. Т. Куликов // Праця і зарплата. — 2008. — № 29. — С. 4—6.

104. Куценко А. В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємств споживчої кооперації України: монографія / А. В. Куценко. — Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. — 205 с.

105. Лесечко М. Д. Психологія прийняття управлінських рішень і створення ефективних команд : навч. посіб. / Лесечко М. Д., Чемерис А. О., Рудніцька Р. М. — Л. : ЛРІДУ УАДУ, 2003. — 84 с.

106. Литвак Б. Г. Разработка управленческого решения: учебник / Б. Г. Литвак. — [3-е изд., испр.]. — М. : Дело, 2002. — 392 с.

107. Лігоненко Л. О. Дискусійні питання щодо трактування сутності та співвідношення понять «ефективність» та «результативність» управління підприємством / Л. О. Лігоненко // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 10 (88). — С. 207—216.

108. Лугунін О. Є. Економетрія: навч. посібн. / Лугунін О. Є., Білоусова С. В., Білоусов О. М. — К. : Центр навчальної літератури, 2005. — 252 с.

109. Ляшенко Г. П. Управління капіталом підприємства: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Державна податкова адміністрація України ; Академія держ. податкової служби України. — Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. — 346 с.

110. Маркіна І. А. Менеджмент підприємства: опорний конспект лекцій / Маркіна І. А., Біловол Р. І., Сторожук В. П. — Полтава : РВВ ПУСКУ, 2003. — 147 с.

111. Маркс К. Капітал. Критика політичної економії [Текст] / Пер. І. І. Степанова – Скворцова, перевір. і випр. ; [пер. укр. філіалу Ін-ту Маркса-Енгельса-Леніна при ЦК ВКП(б)]. — К. : Держполітвидав УРСР, 1952.

112. Маркс К. Твори / К. Маркс, Ф. Енгельс. — [в 30-ти т.]. — [пер.

з 2-го рос. вид.]. — К. : Політвидав України, 1965.

113. Медведев В. А. Политическая экономия / [В. А. Медведев, Л. И. Абалкин, О. И. Ожерельев и др.]. — М. : Политиздат, 1990. — 735 с.

114. Мен Т. Богатство Англии во внешней торговле. Меркантилизм / под ред. И. С. Плотникова. — Л., 1935. — 315 с.

115. Мендрул О. Г. Управління вартістю підприємств / О. Г. Мендрул. — К. : КНЕУ, 2002. — 272 с.

116. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку [Текст] : [зб. наук. пр.] / відп. ред. О. Є. Кузьмін. — Л. : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. — 652 с. : іл. — (Вісник / Національний університет «Львівська політехніка» ; № 647).

117. Методи прийняття управлінських рішень: навч. посіб. / Національний технічний ун-т «Харківський політехнічний ін-т» ; Богдан Дмитрович Шепетюк (уклад.), Оксана Алеодорівна Баляснікова (уклад.). — Чернівці : ЧФ НТУ «ХП», 2006. — 123 с.

118. Методика (основные положения) определения экономической эффективности использования в народном хозяйстве новой техники, изобретений и рационализаторских предложений / Гос. ком. Совета Министров СССР по науке и технике [и др.] — М. : Экономика, 1978. — 46 с.

119. Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки : Наказ Міністерства фінансів України від 14.02.2006 р. №170. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

120. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій : наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23.02.1998. — № 22 // Офіційний вісник України. — 1998. — № 13. — С. 211. — Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

121. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій : наказ Міністерства фінансів України від 14.02.2006. — № 170 // Офіційний вісник України. — 1997. — № 32. — С.144. — Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

122. Методические указания к разработке государственных планов развития народного хозяйства СССР / Госплан СССР ; ред. Конилов Л. А. [и др.] — М. : Экономика, 1974. — 791 с.

123. Методологічні основи оцінки рівня капіталізації суб'єктів господарювання: монографія / [М. Козоріз, Л. Гліненко, О. Люткевич та ін.] / НАН України; Інститут регіональних досліджень. — Л., 2007. — 291 с.
124. Методы и модели оптимального управления в экономике: учеб. пособие / [Т. С. Клебанова, Н. А. Дубровина, О. Ю. Полякова та ін.]. — Х. : ХНЭУ, 2005. — 236 с.
125. Михалицька Н. Я. Застосування показника доданої економічної вартості як критерію приросту ринкової вартості підприємств / Н. Я. Михалицька // Науковий вісник НЛТУ України. — 2009. — № 19. — С. 204—210.
126. Мізюк Б. М. Стратегічне управління підприємством: [підруч. для студ. екон. спец.] / Б. М. Мізюк — Л. : Коопосвіта ЛКА, 1999. — 387 с.
127. Мозенков О. В. Управління стратегічним розвитком підприємств : методологія, інструментарій, організація: монографія / О. В. Мозенков ; Національний технічний ун-т «Харківський політехнічний ін-т». — Х. : [Одіссей], 2008. — 287 с.
128. Момот Т. В. Вартісно-орієнтоване корпоративне управління: від теорії до практичного впровадження / Т. В. Момот. — Харківська національна академія міського господарства. — Х. : ХНАМГ, 2006. — 380 с.
129. Мороз О. В. Соціально-економічні аспекти ефективності корпоративного управління / О. В. Мороз, Н. П. Карачина. — Вінницький національний технічний ун-т. — Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2005. — 176 с.
130. Назарова Г. В. Формування та розвиток людського капіталу корпоративних підприємств / Назарова Г. В., Гавкалова Н. Л., Маркова Н. С. — Х. : Вид. ХНЕУ, 2006. — 238 с.
131. Наконечний С. І. Економетрія: Навч. посібник / Наконечний С. І., Терещенко Т. О., Романюк Т. П. — Київський національний економічний ун-т. — К., 1997. — 350 с.
132. Народное хозяйство СССР в 1990 году. Статистический сборник / Госкомстат СССР. — М., 1991.
133. Новікова М. М. Системне управління трудовим потенціалом підприємства: монографія / М. М. Новікова. — Х. : ХНЕУ, 2008. — 212с.
134. Новожилов В. В. Законы и методы измерения затрат и их результатов в социалистическом хозяйстве как основа определения

экономической эффективности новой техники / В. В. Новожилов. — М. : Изд-во Акад. наук СССР, 1958. — 23 с.

135. Носенко Е. Л. Формування когнітивних структур особистості засобами інформаційних технологій : монографія / Е. Л. Носенко, М. А. Салюк. — Дніпропетровський національний ун-т. — Д. : ДНУ, 2007. — 140 с.

136. Ноткин А. И. Вопросы определения экономической эффективности капитальных вложений в промышленность СССР / А. И. Ноткин. — М. : Акад. наук СССР, 1953. — 112 с.

137. Олексюк О. І. Економіка результативності діяльності підприємства / О. І. Олексюк. — К. : КНЕУ, 2008. — 362 с.

138. Онисько С. М. Ефективність сільськогосподарського виробництва та її залежність від фіскальної політики держави / Онисько С. М., Верзун А. А., Шолудько О. В. — Львів : Апріорі, 2007. — 153 с.

139. Організація управління ефективним розвитком промислових підприємств в умовах ринкового конкурентного середовища: монографія / [В. М. Гончаров, Д. В. Солоха, В. Ю. Припотень, О. А. Фесіна]. — Донецьк : СПД Купріянова, 2006. — 206 с.

140. Отенко І. П. Управління конкурентними перевагами підприємства / І. П. Отенко, Є. О. Полтавська. — Х. : ХНЕУ, 2005. — 212 с.

141. Оцінка майна і майнових прав в Україні: монографія / [Н. Лебедь, А. Мендрул, В. Карцев, та ін.] ; під ред.. Н. Лебедь. — К. : ООО «Інформаційно-видавнича фірма «Прінт-Експрес», 2002. — 688 с.

142. Оцінка рівня капіталізації суб'єктів господарювання: метод. рек. / [М. А. Козоріз, С. А. Давимука, О. М. Людкевич та ін.]. — НАН України ; Інститут регіональних досліджень. — Л., 2008. — 112 с.

143. Палеха Ю. І. Культура управління та підприємництва: навч. метод. посіб. / Ю. І. Палеха, В. О. Кудін. — Міжрегіональна Академія управління персоналом. — К., 1998. — 93 с.

144. Панков В. А. Оценка и управление стоимостью компании на основе ценностного подхода : учеб.-метод. пособие. / В. А. Панков, В. С. Рыжиков. — Донбас. гос. машиностроит. акад. — Краматорск, 2006. — 83 с.

145. Парето В. Компендиум по общей социологии / Государственный ун-т Высшая школа экономики ; [А. А. Зотов пер. с ит.]. — [2-е изд.]. — М. : Издательский дом ГУ ВШЭ, 2008. — 512 с.

146. Пастухова В. В. Стратегічне управління підприємством: філософія, політика, ефективність / В. В. Пастухова. — Київський національний торговельно-економічний ун-т. — К. : КНТЕУ, 2002. — 301 с.

147. Плышевский Б. П. Эффективность общественного производства (Критерии, методы расчета, показатели) / Б. П. Плышевский. — М. : Экономика, 1976. — 216 с.

148. Податковий кодекс України : станом на 1 травня 2011 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 13 —17. — Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

149. Покропивний С. Ф. Підприємництво : стратегія, організація, ефективність: навч. посіб. / С. Ф. Покропивний, В. М. Колот. — Київський національний економічний ун-т. — К., 1998. — 350 с.

150. Поліщук Н. В. Результативність діяльності суб'єктів господарювання : сутність, оцінка, основи регулювання / Н. В. Поліщук. — Київський національний торговельно-економічний ун-т. — К., 2005. — 251 с.

151. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів»: положення від 31.03.1999 р. № 87 зі змінами і доповненнями : Наказ Міністерства фінансів України. — 1999. — № 87. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

152. Пономаренко В. С. Стратегічне управління підприємством / В. С. Пономаренко. — Х. : Основа, 1999. — 619 с.

153. Пономаренко В. С. Стратегічне управління розвитком підприємства: навч. посіб. / Пономаренко В. С., Пушкар О. І., Тридід О. М. — Харківський держ. економічний ун-т. — Х. : ХДЕУ, 2002. — 640 с.

154. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. №514-VI // Відомості Верховної Ради. — 2008. — № 50—51. — с. 384. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

155. Про безпечність та якість харчових продуктів : Закон України із змінами і допов. // Відомості Верховної Ради. — 1998. — №19. — С. 98. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

156. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24 лютого 1994 р. № 4004-XII // Відомості Верховної Ради. — 1994. — № 27. — С. 218. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

157. Про затвердження критеріїв оцінки ефективності управління корпоративними правами держави : наказ Фонду державного майна

України від 07.05.2009 р. — №694. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

158. Про затвердження Національного стандарту №1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» : постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 р. №1440. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

159. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств» : наказ Міністерства фінансів України 07.07.99 № 163. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

160. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 р. № 1023-ХІІ // Відомості Верховної Ради. — 1991. — № 30. — С. 379. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

161. Про Митний тариф України : Закон України від 05.04.2001 № 2371-ІІІ // Відомості Верховної Ради. — 2001. — № 24. — С. 125. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

162. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України із змінами і допов. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 47. — С. 251. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

163. Про підтвердження відповідності : Закон України від 17 травня 2001 р. — № 2406-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 32. — С. 169. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

164. Про стандартизацію : Закон України від 17 травня 2001 р. № 2408-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 31. — С. 145. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

165. Про ціни і ціноутворення : Закон України від 03.12.1990 р. — № 507-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1990. — № 52. — С. 650. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

166. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. №3480-ІV із змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради. — 2006. — № 31. — ст. 268. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

167. Прогресивні форми організації і оплати праці — основа ефективного управління підприємством / Т. А. Костишина, Н. І. Огуй, Л. В. Степанова, О. І. Єрещенко ; Укоопспілка ; Полтавський ун-т споживчої кооперації України. Кафедра економіки підприємства ; ТД «Полагросервіс». — Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2005. — 241 с.

168. Прядко В. В. Економічна ефективність виробництва: проблеми теорії та методологія управління / В. В. Прядко. — К. : Наукова думка,

2003. — 282 с.

169. Радиш Я. Ф. Мистецтво результативного управління: [проблемні лекції] / Я. Ф. Радиш, О. І. Щербак. — К., 1999. — 132 с.

170. Раєвнєва О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі / О. В. Раєвнєва. — Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України ; Харківський національний економічний ун-т. — Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006. — 496 с.

171. Раяцкас Р. Л. Социально-экономическая эффективность производства / [Р. Л. Раяцкас, В. П. Суткайтис] ; отв. ред. Д. С. Львов. — М. : Наука, 1984. — 188 с.

172. Родіонов О. В. Ділова репутація підприємства: формування, діагностика, розвиток: монографія / О. В. Родіонов. — Луганський національний аграрний ун-т. — Луганськ : Ноулідж, 2009. — 407с.

173. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. / Г. В. Савицька — [3-тє вид., випр. і доп.]. — К. : Знання, 2007. — 668 с.

174. Саймон Герберт А. Менеджмент в организациях : [сокр. пер.с англ.] / [Саймон Герберт А., Смитбург Дональд У., Томпсон Виктор А.] ; А. М. Емельянов (общ.ред.). — М. : Экономика, 1995. — 335 с.

175. Салига К. С. Ефективність виробництва на рівні структурних підрозділів підприємства / К. С. Салига, О. В. Скачкова. — Запоріжжя : ЗЦНТЕІ, 2009. — 82 с.

176. Салига К. С. Ефективність господарської діяльності підприємств / К. С. Салига. — Запоріжжя: ЗЦНТЕІ, 2005. — 180 с.

177. Салига К. С. Управління фінансовими результатами підприємства: монографія / К. С. Салига, Є. Ю. Ткаченко. — Класичний приватний ун-т. — Запоріжжя : КПУ, 2008. — 176 с.

178. Сахно Є. Ю. Системні аспекти управління інноваційно-інвестиційними проектами стратегічного розвитку підприємства: [монографія для наукових та промислових організацій і вищих навч. закл. освіти] / Є. Ю. Сахно, М. С. Дорош, А. В. Ребенок. — Чернігівський держ. ін-т економіки і управління. — Чернігів : ЧДІЕУ, 2008. — 260 с.

179. Семикіна М. В. Продуктивність праці: методологія вимірювання, передумови зростання / М. В. Семикіна // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. — 2010. — № 17. — С. 121—126.

180. Силивончик А. Искусственная радость / А. Силивончик // Газета Бізнес. — 2009. — № 20 (851). — С. 125—128.

181. Синк Д. Управление производительностью: планирование,

измерение, оценка, контроль и повышение / Д. Синк. — [Пер. с англ.]. — М. : 1989. — 528 с.

182. Сінько Г. С. Аналіз і оцінка ділової репутації підприємств машинобудівної галузі / Г. С. Сінько, В. П. Божко // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. — 2009. — №4 (8). — С. 5—14.

183. Скубенко В. П. Методические рекомендации по определению рыночной стоимости предприятия / В. П. Скубенко. — НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти. — Донецк : 1998. — 23 с.

184. Слав'юк Р. А. Управління структурованним власним капіталом акціонерних товариств: монографія / Р. А. Слав'юк, Н. М. Чиж. — Національний банк України ; Університет банківської справи. — К. : УБС НБУ, 2009. — 358 с.

185. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. — (книги I-III). — М. : Наука, 1993. — 572 с.

186. Соболь С. М. Менеджмент: [навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.] / С. М. Соболь, В. М. Багацький ; Київський національний економічний ун-т — К. : КНЕУ, 2005. — 226 с.

187. Статистичний щорічник України за 2009 рік / [за ред. О. Г. Осауленка]. — Державний комітет статистики України — К. : Техніка, 2009. — 567 с.

188. Стюарт-Котце Р. Результативность: секреты эффективного поведения / Л. И. Байсар (пер.с англ.). — Д. : Баланс Бизнес Букс, 2007. — 288 с.

189. Тадыка И. Б. Управление эффективностью производства. Системно-синергетический подход / под науч. ред. Б. В. Буркинського; НАН Украины, Ин-т пробл. рынка и экон.-экол. исслед. — Одесса, 2007. — 328 с.

190. Тарасова Е. Е. Оценка экономической эффективности коммерческой деятельности / Е. Е. Тарасова, Л. В. Прушковский. — Белгородский ун-т потребительской кооперации. — Белгород : Кооперативное образование, 2001. — 136 с.

191. Тищенко А. Н. Экономическая результативность деятельности предприятий: монография / А. Н. Тищенко, Н. А. Кизим, Я. В. Догадайло. — Х. : ИД «ИНЖЭК», 2005. — 144 с.

192. Трансформація вартості у розвитку відносин «Підприємство - клієнт» / [А. Чубала, Я. Віктор, Р. Неструй та ін.] ; Національний ун-т «Львівська політехніка» ; Євген Крикавський (наук.ред.), Наталія Чухрай (наук.ред.). — Л. : Видавництво Національного ун-ту

«Львівська політехніка», 2007. — 297с.

193. Український ринок праці: особливості розвитку та ефективність функціонування : монографія / [І. Л. Петрова, В. В. Близнюк, Г. Т. Куликов та ін.]. — НАН України; Інститут економіки та прогнозування. — Ірина Леонідівна Петрова (ред.). — К., 2009. — 368 с.

194. Управление эффективностью хозяйственной деятельности промышленного предприятия / Г. Е. Куденко, Н. В. Канарская, В. Н. Беленцов, С. И. Севастьянова ; Донецкая гос. академия управления. — Севастополь ; Донецк : Вебер, 2003. — 239 с.

195. Федулова Л. І. Тенденції та перспективи розвитку промисловості України / Л. І. Федулова // Економіка промисловості. — 2008. — № 4. — С. 65—81.

196. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / [М. Д. Білик, О.В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька] ; Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана. — К. : КНЕУ, 2005. — 592 с.

197. Фінансовий менеджмент : підручник / Київський національний економічний ун-т ; Анатолій Микитович Поддєрьогін (кер. кол. авт. і наук. ред.). — К. : КНЕУ, 2005. — 535с.

198. Швиданенко Г. О. Бізнес-діагностика підприємства: навч. посіб. / Г. О. Швиданенко, А. І. Дмитренко, О. І. Олексюк. — К. : КНЕУ, 2008. 344 с.

199. Швиданенко Г. О. Управління капіталом підприємства: навч. посібник / Г. О. Швиданенко, Н. В. Шевчук. — Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана». — К. : КНЕУ, 2007. — 440с.

200. Шевчук Н. В. Ефективність ресурсного забезпечення діяльності підприємств : проблеми оцінювання / Н. В. Шевчук // Ефективна економіка. — 2010. — № 8. — Режим доступу до журн.: <http://www.economy.nauka.com.ua>

201. Шевчук Н. В. Особливості обґрунтування інвестиційних рішень в контексті вартісно-орієнтованого управління підприємством / Н. В. Шевчук // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). — Наук. журнал. — К. : НАУ, 2009. — Вип. 1— 2. — С. 318—322.

202. Шевчук Н. В. Теоретичні аспекти зміни моделі оцінки діяльності підприємства / Н. В. Шевчук // Формування ринкової економіки: Зб. наук. праць. — К.: КНЕУ, 2007. — Випуск 17. — С.

69—76.

203. Шегда А. В. Менеджмент: навч. посіб / А. В. Шегда — К. : Знання, КОО, 2002. — 583 с.

204. Шершнева А. А. Методы оценки экономической эффективности ресурсов и затрат в условиях рыночной экономики: [учеб. пособие для студ. экон. спец. вузов] / А. А. Шершнева, А. Г. Темченко. — Кривой Рог : Минерал, 1997. — 72 с.

205. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: підручник / З. Є. Шершньова. — [2-ге вид., перероб. і доп.]. — К. : КНЕУ, 2004. — 699 с.

206. Эмерсон Г. Двенадцать принципов производительности / Г. Эмерсон; [пер. : Окунев Ф. Р., Сизов А. П.]. — М. : Бизнес-Информ, 1997. — 197с.

207. Яремко І. Й. Теоретичні і прикладні засади формування вартості машинобудівних підприємств / І. Й. Яремко; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів. політехніка». — Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2008. — 259 с.

208. Becker В. Е. HR as a source of shareholder value: research and recommendations / В. Е. Becker, М. А. Huselid, Р. S. Pickus, М. F. Spratt // Human Resource Management. — 1997. — № 2147. — P. 36—47.

209. Corbett Charles J. Does ISO 9000 certification pay? / Charles J. Corbett, Марна J. Montes, David A. Kirsch, Maria Jose Alvarez-Gil // ISO Managements System. — 2002. — Juli — August. — P. 31—40.

210. Saunders J. The congruence of successful international competitors: A study of the marketing strategies and organizations of Japanese and US competitors in the UK. / J. Saunders, V. Wong, P. Doyle // J. Glob. Market. — 1994. — №3. — P. 41—59.

211. <http://www.avk.ua>

212. <http://www.biscuit.com.ua>

213. <http://www.konti.com>

214. <http://www.proapk.com.ua>

215. <http://www.roshen.ua>

216. <http://www.svitoch.lviv.ua>

217. <http://www.ukr.rynok.biz>

218. <http://www.ukrexport.gov.ua>

Додатки

Додаток А

Таблиця А.1

Підходи щодо формування критеріїв ефективності діяльності підприємств науковими школами управління

Наукова школа (представники)	Характеристика	Наукові положення	
		Мета діяльності підприємства	Критерій ефективності
Наукові школи, що передували появі наукового управління (Ч.Бедіж, К.Маркс, Р.Оуен, У.Петті, Д.Рікардо, А.Сміт)	Проведення спостережень щодо виявлення шляхів підвищення ефективності використання трудового потенціалу	Отримання прибутку, заміна ручної праці, нормування, стимулювання	Продуктивність праці
Школа наукового управління (Ф. Тейлор, Л. і Ф. Гілбрет, Г. Гантт та ін.)	Використання наукового аналізу при виборі шляхів виконання завдань	Висока продуктивність праці, оптимальне використання факторів часу і руху	Продуктивність, інтенсивність праці
Класична школа (Л.Вальрас, Дж.Кейнс, Дж.Мілль, В.Бейджот, А.Маршалл, В.Рошер, Ж.-Б.Сей, Г.Сіджуїк, І.Фішер, Г.Форд)	Теорія "Х"- забезпечення матеріальних потреб, створення наукового фундаменту менеджменту, розробка теорій, принципів, функцій і методів менеджменту, системного підходу	Вирішення проблем лідерства і структур влади, адміністративний менеджмент на підприємстві	Нарощування виробництва
Адміністративна школа (А. Файоль М. Вебер та ін.)	Систематизований підхід управління організацією як єдиним цілим	Високий ступінь використання всіх ресурсів, оптимальне поєднання виробництва продукції й витрат	Стабільність, безперервність
Школа людських стосунків і поведінкових наук (Е. Мейо, М. Фоллетт, Д. Макгрегор, А. Маслоу та ін.)	Створення прийомів управління трудовими колективами, що ведуть до підвищення задоволеності й продуктивності персоналу	Організація й мотивація персоналу, удосконалення людських ресурсів, соціальна взаємодія	Зобов'язання, мораль, згуртованість
Школа науки управління (Р. Аккоф, У. Хітч, В. Леонтєв і т.д.)	Розвиток кількісних методів, що дозволяють ухвалювати рішення в складних ситуаціях	Доцільний взаємозв'язок зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства	Ступінь адаптації до змін
Школа ситуативної теорії управління (Р. Моклер, Д. Міллер та ін.)	Управління унікальними ситуаціями, універсального підходу до управління не існує	На підставі досвіду розвитку підприємств вибрати тактику поведінки і використовувати її	Рівень (уміння) застосування досвіду

Додаток Б

Таблиця Б.1

Показники ефективності використання основних засобів

Показник	Порядок розрахунку	Характеристика
Фондовіддача (ФВ)	$ФВ = \frac{Q_в}{ОЗ_{ср}}$ <p>де $Q_в$ – фактичний обсяг виробництва продукції за аналізований період; $ОЗ_{ср}$ – середня за період вартість основних засобів</p>	<p>Відображає суму виготовлення продукції на одну гривню вартості основних засобів підприємства,</p> <p>$ФВ \rightarrow \max$</p>
Фондомісткість (ФМ)	$ФМ = \frac{1}{ФВ} = \frac{ОЗ_{ср}}{Q_в}$	<p>Показує, скільки припадає вартості основних засобів на одну гривню виготовленої продукції,</p> <p>$ФМ \rightarrow \min$</p>
Фондорентабельність ($P_{оз}$)	$P_{оз} = \frac{\Pi}{ОЗ_{ср}} \times 100\%$ <p>де Π – обсяг отриманого за аналізований період (балансового або чистого) прибутку</p>	<p>Показує, скільки прибутку було отримано у розрахунку на одну гривню вартості основних засобів підприємства,</p> <p>$P_{оз} \rightarrow \max$</p>

Показники ефективності використання оборотних активів підприємства

Показник	Порядок розрахунку	Характеристика
1	2	3
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів (K_o)	$K_o = \frac{B_{рп}}{З_o},$ де $B_{рп}$ – виручка від реалізації продукції, $З_o$ – середні за період залишки оборотних коштів	Скільки виручки припадає на одиницю оборотних коштів $K_o \rightarrow \max$
Час обороту оборотних коштів (T_o)	$T_o = \frac{t_{пер}}{K_o},$ де $t_{пер}$ – кількість днів періоду	Середній період від витрачення коштів для виробництва продукції до отримання коштів за реалізовану продукцію $T_o \rightarrow \min$
Коефіцієнт мобільності активів (K_m)	$K_m = \frac{OA}{A},$ А – активи підприємства	Скільки обігових коштів припадає на одиницю необігових; потенційна можливість перетворення активів у ліквідні кошти 0,5
Коефіцієнт покриття (K_n)	$K_n = \frac{OA}{КЗ}$	Дає загальну оцінку ліквідності активів, показуючи, скільки гривень поточних активів припадає на одну гривню поточних зобов'язань 1,0-1,5
Коефіцієнт швидкої ліквідності ($K_{шл}$)	$K_{шл} = \frac{OA - З}{КЗ},$ З – залишки запасів	Враховує якість оборотних активів. При його розрахунку враховуються найбільш ліквідні поточні активи >1

Показники ефективності використання трудових ресурсів

Показник	Порядок розрахунку	Інтерпретація значення
Продуктивність праці (ПП)	$ПП = \frac{Q_{np}}{Ч_{cp}},$ <p>Q_{np} – обсяг виготовленої за досліджуваний період продукції; $Ч_{cp}$ – середньоспискова чисельність промислово-виробничого персоналу</p>	Відображає кількість продукції, що виготовляється за досліджуваний період $ПП \rightarrow \max$
Трудомісткість продукції (T_m)	$T_m = \frac{Ч_{cp}}{Q_{np}} = \frac{1}{ПП}$	Обернений до продуктивності праці показник, що відображає витрати праці на виготовлення продукції $T_m \rightarrow \min$
Фінансова продуктивність праці (ППФ)	$ППФ = \frac{П}{Ч_{cp}},$ <p>де $П$ – обсяг отриманого за досліджуваний період прибутку</p>	Показує який розмір чистого прибутку припадає на одного працівника $ППФ \rightarrow \max$
Зарплатовіддача (ЗВ)	$ЗВ = \frac{Q_{np}}{\Phi_{on}},$ <p>Q_{np} – обсяг виготовленої продукції, Φ_{on} – загальний фонд оплати праці</p>	Демонструє залежність розміру фонду оплати праці від обсягу виготовленої продукції $ЗВ \rightarrow \max$

Показники ефективності використання капіталу підприємства

Показник	Порядок розрахунку	Характеристика
1	2	3
Коефіцієнт фінансової незалежності ($K_{ф.нез.}$)	$K_{ф.нез.} = \frac{BK}{\Pi}$ Π – пасиви підприємства	Характеризує можливість підприємства виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів; його незалежність від позикових джерел $>0,5$
Коефіцієнт фінансової стабільності ($K_{ф.с.}$)	$K_{ф.с.} = \frac{BK}{\Pi K}$ BK - власний капітал; ΠK – позиковий капітал	Забезпеченість заборгованості власними коштами; перевищення власних коштів над позиковими свідчить про фінансову стійкість підприємства > 1
Коефіцієнт фінансового ризику ($K_{ф.р.}$)	$K_{ф.р.} = \frac{\Pi K}{BK}$	Характеризує залежність підприємства від зобов'язань. Збільшення Φ_r свідчить про підвищення фінансового ризику $\leq 0,5$
Рентабельність фінансових ресурсів ($P_{ф.р.}$)	$P_{ф.р.} = \frac{\Pi}{A}$	Скільки прибутку від звичайної діяльності припадає на одиницю коштів, інвестованих в активи $P_{ф.р.} \rightarrow \max$
Рентабельність власного капіталу ($P_{вк.}$)	$P_{вк.} = \frac{\Pi}{BK}$	Скільки припадає чистого прибутку на одиницю власного капіталу $P_{вк.} \rightarrow \max$
Рентабельність продажу ($P_{вр.}$)	$P_{вр.} = \frac{\Pi}{ЧД}$	Скільки припадає чистого прибутку на одиницю виручки $P_{вр.} \rightarrow \max$
Коефіцієнт реінвестування (K_p)	$K_p = \frac{РП}{ЧД}$ $РП$ – реінвестований прибуток	Скільки чистого прибутку капіталізовано; скільки чистого прибутку спрямовано на збільшення власного капіталу. Збільшення в межах, що не суперечить бажанню акціонерів отримувати підвищені дивіденди.
Коефіцієнт стабільного економічного зростання ($K_{с.е.з.}$)	$K_{с.е.з.} = \frac{РП}{BK}$	Темп збільшення власного капіталу за рахунок чистого прибутку $K_{с.е.з.} \rightarrow \max$
Коефіцієнт трансформації (ресурсовіддачі) (K_m)	$K_m = \frac{ЧД}{A}$	Скільки отримано чистої виручки від реалізації продукції (далі виручка) на одиницю коштів, інвестованих в актив $K_m \rightarrow \max$

Порівняльна характеристика окремих показників вартості підприємства

Назва показника	Порядок розрахунку	Переваги	Недоліки
1	2	3	4
Ринкова додана вартість (Market Value Added – MVA)	$MVA = V_n + V_c - C;$ де V_n – ринкова вартість боргу; V_c – ринкова капіталізація; C – сукупний капітал	Найочевидніший критерій створення вартості, що розглядає останню як ринкову капіталізацію (важлива для акціонерних товариств відкритого типу) та ринкову вартість боргів підприємства. Відображає дисконтовану вартість усіх нинішніх і майбутніх інвестицій. Показник зручний для факторного аналізу.	Не показує ефективність прийняття рішень на всіх рівнях ієрархії, оскільки на капіталізацію впливає значна кількість чинників, частинна з яких не підконтрольні менеджменту. Не виступає інструментом мотивації. Керівництво підприємства частіше за все приймає рішення котрі мають короткостроковий вплив на ринкову вартість акцій і зменшують вартість у довгостроковій перспективі.
Додана грошова вартість (Cash Value Added – CVA)	$CVA = AOCF - WACC \cdot TA;$ де AOCF – скоригований операційний грошовий потік; WACC – середньозважена вартість капіталу підприємства; TA – сумарні скориговані активи	Може використовуватись для оцінки ефективності окремих підрозділів. Як віддача від інвестиційного капіталу використовується показник грошових потоків (Cash Flows). Враховує витрати на залучення і обслуговування капіталу з різних джерел, тобто середньозважена вартість капіталу.	Замість показників, що подаються у фінансовій звітності можуть використовуватись ринкові значення вартості капіталу, що отримані за допомогою розрахунків і не завжди виступають об'єктивною оцінкою. Трудомісткість у розрахунках. Складність при прогнозування грошових потоків.

1	2	3	4
Додана вартість для акціонерів (Shareholder's Value Added – SVA)	$SVA = NPV - BV;$ де NPV – акціонерна вартість капіталу, створена майбутніми інвестиціями; BV – балансова вартість акціонерного капіталу	Передбачає оцінку стратегічних рішень у відповідності з їх здатністю максимізувати вартість. Найбільший акцент ставиться на чітке визначення періоду конкурентних переваг. Доступний при факторному аналізі та легко доводиться до виконання на всіх рівнях управління.	Не дає уявлення про ефективність стратегії та не виступає мотиваційним інструментом. Складний при розрахунку, оскільки передбачає застосування значної кількості коректувань.
Показник доходності інвестицій на основі потоку грошових коштів (Cash Flow Return on Investment – CFROI)	$CFROI = \frac{GCF + SV}{GI};$ де GCF – валовий грошовий потік; SV – ліквідаційна вартість активів; GI – валові інвестиції	Враховує здатність підприємства генерувати грошовий потік. Використовується для побудови прогнозних оцінок грошового потоку. З метою оцінки ефективності порівнюється з ціною капіталу з врахуванням поправок на інфляцію. Дає змогу порівнювати підприємства, що різняться за структурою активів.	Складність розрахунків та неоднозначність показника, оскільки він є відносним. Для розрахунку необхідно визначати елементи валового грошового потоку, генерованого первісними валовими інвестиціями, що значно ускладнює розрахунок, та ліквідаційну вартість. Не дає змоги робити декомпозицію за складовими для впровадження в систему вартісно-орієнтованого управління.
Модель Едварда-Белла-Ольсона (Edwards-Bell-Ohlson valuation model – EBO)	$V = B_0 + \sum_{t=1}^{\infty} \frac{E[\Delta x_t]}{(1+r)^t};$ де B_0 – розмір чистих активів на момент t ; $E[\Delta x_t]$ – очікуваний надприбуток підприємства; r – ставка дисконтування.	Закладені передумови використання переваг витратного та дохідного підходів з мінімізацією їх недоліків.	Ускладнюється використання в умовах значних ризиків і невизначеності. Значення ставки дисконтування вимагає надійної статистичної бази щодо середньоринкової прибутковості акцій.

* складено з використанням [231, с. 418-430; 230 с. 114-117]

Порівняльна характеристика підходів та методів оцінки вартості підприємств

Підхід	Метод	Особливості використання	Переваги	Недоліки
1	2	3	4	5
Витратний	Метод чистих активів	Використовується найчастіше для оцінювання активів підприємства. Щоб отримати чисту балансову вартість активів, від значення валюти балансу віднімають всі короткострокові та довгострокові зобов'язання підприємства. У підсумку визначається вартість власного капіталу підприємства, тобто значення чистої балансової вартості активів.	Простий у застосуванні. Ґрунтується на реально існуючих активах	Не відображає потенційних прибутків активів. Результати оцінювання швидко стають недійсними в умовах інфляції. Оцінювання активу може не відповідати його ринковій вартості за рахунок зносу.
	Метод скоригованих чистих активів	Передбачає коригування матеріальних активів на рівень інфляції. Часто використовується на практиці.	Простота у використанні. Можна застосовувати при високих темпах інфляції. Адекватно відображає структуру активів відносно ринкових цін, що склалися на них. Дає реальну ринкову оцінку матеріальних активів	Не відображає потенційного прибутку.
	Метод вартості заміщення	Оцінює підприємство, виходячи з витрат на повне заміщення його активів при збереженні його господарського профілю. Метод орієнтований тільки на оцінку матеріальних активів і прийнятний для капіталомістких підприємств.	Оцінювання вартості витрат на відновлення підприємства.	Не відображає потенційного прибутку. Не дає оцінювання нематеріальних активів.

Продовження табл. Б.6

1	2	3	4	5
	Метод відновної вартості	При використанні цього методу розраховують всі витрати, необхідні для створення точної копії оцінюваної фірми. Ці витрати розглядаються як відновна вартість оцінюваного об'єкта. На відміну від попереднього методу, цей метод враховує вартість нематеріальних активів, таких як авторські права, патенти, торгові знаки.	Поточна ринкова оцінка вартості витрат на відновлення підприємства. Облік вартості нематеріальних активів.	Не відображає потенційного прибутку. Не відображає максимальної корисності підприємства в умовах застосування сучасного НТП.
	Метод ліквідаційної вартості	Використовується у випадку, коли фірма припиняє свої операції, розпродує активи і погашає свої зобов'язання. Метод дає найнижчу цифру оцінки і дає змогу визначити нижній рівень вартості бізнесу.	Визначення ціни підприємства та його активів при прискореній ліквідації (в екстремальних умовах)	Не відображає потенційного прибутку. Не дає найбільш оптимальної ринкової ціни.
Дохідний	Метод капіталізації чистого доходу	Визначає потік доходу і перетворює його в поточну вартість шляхом застосування норми капіталізації. Норма капіталізації – це по суті дещо спрощений коефіцієнт дисконтування. Його, як правило, застосовують за умови, що дохід надходить рівномірно.	Враховує майбутній дохід. Простота в розрахунках. Можливість визначення вартості підприємства в залежності від зміни ставки капіталізації	Можливі помилки в розрахунках. Неможливість застосування при визначенні оцінювання підприємств, що не отримують дохід.
	Метод капіталізації дивідендів	Застосовується для оцінювання компанії, акції якої котируються на фондовому ринку.	Враховує майбутній дохід. Зручний для оцінювання підприємств, що публікують фінансові звіти по дивідендах	Можливі помилки в розрахунках. Неможливість застосування при визначенні оцінювання підприємств, що не отримують дохід
	Метод капіталізації надлишкового доходу	Грунтується на отриманні додаткового прибутку від гудвілу	Відображає майбутні доходи в оцінюваній вартості. Дозволяє визначити вартість нематеріальних активів. Можна застосовувати при нестійких доходах в майбутньому	Орієнтований на оцінювання інтелектуальної власності (спеціалізований метод), не є універсальним

Продовження табл. Б.6

1	2	3	4	5
	Метод дисконтування грошового потоку	Дає змогу реальніше оцінити майбутній потенціал підприємства. Як дисконтований дохід використовується або чистий дохід, або грошовий потік. Вартість підприємства дорівнює вартості чистих активів, сумі вартостей всіх його активів (матеріальних і нематеріальних) за вирахуванням зобов'язань.	Дає змогу реальніше оцінити майбутній потенціал підприємства. Універсальний метод. Розглядає конкретний період і динаміку зміни доходів. Розглядає інтереси власника і кредитора. Дає змогу проводити варіантні розрахунки з розвитку та реструктуризації підприємства	Можливі помилки в прогнозах. Можливі помилки при виборі коефіцієнта дисконтування
Ринковий	Метод галузевих коефіцієнтів	Застосовується при наявності даних по галузі. Базується на використанні рекомендованих співвідношень між ціною бізнесу підприємства і фінансовими параметрами.	Дає реальну ринкову оцінку, виходячи з інформації, що отримується з ринку аналогічних компаній. Дає змогу превентивно підготувати інформаційну базу реалізації методу. Можливість залучення апарату математичної статистики і моделювання.	Отримання хибного результату при визначених стратегіях компанії
	Метод порівняння продажів	Ґрунтується на використанні ціни придбання підприємства – аналога загалом чи його контрольного пакета акцій. Підприємства-аналоги вибирають у галузевому розрізі за принципом подібності за виробничими і фінансовими характеристиками	Аналогічно до методу галузевих коефіцієнтів	Трудомісткий метод. Неможливо використовувати, якщо немає інформації про операції купівлі-продажу фірм-аналогів або не розвинений ринок купівлі-продажу підприємств
	Метод мультиплікаторів (метод ринку капіталів)	Доцільно використовувати для оцінювання закритих компаній, акції яких не котирують на біржі. Для них використовують дані про прибутки та ціни на акції аналогічних компаній.	Позитивні результати при оцінці великих акціонерних товариств	Можливий невизначений результат для оцінювання приватних акціонерних товариств. Мультиплікатор не є постійними і змінюються разом з кон'юнктурою ринку.

* удосконалено на основі [155]

Додаток В

Таблиця В.1

Аналіз виробництва кондитерських виробів в Україні за основними сегментами в 2006-2009рр.*

Товарна група	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Відхилення 2007 р. до 2006 р.		Відхилення 2008 р. до 2007 р.		Відхилення 2009 р. до 2008 р.		Відхилення 2009 р. до 2006 р.	
					+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%
в натуральному виразі												
Борошняні кондитерські вироби (тис. т)	467,14	496,63	517,36	467,89	29,49	106,31	20,73	104,17	-49,47	90,44	0,75	100,16
Шоколад та вироби з какао (тис. т)	302,64	328,85	346,18	330,18	26,21	108,66	17,33	105,27	-16,00	95,38	27,54	109,10
Вироби з цукру без какао (тис. т)	241,16	255,98	250,47	266,34	14,82	106,15	-5,51	97,85	15,87	106,34	25,18	110,44
Всього:	1010,94	1081,46	1114,01	1064,4	70,52	106,98	32,55	103,01	-49,60	95,55	53,47	105,29
в грошовому виразі												
Борошняні кондитерські вироби (тис. грн.)	2865424,0	3503101,0	4561904,0	5204951,3	637677,0	122,25	1058803,0	130,22	643047,30	114,10	2339527,3	181,65
Шоколад та вироби з какао (тис. грн.)	3838307,0	4404065,0	5573181,0	6797685,0	565758,0	114,74	1169116,0	126,55	1224504,0	121,97	2959378,0	177,10
Вироби з цукру без какао (тис. грн.)	1479731,0	1702346,0	2025392,0	2732700,0	222615,0	115,04	323046,0	118,98	707308,0	134,92	1252969,0	184,68
Всього:	8183462,0	9609512,0	12160477,0	14735336,3	1426050,0	117,43	2550965,0	126,55	2574859,3	121,17	6551874,3	180,06

* розраховано автором за даними [187]

Таблиця В.2

**Аналіз виробництва шоколаду та продуктів з вмістом какао
за регіонами в 2006-2009 рр.****

Область	2006 р.		2007 р.		2008 р.		2009 р.		Відхилення 2009 р. до 2006 р.	
	тис. т	пит. вага (%)	тис. т	пит. вага (%)	тис. т	пит. вага (%)	тис. т	пит. вага (%)	тис. т	за пит. вагою
Автономна республіка Крим	*		*		*		*			
Вінницька	*		*		*		*			
Волинська	*		*		*		3,16			
Дніпропетровська	23,12	7,64	36,08	10,97	38,78	11,20	33,73	10,22	10,61	2,58
Донецька	69,01	22,80	73,87	22,46	84,40	24,38	86,69	26,26	17,69	3,45
Житомирська	*		*		*		*			
Закарпатська	*		*		*		*			
Запорізька	*		*		*		*			
Івано-Франківська	*		*		*		*			
Київська	*		*		0,14		0,14			
Кіровоградська	*		*		*		*			
Луганська	19,63	6,49	19,39	5,90	19,84	5,73	17,37	5,26	-2,26	-1,22
Львівська	13,55	4,48	11,11	3,38	9,34	2,70	9,19	2,78	-4,36	-1,69
Миколаївська	*		*		*		*			
Одеська	*		*		*		7,06			
Полтавська	26,70	8,82	25,11	7,64	23,44	6,77	19,34	5,86	-7,36	-2,97
Рівненська	*		*		3,17		*			
Сумська	*		*		*		*			
Тернопільська	*		*		*		*			
Харківська	17,27	5,71	16,49	5,01	15,57	4,50	19,24	5,83	1,97	0,12
Херсонська	*		*		*		*			
Хмельницька	*		*		*		*			
Черкаська	0,57	0,19	0,23	0,07	*		*			
Чернівецька	*		*		*		*			
Чернігівська	3,05	1,01	3,20	0,97	2,93	0,85	3,28	0,99	0,23	-0,01
м. Київ	33,17	10,96	39,72	12,08	44,62	12,89	42,75	12,95	9,58	1,99
м. Севастополь	*									
Всього по Україні	302,64	100,00	328,85	100,00	346,18	100,00	330,18	100,00	27,54	

*Інформація конфіденційна згідно із Законом України «Про державну статистику»

**Складено за даними Державного комітету статистики України

Аналіз виробництва кондитерських виробів з цукру в областях України в 2006-2009 рр.

Область	2006 р.		2007 р.		2008 р.		2009 р.		Відхилення 2009 р. до 2006 р.	
	тис. т	пит. вага (%)	тис. т	пит. вага (%)	тис. т	пит. вага (%)	тис. т	пит. вага (%)	тис. т	за пит. вагою
Автономна республіка Крим	1,34	0,55	*		*		1,11	0,42	-0,22	-0,14
Вінницька	28,76	11,93	31,31	12,23	40,74	16,26	54,71	20,54	25,95	8,61
Волинська	*		*		*		*			
Дніпропетровська	11,03	4,57	8,77	3,43	9,68	3,86	9,50	3,57	-1,52	-1,00
Донецька	41,50	17,21	42,46	16,59	38,63	15,42	36,65	13,76	-4,85	-3,45
Житомирська	10,20	4,23	10,38	4,05	9,69	3,87	11,22	4,21	1,03	-0,01
Закарпатська	*		*		*		*			
Запорізька	8,23	3,41	7,95	3,11	5,90	2,35	5,29	1,99	-2,94	-1,42
Івано-Франківська	*		*		*		*			
Київська	2,70	1,12	3,75	1,46	6,30	2,52	7,14	2,68	4,43	1,56
Кіровоградська	4,97	2,06	4,63	1,81	4,61	1,84	5,88	2,21	0,91	0,15
Луганська	2,29	0,95	1,66	0,65	1,46	0,58	0,94	0,35	-1,35	-0,60
Львівська	3,37	1,40	2,56	1,00	2,04	0,81	*			
Миколаївська	0,14	0,06	0,18	0,07	0,19	0,08	*			
Одеська	15,51	6,43	15,30	5,98	11,35	4,53	15,97	5,99	0,46	-0,44
Полтавська	60,04	24,90	71,85	28,07	68,90	27,51	73,50	27,59	13,46	2,70
Рівненська	8,13	3,37	7,34	2,87	7,12	2,84	6,07	2,28	-2,06	-1,09
Сумська	4,24	1,76	4,70	1,83	5,40	2,15	5,41	2,03	1,16	0,27
Тернопільська	*		*		*		*			
Харківська	12,41	5,15	13,09	5,11	11,59	4,63	11,74	4,41	-0,68	-0,74
Херсонська	*		*		*		*			
Хмельницька	2,75	1,14	2,39	0,93	1,82	0,73	0,40	0,15	-2,35	-0,99
Черкаська	2,75	1,14	1,98	0,77	1,61	0,64	2,24	0,84	-0,51	-0,30
Чернівецька	1,13	0,47	1,52	0,59	0,77	0,31	0,12	0,04	-1,01	-0,42
Чернігівська	4,65	1,93	4,91	1,92	4,60	1,84	3,56	1,34	-1,09	-0,59
м. Київ	7,08	2,94	9,17	3,58	9,40	3,75	9,63	3,62	2,55	0,68
м. Севастополь										
Всього по Україні	241,16	100,00	255,98	100,00	250,47	100,00	266,34	100,00	25,17	

*Інформація конфіденційна згідно із Законом України «Про державну статистику»

**Складено за даними Державного комітету статистики України

Таблиця В.4

**Аналіз обсягу та структури виробництва кондитерських виробів лідерами галузі в 2006-2009 рр.,
тис. т***

Підприємство	2006 р.		2007 р.		2008 р.		2009 р.		Відхилення 2007 р. до 2006 р.		Відхилення 2008 р. до 2007 р.		Відхилення 2009 р. до 2008 р.		Відхилення 2009 р. до 2006 р.	
	тис. т	пит. вага, %	тис. т	пит. вага, %	тис. т	пит. вага, %	тис. т	пит. вага, %	+ -	за пит. вагою	+ -	за пит. вагою	+ -	за пит. вагою	+ -	за пит. вагою
«ROSHEN»	210,7	20,8	230,5	21,3	244,2	21,9	262,1	24,6	19,8	0,5	13,7	0,6	17,9	2,7	51,4	3,8
«КОНТІ»	131,9	13,0	137,7	12,7	149,9	13,5	153,4	14,4	5,8	-0,3	12,2	0,7	3,5	1,0	21,5	1,4
«А.В.К.»	103,9	10,3	119,0	11,0	125,0	11,2	105,5	9,9	15,1	0,7	6,0	0,2	-19,5	-1,3	1,6	-0,4
«Бісквіт-шоколад»	56,9	5,6	58,6	5,4	57,4	5,2	59,5	5,6	1,7	-0,2	-1,2	-0,3	2,1	0,4	2,6	0,0
ЗАТ «Житомирські ласощі»	42,4	4,2	49,4	4,6	56,4	5,1	59,1	5,5	7,0	0,4	7,0	0,5	2,7	0,5	16,7	1,4
ВАТ «Полтава-кондитер»	49,1	4,9	49,5	4,6	48,1	4,3	35,4	3,3	0,4	-0,3	-1,4	-0,3	-12,7	-1,0	-13,7	-1,5
ЗАТ «Одеса-Кондитер»	14,6	1,4	17,7	1,6	19,0	1,7	20,1	1,9	3,1	0,2	1,3	0,1	1,1	0,2	5,5	0,4
ЗАТ «Кондитерська фабрика Лагода»	20,0	2,0	22,0	2,0	23,6	2,1	19,0	1,8	2,0	0,1	1,6	0,1	-4,6	-0,3	-1,0	-0,2
ЗАТ «Крафт фудз Україна»	20,2	2,0	22,0	2,0	22,7	2,0	18,4	1,7	1,8	0,0	0,7	0,0	-4,3	-0,3	-1,8	-0,3
ГК «Петрус»		0,0		0,0		0,0	17,5	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	17,5	1,6	17,5	1,6
Інші:	361,2	35,7	375,1	34,7	367,7	33,0	331,9	31,2	13,8	-1,1	-7,4	-1,7	-35,8	-1,8	-29,3	-4,5
Всього:	1010,9	100,0	1081,5	100,0	1114,0	100,0	1064,4	100,0	70,5		32,6		-49,6		53,5	

* розраховано автором за даними підприємств

Таблиця В.5

Аналіз імпорту кондитерських виробів в Україну за країною походження продукції в 2006-2009 рр.

Країна походження продукції	2006 р.		2007 р.		2008 р.		2009 р.		Відхилення 2009 р. до 2006 р.	
	тис. т	тис. грн.	тис. т	тис. грн.	тис. т	тис. грн.	тис. т	тис. грн.	тис. т	тис. грн.
Російська Федерація	25,03	319928,00	31,96	439244,00	37,39	628663,00	24,98	542451,37	-0,04	222523,37
Польща	2,97	67852,00	4,24	123171,00	3,31	126751,00	3,80	172613,96	0,83	104761,96
Німеччина	1,63	34642,00	2,19	63395,00	2,81	82057,00	1,93	86153,74	0,30	51511,74
Туреччина	1,37	10007,00	1,44	10019,00	2,49	21706,00	1,53	17924,02	0,16	7917,02
Італія	0,53	10658,00	1,24	27046,00	1,33	47006,00	0,86	33697,59	0,33	23039,59
Нідерланди	1,67	31572,00	0,46	12002,00	0,59	18259,00	0,25	14185,42	-1,41	-17386,58
Бельгія	0,12	4121,00	0,22	6715,00	0,56	17055,00	0,14	6777,40	0,02	2656,40
Франція	0,24	5081,00	0,29	6472,00	0,35	10891,00	0,27	10430,94	0,04	5349,94
Угорщина	0,14	1823,00	0,21	2510,00	0,35	4137,00	0,27	3819,99	0,13	1996,99
Китай	0,01	200,00	0,01	154,00	0,35	4947,00	0,17	2937,24	0,17	2737,24
Чеська республіка	0,27	4745,00	0,19	3809,00	0,22	5251,00	0,09	3600,93	-0,18	-1144,07
Австрія	0,03	675,00	0,04	883,00	0,21	7367,00	0,03	1093,32	0,00	418,32
Данія	0,16	2571,00	0,15	3015,00	0,19	3741,00	0,07	1968,34	-0,09	-602,66
Румунія	0,25	2343,00	0,18	1910,00	0,16	1695,00	0,06	887,88	-0,19	-1455,12
Іспанія	0,05	819,00	0,09	1102,00	0,13	2409,00	0,07	1729,00	0,02	910,00
Швейцарія	0,15	3729,00	0,11	3778,00	0,13	6205,00	0,06	3737,01	-0,09	8,01
Литва	0,10	1338,00	0,07	944,00	0,11	1862,00	0,06	2531,77	-0,03	1193,77
Інші	1,27	19868,00	1,33	23160,00	0,58	13917,00	0,59	20151,09	-0,68	283,09
Всього:	35,97	521972,00	44,45	729329,00	51,23	1003919,00	35,25	926691,00	-0,71	404719,00

Динаміка експорту кондитерських виробів основними підприємствами-відправниками за 2006-2009 рр.

Підприємство-відправник	2006 р.		2007 р.		2008 р.		2009 р.		Відхилення 2009 р. до 2006 р.	
	тис. т	тис. грн.	тис. т	тис. грн.	тис. т	тис. грн.	тис. т	тис. грн.	тис. т	тис. грн.
«Roshen»	69,08	642735,00	81,23	817146,00	91,53	1186135,00	121,93	2146875,08	52,85	1504140,08
КОНТІ	39,91	276569,00	47,42	386634,00	61,81	709462,00	69,79	1027387,41	29,88	750818,41
«А.В.К.»	43,45	383935,00	55,44	610446,00	59,82	878527,00	47,50	808312,23	4,05	424377,23
ВАТ «Полтавакондитер»	22,95	142660,00	25,54	178056,00	24,46	205558,00	19,46	200902,10	-3,49	58242,10
«Бісквіт-Шоколад»	17,67	126265,00	20,29	162987,00	19,17	186907,00	19,60	237146,93	1,93	110881,93
ЗАТ «Житомирські ласощі»	12,12	76741,00	14,41	102451,00	16,90	158036,00	19,37	209057,42	7,25	132316,42
ЗАТ «Херсонська КФ»	6,94	37461,00	7,92	46249,00	7,84	55919,00	8,30	70099,11	1,36	32638,11
ЗАТ «КФ «Лагода»	5,11	23734,00	5,23	25592,00	5,49	36841,00	2,64	24056,00	-2,47	322,00
ВАТ «Запорізька КФ»	2,93	16185,00	4,45	25657,00	5,46	40620,00	5,06	45229,05	2,14	29044,05
ЗАТ «Одесакондитер»	3,11	25898,00	6,26	59617,00	5,41	59671,00	4,38	58240,21	1,26	32342,21
ТОВ «Дружківська харчосмакова фабрика»	4,32	15485,00	6,76	28252,00	5,37	38820,00	4,29	34109,40	-0,02	18624,40
ГК «Петрус»	5,43	29403,00	5,92	35583,00	5,33	44380,00	4,22	41368,21	-1,22	11965,21
ЗАТ «Крафт фудз Україна»	1,65	27067,00	2,62	51147,00	3,79	84234,00	3,09	101050,93	1,44	73983,93
ТОВ «КБФ»	1,85	9641,00	1,89	13228,00	3,16	30402,00	2,62	33201,25	0,76	23560,25
ТОВ ВКФ «Луцьккондитер»	5,50	28593,00	3,35	18897,00	2,57	18796,00	1,89	15512,53	-3,61	-13080,47
ВАТ ВТКФ «Ласощі»	2,37	13012,00	2,36	13971,00	2,10	15884,00	1,88	17019,87	-0,50	4007,87
Інші	26,76	190340,00	30,46	230610,00	33,55	363916,00	29,86	380876,27	3,09	190536,27
Всього:	271,15	2065724,00	321,55	2806523,00	353,77	4114108,00	365,88	5450444,00	94,73	3384720,00

Аналіз ефективності використання оборотних активів підприємств в 2006-2009 рр.

Підприємство	Роки	Показники			Абсолютне відхилення від попереднього року			Коефіцієнт зростання		
		Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	Час обороту оборотних коштів, дн.	Рентабельність оборотного капіталу, %	Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	Час обороту оборотних коштів	Коефіцієнт завантаження оборотних коштів	Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	Час обороту оборотних коштів	Коефіцієнт завантаження оборотних коштів
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»	2006	7,31	49,93	0,21	–	–	–	–	–	–
	2007	4,10	89,02	0,31	-3,21	39,09	0,10	0,56	1,78	1,48
	2008	4,70	77,66	1,74	0,60	-11,36	1,43	1,15	0,87	5,61
	2009	3,78	96,56	1,23	-0,92	18,90	-0,51	0,80	1,24	0,71
ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика»	2006	2,73	133,70	3,25	–	–	–	–	–	–
	2007	2,38	153,36	0,25	-0,35	19,66	-3,00	0,87	1,15	0,08
	2008	3,86	94,56	-2,38	1,48	-58,80	-2,63	1,62	0,62	-9,52
	2009	5,54	65,89	4,21	1,68	-28,67	6,59	1,44	0,70	-1,77
ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика»	2006	2,73	133,70	2,22	–	–	–	–	–	–
	2007	1,95	187,18	0,21	-0,78	53,48	-2,01	0,71	1,40	0,09
	2008	2,26	161,50	-0,79	0,31	-25,68	-1,00	1,16	0,86	-3,76
	2009	2,43	150,40	1,22	0,17	-11,10	2,01	1,07	0,93	-1,54
ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика»	2006	6,62	55,14	5,33	–	–	–	–	–	–
	2007	5,85	62,39	82,81	-0,77	7,26	77,48	0,88	1,13	15,54
	2008	3,73	97,86	0,55	-2,12	35,46	-82,26	0,64	1,57	0,01
	2009	2,34	155,98	3,77	-1,39	58,13	3,22	0,63	1,59	6,85
ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті»	2006	4,29	85,08	14,45	–	–	–	–	–	–
	2007	4,16	87,74	11,14	-0,13	2,66	-3,31	0,97	1,03	0,77
	2008	3,51	103,99	-37,36	-0,65	16,25	-48,50	0,84	1,19	-3,35
	2009	2,72	134,19	41,85	-0,79	30,20	79,21	0,77	1,29	-1,12

Продовження табл. В.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ»	2006	5,01	72,85	4,25	–	–	–	–	–	–
	2007	8,25	44,24	14,88	3,24	-28,61	10,63	1,65	0,61	3,50
	2008	7,91	46,14	52,53	-0,34	1,90	37,65	0,96	1,04	3,53
	2009	4,58	79,62	-32,34	-3,33	33,48	-84,87	0,58	1,73	-0,62
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ»	2006	6,70	54,48	0,06	–	–	–	–	–	–
	2007	10,80	33,80	4,50	4,10	-20,68	4,44	1,61	0,62	75,00
	2008	11,98	30,47	24,55	1,18	-3,33	20,05	1,11	0,90	5,46
	2009	5,54	65,94	-26,84	-6,44	35,47	-51,39	0,46	2,16	-1,09
ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачеве»	2006	11,76	31,04	4,17	–	–	–	–	–	–
	2007	10,96	33,30	6,11	-0,80	2,27	1,94	0,93	1,07	1,47
	2008	7,29	50,07	48,38	-3,67	16,77	42,27	0,67	1,50	7,92
	2009	4,31	84,69	-26,96	-2,98	34,62	-75,34	0,59	1,69	-0,56
АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк»	2006	3,73	97,86	0,23	–	–	–	–	–	–
	2007	5,43	67,22	8,30	1,70	-30,64	8,07	1,46	0,69	36,09
	2008	7,84	46,56	52,66	2,41	-20,66	44,36	1,44	0,69	6,34
	2009	4,48	81,46	-20,02	-3,36	34,91	-72,68	0,57	1,75	-0,38
ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»	2006	9,07	40,24	19,66	–	–	–	–	–	–
	2007	13,49	27,06	31,52	4,42	-13,19	11,86	1,49	0,67	1,60
	2008	14,47	25,22	54,77	0,98	-1,83	23,25	1,07	0,93	1,74
	2009	27,32	13,36	172,92	12,85	-11,86	118,15	1,89	0,53	3,16
ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика»	2006	3,10	117,74	24,01	–	–	–	–	–	–
	2007	3,24	112,65	16,13	0,14	-5,09	-7,88	1,05	0,96	0,67
	2008	3,29	110,94	21,47	0,05	-1,71	5,34	1,02	0,98	1,33
	2009	3,13	116,62	18,48	-0,16	5,67	-2,99	0,95	1,05	0,86
ЗАТ «Житомирські ласощі»	2006	4,65	78,49	42,04	–	–	–	–	–	–
	2007	4,12	88,59	2,56	-0,53	10,10	-39,48	0,89	1,13	0,06
	2008	5,39	67,72	20,11	1,27	-20,87	17,55	1,31	0,76	7,86
	2009	5,79	63,06	18,39	0,40	-4,66	-1,72	1,07	0,93	0,91

Аналіз коефіцієнтів ефективності використання оборотних активів підприємств в 2006-2009 рр.

Підприємство	Роки	Показники			Абсолютне відхилення від попереднього року			Коефіцієнт зростання		
		Коефіцієнт мобільності активів	Коефіцієнт покриття	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Коефіцієнт мобільності активів	Коефіцієнт покриття	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Коефіцієнт мобільності активів	Коефіцієнт покриття	Коефіцієнт швидкої ліквідності
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»	2006	0,12	0,15	0,14	–	–	–	–	–	–
	2007	0,28	0,33	0,32	0,16	0,18	0,18	2,33	2,20	2,29
	2008	0,29	0,35	0,33	0,01	0,02	0,01	1,04	1,06	1,03
	2009	0,21	0,34	0,32	-0,08	-0,01	-0,01	0,72	0,97	0,97
ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика»	2006	0,22	0,47	0,42	–	–	–	–	–	–
	2007	0,32	0,66	0,53	0,10	0,19	0,11	1,45	1,40	1,26
	2008	0,15	0,49	0,36	-0,17	-0,17	-0,17	0,47	0,74	0,68
	2009	0,28	0,83	0,71	0,13	0,34	0,35	1,87	1,69	1,96
ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика»	2006	0,20	0,22	0,19	–	–	–	–	–	–
	2007	0,31	0,34	0,31	0,11	0,12	0,12	1,55	1,55	1,63
	2008	0,24	0,27	0,23	-0,07	-0,07	-0,08	0,77	0,79	0,74
	2009	0,40	0,43	0,40	0,16	0,16	0,17	1,67	1,60	1,75
ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика»	2006	0,11	0,19	0,16	–	–	–	–	–	–
	2007	0,11	0,19	0,17	0,00	0,00	0,01	1,00	1,00	1,06
	2008	0,19	0,32	0,30	0,08	0,13	0,13	1,73	1,68	1,76
	2009	0,27	0,37	0,36	0,08	0,05	0,06	1,42	1,16	1,20
ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті»	2006	0,31	1,04	0,73	–	–	–	–	–	–
	2007	0,30	0,70	0,46	-0,01	-0,34	-0,27	0,97	0,67	0,63

Продовження табл. В.8

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	2008	0,29	0,90	0,63	-0,01	0,20	0,17	0,97	1,29	1,37
	2009	0,40	1,87	1,46	0,11	0,97	0,83	1,38	2,08	2,32
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ»	2006	0,22	1,25	1,05	–	–	–	–	–	–
	2007	0,30	0,84	0,75	0,08	-0,41	-0,30	1,36	0,67	0,71
	2008	0,20	0,91	0,80	-0,10	0,07	0,05	0,67	1,08	1,07
	2009	0,24	0,83	0,74	0,04	-0,08	-0,06	1,20	0,91	0,93
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ»	2006	0,39	0,55	0,51	–	–	–	–	–	–
	2007	0,29	0,42	0,38	-0,10	-0,13	-0,13	0,74	0,76	0,75
	2008	0,29	0,69	0,65	0,00	0,27	0,27	1,00	1,64	1,71
	2009	0,18	0,50	0,44	-0,11	-0,19	-0,21	0,62	0,72	0,68
ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачеве»	2006	0,16	0,34	0,24	–	–	–	–	–	–
	2007	0,50	0,69	0,66	0,34	0,35	0,42	3,13	2,03	2,75
	2008	0,28	1,04	0,96	-0,22	0,35	0,30	0,56	1,51	1,45
	2009	0,43	0,95	0,92	0,15	-0,09	-0,04	1,54	0,91	0,96
АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк»	2006	0,50	6,09	5,75	–	–	–	–	–	–
	2007	0,37	2,48	1,89	-0,13	-3,61	-3,86	0,74	0,41	0,33
	2008	0,43	1,41	1,31	0,06	-1,07	-0,58	1,16	0,57	0,69
	2009	0,38	1,24	1,16	-0,05	-0,17	-0,15	0,88	0,88	0,89
ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»	2006	0,21	1,81	1,18	–	–	–	–	–	–
	2007	0,13	0,83	0,70	-0,08	-0,98	-0,48	0,62	0,46	0,59
	2008	0,09	0,16	0,13	-0,04	-0,67	-0,57	0,69	0,19	0,19
	2009	0,05	0,13	0,09	-0,04	-0,03	-0,04	0,56	0,84	0,70
ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика»	2006	0,55	2,41	1,32	–	–	–	–	–	–
	2007	0,49	2,32	1,27	-0,06	-0,09	-0,05	0,89	0,96	0,96
	2008	0,57	2,75	1,80	0,08	0,43	0,53	1,16	1,19	1,42
	2009	0,60	3,54	2,31	0,03	0,79	0,51	1,05	1,29	1,29
ЗАТ «Житомирські ласощі»	2006	0,56	3,78	2,75	–	–	–	–	–	–
	2007	0,54	1,58	1,02	-0,02	-2,20	-1,73	0,96	0,42	0,37
	2008	0,46	2,02	1,37	-0,08	0,44	0,35	0,85	1,28	1,34
	2009	0,51	1,53	0,97	0,05	-0,49	-0,40	1,11	0,76	0,71

Таблиця В.9

Аналіз продуктивності праці на підприємствах кондитерської промисловості в 2006-2009 рр.

Показники	Роки	Показники		Абсолютне відхилення від попереднього року		Коефіцієнт зростання	
		Продуктивність праці, т/особу	Трудомісткість продукції, осіб/т	Продуктивність праці	Трудомісткість продукції	Продуктивність праці	Трудомісткість продукції
1	2	3	4	6	7	8	9
ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»	2006	21,69	0,05	–	–	–	–
	2007	24,25	0,04	2,56	0,00	1,12	0,89
	2008	24,36	0,04	0,11	0,00	1,00	1,00
	2009	28,62	0,03	4,26	-0,01	1,17	0,85
ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика»	2006	20,24	0,05	–	–	–	–
	2007	23,65	0,04	3,41	-0,01	1,17	0,86
	2008	27,78	0,04	4,13	-0,01	1,17	0,85
	2009	26,31	0,04	-1,47	0,00	0,95	1,06
ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика»	2006	52,75	0,02	–	–	–	–
	2007	63,59	0,02	10,85	0,00	1,21	0,83
	2008	61,22	0,02	-2,37	0,00	0,96	1,04
	2009	76,38	0,01	15,16	0,00	1,25	0,80
ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика»	2006	27,77	0,04	–	–	–	–
	2007	32,60	0,03	4,83	-0,01	1,17	0,85
	2008	36,90	0,03	4,29	0,00	1,13	0,88
	2009	44,68	0,02	7,78	0,00	1,21	0,83
ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті»	2006	27,39	0,04	–	–	–	–
	2007	25,31	0,04	-2,08	0,00	0,92	1,08
	2008	25,37	0,04	0,06	0,00	1,00	1,00
	2009	28,73	0,03	3,35	0,00	1,13	0,88

Продовження табл. В.9

1	2	3	4	6	7	8	9
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ»	2006	12,84	0,08	–	–	–	–
	2007	14,90	0,07	2,06	-0,01	1,16	0,86
	2008	13,65	0,07	-1,25	0,01	0,92	1,09
	2009	14,26	0,07	0,61	0,00	1,04	0,96
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ»	2006	16,06	0,06	–	–	–	–
	2007	17,28	0,06	1,22	0,00	1,08	0,93
	2008	18,31	0,05	1,03	0,00	1,06	0,94
	2009	19,14	0,05	0,83	0,00	1,05	0,96
ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачєво»	2006	15,91	0,06	–	–	–	–
	2007	19,01	0,05	3,10	-0,01	1,20	0,84
	2008	16,10	0,06	-2,91	0,01	0,85	1,18
	2009	15,82	0,06	-0,28	0,00	0,98	1,02
АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк»	2006	13,83	0,07	–	–	–	–
	2007	15,42	0,06	1,59	-0,01	1,12	0,90
	2008	24,85	0,04	9,43	-0,02	1,61	0,62
	2009	25,87	0,04	1,03	0,00	1,04	0,96
ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»	2006	15,99	0,06	–	–	–	–
	2007	15,91	0,06	-0,08	0,00	1,00	1,00
	2008	15,34	0,07	-0,58	0,00	0,96	1,04
	2009	18,74	0,05	3,40	-0,01	1,22	0,82
ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика»	2006	19,87	0,05	–	–	–	–
	2007	21,53	0,05	1,66	0,00	1,08	0,92
	2008	23,66	0,04	2,14	0,00	1,10	0,91
	2009	23,23	0,04	-0,43	0,00	0,98	1,02
ЗАТ «Житомирські ласощі»	2006	22,83	0,04	–	–	–	–
	2007	24,36	0,04	1,53	0,00	1,07	0,94
	2008	25,71	0,04	1,35	0,00	1,06	0,95
	2009	27,96	0,04	2,25	0,00	1,09	0,92

Розрахунок індексів продуктивності праці та середньомісячної заробітної плати на підприємствах кондитерської промисловості в 2006-2009 рр.

Підприємство	Роки	Продуктивність праці, т/особу	Середньоміс. заробітна плата, грн.	Індекс продуктивності праці (у % до 2006 р.)	Індекс середньоміс. заробітної плати (у % до 2006 р.)
1	2	3	4	5	6
ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»	2006	21,69	1559,94	100,00	100,00
	2007	24,25	2346,90	111,81	150,45
	2008	24,36	3266,37	112,32	209,39
	2009	28,62	4017,61	131,96	257,55
ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика»	2006	20,24	1446,50	100,00	100,00
	2007	23,65	1941,91	109,05	124,49
	2008	27,78	3157,65	128,09	202,42
	2009	26,31	4026,00	121,31	258,09
ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика»	2006	52,75	1611,28	100,00	100,00
	2007	63,59	2155,35	293,25	138,17
	2008	61,22	3144,86	282,30	201,60
	2009	76,38	4301,43	352,20	275,74
ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика»	2006	27,77	1317,08	100,00	100,00
	2007	32,60	2209,60	150,35	141,65
	2008	36,90	2881,06	170,15	184,69
	2009	44,68	3917,51	206,04	251,13
ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті»	2006	27,39	2429,54	100,00	100,00
	2007	25,31	2195,81	116,70	140,76
	2008	25,37	2618,99	117,00	167,89
	2009	28,73	2939,35	132,46	188,43
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м.Дніпропетровськ»	2006	12,84	1330,88	100,00	100,00
	2007	14,90	2005,19	68,69	128,54
	2008	13,65	2182,89	62,95	139,93
	2009	14,26	1949,33	65,74	124,96
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ»	2006	16,06	1142,52	100,00	100,00
	2007	17,28	1410,09	79,68	90,39
	2008	18,31	1901,96	84,41	121,93
	2009	19,14	1856,95	88,26	119,04
ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Мукачеве»	2006	15,91	1035,90	100,00	100,00
	2007	19,01	1535,71	87,67	98,45
	2008	16,10	1581,19	74,25	101,36
	2009	15,82	1525,75	72,96	97,81
АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м.Донецьк»	2006	13,83	1323,18	100,00	100,00
	2007	15,42	1700,34	71,12	109,00
	2008	24,85	2203,69	114,58	141,27
	2009	25,87	1994,98	119,31	127,89

Продовження табл. В.10

1	2	3	4	5	6
ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»	2006	15,99	1239,03	100,00	100,00
	2007	15,91	1500,97	73,37	96,22
	2008	15,34	1914,87	70,71	122,75
	2009	18,74	2472,35	86,41	158,49
ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика»	2006	19,87	1730,77	100,00	100,00
	2007	21,53	2061,23	99,26	132,14
	2008	23,66	2422,07	109,12	155,27
	2009	23,23	2858,03	107,12	183,21
ЗАТ «Житомирські ласощі»	2006	22,83	1222,91	100,00	100,00
	2007	24,36	1698,95	112,33	108,91
	2008	25,71	1938,18	118,56	124,25
	2009	27,96	1617,54	128,95	103,69

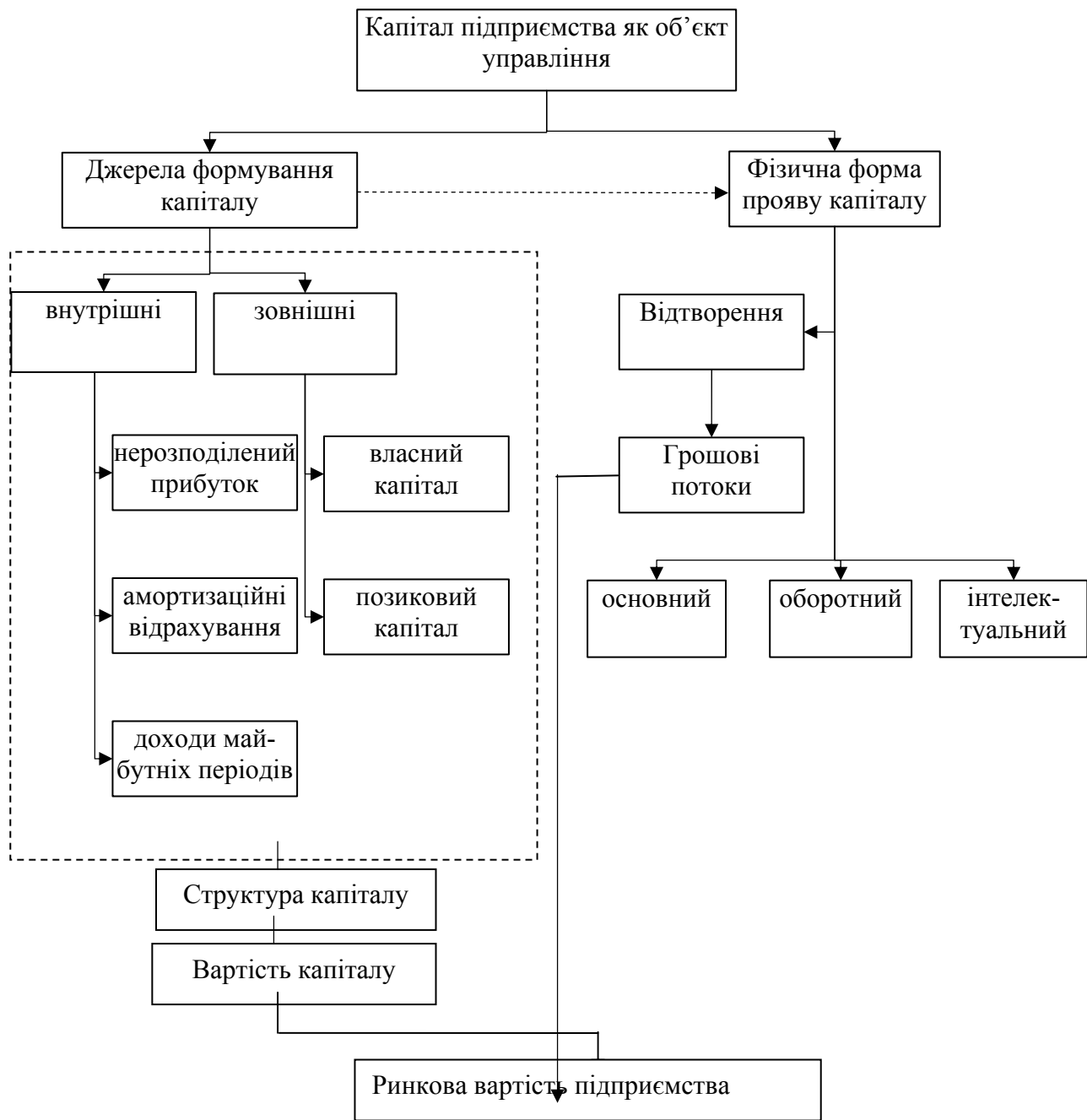

Рис. В.1. Капітал підприємства як об'єкт управління з позиції вартісно-орієнтованого підходу

* удосконалено автором на основі джерела [199]

Аналіз коефіцієнтів ефективності використання капіталу підприємствами кондитерської промисловості

Підприємство	Роки	Показники			Абсолютне відхилення від попереднього року			Коефіцієнт зростання		
		Коефіцієнт реінвестування	Коефіцієнт стабільності економічного зростання	Коефіцієнт трансформації (ресурсовіддача)	Коефіцієнт реінвестування	Коефіцієнт стабільності економічного зростання	Коефіцієнт трансформації (ресурсовіддача)	Коефіцієнт реінвестування	Коефіцієнт стабільності економічного зростання	Коефіцієнт трансформації (ресурсовіддача)
1	2	3	4	5	7	8	9	10	11	12
ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»	2006	41,87	0,04	0,69	–	–	–	–	–	–
	2007	1,00	0,00	0,73	-40,87	-0,03	0,03	0,02	0,10	1,05
	2008	1,00	0,03	1,31	0,00	0,03	0,59	1,00	8,76	1,81
	2009	1,00	0,01	0,82	0,00	-0,02	-0,49	1,00	0,23	0,63
ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика»	2006	0,72	0,01	0,58	–	–	–	–	–	–
	2007	1,00	0,00	0,63	0,28	-0,01	0,06	1,38	0,14	1,10
	2008	1,00	-0,01	1,12	0,00	-0,01	0,49	1,00	-7,59	1,77
	2009	1,00	0,02	1,14	0,00	0,03	0,02	1,00	-2,00	1,02
ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика»	2006	1,00	0,04	0,44	–	–	–	–	–	–
	2007	-6,20	-0,02	0,46	-7,20	-0,06	0,02	-6,20	-0,49	1,05
	2008	1,00	-0,03	0,71	7,20	-0,01	0,25	-0,16	1,50	1,55
	2009	1,50	0,07	0,73	0,50	0,10	-0,09	1,50	-2,33	1,03
ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика»	2006	1,00	0,03	0,62	–	–	–	–	–	–
	2007	1,00	0,46	0,47	0,00	0,43	-0,14	1,00	14,90	0,77
	2008	1,00	0,00	0,47	0,00	-0,45	0,00	1,00	0,01	0,99
	2009	1,00	0,04	0,44	0,00	0,04	-0,03	1,00	14,66	0,94
ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті»	2006	0,89	0,17	1,33	–	–	–	–	–	–
	2007	1,00	0,14	1,01	0,11	-0,02	-0,32	1,12	0,86	0,76
	2008	0,96	-0,44	0,79	-0,04	-0,58	-0,22	0,96	-3,07	0,79

1	2	3	4	5	7	8	9	10	11	12
	2009	1,06	0,47	0,88	0,10	0,91	0,09	1,11	-1,08	1,11
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ»	2006	0,97	0,02	1,78	–	–	–	–	–	–
	2007	0,98	0,06	1,90	0,01	0,04	0,12	1,01	2,98	1,07
	2008	1,00	0,14	1,44	0,01	0,08	-0,46	1,01	2,48	0,76
	2009	0,55	-0,06	0,98	-0,45	-0,20	-0,46	0,55	-0,44	0,68
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ»	2006	1,00	0,00	3,22	–	–	–	–	–	–
	2007	1,00	0,06	3,55	0,00	0,06	0,34	1,00	52,43	1,10
	2008	1,00	0,09	2,47	0,00	0,03	-1,08	1,00	1,60	0,70
	2009	0,57	-0,09	1,49	-0,43	-0,18	-0,98	0,57	-1,00	0,60
ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачєво»	2006	6,27	0,17	3,67	–	–	–	–	–	–
	2007	1,00	0,07	3,10	-5,27	-0,10	-0,57	0,16	0,41	0,84
	2008	1,00	0,22	2,24	0,00	0,15	-0,86	1,00	3,14	0,72
	2009	0,53	-0,09	1,45	-0,47	-0,31	-0,79	0,53	-0,42	0,65
АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк»	2006	0,55	0,00	1,88	–	–	–	–	–	–
	2007	0,98	0,04	2,18	0,44	0,04	0,29	1,80	55,61	1,16
	2008	0,99	0,24	2,32	0,01	0,20	0,14	1,01	6,09	1,07
	2009	0,78	-0,11	1,94	-0,21	-0,35	-0,38	0,79	-0,46	0,84
ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»	2006	1,00	0,05	1,63	–	–	–	–	–	–
	2007	1,00	0,07	2,25	0,00	0,02	0,63	1,00	1,41	1,38
	2008	1,00	0,09	1,11	0,00	0,02	-1,14	1,00	1,28	0,49
	2009	1,00	0,14	1,28	0,00	0,05	0,17	1,00	1,49	1,15
ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика»	2006	0,89	0,14	1,59	–	–	–	–	–	–
	2007	0,82	0,08	1,56	-0,07	-0,06	-0,03	0,92	0,57	0,98
	2008	0,90	0,12	1,65	0,08	0,04	0,09	1,10	1,51	1,06
	2009	1,00	0,13	1,73	0,10	0,01	0,08	1,11	1,04	1,05
ЗАТ «Житомирські ласощі»	2006	0,97	0,22	2,13	–	–	–	–	–	–
	2007	0,86	0,02	1,90	-0,11	-0,21	-0,23	0,89	0,08	0,89
	2008	1,00	0,14	2,62	0,14	0,12	0,72	1,16	8,20	1,38
	2009	1,00	0,13	2,55	0,00	-0,01	-0,07	1,00	0,92	0,97

Оцінка управління ефективністю за коефіцієнтами

Підприємство	Рок и	Оціночний бал																			Загальний оціночний бал (З _{о.б.})	
		Фондовіддача	Рентабельність основного капіталу	Продуктивність праці	Фінансова продуктивність праці	Зарплатовіддача	Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	Час обороту оборотних коштів	Рентабельність оборотного капіталу	Коефіцієнт реальної вартості оборотних активів у майні підприємства	Коефіцієнт покриття	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Коефіцієнт фінансової незалежності	Коефіцієнт фінансової стабільності	Коефіцієнт фінансового ризиків	Рентабельність фінансових ресурсів	Рентабельність власного капіталу	Рентабельність продажу	Коефіцієнт реінвестування	Коефіцієнт стабільності економічного зростання		Коефіцієнт трансформації (ресурсовіддача)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»	2007	1	1	1	1	1	-1	-1	1	1	1	1	1	-1	-1	-1	1	1	-1	-1	1	6
	2008	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-1	1	1	1	-1	1	1	16
	2009	-1	-1	1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	1	1	1	-1	-1	-1	-1	-1	-1
ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика»	2007	-1	-1	1	-1	-1	-1	-1	-1	1	1	1	1	-1	-1	-1	-1	-1	1	-1	1	-6
	2008	1	-1	1	-1	-1	1	1	-1	-1	-1	-1	1	1	1	-1	-1	-1	-1	-1	1	-4
	2009	1	-1	-1	-1	-1	1	1	-1	1	1	1	1	-1	-1	1	1	0	-1	-1	1	1
ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика»	2007	1	-1	1	-1	-1	-1	-1	-1	1	1	1	1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	1	-6
	2008	1	-1	-1	-1	-1	1	1	-1	-1	-1	-1	1	1	-1	-1	-1	-1	-1	1	1	-6
	2009	1	-1	1	-1	1	1	1	-1	1	1	1	1	-1	-1	1	1	0	1	-1	1	7
ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика»	2007	-1	1	1	1	1	-1	-1	1	0	0	1	1	-1	-1	1	1	1	1	1	-1	6
	2008	-1	-1	1	-1	1	-1	-1	-1	1	1	1	1	1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-6
	2009	-1	1	1	1	1	-1	-1	1	1	1	1	1	-1	-1	1	1	1	-1	1	-1	6
ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті»	2007	-1	-1	-1	-1	1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	1	-1	-1	-1	-1	-1	1	-1	-1	-14
	2008	-1	-1	1	-1	1	-1	-1	-1	-1	1	1	1	-1	-1	1	-1	-1	-1	-1	-1	-8
	2009	-1	-1	1	-1	1	-1	-1	-1	1	1	1	1	1	-1	1	1	1	1	-1	1	4

Продовження табл. В.12

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ»	2007	1	1	1	1	-1	1	1	1	1	-1	-1	1	-1	-1	1	1	1	1	1	1	10	
	2008	-1	1	-1	1	1	-1	-1	1	-1	1	1	1	1	-1	1	1	1	1	1	1	-1	6
	2009	-1	-1	1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	1	-1	-1	1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-14
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ»	2007	-1	1	1	1	-1	1	1	1	-1	-1	-1	1	1	-1	1	1	1	-1	1	1	6	
	2008	-1	1	1	1	1	1	1	1	-1	1	1	1	1	1	1	1	1	-1	1	-1	12	
	2009	-1	-1	1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-16
ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачеве»	2007	1	1	1	1	1	-1	-1	1	1	1	1	1	-1	-1	1	1	1	-1	-1	-1	6	
	2008	-1	1	-1	1	-1	-1	-1	1	-1	1	1	1	1	1	1	1	1	-1	1	-1	4	
	2009	-1	-1	-1	-1	1	-1	-1	-1	1	-1	-1	1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-14	
АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Донецьк»	2007	1	1	1	1	1	1	1	1	-1	-1	-1	1	-1	-1	1	1	1	1	1	1	10	
	2008	1	1	1	1	-1	1	1	1	1	-1	-1	1	-1	-1	1	1	1	1	1	1	10	
	2009	-1	-1	1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	1	1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-14
ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»	2007	1	1	-1	1	1	1	1	1	-1	-1	-1	1	1	-1	1	1	1	-1	1	1	8	
	2008	-1	-1	-1	1	-1	1	1	1	-1	-1	-1	1	-1	-1	-1	1	1	-1	1	-1	-4	
	2009	1	1	1	1	1	1	1	1	-1	-1	-1	1	1	-1	1	1	1	-1	1	1	10	
ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика»	2007	-1	-1	1	-1	-1	1	1	-1	-1	-1	-1	1	1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-10	
	2008	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-1	1	1	1	1	1	1	18	
	2009	1	1	-1	1	1	-1	-1	-1	1	1	1	1	1	-1	1	1	-1	1	1	1	8	
ЗАТ «Житомирські ласощі»	2007	1	-1	1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-14	
	2008	1	1	1	1	1	1	1	1	-1	1	1	1	1	-1	1	1	1	1	1	1	16	
	2009	-1	-1	1	1	1	1	1	-1	1	-1	-1	1	-1	-1	-1	-1	1	1	-1	-1	-2	

Додаток Г

Таблиця Г.1

Розрахунок показника економічної доданої вартості на підприємствах кондитерської промисловості в 2002-2009 рр.

Назва підприємства	Роки	Економічна додана вартість (EVA), тис. грн.	Фінансовий результат від операційної діяльності з вирахуванням податків (NOPAT) тис. грн.	Інвестований капітал (ІС), тис. грн.	Середньозважена вартість капіталу підприємства (WACC), %
1	2	3	4	5	6
ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»	2002	-1714,79	-1714,70	72,90	0,13
	2003	-557,61	-496,90	1839,60	3,30
	2004	-1087,70	-1087,70	0,00	0,00
	2005	-1,40	-0,30	1566,40	0,07
	2006	1111,10	1113,00	2108,30	0,09
	2007	-4669,67	-4668,90	209,10	0,37
	2008	1582,47	1644,00	1905,00	3,23
	2009	-14024,61	1290,00	126254,00	12,13
ЗАТ «Маріупольська кондитерська фабрика»	2002	1494,07	1677,20	1638,00	11,18
	2003	215,80	215,80	0,00	0,00
	2004	144,70	144,70	28823,30	0,00
	2005	647,79	653,50	496,10	1,15
	2006	919,72	924,80	376,50	1,35
	2007	204,00	204,00	0,00	0,00
	2008	115,00	115,00	0,00	0,00
	2009	2081,60	2088,00	481,00	1,33
ЗАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика»	2002	-130,91	-130,90	7,10	0,08
	2003	-96,36	-96,30	24,80	0,25
	2004	465,45	505,20	465,50	8,54
	2005	-231,96	-201,80	502,60	6,00
	2006	-160,92	-138,40	450,40	5,00
	2007	208,60	208,60	0,00	0,00
	2008	-220,00	-220,00	0,00	0,00
	2009	606,65	647,00	807,00	5,00
ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика»	2002	600,07	627,80	693,30	4,00
	2003	-181,40	-181,40	0,00	0,00
	2004	3579,62	4361,70	3910,40	20,00
	2005	1008,40	1008,40	0,00	0,00
	2006	-504,28	2122,60	35498,40	7,40
	2007	-542,25	17232,30	102447,00	17,35
	2008	1748,00	6963,00	70000,00	7,45

Продовження табл. Г.1

1	2	3	4	5	6
	2009	-8644,48	12111,00	149643	13,87
ЗАТ «Виробниче об'єднання «Конті»	2002	7930,56	16954,00	57768,50	15,62
	2003	9755,88	41282,40	145995,90	21,59
	2004	31351,77	57420,20	106462,30	24,49
	2005	21278,58	56582,00	303307,40	11,64
	2006	32195,86	85906,00	482521,90	11,13
	2007	-2989,41	64049,00	663444,70	10,10
	2008	-32182,16	204770,00	1454982,00	16,29
	2009	-207374,34	211334,00	1693960,00	24,72
	ЗАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.» м. Дніпропетровськ»	2002	5073,03	6106,50	6889,80
2003		5459,69	6438,20	7656,60	12,78
2004		4313,54	5397,90	10366,70	10,46
2005		790,72	1391,50	5307,20	11,32
2006		1469,06	2422,60	8012,90	11,90
2007		2105,69	3223,90	10212,00	10,95
2008		13975,40	18345,00	25185,00	17,35
2009		-12691,75	-11683,00	7500,00	13,45
ЗАТ «Кондитерська фабрика «А. В. К.» м. Луганськ»	2002	-92,40	-92,40	0,00	0,00
	2003	-454,40	-454,40	0,00	0,00
	2004	-29,30	-29,30	0,00	0,00
	2005	246,17	253,10	231,00	3,00
	2006	-3,50	-3,50	0,00	0,00
	2007	508,92	541,30	539,70	6,00
	2008	6028,40	6659,00	4204,00	15,00
	2009	-5268,00	-5268,00	0,00	0,00
ВАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Мукачеве»	2002	39,16	40,00	42,00	2,00
	2003	50,16	51,20	51,80	2,00
	2004	58,44	60,70	75,40	3,00
	2005	92,92	96,70	94,50	4,00
	2006	72,06	74,30	74,60	3,00
	2007	159,07	175,60	206,60	8,00
	2008	1682,75	2584,00	2575,00	35,00
	2009	-1753,00	-1753,00	0,00	0,00
АТ «Кондитерська фабрика «А.В.К.», м. Донецьк»	2002	287,90	290,10	290,10	0,76
	2003	46,18	46,60	125,90	0,33
	2004	14,05	14,20	76,00	0,20
	2005	600,77	610,70	620,50	1,60
	2006	-1,87	-1,80	50,70	0,13
	2007	1422,64	1488,60	1628,60	4,05
	2008	13650,91	18732,00	16797,00	30,25
	2009	-8267,00	-8267,00	0,00	0,00
ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»	2002	114,99	1108,30	9257,30	10,73
	2003	-168,11	678,20	9700,50	8,72
	2004	672,24	1574,00	9798,80	9,20
	2005	-484,27	354,30	8739,30	9,60

Продовження табл.Г.1

1	2	3	4	5	6
	2006	-367,62	2155,70	31043,60	8,13
	2007	2432,40	2987,30	5618,60	9,88
	2008	3088,40	3189,00	1006,00	10,00
	2009	9874,36	11134,00	6998,00	18,00
ЗАТ «Харківська бісквітна фабрика»	2002	12229,38	14487,90	20463,70	11,04
	2003	12871,19	15934,70	27955,90	10,96
	2004	16200,96	22875,40	39279,70	16,99
	2005	16073,11	21309,80	38653,50	13,55
	2006	25120,45	33629,70	56806,80	14,98
	2007	15613,38	21989,40	51269,40	12,44
	2008	31246,18	40479,00	65285,00	14,14
ЗАТ «Житомирські ласощі»	2002	5277,52	6574,00	8057,70	16,09
	2003	7143,70	8906,00	8945,70	19,70
	2004	12748,89	19796,30	20968,20	33,61
	2005	16528,37	23411,00	22942,10	30,00
	2006	19043,46	26807,00	32619,90	23,80
	2007	1728,58	5253,00	37454,00	9,41
	2008	16462,82	24022,00	60912,00	12,41
	2009	19569,25	24110,00	34478,00	13,17

Додаток Д

Таблиця Д.1

Основні параметри сценаріїв розвитку ЗАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка» згідно запропонованої стратегії на 2010-2012 рр.

Економічні параметри	Сценарні варіанти		
	оптимістичний	найбільш вірогідний	песимістичний
1	2	3	4
Обсяг реалізації продукції, тис.т, за рік	>30	28-30	<28
Продуктивність праці, т/прац.	>21	19-21	<19
Фінансова продуктивність праці, тис. грн./прац.	>3	2-3	<2
Інвестований капітал, %	↑7-10	↑5-7	↑2-5
Коефіцієнт фінансової стабільності	>3	1,5-3	<1,5
Рентабельність власного капіталу, %	>19	17-19	<17
Рентабельність продажу, %	>5	3,5-5	<3,5
Середньозважена вартість капіталу підприємства (WACC), %	<15	14-15	>14
Економічна додана вартість (EVA), %	↑7-10	↑5-7	↑2-5
Ринкова вартість підприємства (V), %	↑7-10	↑3-7	↑2-3

Основні параметри сценаріїв розвитку ЗАТ «Житомирські ласощі» згідно запропонованої стратегії на 2010-2012 рр.

Економічні параметри	Сценарні варіанти		
	оптимістичний	найбільш вірогідний	песимістичний
1	2	3	4
Обсяг реалізації продукції, тис.т, за рік	>62	60-62	<60
Продуктивність праці, т/прац.	>30	28-30	<28
Фінансова продуктивність праці, тис. грн./прац.	>12	10-12	<10
Інвестований капітал, %	↑10-12	↑9-10	↑4-9
Коефіцієнт фінансової стабільності	>3	2-3	<2
Рентабельність власного капіталу, %	>15	13-15	<13
Рентабельність продажу, %	>5	3,5-5	<3,5
Середньозважена вартість капіталу підприємства (WACC), %	<13	12-13	>12
Економічна додана вартість (EVA), %	↑10-12	↑7-10	↑3-7
Ринкова вартість підприємства (V), %	↑7-10	↑5-7	↑3-5

МОНОГРАФІЯ

Говорушко Тамара Андріївна
д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів
Національного університету харчових технологій

Климаш Наталія Іванівна
к.е.н., доцент кафедри фінансів
Національного університету харчових технологій

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

Комп'ютерна верстка *авторів*

Коректура *авторів*

Художнє оформлення обкладинки *Є.Ю. Музиченка*

Підп. до друку 00.00.2013. Формат 60x84¹/₁₆. Папір. офс. Гарнітура «Таймс». Друк. офс.
Ум. друк. акр.00,0. Обл.-вид. арк. 00,0. Наклад 300 прим. Зам. 258.

Віддруковано у видавництві «ЛОГОС» з оригіналів авторів.
Свідоцтво ДК № 201 від 27.09.2000 р.
01030, м. Київ-30, вул. Богдана Хмельницького, 10, тел. 235-6003